

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA 2024

2025. gada septembris

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā.....	6
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē	6
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums	2
1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana	8
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	10
2.1. Kopsavilkums	10
2.2. Piena un piena produktu ražošana	13
2.3. Cūkgaļas ražošana	18
2.4. Liellopu gaļas ražošana	25
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	32
2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība.....	35
2.7. Zirgkopība	40
2.8. Graudu ražošana.....	42
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	57
2.10. Puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības.....	63
2.11. Kartupeļu ražošana	67
2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana	73
2.13. Biškopība	77
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares	80
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība	84
2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	88
2.17. Traktortehnika	90
2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte	91
2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	94
3. Pārtikas nozares attīstība.....	101
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums.....	101
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas.....	105
4. Zivsaimniecība	108
4.1. Zvejniecība.....	108
4.2. Akvakultūra.....	109
4.3. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība	110
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.....	117
5.1. Nacionālās subsīdijas	117
5.2. Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai	117
5.3. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem	118
5.4. Nodokļi	122

5.5.	Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām	124
6.	ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	128
6.1.	Tiešie maksājumi	132
6.2.	Nosacījumu sistēma.....	154
6.3.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	155
6.4.	Informatīvie un veicināšanas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības produktiem	159
6.5.	Lauku attīstības pasākumi	160
6.5.1.	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2022. gadam	160
6.5.2.	KLP SP 2023–2027 lauku attīstības pasākumi	176
6.6.	Valsts kopējās lauksaimniecības politikas tīkls	184
7.	Ārējā tirdzniecība	187
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi	187
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	190
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas	197
8.1.	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte	197
8.2.	Zinātne, projekti un inovācijas.....	199
8.3.	Bulduru tehnikums	201
8.4.	Malnavas koledža	207

ABREVIATŪRAS UN CITI SAĪSINĀJUMI

AS	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
att.	attēls
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	brīvprātīgs saistītais atbalsts
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
cnt	centners
DNS	dezoksiribonukleīnskābe
EJIZ	ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ENP	ekoloģiski nozīmīga platība
ENRD	Eiropas Tīkls lauku attīstībai
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
<i>Eurostat</i>	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
ESAF	Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
ITF	Informācijas tehnoloģiju fakultāte
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
I/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LBTU	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LGLA	šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA "Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija"
LEK	lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LF	Lauksaimniecības fakultāte
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs"
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LZAA	biedrība "Latvijas Zvēraudzētāju asociācija"
MF	Meža fakultāte
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
mljrd.	miljardi
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVO	nevalstiskā organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTF	Pārtikas tehnoloģijas fakultāte
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
RO	ražotāju organizācijas
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	siltumnīcefekta gāzes

SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t. i.	tas ir
t. sk.	tajā skaitā
tab.	tabula
TF	Tehniskā fakultāte
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotīs
u. tml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	vietējās rīcības grupas
VTU	Valsts tehniskās uzraudzības aģentūra
VZD	Valsts zemes dienests
ZS	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. LAUKSAIMNIECĪBAS, ZIVSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS NOZĪME TAUTSAIMNIECĪBĀ

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

FAKTU LAPA PAR 2024. GADU

IKP PIEVIENOTĀ VĒRTĪBĀ

LAUKSAIMNIECĪBAS ZEMES IZMANTOŠANA

LAUKSAIMNIECĪBAS PREČU IZLAIDE

Avots: ZM sagatavota infografika (pēc 2025. g. jūnija datiem)

Pēc pandēmijas krīzes, kad 2021. gadā IKP Latvijā pieauga par 6,9 %, izaugsme 2022. gadā palēninājās līdz 1,8 %. Ekonomikas attīstību 2022. gadā ievērojami ietekmēja Krievijas iebrukums Ukrainā, izraisot piegādes ķēžu pārrāvumus, energoresursu un pārtikas cenu kāpumu, kā arī globālā pieprasījuma samazināšanos.

Lai gan arī 2023. gadā ekonomikas attīstību turpināja ietekmēt ģeopolitiskā situācija un nenoteiktība, augstās cenas un banku procentu likmju celšanās, IKP pieauga par 2,9 %. 2023. gadā saruka privātais patēriņš, eksports un imports, bet palielinājās valsts patēriņš un investīcijas.

2024. gadā, inflācijas tempas stabilizējoties, situācija ekonomikā nelabvēlīgās ārējās vides dēļ tomēr stagnēja. IKP saruka par 0,4 %. Palielinājās privātais un valsts patēriņš, taču atslābums bija vērojams Latvijas ārējās tirdzniecības plūsmās, kā arī investīciju dinamikā.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2025. gadā ekonomiskā aktivitāte atkal sāks palielināties. Izaugsmi veicinās globālās ekonomiskās vides uzlabošanās, kas sekmēs aktivitātes atjaunošanos Latvijas eksportā.

Situāciju eirozonā, tostarp Latvijā, uzlabos arī zemākas procentu likmes, kas palīdzēs stiprināt patēriņu, nekustamā īpašuma tirgu un būvniecību. Būtisku ietekmi uz Latvijas ekonomiku atstās arī ES fondu investīciju pieaugums, kā arī īstenotās reformas konkurētspējas stiprināšanā, tostarp mazāki darbaspēku nodokļi. Tomēr pastāv arī riska faktori, kas saistīti ar ģeopolitisko situāciju un ASV valdības plāniem palielināt muitas tarifus importam.

Ekonomikas turpmākā attīstība vidēja termiņa periodā ir atkarīga no situācijas ārējā vidē un reformu gaitas. Lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību, īpaši ģeopolitisko situāciju. Svarīga ir arī ES kopējās ekonomikas telpas turpmākā attīstība. Latvijas ekonomiskās priekšrocības vidējā termiņā galvenokārt noteiks panāktā makroekonomiskā stabilitāte, kas ļāvusi uzlaboties Latvijas kredītreitingiem, kā arī plānotā ES atbalsta programmu efektivitāte un uzlabojumi uzņēmējdarbības vidē. Ielīgstot karam Ukrainā, ekonomikas atveseļošanās temps varētu būt lēnāks.

Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocību pamatā galvenokārt ir tehnoloģiskie faktori, ražošanas efektivitātes uzlabošana un inovācijas, bet mazāka ietekme ir zemu atalgotajam darbaspēkam un zemām resursu cenām. Vidēja termiņa periodā Latvijas izaugsmes temps potenciāli var sasniegt 4–5 % pieauguma gadā.¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2. red. A, fakt. cenās; A iekļauj A01, A02, A03) pievienotā vērtība 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu kopumā ir pieaugusi par 7,0 %, un tās īpatsvars sasniedza 4,7 % no kopējās IKP pievienotās vērtības (sk. 1.1. tab.).²

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji, faktiskajās cenās (NACE 2. red.)²

Gads	2022.		2023.		2024.	
	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Rādītāji						
Iekšzemes kopprodukts	36 099 674	...	39 372 411	...	40 208 388	...
Pievienotā vērtība kopā	31 532 319	100,0	34 586 696	100,0	35 008 377	100,0
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītās palīgdarbības (A01)	901 580	2,9	597 323	1,7	677 476	1,9
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	862 939	2,7	862 649	2,5	877 968	2,5
Zivsaimniecība (A03)	68 623	0,2	80 774	0,2	92 957	0,3
Pārtikas produktu ražošana (C10)	578 487	1,8	826 786	2,4	849 072	2,4
Dzērienu ražošana (C11)	88 742	0,3	126 425	0,4	120 956	0,3

Avots: ZM pēc CSP datiem

Darba tirgū 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem nodarbināto iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 8,8 tūkstošiem jeb 1,1 % un bezdarbnieku skaits palielinājies par 4,2 tūkstošiem jeb 7,0 %. 2024. gadā valstī bija 824,6 tūkstoši nodarbinātu iedzīvotāju un 64,8 tūkstoši bezdarbnieku. Kopējais bezdarba līmenis vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem bija 7,3 %, t. i., par 0,5 procentpunktiem augstāks nekā 2023. gadā un par 0,2 procentpunktiem augstāks nekā 2022. gadā.²

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā salīdzinājumā ar gadu iepriekš ir samazinājies par 14,9 tūkstošiem jeb 0,8 % un veido 1,856 milj. iedzīvotāju. Laikposmā no 2015. gada sākuma līdz 2025. gada sākumam iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 129,2 tūkstošiem jeb 6,5 %.²

2025. gada sākumā laukos dzīvojošo skaits ir samazinājies par 4,8 tūkstošiem jeb 0,9 %, bet pilsētās dzīvojošo skaits – par 13,5 tūkstošiem jeb 1,0 %. 2025. gada sākumā laukos dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars bija

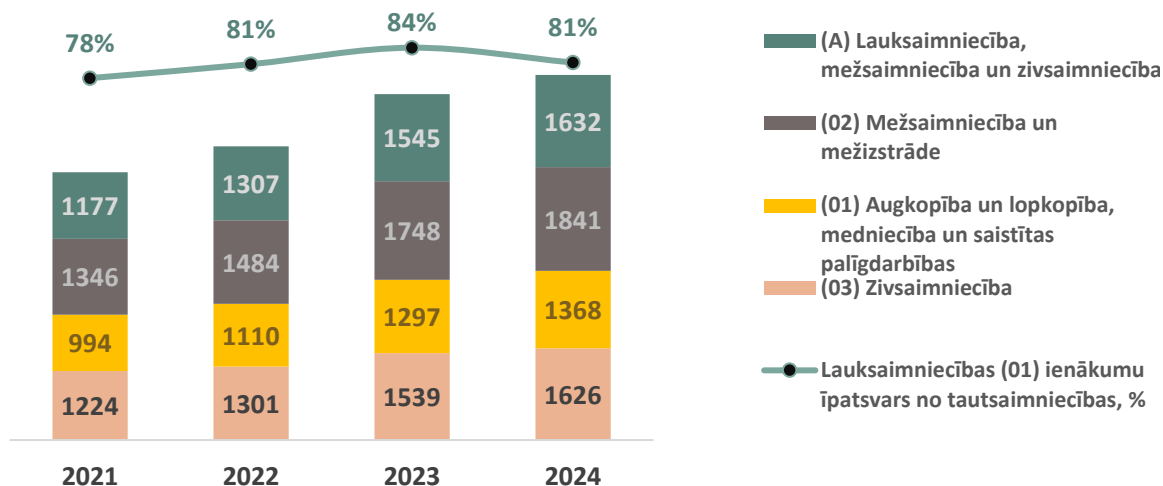
¹ 2025. gada aprīļa makroekonomiskais apskats "Latvijas makroekonomiskais apskats #84 | 2025. gada aprīlis" <https://www.em.gov.lv/latvijas-makroekonomiskais-apskats>

² Dati var tikt precizēti atbilstoši CSP datu revīzijas politikai.

30,3 %. Bezdarba līmenis vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem pilsētās 2024. gadā bija 7,0 % (par 0,3 procentpunktiem zemāks nekā 2023. gadā), savukārt laukos bezdarba līmenis palielinājās līdz 7,9 % un bija par 1,0 procentpunktu augstāks nekā gadu iepriekš.²

2024. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (NACE 2. red., A) nodarbināto vidējais skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 60,3 tūkstoši. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) salīdzinājumā ar 2023. gadu palicis gandrīz nemainīgs – 42,0 tūkst. nodarbināto (samazinājums par 0,8 tūkst. nodarbināto jeb 2,0 %). Augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2024. gadā veidoja 4,8 %.²

Kopš 2010. gada mēneša vidējais bruto atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties. 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu mēneša vidējā bruto darba samaksa lauksaimniecībā (A01) palielinājās par 71 eiro jeb 5,5 % un bija 1368 eiro, savukārt vidējā atalgojuma līmenis lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (A) palielinājās par 87 eiro jeb 5,6 % un bija 1632 eiro (sk. 1.1. att.).²

1.1. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2. red.)²

Avots: ZM

1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

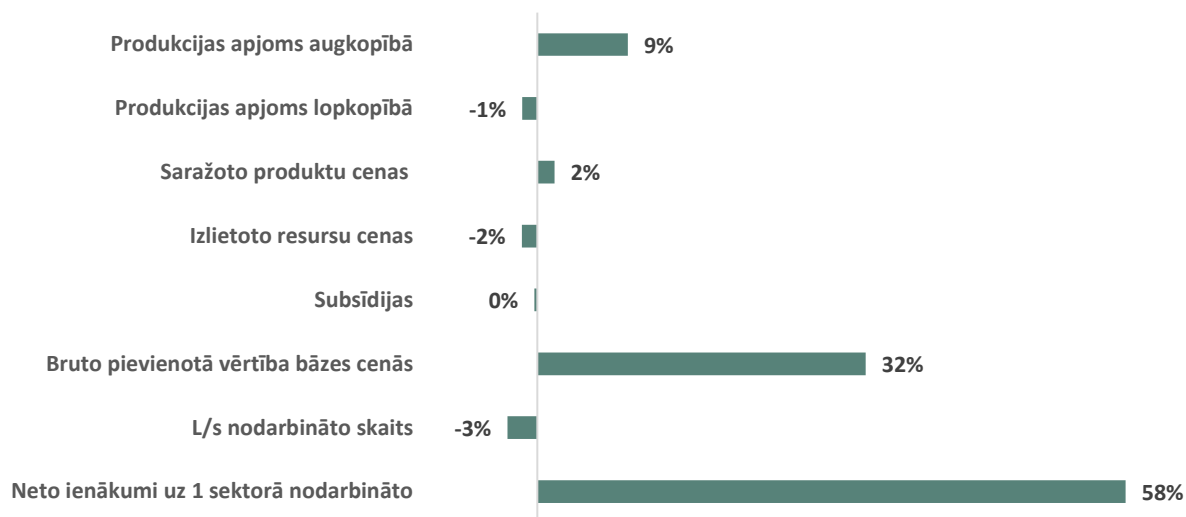
Lauksaimniecības sektora ekonomiskie rādītāji par 2024. gadu ir analizēti, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja tās saimniecībā netiek atsevišķi uzskaitītas.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati. Precizējot datus, koriģēti iepriekšējo gadu rādītāji. Tā kā informācija par 2024. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši par izmaksām.

Ienākumu analizē atbilstoši ES izmantotajai LEK metodikai tiek ņemta vērā galaprodukcija, kas no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u. c.

No ienākumu viedokļa 2024. gadā pēc lauksaimniecībai izteikti nelabvēlīgā 2023. gada nozare daļēji ir atguvusies, tomēr atgūšanās vēl nav pilnīga un arī neattiecas vienādi uz visiem sektoriem. Augkopībā un lopkopībā situācija atšķiras, kaut arī abās apakšnozarēs vērojams produkcijas vērtības kāpums.

Kā redzams no 1. attēlā apkopotās informācijas, augkopības produkcijas apjoms ir palielinājies, turklāt lauksaimniekiem ir neliels ieguvums no cenu dinamikas, jo produkcijai tās ir vidēji nedaudz cēlušās, turpretī resursiem samazinājušās. Subsīdiu apmērs provizoriski ir palicis iepriekšējais. Tas radīja nozīmīgu procentuālu pievienotās vērtības un ienākumu kāpumu, tomēr ienākumu līmenis vēl ievērojami atpaliek no 2022. gada rādītājiem.

1.2. attēls. Galveno sektora rādītāju pārmaiņas 2024. un 2023. gadā

Avots: AREI (LEK)

Turpinās nodarbināto skaita samazināšanās lauksaimniecībā, un tas arī ir viens no faktoriem, kādēļ vidējie ienākumi uz nodarbināto palielinās.

Jāņem gan vērā, ka dati par izmaksām ir novērtēti, ņemot vērā cenu indeksus, tādēļ tie vēl tiks precizēti, kad būs apkopoti grāmatvedības dati par faktiskajām izmaksām.

Fiziskā apjoma pārmaiņas

Sējumu kopplatība 2024. gadā ir nedaudz samazinājusies (par 12 tūkst. ha jeb 1 %). Graudaugu aizņemtā platība ir saglabājusies iepriekšējā līmenī, pākšaugu platība ir palielinājušās, bet samazinājusies tehnisko kultūru platība. Atšķirībā no iepriekšējās tendences nedaudz palielinājušās ilggadīgo zālāju platības. Tas nozīmē, ka viss augkopības produkcijas kāpums ir sasniegts ar ražības kāpumu. Vidējā ražība ir palielinājusies graudaugu un pākšaugu kultūrām, kā arī zālājiem, taču samazinājusies rapšiem, kartupeļiem un dārzeņiem. Tendences būtībā ir pretējas 2023. gadam. Šo izmaiņu ietekmē graudaugu kopražs ir palielinājusies par 16 %, pākšaugiem – par 35 % un lopbarības kultūrām – par 20 %. Visstraujāk palielinājusies augļu un ogu kopražs – par 76 % – iepriekšējā gada nelabvēlīgo klimatisko apstākļu dēļ. Savukārt samazinājusies kopražs rapšiem – par 29 %, kartupeļiem – par 12 % un dārzeņiem – par 2 %.

Lopkopības nozarēs 2024. gadā kopējais apjoms saglabāties diezgan stabilā līmenī, kaut arī ar nelielu kritumu – par 1,5 %. To galvenokārt noteica samazinājums putnu gaļas ražošanā par 10 % un cūkgaļas ražošanā par 5 %. Palielinājums par 9 % konstatēts vienīgi olu ražošanā. Nozīmīgākā produkta – piena – ražošana būtiski nav mainījusies (samazinājums par 0,6 %).

Cenu pārmaiņas

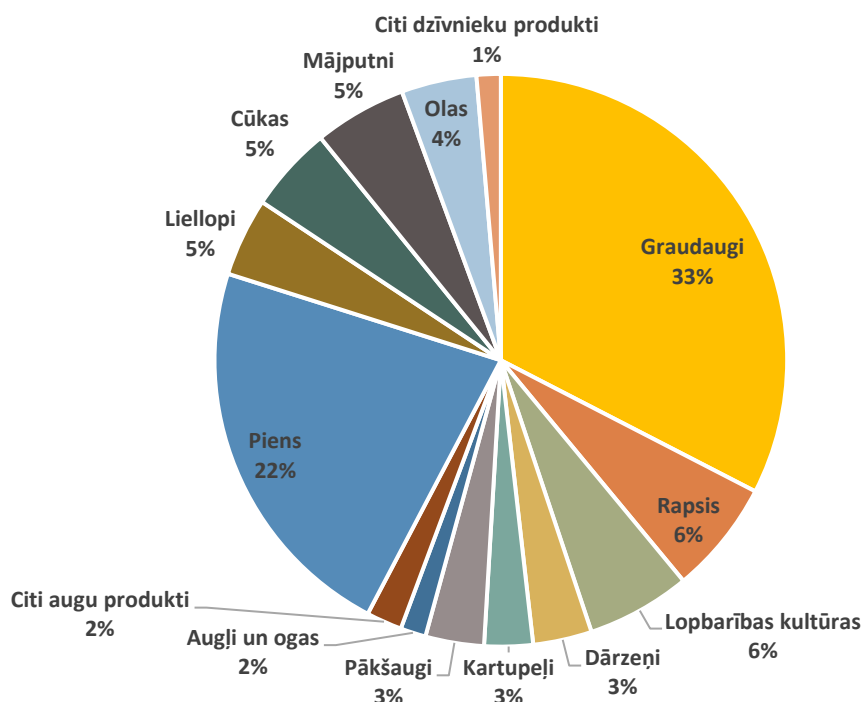
Pēc nozīmīgā krituma 2023. gadā lauksaimniecības produktu cenas kopumā ir nedaudz atguvušās, tomēr ir būtiskas atšķirības pa produktiem. Lopkopībā vidējās pārdošanas cenas ir augušas par 9 %, turpretī augkopībā ir turpinājies vidējo cenu samazinājums – par 1,4 %. Augkopībā cenu samazinājums skaidrojams ar nelabvēlīgo situāciju graudu tirgos: vidēji par 8 % graudaugiem, bet visstraujāk rudziem – par 21 % un miežiem – par 16 %. Lielā piedāvājuma dēļ straujš cenu kritums novērots augļiem un ogām – par 18 %. Dārzeņu vidējā cena bija līdzīga kā gadu iepriekš, kaut arī vairākiem produktiem tā ir palielinājusies: rapšiem par 13 %, pākšaugiem par 10 %, bet kartupeļiem par 7 %.

Lopkopībā novērotas krasi atšķirīgas dažādu produktu cenu svārstības. Kopējo pozitīvu cenu kāpumu sekmēja vidējās iepirkuma cenas atgūšanās pienam – par 14 %, bet straujākais kāpums novērots putnu gaļai – par 27 %. Cena pacēlusies arī liellopu gaļai – par 8 %. Savukārt pārdošanas cena samazinājusies cūkgaļai (par 7 %) un oluām (par 8 %). Kopumā šīs svārstības noteica piedāvājuma un pieprasījuma pārmaiņas tirgū – gan vietējā, gan pasaules mērogā.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2024. gadā sasniedza 1802 milj. EUR, kas ir par 6 % vairāk nekā 2023. gadā, tomēr ievērojami (par 16 %) atpaliek no 2022. gada rādītājiem. No kopējās vērtības augkopība veidoja 57,7 % – līdzvērtīgi kā iepriekšējā gadā, taču mazāk nekā vairākus gadus līdz tam, kad augkopības īpatsvars sasniedza pat 65 %. Dati par galveno produktu īpatsvaru kopējā gala produkcijas struktūrā 2024. gadā ir apkopoti 1.3. attēlā.

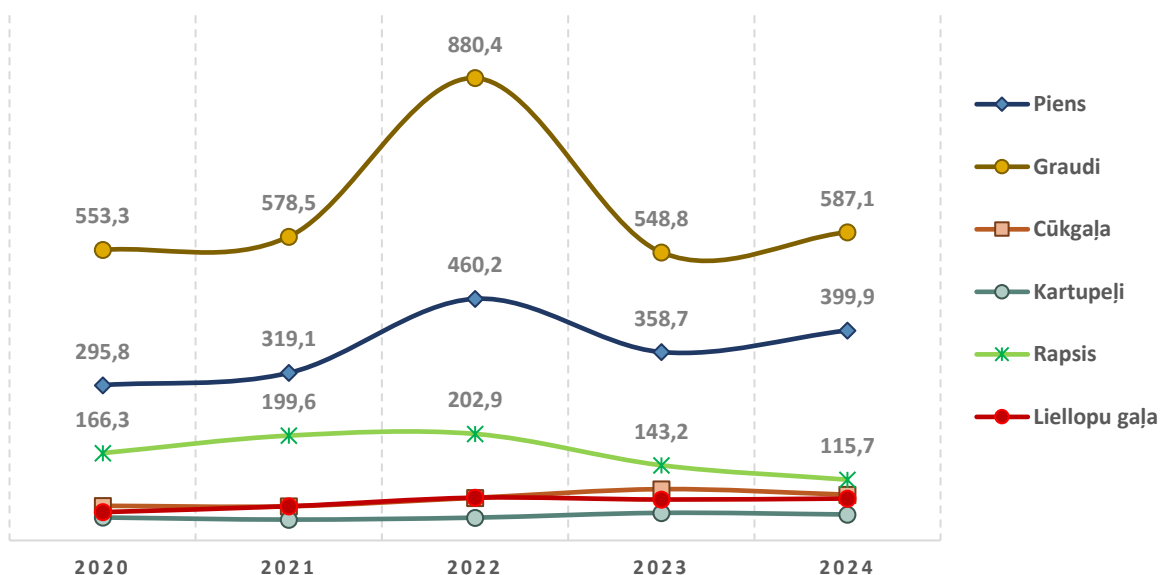

1.3. attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2024. gadā (prognoze bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

2024. gadā kopumā produktu struktūra cenu un daudzuma svārstību ietekmē nav krasi mainījusies un ir diezgan līdzīga tai, kāda tā bija gadu iepriekš. Visvairāk mainījies rapšu īpatsvars (par 2 procentpunktiem), kas samazinās jau vairākus gadus, jo, piemēram, 2020. gadā tie veidoja pat 11 % no produkcijas vērtības. Gada laikā samazinājies arī cūkgaļas īpatsvars, bet palielinājies lopbarības kultūru un pākšaugu īpatsvars. Salīdzinājumā ar 2020. gadu ir samazinājies graudu, bet pieaudzis piena, kā arī liellopu un putnkopības produktu īpatsvars.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas 2020.–2024. gadā atspoguļotas 1.4. attēlā. Tajā redzams, ka 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājusies nozīmīgāko produktu – graudu un piena – vērtība. Sarukusi ir rapšu (par 19 %) un cūkgaļas (par 11 %) vērtība, bet pārējiem produktiem tā nav būtiski mainījusies.

1.4. attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika (bāzes cenās, milj. EUR)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

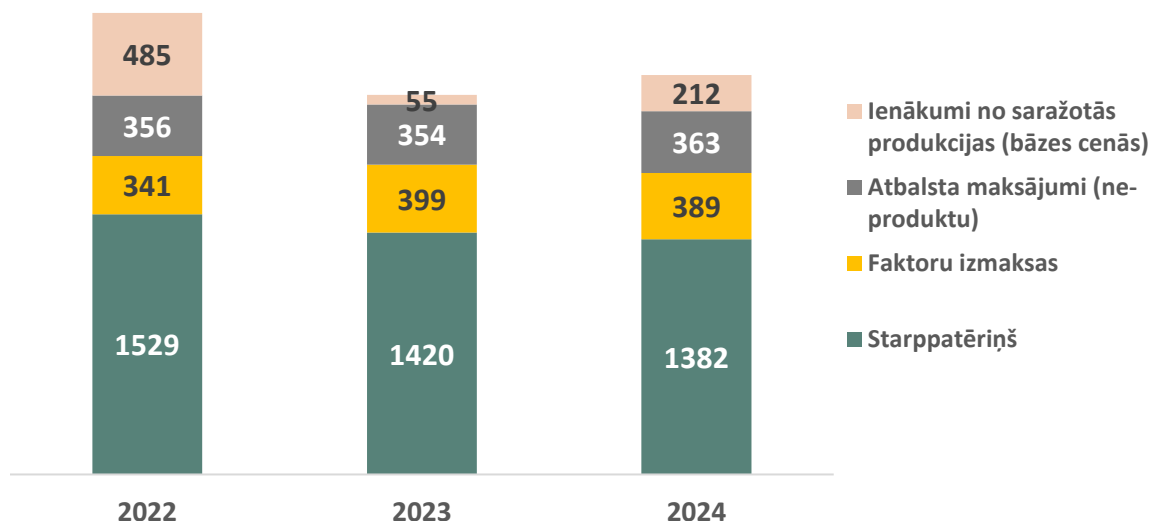
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5. attēls parāda lauksaimnieciskās darbības doto ieņēmumu struktūru, t. i., starppatēriņa daļu, faktoru izmaksas un lauksaimnieku ienākumu daļu.

Kā liecina 1.5. attēla dati, 2024. gadā lauksaimnieku ienākumi no saražotās produkcijas bijuši lielāki nekā iepriekšējā gadā, taču mazāki nekā pirms tam. Nedaudz palielinājušās subsīdijas, kas nav piesaistītas konkrētiem produktiem (t. s. neproduktu subsīdijas). Starppatēriņa un faktoru izmaksas ir nedaudz samazinājušās, jo tās ietekmēja nelabvēlīgā situācija lauksaimniecībā iepriekšējā gadā, tai savukārt atstājot ietekmi uz lauksaimnieku pirktspēju, tāpēc cenas nācās samazināt arī resursu pārdevējiem.

Starppatēriņa izmaksas provizoriski ir samazinājušās par 3 % gan uz cenu, gan apjoma rēķina. Resursu cenas samazinājās jau 2023. gadā (par 10 %), bet 2024. gadā – vēl par 1,5%. Straujākais samazinājums ir pirtās lopbarības izmaksām – par 16 %, kā arī energoresursiem un sēklām – par 7 %. Turpretī augu aizsardzības līdzekļu cenas pēc strauja krituma iepriekšējā gadā augušas par 20 % un veterināro līdzekļu cenas par 6 %. Dati par resursu apjoma izmaiņām ir provizoriski un gada otrajā pusē tiek precizēti. Pieejamie dati par mēslošanas līdzekļu patēriņu liecina par 6 % palielinājumu.

Krītot starppatēriņa vērtībai, ir samazinājies arī tā īpatsvars nozares izlaidē 2024. gadā, un tas veido 70 % (2023. gadā 76%). Tas gan ir ievērojami vairāk nekā 2022. gada 65 %, kā arī vairāk par vidējo līmeni ES – aptuveni 60 %.

1.5. attēls. Izmaksu apmērs lauksaimniecības sektora ieņēmumos, milj. EUR

* Faktoru izmaksas ietver pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomas un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumu izmaksas).

Avots: AREI (LEK)

Reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars lauksaimnieku ienākumu veidošanā 2024. gadā bijis 37 %. Tas ir vairāk nekā 2023. gadā, kad šis rādītājs bija rekordzems (13 %), taču mazāk nekā 2021.–2022. gadā, kad produktu ražošana deva vairāk nekā pusi no ienākumiem (56–59 %). Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi. Tas nozīmē, ka mazāk labvēlīgos ražas un tirgus gados būtiski palielinās atbalsta maksājumu, īpaši tiešo maksājumu, nozīme ienākumu stabilizēšanā lauksaimniecībā.

Pievienotās vērtības un ienākumu pārmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2024. gadam aprēķināta 600 milj. EUR apmērā. Tas ir par gandrīz trešdaļu vairāk nekā 2023. gadā, bet par 27 % mazāk nekā 2022. gadā. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) sasniegusi 686 milj. EUR (33 % palielinājums salīdzinājumā 2023. gadu).

Pamatlīdzekļu nolietojums ir pārrēķināts, ņemot vērā CSP aprēķinus, tādēļ šis rādītājs salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu aprēķinu rezultātiem ir mainījies, tā mainot arī ienākumu novērtējumu. Par 2023.–2024. gadu ir izmantots novērtējums, pamatojoties uz iepriekšējo gadu datiem un faktisko kapitālieguldījumu apmēru.

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 676 milj. EUR apmērā, kas ir par 23 % mazāk nekā 2022. gadā. Galvenie ienākumus veidojošie rādītāji ir apkopoti 1.2. tabulā.

1.2. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas

Rādītājs	Vērtība			Izmaiņas (+/-)	
Gads	2022.	2023.	2024. (p)	2023./2022.	2024./2023.
Augkopība	1372,4	974,8	1039,8	-29 %	7 %
Graudaugi	880,4	548,8	587,1	-38 %	7 %
Rapši	202,9	143,2	115,7	-29 %	-19 %
Lopbarības kultūraugi	102,0	77,4	105,9	-24 %	37 %
Dārzeni	51,3	60,7	59,8	18 %	-1 %
Kartupeļi	43,5	52,6	49,5	21 %	-6 %
Pākšaugi	49,9	45,0	59,6	-10 %	32 %

Augļi un ogas	22,5	21,2	25,9	-6 %	22 %
Citi augu produkti	20,0	25,9	36,3	30 %	40 %
Lopkopība	780,7	717,7	762,4	-8 %	6 %
Piens	460,2	358,7	399,9	-22 %	11 %
Liellopi	81,5	77,9	79,9	-4 %	3 %
Cūkas	81,2	97,7	87,3	20 %	-11 %
Mājputni	72,4	82,0	94,2	13 %	15 %
Olas	63,3	76,2	76,6	20 %	1 %
Citi dzīvnieku produkti	22,1	25,2	24,6	14 %	-2 %
Lauksaimniecības preču izlaide	2153,0	1692,5	1802,3	-21 %	6%
t. sk. izlaide ražotāju cenās	2086,8	1610,9	1730,8	-23 %	7 %
ar produktiem saist. subsīdijas	66,3	81,6	71,4	23 %	-13 %
Pakalpojumi	47,7	42,9	44,9	-10 %	5 %
Neatdalāmās blakusdarbības	154,0	138,8	135,5	-10 %	-2 %
Lauks. nozares izlaide	2354,7	1874,2	1982,6	-20 %	6 %
Starppatēriņš	1528,9	1419,9	1381,7	-7 %	-3 %
Starppat. īpatsvars % "nozares" izlaidē	825,8	454,3	600,9	-45 %	32 %
Bruto pievienotā vērtība	355,5	354,1	363,0	0 %	3 %
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	21,2	19,7	19,9	-7 %	1 %
Ar ražošanu saistītie nodokļi	243,0	273,8	257,5	13 %	-6 %
Pamatlīdzekļu nolietojums	917,2	514,8	686,5	-44 %	33 %
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	56,9	62,1	64,0	9 %	3 %
Ārējās izmaksas	20,2	43,6	47,7	116%	9 %
Ienākumi no lauksaimn. darbības	840,1	409,1	574,8	-51 %	40 %
Nodokļi no ienākuma	103,8	102,2	104,7	-2 %	2 %
Algoto darbinieku ienākumi	140,7	145,9	151,2	4 %	4 %
Ģimenes darbaspēka ienākumi	595,6	161,0	318,8	-73 %	98 %
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	62,6	55,8	54,2	-11 %	-3 %
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	11 760	5500	8680	-53 %	58 %

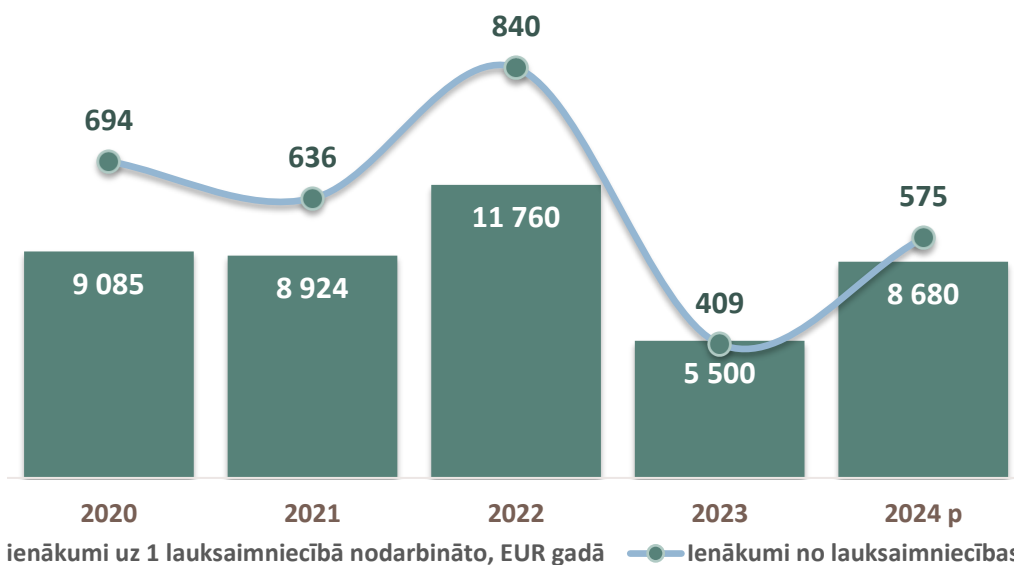
Avots: AREI (LEK)

p – prognoze

Ārējās izmaksas iekļautie kredītprocenci veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFS0, kas saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajām summām ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, ko lauksaimnieki maksā par kredītiem, 2024. gadam novērtēti 65 milj. EUR apmērā, t. i., tikpat, cik 2023. gadā).

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2024. gadā ir 8680 EUR gadā jeb 723 EUR vidēji mēnesī, t. i., par 58 % mazāk nekā 2023. gadā un par 26 % mazāk nekā 2022. gadā. Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, ievērtējot provizoriskās nodarbināto skaita pārmaiņas. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati, kā arī izdarīts novērtējums.

Novērtējot vairāku gadu rezultātus, redzams, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi pēdējos gados pieredzējuši ievērojamas svārstības, vispirms palielinoties 2022. gadā, bet pēc tam strauji sarūkot gadu vēlāk. Vidējie nominālie lauksaimnieku ienākumi 2024. gadā aptuveni atbilst 2020.–2021. gada līmenim (1.6. att.). Nozīmīgākie faktori, kas noteica ienākumu svārstības pēdējos gados, bija augkopības kultūru ražība (2023. gads no šī viedokļa bija izteikti nelabvēlīgs), kā arī tirgus konjunktūra: pēc straujas cenu celšanās lauksaimniecības produktiem sekoja cenu kritums, savukārt ražošanas resursu cenas, lai arī svārstījās, tomēr kopumā salīdzinājumā ar 2020.–2021. gada līmeni palielinājās.

1.6. attēls. Lauksaimnieku ienākumu dinamika

Avots: AREI (LEK)

Tā kā Latvijā kopumā vidējā neto darba samaksa 2024. gadā sasniedza 1221 EUR (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja mazāk par 60 % no vidējās neto darba samaksas valstī (salīdzinājumam – 2022. gadā tie bija 97 %). Ilgttermiņa dati rāda, ka lauksaimnieku ienākumi atiecībā pret valstī vidējiem pēc Latvijas iestāšanās ES visbiežāk atradušies 70–80 % robežās no tiem. Izvērtējot šos datus, jāņem vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp ienākumiem dažādās saimniecībās – to galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem. Liela daļa nodarbināto atrodas mazajās (pašpatēriņa un daļēja pašpatēriņa) saimniecībās, savukārt tirgum ražojošās saimniecībās lauksaimnieku ienākumi kopumā ir ievērojami lielāki.

Aprēķins salīdzināmajās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (1.3. tabula), aprēķināts, ka 2024. gadā ienākumu pieaugums ir noticis gan uz cenu, gan apjoma pārmaiņu rēķina. Apjoma pārmaiņu ietekmē ienākumi palielinājušies par 100 milj. EUR (jeb par 25 %), savukārt produktu un resursu cenu pārmaiņu dēļ tie kāpuši par 72 milj. EUR (par 14 %).

1.3. tabula

Apjoma un cenu pārmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2023. gadā

Rādītāji	2023. g. (milj. EUR)	2024. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2024./2023. (milj. EUR)			Apjoma indekss 2024./ 2023.	Cenu indekss 2024./ 2023.
	Faktiskajās cenās	2023. gada cenās	2024. gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme		
L/s nozares izlaide (bāzes cenās)	1874,2	1966,7	1982,6	108,4	92,5	15,9	104,9 %	100,8 %
t. sk. izlaide ražotāju cenās	1792,6	1879,3	1911,2	118,6	86,7	31,9	104,8 %	101,7 %
produktu subsīdijas	81,6	87,4	71,4	-10,2	5,8	-16,0	107,1 %	81,7 %
Starppatēriņš	1419,9	1403,0	1381,7	-38,2	-16,9	-21,3	98,8 %	98,5 %
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	454,3	563,7	600,9	146,6	109,4	37,2	124,1 %	106,6 %
Faktoru izmaksas	399,3	408,4	389,1	-10,2	9,1	-19,3	102,3 %	95,3 %
Atbalsts (neproduktu)	354,1	354,1	363,0	8,9	0,0	8,9	100,0 %	102,5 %
Ienākumi l/s nozarē	409,1	509,3	574,8	165,7	100,3	65,4	124,5 %	112,8 %

Avots: AREI (LEK)

Papildus tam subsīdiju pārmaiņas ienākumiem likušas sarukt par 7 milj. EUR jeb par 1 %, uz kompensāciju izmaksu rēķina samazinoties produktu subsīdijām. Par 2023. gadu nelabvēlīgo tirgus apstākļu dēļ par atsevišķiem produktiem tika izmaksāta kompensācija. Šajā aprēķinā ietilpst tās subsīdijas, kas attiecas uz

2024. gadu, taču var tikt maksātas arī vēlāk. Šī iemesla dēļ dati par to apjomu ir orientējoši un vēlāk tiks precizēti. Kopējais ienākumu kāpums lauksaimniecības nozarē ir aprēķināts par 166 milj. EUR jeb 40 %.

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

EUROSTAT dati (LEK 2. novērtējums) liecina, ka 2024. gads bija raksturīgs ar nelielu ienākumu palielinājumu ES valstīs. Kopumā 27 ES valstu lauksaimnieku reālie ienākumi (indicators A jeb reālā neto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nodarbināto) palielinājās par 2 %. Latvijā konstatēts viens no straujākajiem kāpumiem, jo šis rādītājs auga par 34 %. Straujākais reālo ienākumu kāpums ES valstīs 2024. gadā bija Īrijā – par 35 %, bet straujākais kritums Rumānijā – par 19 %. No citām Baltijas reģiona valstīm lielākais ienākumu kāpums bijis Zviedrijā – par 25 %. Citās mūsu kaimiņvalstīs ir konstatēts mērenāks ienākumu kāpums – Lietuvā par 16 %, bet Igaunijā par 4 %. Ienākumi palielinājās kopumā 18 valstīs, bet samazinājās deviņās valstīs. Ienākumu pārmaiņas lielākoties nosaka ražoto produktu struktūra, kas dažādās valstīs ievērojami atšķiras. Vērtējot 2024. gada dinamiku, jāņem vērā arī tas, ka Latvija 2023. gadā piedzīvoja trešo straujāko ienākumu kritumu ES – par 41 %. Vēl straujāks tas bija tikai Igaunijā un Lietuvā.

Kopumā ES valstīs nedaudz palielinājās saražotās produkcijas apjoms, taču tika novērots cenu kritums, līdz ar to samazinoties produkcijas vērtībai, taču līdz ar strauju starppatēriņa izmaksu samazināšanos palielinājās pievienotā vērtība un ienākumi.

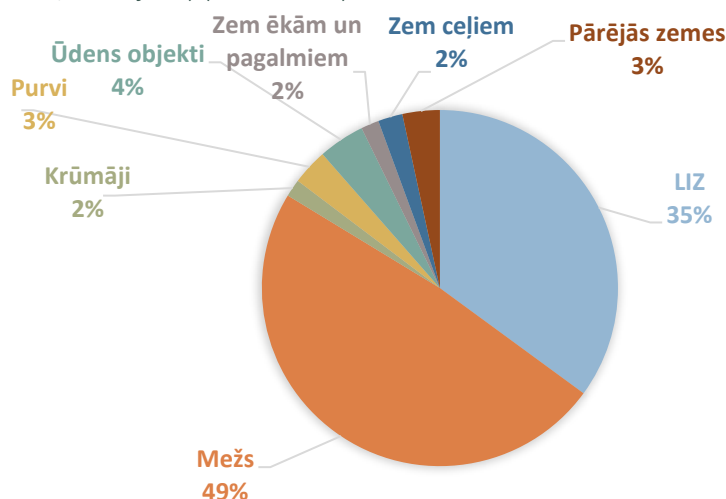
Latvijas lauksaimnieku reālo ienākumu indekss (ņemot vērā IKP deflatoru) 2024. gadā ir 137 % salīdzinājumā ar 2015. gadu un atbilst ES vidējam ienākumu pieaugumam šajā laikā. Savukārt Lietuvā un Igaunijā ienākumu indekss ir zem 100 pēc straujā krituma 2023. gadā. Lielākais ienākumu indekss starp ES valstīm 2024. gadā salīdzinājumā ar 2015. gadu bijis Dānijā (189 %) un Polijā (171 %), bet mazākais – Igaunijā (62 %).

1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana

Valsts zemes dienesta dati

VZD apkopo statistikas datus par zemes sadalījumu tās lietošanas veidos. Pēc šiem datiem, 2024. gadā Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem lauksaimniecībā izmantojamā zeme (LIZ) veidoja 35 % jeb 2,24 milj. ha (2023. gadā 2,25 milj. ha) (sk. 1.7. att.).

1.7. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem 2024. gadā

Avots: VZD

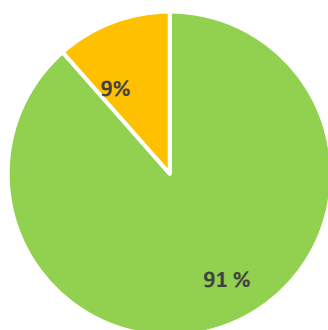

LIZ apsaimniekošana

Lai noskaidrotu, vai zeme tiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, Lauku atbalsta dienests (LAD) apseko lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platības.

2024. gadā kopumā apsekoti 2,2 miljoni hektāri LIZ. Nekoptās zemes īpatsvars ir saglabājies iepriekšējā gada robežās.

Zemes īpašniekiem ir jāapstrādā vismaz 70 % no kadastrā esošās lauksaimniecībā izmantojamās zemes, lai tā tiktu uzskatīta par koptu. Ja LAD konstatē, ka LIZ ir neapstrādāta vai nekopta, tad vietējā pašvaldība piemēro nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi. Ja neapstrādātā LIZ ir pieteikta platību maksājumiem, tad tiek piemēroti atbalsta apmēra samazinājumi.

■ Kopta LIZ ■ Nekopta LIZ

■ Kopta LIZ ■ Nekopta LIZ

1.9. attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2024. gadā

Avots: LAD un ZM²

2024. gada rezultāti ir apkopoti un skatāmi LAD tīmekļvietnes sadaļā “Lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsekošana”.

²Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis – nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

2. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARU ATTĪSTĪBA

2.1. Kopsavilkums

Augkopība

Graudaugu audzēšana ir viena no populārākajām lauksaimniecības nozarēm. Tā nodrošina iedzīvotājus ar pārtiku un lopkopības nozari – ar spēkbarību. Bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt gandrīz neviena lopkopības nozare. Pēdējā laikā graudkopības produkcija arvien vairāk tiek pieprasīta arī citās nozarēs, piemēram, enerģētikā.

Pēc statistikas datiem, graudaugi 2024. gadā Latvijā aizņēma 800,8 tūkst. ha. Graudaugu sējumu platība pērn pieauga par 3,4 tūkst. hektāru jeb 0,4 % vairāk nekā 2023. gadā. Graudkopība ir ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem, tādēļ katra jauna sezona ir atšķirīga – atšķiras ziemošanas apstākļi, mitruma daudzums un gaisa temperatūra. Pastiprinoties klimata pārmaiņu ietekmei, arvien biežāk ir stipri negaisi ar spēcīgām lietavām un lielu vēju, pat vētru, kas bieži vien nes līdzī lielgraudu krusu, kopumā radot nopietnus zaudējumus ne tikai graudkopjiem, bet arī visam augkopības sektoram. Saimniekiem katra jauna sezona būtībā līdzinās pārbaudījumam, kad ir rūpīgi jāplāno savas darbības – augsnes apstrāde, sēja, mēslošana, augu aizsardzība, lai iegūtu labu kvalitatīvu ražu un līdz ar to arī peļņu. Tā kā zemnieki graudkopību pašlaik uzskata par vienu no rentablākajām nozarēm, no gada uz gadu vērojams graudaugu aizņemtās platības pieaugums.

Kā liecina CSP apkopotie dati, 2024. gadā iegūts 3,2 milj. tonnu graudu, kas ir par 436,4 tūkst. tonnu jeb 18,5 % vairāk nekā 2023. gadā. Kā jau ierasts, lielākā graudaugu platība apsēta ar ziemājiem, nodrošinot to, ka 2024. gadā ziemāji jāva iegūt 76,8 % no kopējās graudu kopražas.

Graudu veidošanās laikā maijā un jūnijā iestājās sausums un karstums, kas ļoti ietekmēja graudu ražu. Karstumā labība vairāk patērē mitrumu, tāpēc ir īss graudu formēšanās laiks, tiem veidojoties sīkākiem un dodot mazāku ražu.

Ražas novākšana tika uzsākta neierasti agri – pirmo ziemas miežu novākšanu lauksaimnieki uzsāka jau jūnija beigās. Ļoti negatīvu iespaidu uz kopražu atstāja vairāki negaisi ar spēcīgu vēju un stiprām lietusgāzēm jūlijā. Smagi postījumi bija Bauskas pusē un Jelgavas apkārtnē. Ievērojami postījumi bija arī Gulbenes un Balvu novadā.

Pēc CSP publicētās informācijas, ziemāju graudaugu kopražs 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 322,4 tūkst. tonnu jeb 15,3 %, sasniedzot 2,4 milj. tonnu. Ziemāju graudaugu vidējā ražība palielinājās no 41,3 centneriem no hektāra 2023. gadā līdz 47,5 centneriem 2024. gadā. Ziemas kvieši veidoja 69 % no visas graudu kopražas (2023. gadā – 69,5 %). To vidējā ražība no viena hektāra palielinājās par 16,3 % (no 42,7 centneriem 2023. gadā līdz 49,7 centneriem 2024. gadā). Ziemas kviešu kopražs sasniedza 2,2 milj. tonnu, kas ir par 289 tūkst. tonnu jeb 15,3 % vairāk nekā gadu iepriekš. Vasarāju graudaugu sējumu platība 2024. gadā pieauga par 2,2 tūkst. hektāru jeb 0,8 %, un to vidējā ražība no viena hektāra palielinājās par 17,8 % (no 21,3 centneriem 2023. gadā līdz 25,1 centneram 2024. gadā). Vasarāju graudaugu kopražs palielinājās par 114,1 tūkst. tonnu jeb 18,6 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

2024. gadā palielinājies to saimniecību skaits, kurās tika iegūta par 50,0 cnt/ha lielāka raža, salīdzinājumā ar 2023. gadu. Kopumā 2024. gadā tādas bija 1 161, un šo saimniecību pieauguma rādītājs ir 32 %. 40,0 cnt/ha un lielāka raža galvenokārt tiek iegūta vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā pārsvarā izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanai. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk tiek dots nogabalos, kuros ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tur, kur tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve.

Vērtējumā pa reģioniem 2024. gadā Zemgalē vidējā raža pārsniedza 50,0 cnt/ha (51,3 cnt/ha) un Kurzemes reģionā – 40,0 cnt/ha (41,6 cnt/ha). Pārējos reģionos vidējā graudaugu raža bija zem 40,0 cnt/ha. Kā jau pēdējos gados ierasts, graudu kopražu aptuveni 5–60 % robežās nodrošina Zemgales un Kurzemes reģions. Vēl jāpiemin, ka 2024. gadā lielākās graudaugu platības bija Kurzemes reģionā, taču pašlaik ir gandrīz neiespējami savstarpēji salīdzināt reģionus, tostarp ar iepriekšējo gadu rādītājiem, jo no 2024. gada 1. janvāra ir mainījušies statistiskie reģioni.

Sēkļaudzēšanas platība visām sugām (labībai, lopbarības augiem, kartupeļiem, eļļas augiem un šķiedraugiem) 2024. gadā kopā ir sasniegusi 24 151,86 ha, un no tiem par sēkļaudzēšanai atbilstošiem atzīti 24 018,36 ha. Atzītās sēkļaudzēšanas platības ir palielinājušās par 5498,35 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu.

2024. gads Latvijas augļkopjiem bija diezgan labvēlīgs: pavasarī netika novērotas postošas salnas, arī sausums un karstums maijā un jūnijā neietekmēja augļu koku un ogulāju ražu. 2024. gadā zemeņu platības samazinājušās par 27 ha jeb 5,6 %. Lai gan stādījumu platība saruka, zemeņu kopražs bija 842 tonnas, kas ir par 6,3 % vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Kā jau ierasts, lielākā augļu raža arī 2024. gadā bija āboliem – 75,3 % no visas augļu un ogu kopražs.

Latvijas augļkoku un ogulāju kopējā platība 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 0,4 %. 2023. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jānogas – 2525 ha, no tiem 97,6 % veidojot upeņu stādījumus.

Dārzeņu audzēšanā vērojama atklātā lauka dārzeņu platību stabilizēšanās, pamatdārzeņu kāpostu, burkānu, galda biešu un sīpolu – aizņemtās platības pa gadiem variē pavisam nedaudz. 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu kopējā dārzeņu platība pieaugusi par 60 ha. No plašāk audzētajām dārzeņu sugām samazinājušās ir kāpostu, sīpolu un galda biešu platības, bet pieaugums vērojams lauku gurķiem, kabačiem un ķirbjem, ķiplokiem arī burkāniem.

2024. gadā kopumā tika izaudzēti 108,4 tūkst. tonnu dārzeņu (arī siltumnīcā izaudzētie), kas ir par 2,6 tūkst. tonnu jeb 2,3 % mazāk nekā 2023. gadā. Ievērojami palielinājies segtajās platībās izaudzēto dārzeņu apjoms: tomātiem – par 95,3 %, gurķiem – par 30,7 %, bet salāti saražoti astoņas reizes vairāk (2023. gadā – 46 tonnas, 2024. gadā – 385 tonnas).

Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, galvenokārt lielu pilsētu tuvums. Abos šajos reģionos atrodas trīs ceturtdaļas kopējo dārzeņu audzēšanas platību Latvijā.

Kartupeļu stādījumu platība pēdējo 14 gadu laikā ir ievērojami samazinājusies – no 30,1 tūkst. hektāru 2010. gadā līdz 12,8 tūkst. hektāriem 2024. gadā. 2024. gadā kartupeļu kopražs bija 227,9 tūkst. tonnu, kas ir par 30,2 tūkst. tonnu jeb 13,3 % mazāk nekā gadu iepriekš. Kartupeļu vidējā ražība no viena hektāra samazinājās par 6,0 centneriem un veidoja 178 centnerus no viena hektāra.

Ar gadiem pieprasījums pēc pārtikas kartupeļu patēriņa samazinās. Tas tiek skaidrots ar dažādiem iemesliem – ēšanas paradumu maiņu, jaunām tendencēm pasaules virtuvē, kartupeļu pārstrādes nozares panikumu tehniskām vajadzībām (spirta ieguvei), iedzīvotāju skaita samazināšanos un citiem.

Latvijā darbojas tikai divi lieli kartupeļu pārstrādātāji: SIA “Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti un AS “Latfood” ražo kartupeļu čipsus. Abi pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, un tajās tiek audzētas to ražošanas procesam nepieciešamās kartupeļu šķirnes. Minētie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī konkrētā produkta ražošanai piemēroto šķirņu kartupeļu sēklkopību.

CSP presei sagatavotajā informācijā minēts, ka 2024. gadā par 100,4 tūkst. tonnu jeb 28,7 % samazinājās rapša sēkļu kopievākums, platībām sarūkot par 19 %. Ziemas rapša vidējā ražība no viena hektāra samazinājās no 23,7 centneriem 2023. gadā līdz 21,3 centneriem 2024. gadā. Kopējo rapša sēkļu ražas kritumu noteica ziemas rapša sējumu platības samazinājums par 40,7 tūkst. hektāru jeb 28,8 % un vidējās ražības samazinājums no viena hektāra (par 2,4 centneriem jeb 10,1 %).

Latvijā jau aptuveni desmit gadu šķiedras linu audzēšana nav populāra un to platība ik gadu samazinās. 2021. gadā šķiedras lini tika iesēti 27 ha, bet no 2022. līdz un 2024. gadam, pēc oficiālās statistikas datiem, šķiedras lini vispār netika audzēti. Kaut arī vēl pirms pāris gadiem tika reģistrēta jauna šķiedras linu šķirne ‘Vilāni’, šķiedras linu audzēšana Latvijā būtībā vairs nepastāv.

Jaunie zemnieki linu audzēšanā neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, tās audzēšanai un novākšanai nepieciešami piemēroti meteoroloģiskie apstākļi, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta, un, pietrūkstot pārstrādājamajai produkcijai, neattīstās arī pārstrāde. Lauksaimnieki labprātāk pievēršas ne tik darbietilpīgu kultūru audzēšanai, jo tam ir atbilstoša tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Pirms gadiem piecpadsmit zemnieki varēja saņemt prāvas nacionālās subsīdijas, tāpēc sējumu platības nedaudz palielinājās, bet tas linu nozarē nedeļa gaidīto attīstību. Pašlaik linkopībai vairs nav speciāla valsts atbalsta.

Eļļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Pēc CSP datiem, 2024. gadā eļļas lini tika iesēti 557 ha lielā platībā, kas ir par 116 ha vairāk nekā 2023. gadā.

Elļas lini uzskatāmi par perspektīvu kultūraugu, jo ne vien Eiropā, bet arī pasaulē kopumā ir liels pieprasījums pēc to produkcijas.

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un pēdējos gados ir vērojama nozares stabilizācija. Joprojām trūkst jaudīgas pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrīņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju aktivitāte kaņepju riekstiņu ieguvē un kaņepju šķiedras pārstrādes jomas sakārtošanā. Liela interese ir arī par kanabidiolu (CBD) ekstrakta ražošanu.

Kaņepju sējumu platība Latvijā 2024. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2023. gadu ir palielinājusies par 757 hektāriem jeb 66 % un sasniedz 1905 ha. Lielā daļā – apmēram 97 % – no platības kaņepes tiek audzētas riekstiņu ieguvei. Tie tiek izmantoti gan par sēklas materiālu, gan arī pārstrādāti dažādos pārtikas produktos, pēc kuriem ir liels pieprasījums Rietumeiropā.

Priecē fakts, ka Latvijas augu šķirņu katalogā ir iekļauta Latvijā selekcionētā sējas kaņepju šķirne 'Loja' un kā saglabājamās šķirnes – 'Adzelvieši' un 'Pūriņi', kuras zemnieki plaši audzē.

Interese par kaņepju audzēšanu gan Latvijā, gan pasaulē ir liela, tomēr to audzēšanu un izmantošanu kavē atļauto produktu klāsts. Pēdējos gados arvien lielāka interese tiek izrādīta par kanabidiolu ekstrakta ieguvei no kaņepju stiebrīņiem un lapām, taču to neatļauj spēkā esošais normatīvais regulējums. Eiropas Savienībā ir atļauts izmantot pārtikā tikai šādus no sējas kaņepes (*Cannabis sativa*) iegūtus produktus un auga daļas:

- sēklas;
- no sēklām iegūtu eļļu;
- sēklu miltus, attaukotas kaņepju sēklas.

ES tirgū nav atļauts laist no kaņepēm iegūtu kanabidiolu (CBD) vai citus kanabinoīdus saturošus produktus kā pārtiku, to sastāvdaļas vai uztura bagātinātājus, jo nav pierādīta to izmantošanas vēsture nozīmīgā apjomā cilvēku uzturā ES pirms 1997. gada 15. maija.

Lopkopība

Piensaimniecības nozarē, tāpat kā iepriekšējā gadā, ir samazinājies gan pienu ražojošo saimniecību (par 10 %), gan slaucamo govju skaits (par 5 %).

Savukārt pozitīva tendence vērojama vidējā izslaukumā no govīm: tas par 491 kg jeb 6 % ir palielinājies arī 2024. gadā un sasniedzis 8239 kg, tāpat par 6 % palielinājies vidējais izslaukums no govīm pārraudzības saimniecībās, veidojot 9355 kg, kas ir par 541 kg vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Pienu ražojošajām saimniecībām jāstrādā pie saimniekošanas efektivitātes uzlabošanas, ganāmpulku izkopšanas un dzīvnieku selekcijas, ievērojot mūsdienu nozares prasības un starptautiskās tendences.

2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem cūkkopības nozarē tika novērota pozitīva tendence: ir pieaudzis gan kopējais cūku skaits (par 6 %), gan cūku saimniecību skaits – par 19 %. Arī sivēnmāšu skaits ir palielinājies par 4 %, kaut gan sivēnmāšu saimniecību skaits turpina sarukt (10 %).

Jau desmit gadus, kopš 2014. gada 26. jūnija, cūkkopības nozari negatīvi ietekmē Āfrikas cūku mēra izplatība, liekot dažos Latvijas reģionos ierobežot cūku un cūkgaļas tirdzniecību. 2024. gadā ar Āfrikas cūku mēri tika inficētas septiņas saimniecības un kopskaitā iznīcināti 595 dzīvnieki. Āfrikas cūku mēris konstatēts 1433 mežacūkām. Šo gadu laikā biodrošības pasākumu ievērošana cūkkopības saimniecībās ir kļuvusi par neatņemamu saimniekošanas sastāvdaļu. Biodrošība cūkkopībā palīdz novērst slimību izplatību, pasargā dzīvnieku veselību, nodrošina saimniecības ekonomisko stabilitāti un veicina pārtikas nekaitīgumu.

Savukārt liellopu audzēšanas nozarē pēdējos gados gaļas ir vērojama negatīva tendence – gaļas liellopu un gaļas liellopu saimniecību skaits samazinās. Arī 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu gaļas liellopu saimniecību skaits ir sarucis par 7 %, bet dzīvnieku skaits tajās – par 3 %. Tīršķirnes un gaļas šķirnes krustojuma liellopi tika audzēti 5585 saimniecībās, bet 2023. gadā – 5988 saimniecībās. No gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Šarolē un Limuzīnas šķirnes liellopi, popularitāti ir ieguvuši arī Herefordas un Aberdīnangusu šķirnes liellopi.

Efektīvāka saimniekošana ir iespējama lielajās saimniecībās, kurās ar mērķtiecīgu saimniekošanu uzlabojas gaļas liellopu produktivitātes rādītāji, kas ir pamats izaudzēto dzīvnieku realizācijai un sava ganāmpulka atražošanai.

Gaļas liellopu nozare ir viena no nozarēm, kas ir piemērota bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai, turklāt liellopu ganības ir labākais veids, kā dabai saudzīgi nodrošināt zālāju kopšanu un arī bioloģisko daudzveidību.

Aitkopības nozarē pēdējo gadu laikā ir vērojama gan saimniecību, gan aitu skaita samazināšanās, toties ar mērķtiecīgu ciltsdarbu ir izdevies palielināt aitu māšu auglību un veicināt jēru saglabāšanu un ātraudzību. Tas nozīmē, ka ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā un aitu audzētāji jānodrošina ar augstvērtīgu vaislas materiālu. Aitkopības nozare piedāvā tādus kvalitatīvus patēriņa produktus kā gaļa, vilna, ādas un piens, turklāt tā taupīgi patērē dabas resursus, kā arī saglabā vietējās saimniekošanas tradīcijas. Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitu audzēšanas un pārstrādes nozari, vienlaikus nodrošinot vides prasību ievērošanu un dabas daudzveidības saglabāšanos.

Kazkopības nozarē tiek audzētas piena šķirņu kazas un gaļas šķirnes kazas. Kazkopības nozarē pārsvarā ir mazās saimniecības ar 1 līdz 10 kazām – kopējā struktūrā tās veido 87 % saimniecību.

Jau vairākus gadus pēc kārtas ir vērojama kazu saimniecību un kazu skaita samazināšanās. Arī 2024. gada dati rāda, ka piena šķirņu kazu kopējais skaits ir sarucis par 12 % un saimniecību skaits – par 8 %, bet gaļas šķirnes kazu skaits samazinājies par 6 %, kaut gan pašu saimniecību skaits palielinājies par 7 %. Būru šķirnes gaļas kazu pārraudzība un snieguma pārbaude notiek tikai astoņās saimniecībās. Latvijā ar kazas piena pārstrādi nodarbojas mājražotāji, kas paši pārstrādā kazas pienu un realizē produkciju, un divi kazas piena pārstrādes uzņēmumi.

Kazkopība dod iespēju laukos nodarboties ar videi saudzīgu saimniekošanu un ražot kvalitatīvu un vērtīgu produkciju.

Zirgkopības nozarē saimniecību skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir sarucis par 1 %, tomēr jau vairākus gadus pēc kārtas ir vērojamas pozitīvas tendences, proti, zirgu skaits tajās ir palielinājies par 2 %. Latvijā vispopulārākie ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Pēdējos gados diezgan iecienīta ir kļuvusi arī poniju audzēšana. Zirgkopības nozare iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu, bet laukos tā veicina dabiskās ainavas uzturēšanu un tradicionālā dzīvesveida saglabāšanu. Ik gadu tiek organizēti sabiedrības informēšanas un zirgkopības nozares popularizēšanas pasākumi.

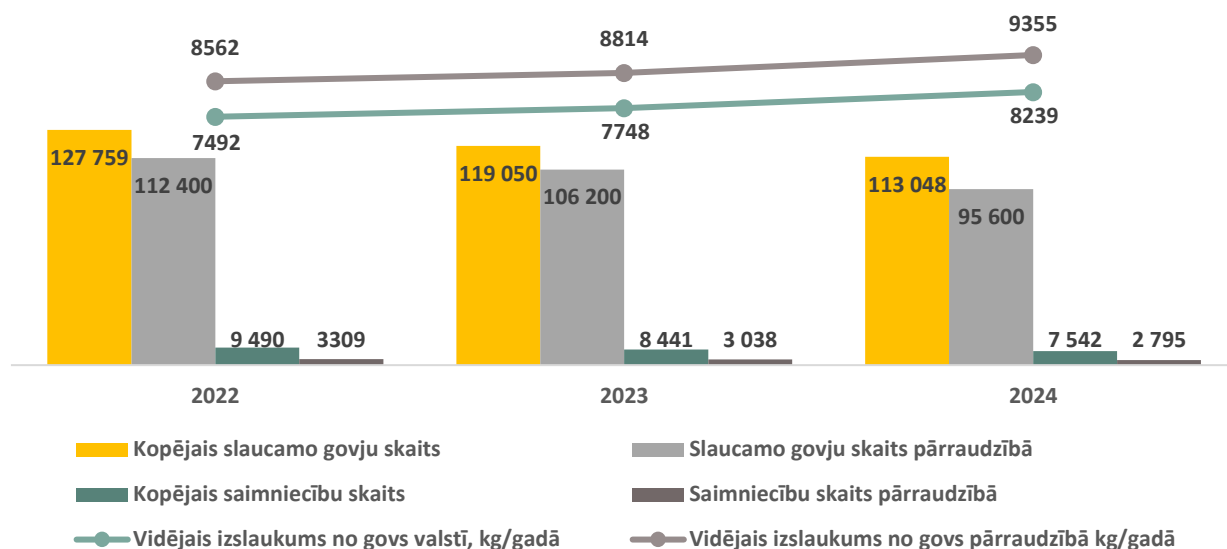
Biškopības nozarē pēdējo trīs gadu situācija ir sarežģīta. Saražotā medus daudzuma un medus vidējās cenas krituma tendence liecina par krīzi biškopības nozarē. Latvijas biškopības biedrība uzsver, ka biškopjiem ir ne vien grūti pārdot saražoto medu vietējā tirgū, bet arī eksportēt, jo iepirkuma cenas ir ļoti zemas. Pie krīzes iemesliem tiek minēta gan negodīga uzņēmējdarbības vide medus tirgū Eiropas Savienībā, gan lēta “neautentiska medus” imports no trešajām valstīm.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Tāpat kā iepriekšējā gadā, arī 2024. gada dati liecina, ka samazinās gan pienu ražojošo saimniecību, gan slaucamo govju skaits: salīdzinājumā ar 2023. gadu kopējais slaucamo govju saimniecību skaits sarucis par 10 %, bet slaucamo govju skaits – par 5 %, samazinoties arī pārraudzībā un snieguma pārbaudē esošo saimniecību (par 8 %) un govju skaitam (par 10 %). (2.1. attēls)

2024. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 113 048 slaucamās govīs, savukārt vidējais izslaukums no govīm valstī sasniedza 8239 kg, kas salīdzinājumā ar 2023. gadu ir par 6 % vairāk.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu izslaukums pārraudzībā ir palielinājies par 541 kilogramiem jeb 6 %.

2.1. attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā

LAD dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM 2016. gada 16. marta rīkojumu Nr. 59 "Par statistiskās informācijas sniegšanu par lopkopības nozarēm" (turpmāk – ZM rīkojums Nr. 59)

Avots: LAD, * Oficiālās statistikas portāls

Latvijā procentuāli visvairāk (28 %) slaucamo govju tiek turēts lielās saimniecībās, kurās ir vismaz 300 govju. Mazās saimniecības ar 1–9 govīm veido 77 %, un kopumā tajās tiek turēti tikai 14 % no visām slaucamajām govīm (sk. 2.1. tabulu). Vidējais slaucamo govju skaits ganāmpulkā ik gadu palielinās, un 2024. gadā tās bija 15 govīs.

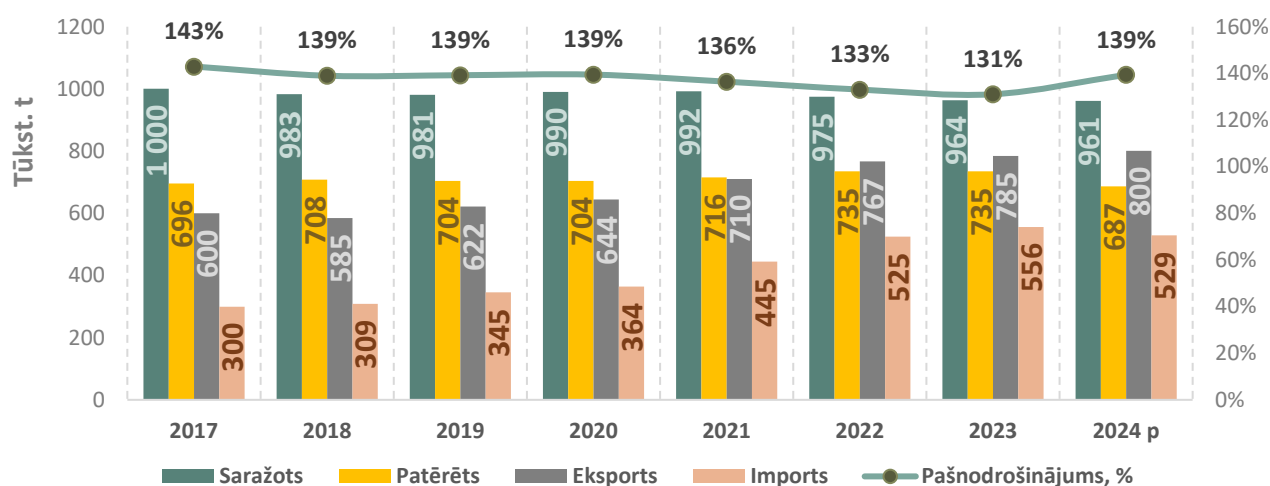
2.1. tabula

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita

Gads	2022.				2023.				2024.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits
1	3316	34,9	3316	2,9	2893	34,3	2893	2,4	2525	33,5	2525	2,2
2	1377	14,5	2754	2,3	1209	14,3	2418	2,0	1075	14,3	2150	1,9
3–5	1498	15,8	5658	4,8	1362	16,1	5194	4,4	1192	15,8	4566	4,0
6–9	1175	12,4	8651	6,9	1065	12,6	7814	6,6	983	13,0	7174	6,3
10–19	1019	10,7	13 626	11,2	889	10,5	11 831	9,9	813	10,8	10 682	9,4
20–29	335	3,5	7965	6,4	321	3,8	7585	6,4	291	3,9	6928	6,1
30–49	305	3,2	11 564	9,5	283	3,4	10 780	9,1	254	3,4	9680	8,6
50–99	259	2,7	17 606	13,8	213	2,5	14 401	12,1	211	2,8	14 643	13,0
100–199	121	1,3	16 885	13,0	125	1,5	17 124	14,4	118	1,6	16 183	14,3
200–299	31	0,3	7394	6,0	30	0,4	7206	6,1	27	0,4	6323	5,6
≥ 300	54	0,6	32 340	23,2	51	0,6	31 804	26,7	53	0,7	32 194	28,5
Kopā:	9490	100	127 759	100	8441	100,0	119 050	100,0	7542	100,0	113 048	100,0

Avots: LDC (LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.)

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (sk. 2.2. att.), konstatējams, ka piena, tostarp kazas piena, ražošana 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu ir samazinājusies par 0,3 % un patēriņš par 6,5 %. Eksporta apjoms ir pieaudzis par 2,0 %, bet importa apjoms sarucis par 4,9 %. Pašnodrošinājums ar pienu un tā produktiem 2024. gadā pakāpies par 8,4 procentpunktiem.

p – prognoze

2.2. attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Piena lopkopības ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība (turpmāk – Audzētāju savienība) un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija (turpmāk – Holšteinas asociācija).

Audzētāju savienība īsteno četras audzēšanas programmas piena šķirņu govīm (sarkano šķirņu grupas govīm, Holšteinas šķirnes govīm un Švices šķirnes govīm), kā arī saglabāšanas programmu Latvijas brūnās šķirnes govīm.

2024. gadā Audzētāju savienība audzēšanas programmas īstenoja 4131 saimniecībā. Lineāri novērtēti 25 063 dzīvnieki, produktivitāte vērtēta 46 106 govīm, un ciltsgrāmatā ierakstīti 23 376 piena šķirnes dzīvnieki. Izsniegti 489 izcelsmes apliecinājumi un šķirnes dzīvnieku tirdzniecībai sagatavoti un izsniegti 15 zootehniskie sertifikāti. Vaislinieku un vaislas materiāla izmantošanai izsniegti vai pagarināti 239 vaislinieku sertifikāti. 2024. gadā atbilstība izcelsmei pēc DNS pārbaudīta 79 ciltsgrāmatā ierakstītiem piena šķirnes dzīvniekiem.

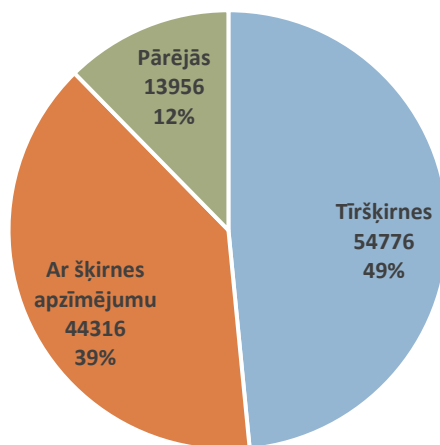
2024. gadā Audzētāju savienība rīkojusi izglītojošus seminārus par izmaiņām sarkano šķirņu govju audzēšanas programmā un par piena šķirņu govju ģenētisko īpašību nozīmi saimniecību veidošanā, kā arī nodrošināta praktiska apmācība dzīvnieku vērtēšanā.

Holšteinas asociācija īsteno Holšteinas šķirnes govju audzēšanas programmu, un 2024. gadā lineāri novērtētas 14 346 un ciltsgrāmatā ierakstītas 11 043 govīs, izsniegti 248 zootehniskie sertifikāti un 747 izcelsmes apliecinājumi, kā arī sertificēti 87 Holšteinas šķirnes vaislinieki.

Holšteinas asociācija ir partneris EIP projektos “Efektīvs vides un dzīvnieku labturības saimniecību monitorings” un “Genoma testētu dzimuma determinētu liellopu pavairošana, izmantojot olšūnu aspirāciju un fertilizāciju *in vitro*”, kā arī projektā “Genoma testu izmantošana slaucamo govju ganāmpulka ģenētiskā progresā veicināšanai”. Organizēta dalība Eiropas jauno piensaimnieku skolā un sacensībās, kas norisinājās Batisā (Beļģijā), un Holšteinas šķirnes dzīvnieku izstādē “Nākotnes zvaigzne 2024”.

Holšteinas asociācija 2024. gadā izstrādājusi audzēšanas programmas sarkano šķirņu govīm un Švices šķirnes govīm un organizēja teorētisko un praktisko apmācību lineārās vērtēšanas ekspertiem, kā arī jaunajiem piensaimniekiem.

Analizējot slaucamo govju īpatsvaru pēc atbilstības šķirnei, secināms, ka 2024. gadā no kopējā dzīvnieku skaita 49 % bija tīršķirnes dzīvnieki, kas ierakstīti ciltsgrāmatas galvenajā daļā, un 39 % – dzīvnieki ar šķirnes apzīmējumu (ierakstīti ciltsgrāmatas papilddaļā), bet salīdzinoši neliela daļa (12 %) dzīvnieku neatbilst uzņemšanai ciltsgrāmatā. (Sk. 2.3. att.)

2.3. attēls. Slaucamo govju sadalījums pēc atbilstības šķirnei 2024. gadā

Avots: LAD

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2024. gadā ir samazinājies pārraudzībā un snieguma pārbaudē esošo govju skaits (par 10 %), tomēr tas joprojām ir liels un veido 84 % no visām slaucamajām govīm. Piena kvalitātes vidējie rādītāji – piena olbaltumvielas un piena tauki – salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nav nozīmīgi mainījušies.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu izslaukums pārraudzībā ir palielinājies par 541 kilogramu jeb 6 % (sk. 2.2. tabulu).

2.2. tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte

Rādītāji	2022.	2023.	2024.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	112,4	106,2	95,6
Vidējais izslaukums no govīm, kg/gadā*	7492	7748	8239
Vidējais izslaukums no govīm pārraudzībā, kg/gadā	8562	8814	9355
Piena tauki govīm pārraudzībā, %	4,05	3,99	3,96
Piena olbaltums govīm pārraudzībā, %	3,4	3,39	3,38

Avots: LDC, * Oficiālās statistikas portāls

Pārraudzības un snieguma pārbaudes rezultāti liecina, ka 2024. gadā vislielākais vidējais izslaukums bijis Holšteinas šķirnes govīm, taču atšķirībā no citu šķirņu govīm Holšteinas šķirnes govju pienam ir zemāks olbaltumvielu un piena tauku procents (sk. 2.3. tabulu).

2.3. tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīm, kg gadā			Piena olbaltumvielas, %			Piena tauki, %		
	2022.	2023.	2024.	2022.	2023.	2024.	2022.	2023.	2024.	2022.	2023.	2024.
Govju šķirne/gads												
Latvijas brūnā	12 389	11 966	10 794	6964	7057	7334	3,37	3,4	3,38	4,24	4,23	4,2
Holšteinas melnraibā	13 481	15 253	16 411	10 329	10 428	10 856	3,35	3,35	3,36	3,81	3,86	3,85
Angleras	148	108	76	7286	7301	7062	3,38	3,39	3,4	4,27	4,25	4,24
Dānijas sarkanā	1444	1456	1390	7579	7679	8098	3,42	3,45	3,43	4,26	4,24	4,18
Zviedrijas sarkanraibā	273	263	253	7013	7476	7662	3,39	3,43	3,4	4,28	4,17	4,27
Holšteinas sarkanraibā	415	431	557	9204	9363	9263	3,44	3,45	3,51	4,03	4,07	4,09
Latvijas zilā	254	254	243	5285	5340	5440	3,39	3,41	3,41	4,3	4,32	4,37

Avots: LDC

Analizējot pārraudzības un snieguma pārbaudes ganāmpulkus pēc vidējā izslaukuma lieluma, konstatējams, ka divos ganāmpulkos vidēji no govīm slaukts virs 15 000 kg piena, astoņos ganāmpulkos vidējais izslaukums no govīm pārsniedzis 14 000 kg, bet trīspadsmit ganāmpulkos – vairāk nekā 13 000 kg piena no govīm. Labākās sarkano šķirņu govīm izslaukums bija 18 118 kg laktācijā, bet labākās Holšteinas šķirnes govīm ražība – 24 046 kg.

Piena cenas

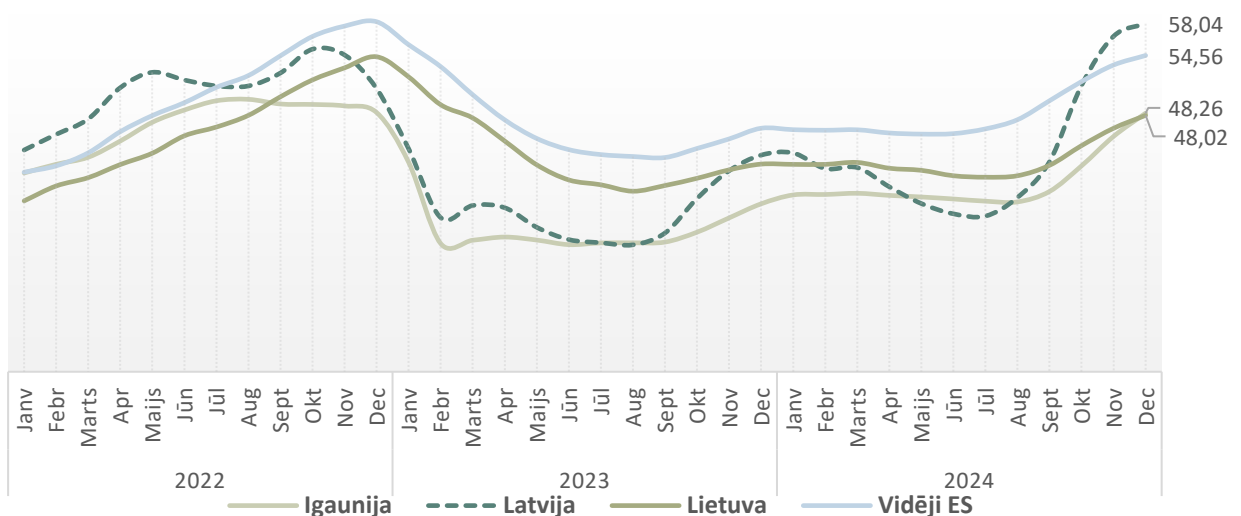
Tā kā cenu ietekmē tendences kopējā pasaules piena un to produktu tirgū, cenas 2023. gadā arī citās ES dalībvalstīs piena iepirkuma attīstījās līdzīgi, tomēr saruka mazāk. Vienīgi Lietuvā piena iepirkuma cena piedzīvoja tikpat strauju un ievērojamu samazinājumu kā Latvijā, toties cenas kāpums Lietuvā 2023. gada otrajā pusē sākās agrāk un bija jūtamāks.

Eiropas Savienības vidējā svaigpiena iepirkuma cena pārskata perioda beigās 2023. gada decembrī salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2021. gada janvārī bija pieaugusi par 33,7 %, augstāko punktu sasniedzot 2022. gada decembrī (58,25 EUR/100 kg).

Pārskata periodā piena iepirkuma cenas tendences gan Latvijā, gan pārējā ES bija mainīgas. 2022. gadā cena Latvijā vēl turpināja iepriekš aizsākto kāpumu un augustā sasniedza ne tikai augstāko līmeni pārskata periodā, bet arī visu laiku augstāko rādītāju – 49,77 EUR/100 kg (sk. 2.4. att.). Turklāt 2022. gada pirmajos mēnešos piena iepirkuma cena Latvijā neraksturīgi pietuvojās ES vidējai piena iepirkuma cenai un februārī to pat pārsniedza par 0,4 %, tomēr turpmāk atšķirība atkal palielinājās. Savukārt 2023. gada sākumā piena iepirkuma cena piedzīvoja strauju kritumu (februārī tā bija par 30 % zemāka nekā 2022. gada decembrī) un līdz trešajam ceturksnim saglabājās caurmērā stabili zema, savukārt 2023. gada pēdējos mēnešos un 2024. gadā pakāpeniski atkal pieauga, kaut arī augstais 2022. gada līmenis netika sasniegts. Pārskata perioda beigās 2024. gada decembrī salīdzinājumā ar 2022. gada janvārī cena Latvijā bija par 15,7 % augstāka, taču salīdzinājumā ar augstāko punktu 2022. gada augustā pārskata perioda beigās tā bija par 3 % zemāka.

Savukārt Lietuvā 2024. gadā daudz izteiktāks cenas pieaugums nekā citur bija novērojams no septembra līdz gada beigām.

ES vidējā svaigpiena iepirkuma cena pārskata perioda beigās 2024. gada decembrī salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2022. gada janvārī bija pieaugusi par 30,5 %, augstāko punktu sasniedzot 2022. gada decembrī (58,25 EUR/100 kg).

2.4. attēls. Piena un to produktu iepirkuma cena Latvijā, EUR/t

Avots: Eiropas Komisija

Pēc CSP datiem, Latvijā 2024. gadā vidējā piena iepirkuma cena bija 406,26 EUR/t, t. i., par 14,4 % augstāka nekā 2023. gadā, bet par 13,8 % zemāka nekā 2022. gadā. Savukārt piena iepirkums sasniedza 834 tūkst. tonnu, kas ir par 0,6 % vairāk nekā 2023. gadā un par 2,8 % vairāk nekā 2022. gadā.

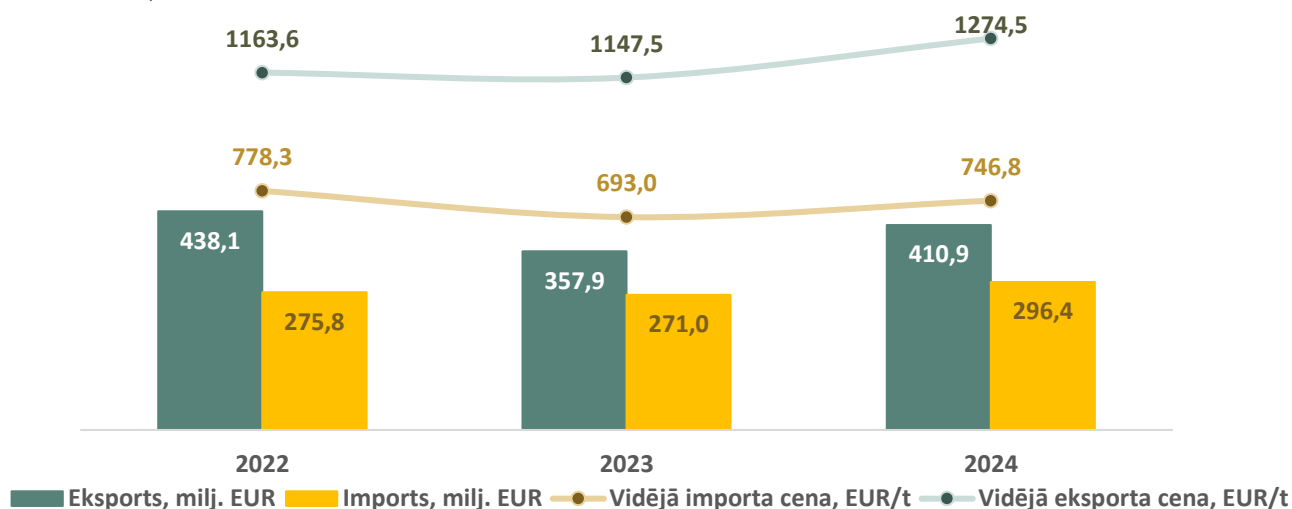

Ārējā tirdzniecība

Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam Latvijas ārējā tirdzniecībā ar pienu un tā produktiem augstākie rādītāji gan eksporta, gan importa plūsmā tika sasniegti 2022. gadā. Samazinājumi gan importā, gan eksportā tika novēroti 2023. gadā, importa vērtībai samazinoties par 1,7 % un eksporta vērtībai par 18,3 %, toties 2024. gadā tirdzniecība abās plūsmās atkal palielinājās (sk. 2.5. attēlu). Šī dinamika skaidrojama galvenokārt ar piena produktu cenu tendencēm kopējās tirgus situācijas ietekmē. Pārskata periodā (t. i., 2024. gadā

salīdzinājumā ar 2022. gadu) Latvijas piena un tā produktu eksporta vērtība kopumā bija pazeminājusies par 6 %, bet importa vērtība pakāpusies par 7 %.

Piena un tā produktu vidējā eksporta cena Latvijā pārskata periodā palielinājās par 4 %, bet vidējā importa vērtība saruka par 10 %.

2.5. attēls. Piena un to produktu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Galvenais eksporta tirgus Latvijas piena produktiem nemainīgi ir ES dalībvalstis – 2024. gadā uz tām tika eksportēti 93 % visu piena produktu (vērtības izteiksmē). Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2024. gadā piena produktu eksporta īpatsvars no Latvijas uz ES dalībvalstīm samazinājās par 0,2 procentpunktiem.

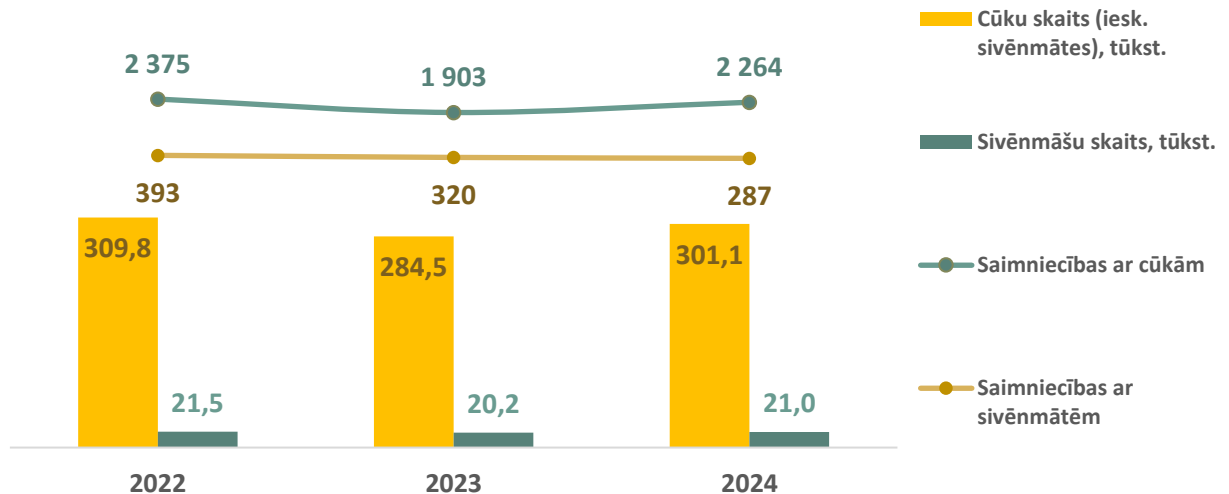
Nozīmīgāko piena un tā produktu eksporta grupu konsekvēnti veido piens un krējums. 2024. gadā no Latvijas kopumā tika eksportēts 436,5 tūkst. tonnu piena un krējuma 201,9 milj. EUR vērtībā – tie bija 49 % no kopējās Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtības. Piena un krējuma eksports no Latvijas pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam pēc apjoma bija pazeminājies par 1 %, bet eksporta vērtība – par 16 %. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir siers un biezpiens: to eksporta apjoms sasniedza 33,0 tūkst. tonnu 142,5 milj. EUR vērtībā, 2024. gadā veidojot 35 % no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Siera un biezpiena eksports no Latvijas pārskata periodā samazinājās par 3 % pēc vērtības, bet pieauga par 9 % pēc apjoma. Tāpat pārskata periodā ievērojami ir pieaudzis raudzēto piena produktu eksports (par 126 % pēc apjoma un par 157 % pēc vērtības), kā arī sviesta un piena tauku pastu eksports (par 70 % pēc apjoma un par 97 % pēc vērtības). Savukārt piena pulveru un iebiezināta piena eksports pārskata periodā samazinājās par 15 % pēc apjoma un par 23 % pēc vērtības, bet sūkalu eksports – par 25 % pēc apjoma un par 30 % pēc vērtības.

Piens un tā produkti gandrīz pilnībā tiek arī importēti no citām ES dalībvalstīm, 2024. gadā importam sasniedzot 98,6 % īpatsvaru, taču pārskata periodā kopumā imports no trešajām valstīm pēc īpatsvara ir palielinājies par 0,4 procentpunktiem.

2024. gadā importētā piena un tā produktu nozīmīgākā grupa (pēc vērtības) bija siers un biezpiens ar 23,9 tūkst. tonnu lielu apjomu un 114,5 milj. EUR vērtību, un tas veidoja 39 % no kopējās piena un tā produktu importa vērtības Latvijā. Siera un biezpiena imports Latvijā pārskata periodā palielinājās par 15 % pēc vērtības un par 20 % pēc apjoma. Otrās lielākās piena produktu importa grupas – piena un krējuma – imports 2024. gadā sasniedza 164,7 tūkst. tonnu apjomu un 98,1 milj. EUR vērtību, veidojot 33 % no kopējās piena un tā produktu importa vērtības Latvijā. Vēl pārskata periodā palielinājās sviesta un piena tauku pastu imports (par 20 % pēc apjoma un par 29 % pēc vērtības), bet raudzētu piena produktu imports pēc vērtības pieauga par 32 %, bet pēc apjoma saruka par 1 %. Palielinājās arī sūkalu un sūkalu pulvera importa apjoms (par 20 %), tā vērtībai gan krītot par 41 %. Savukārt piena pulveru un iebiezināta piena imports samazinājās gan pēc apjoma (par 30 %), gan pēc vērtības (par 42 %).

2.3. Cūkgaļas ražošana

Cūkkopības nozares dati par 2024. gadu liecina, ka salīdzinājumā ar 2023. gadu kopējais cūku skaits ir pieaudzis par 6 %, bet cūku saimniecību skaits – par 19 % (sk. 2.6. att.).

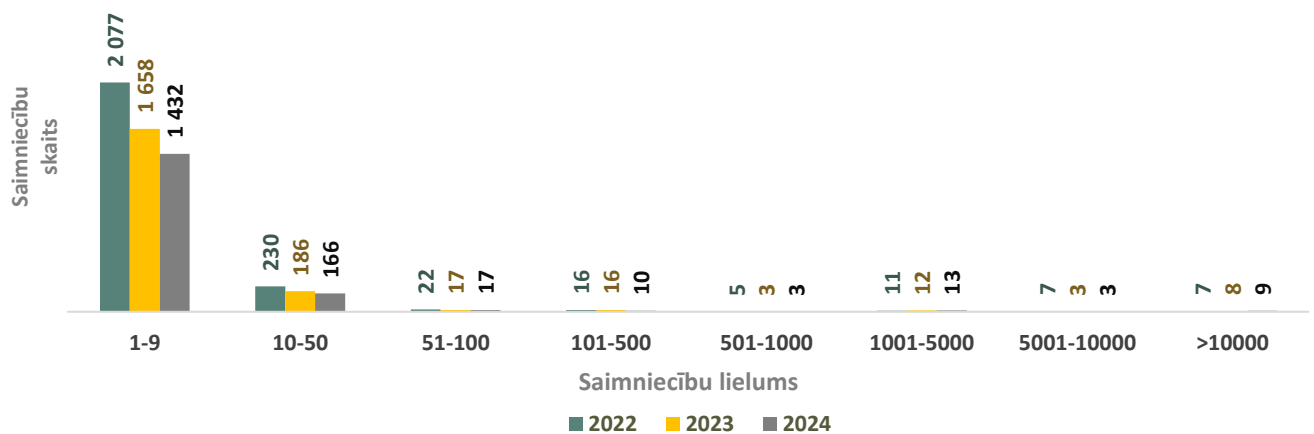
2.6. attēls. Cūku un saimniecību kopējais skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Abu minēto gadu datu analīze ļauj secināt, ka 2024. gadā cūku saimniecību skaits nav mainījies to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 51–100 cūku un 5001–10 000 cūku, bet cūku skaits tajās ir pieaudzis: pirmajā no minētajām grupām par 2 % un otrajā – par 13 %. Savukārt to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 501–1000 cūku, saimniecību skaits nav mainījies, bet cūku skaits ir sarucis par 3 %. Saimniecību un cūku skaits ir palielinājies vienīgi to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 1001–5000 cūku, t. i., par 8 % vairāk saimniecību un par 16 % vairāk cūku. Par 12 % vairāk kļuvis saimniecību, kurās ir pāri par 10 000 cūkām, dzīvnieku skaitam tajā palielinoties par 5 %.

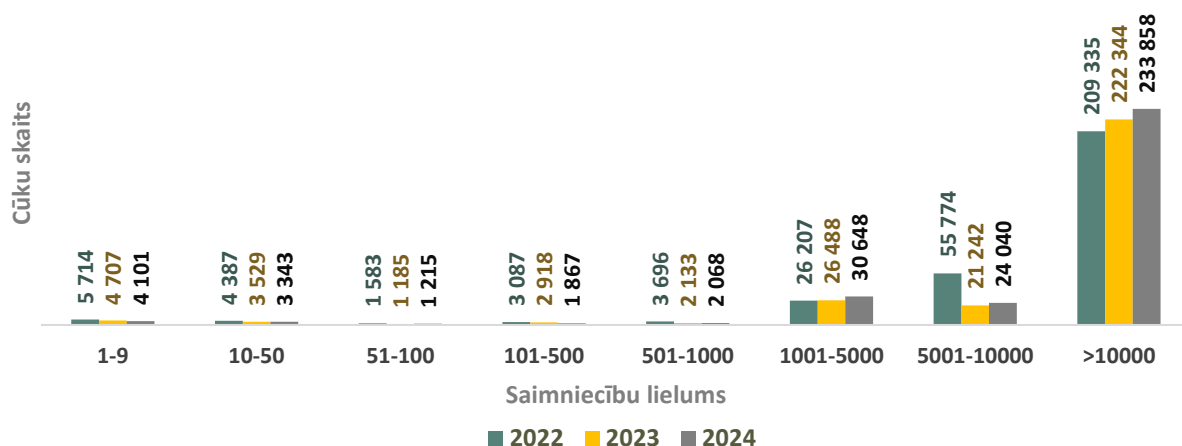
Vislielākais cūku un saimniecību skaita samazinājums ir saimniecību grupā ar 101 līdz 500 cūkām, dzīvnieku skaitam sarūkot par 36 % un saimniecību skaitam – par 37 %. Arī pārējās saimniecību grupās ir vērojams gan pašu saimniecību, gan cūku skaita samazinājums. (sk. 2.7. un 2.8. att.).

2.7. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita pa grupām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2.8. attēls. Cūku skaits dažāda lieluma saimniecībās

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

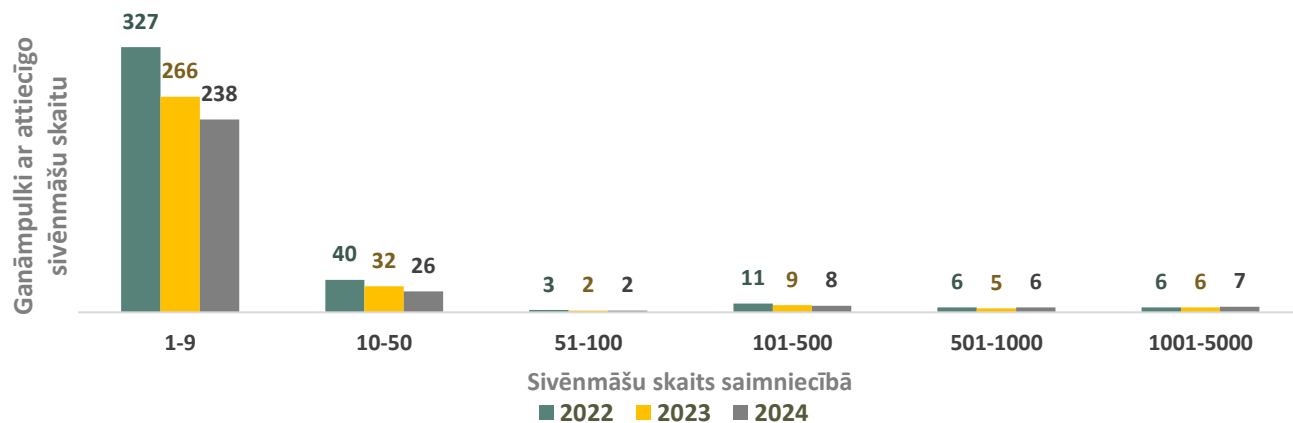
Avots: LDC

Analizējot 2024. gada datus par sivēnmāšu saimniecību grupām un salīdzinot tos ar 2023. gadu, secināms, ka saimniecību skaits ir sarucis par 10 %, turpretī sivēnmāšu skaits palielinājies par 4 %.

Positīva tendence ir vērojama divās saimniecību grupās. Saimniecību grupā, kurā tiek turēti 501–1000 sivēnmāšu, dzīvnieku skaits ir palielinājies par 18 %, bet saimniecību skaits par 20 %, savukārt saimniecību grupā ar 1001 līdz 5000 sivēnmātēm, dzīvnieku skaita kāpums ir 4 %, bet saimniecību skaita kāpums – 17 %.

Nemainīgs saimniecību skaits ir palicis to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 51–100 sivēnmāšu, bet dzīvnieku skaits šajā grupā ir pieaudzis par 12 %.

Pārējās grupās ir krities gan saimniecību, gan sivēnmāšu skaits, viskrasāk saimniecībās ar 10–50 sivēnmātēm (par 18 % mazāk saimniecību un par 14 % – sivēnmāšu). Savukārt to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 101–500 sivēnmāšu, saimniecību skaits samazinājies par 11 % un sivēnmāšu skaits – par 13 % (sk. 2.9. att.).

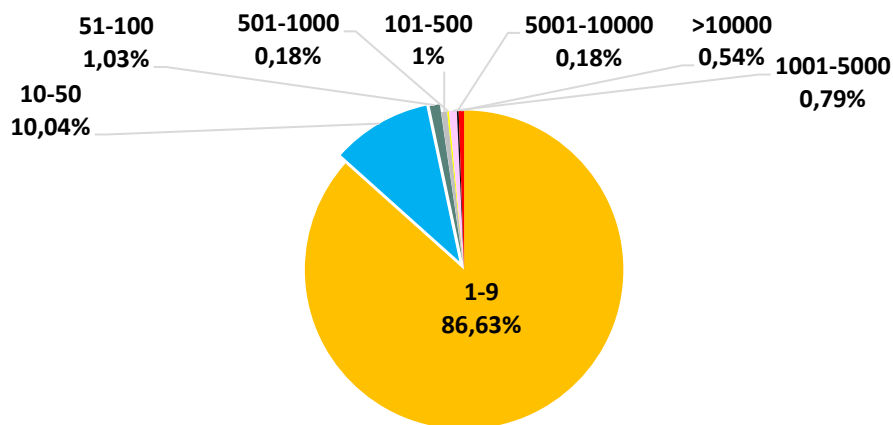

2.9. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita grupās

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

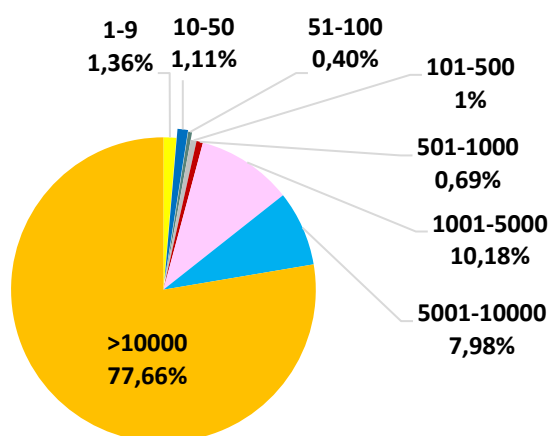
Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem arī 2024. gadā cūkkopības nozares saimniecību grupās nav notikušas būtiskas strukturālas pārmaiņas. Lielāko saimniecību daļu joprojām veido mazās saimniecības ar 1 līdz 100 cūkām – 95 %, un tikai 5 % ir lielās saimniecības, kurās ir ne mazāk par 101 cūku, toties šajās saimniecībās tiek audzēti 97 %, bet mazajās saimniecībās – vien 3 % cūku (sk. 2.10. un 2.11. att.).

2.10. attēls. Saimniecību īpatsvars ar atbilstošo cūku skaitu 2024. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

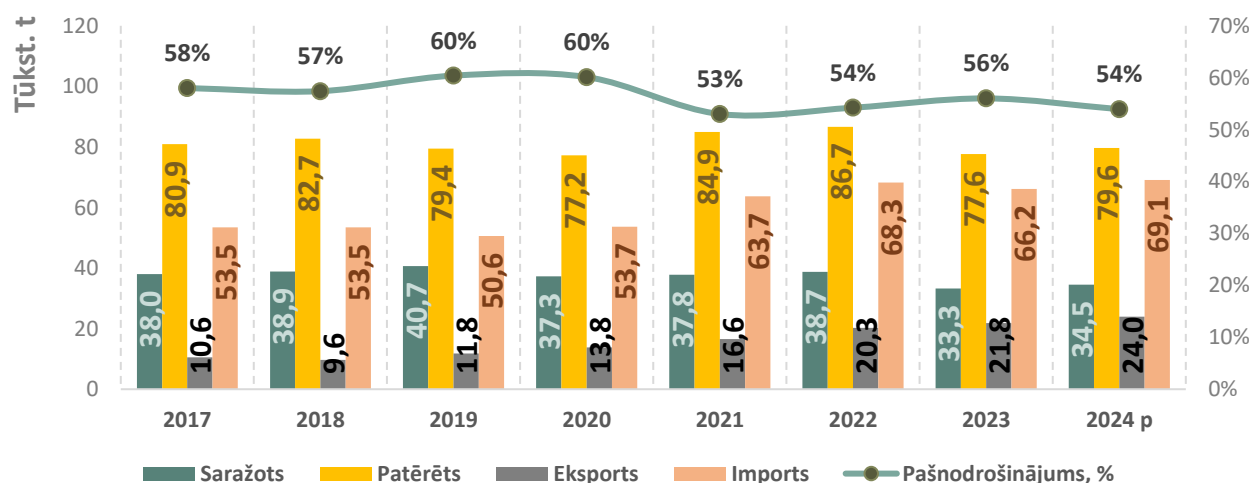

2.11. attēls. Cūku īpatsvars atbilstošā lieluma saimniecībās 2024. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu cūkgaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 3,6 % un patēriņš par 2,6 %. Savukārt eksports ir kāpis par 9,9 % un imports par 4,5 %. Pašnodrošinājums ar cūkgaļu un tās produktiem 2024. gadā samazinājās par diviem procentpunktiem. (Sk. 2.12. att.)

p – prognoze

2.12. attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Cūkkopības ciltsdarbs

Latvijā ciltsdarbu cūkkopības nozarē koordinē divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas – SIA “Cūku ciltsdarba centrs” un SIA “Agrosels” (turpmāk šajā nodaļā – organizācijas). Organizācijām ir izveidojusies laba savstarpējā sadarbība, un tās ne vien īsteno Latvijā audzēto šķirnes un krustojuma cūku audzēšanas programmas, bet arī sniedz ciltsdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. SIA “Cūku ciltsdarba centrs” kārtro un uztur cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes informācijas datubāzi, kārtro cūku ciltsgrāmatu un krustojuma vaislas cūku reģistru, kā arī īsteno Latvijas baltās cūku šķirnes saglabāšanas programmu. SIA Agrosel ir sadarbība ar Eiropas šķirnes cūku audzētāju organizāciju.

Cūku audzēšanas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju un uzlabot cūku pamatpopulāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības – veicināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un ķermeņa audu sastāvu. Cūkkopībā selekcijas darbs ir nozīmīgs, jo no augstākas kvalitātes vaislas dzīvniekiem tiek izaudzēts kvalitatīvāks vaislas materiāls.

Latvijā pārsvarā tiek audzētas Landrases un Jorkšīras šķirnes cūkas un šķirņu krustojumu cūkas, mazākā daudzumā – Pjetrenas un Djurokas šķirnes cūkas. 2024. gadā pārraudzībā un snieguma pārbaudē bija 46 ganāmpulki ar 20 334 sivēnmātēm un šķirnes cūkas tika audzētas sešās saimniecībās.

Organizāciju informācijas pārraudzības un snieguma pārbaudes dati liecina, ka 2024. gadā vidējie auglības rādītāji pazeminājušies Landrases un Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm: Landrases sivēnmātēm vidēji piedzima 14 sivēnu (– 0,6) un Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm – 15,3 sivēni (– 0,4). Pjetrenas šķirnes sivēnmātēm nedaudz palielinājies sivēnu skaits metienā – 11,4 sivēni (+ 0,4). Salīdzinājumā ar 2023. gada rezultātiem 2024. gadā ir mainījušies jauncūku vidējie testa rezultāti. Landrases šķirnes jauncūkas 100 kilogramu dzīvmasu sasniedza 171 dienā – par četrām dienām ilgāk nekā 2023. gadā, toties ir uzlabojies speķa biezuma rādītājs – 7,6 mm (– 4). Liesās gaļas īpatsvars (63,4 %) kautķermenī ir uzlabojies par 0,4 procentiem, un testa laikā nedaudz labāks bijis dzīvmasas pieaugums, t. i., 794 g diennaktī (+ 10 g).

Jorkšīras šķirnes jauncūku vidējie testa rezultāti gada laikā ir pasliktinājušies: tās 100 kilogramu dzīvmasu sasniedza 182 dienās (par divām dienām ilgāk nekā gadu iepriekš), un dzīvmasas pieaugums testā bija 727 g diennaktī (– 14 g). Uzlabojies tāds rādītājs kā liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos – 64,7 % (+ 0,7 %), bet speķa biezuma rādītājs palicis nemainīgs (7,3 mm). Pjetrenas šķirnes jauncūkām 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu vidējie testa rādītāji pasliktinājušies atsevišķos rādītājos: tās 100 kilogramu dzīvmasu sasniegušas 155 dienā (+ 4 dienas) un par 75 g pazeminājies jauncūku dzīvmasas pieaugums testā (748 g diennaktī).

Uzlabojies speķa biezuma rādītājs (– 0,5 mm) un liesās gaļas īpatsvars kautķermenī 63 % (+ 2). (Sk. 2.4. tabulu).

2.4. tabula

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji

Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, tām sasniedzot 100 kg		Jauncūku speķa biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums, %		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2023.	2024.	2023.	2024.	2023.	2024.	2023.	2024.	2023.	2024.	2023.	2024.
Landrases	14,6	14,5	27	25,9	167	171	8	7,6	63	63,4	778	794
Jorkšīras	15,7	12,7	26	25,7	180	182	7	7,3	64	64,7	741	727

Avots: SIA “Cūku ciltsdarba centrs”

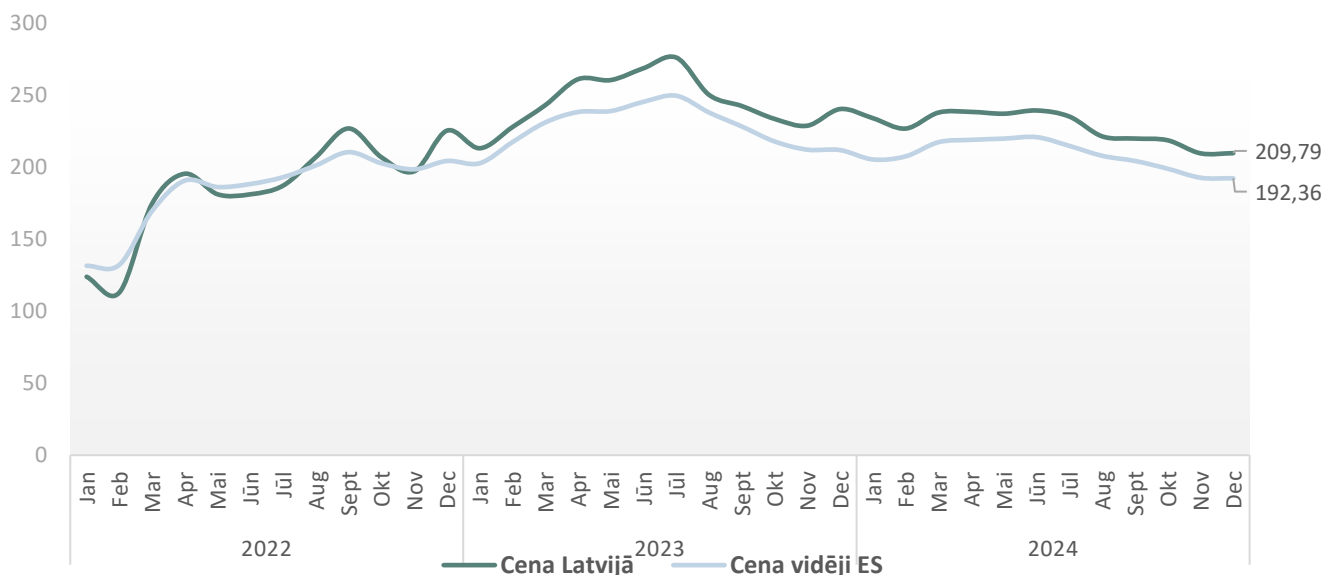
2024. gadā tika organizēta Cūkkopības nozares profesionāļu diena par aktualitātēm un sasniegto cūkkopības nozarē. Pasākuma laikā tika apbalvoti labākie cūku audzētāji.

Organizāciju pārstāvji 2024. gadā piedalījās Eiropas cūku audzētāju kongresā Francijā. Tajā tika aplūkoti temati par cūkkopības nozares ilgtspējību, ražošanas posmu izsekojamību, gaļas kvalitāti un inovācijām nozares attīstībai. Nozares pārstāvjiem arī tika organizēts brauciens uz starptautisko lauksaimniecības izstādi “EuroTier” Vācijā, lai iepazītos ar aktualitātēm cūkkopības nozarē. Brauciena dalībnieki apmeklēja cūku audzēšanas saimniecības, lopbarības ražošanas rūpnīcu, kautuvi un mācību centru Ziemeļreinas Vestfālē, kurā iepazīs ar demonstrējumu “Nākotnes kūts”.

Cūkgaļas cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2022. līdz 2023. gada jūlijam ir bijusi augšupejoša, cenai strauji kāpjot 2022. gada pavasarī, kad pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā ievērojami palielinājās pārtikas cena vairākumā nozaru, arī cūkkopībā. Cena visaugstāko punktu sasniedza 2023. gada jūlijā – 276,2 EUR/100 kg jeb par 47,5 % vairāk nekā 2022. gadā. Lai gan 2023. gada otrajā pusē cenas sāka nedaudz samazināties, šādai attīstības tendencei nemainoties arī 2024. gadā, tās joprojām saglabājas virs piecu gadu vidējā līmeņa, t. i., 187,3 EUR/100 kg. Līdzīga cenas attīstības tendence bija vērojama visā ES.

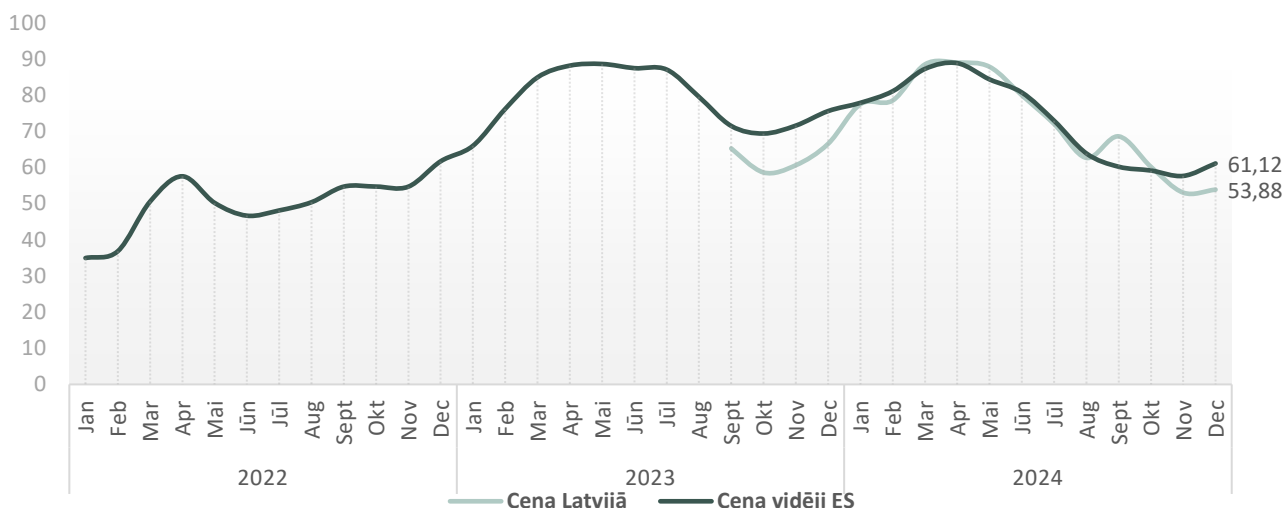
2.13. attēls. Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Cūkgaļas iepirkuma cena pārskata periodā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim Latvijā pakāpās par 69,3 % un visā ES par 46,2 %, bet 2024. gadā no janvāra līdz decembrim Latvijā samazinājās par 10,4 %, savukārt visā ES – par 6,4 %. (Sk. 2.13. att.)

Latvijā 2022. gadā, kad Krievija uzsāka karu Ukrainā, ievērojami sadārdzinājās resursi un izejvielas, 2022. gada martā veicinot strauju cūkgaļas cenu kāpumu, kas turpinājās līdz pat 2023. gada jūlijam. Tirgum lēnām pielāgojoties un atgūstoties, no 2023. gada augusta līdz novembrim cena pakāpeniski nokrita, bet joprojām saglabājās augsta. Turpretim no 2024. gada janvāra līdz jūlijam cena atkal nedaudz palielinājās, savukārt augusts iezīmējās ar cenu lejupslīdi, kas turpinājās līdz pat novembrim. Kopumā visā pārskata periodā cūkgaļas nozari negatīvi ietekmēja augstās ražošanas resursu cenas, turklāt situāciju joprojām iespaidoja Āfrikas cūku mēra izplatība.

Cenu tendences liecina, ka pārskata periodā ES ievērojami cēlās arī dzīvu sivēnu cena. Tāpat kā cūkgaļas cena, arī sivēnu cena 2022. gadā pakāpeniski palielinājās, šim kāpumam turpinoties līdz pat 2023. gada maijam, un tad pakāpeniski samazinājās līdz pat 2023. gada novembrim. Savukārt no 2023. gada decembra līdz 2024. gada aprīlim cena atkal strauji pieauga, turklāt aprīlī tika sasniegts līdz šim augstākais punkts – 88,9 EUR/100 kg. Pēc tam atkal sākās cenu samazinājums, kas turpinājās līdz pat 2024. gada novembrim.

2.14. attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cena Latvijā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

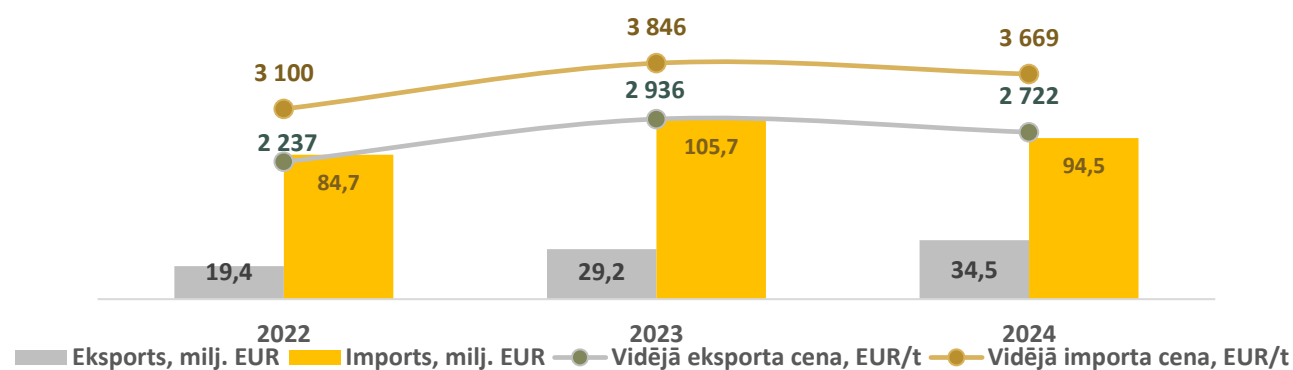
ES vidējā dzīvo sivēnu cena no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim kopumā palielinājās par 74,8 %, bet no 2024. gada janvāra līdz decembrim samazinājās par 21,5 % (sk. 2.14. att.). Savukārt Latvijā no 2024. gada janvāra līdz decembrim sivēnu cenas samazinājās par 30,5 %. Latvijā sivēnu cenas ir pieejamas no 2023. gada septembra.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja, un no valsts tiek eksportēts tikai neliels gaļas daudzums. Pēdējā gada laikā Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ir palielinājusies par 18,0 %, sasniedzot 34,5 milj. eiro. Salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta vērtība 2024. gadā ir palielinājusies par 77,8 %, bet 2023. gadā atšķirībā no 2022. gada tā ir cēlusies par 51,0 %. Vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata periodā kopumā ir pakāpusies par 21,7 %, bet 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu tā ir samazinājusies par 7,3 %.

Pārskata periodā cūkgaļas importa vērtība ir palielinājusies par 11,5 %: 2023. gadā – par 24,8 %, bet 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu samazinājusies par 10,6 % (sk. 2.15. att.).

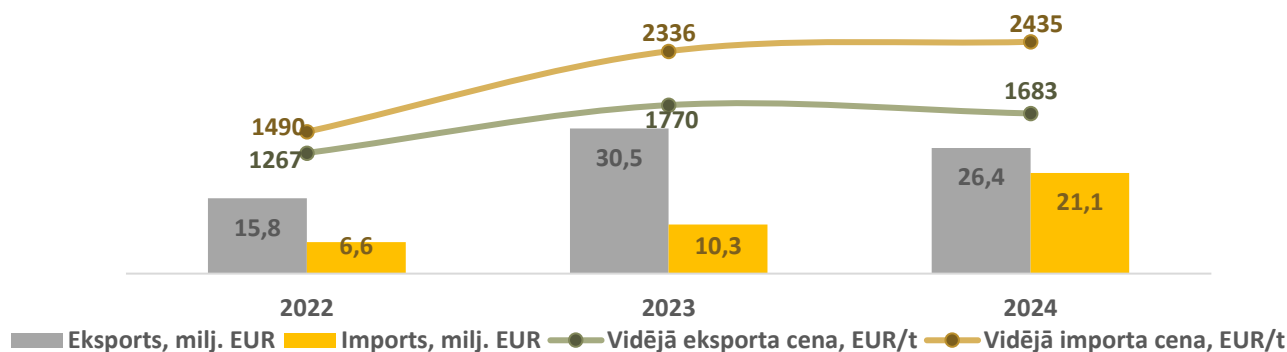

2.15. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Dzīvu cūku eksports 2022. gadā bija salīdzinoši neliels, jo tas vēl nebija pietiekami atguvies no ES iekšējā tirgū esošās pārprodukcijas, kas bija izveidojusies ne tikai Covid-19 ietekmē, bet arī galvenokārt lielo eksportētājvalstu cūkgaļas un dzīvo cūku eksportam ĀCM radīto sarežģījumu dēļ. Turpretī 2023. gadā eksporta vērtība palielinājās, jo to ievērojami veicināja cūkgaļas cenu kāpums. Savukārt 2024. gada eksporta vērtība nedaudz saruka. Salīdzinājumā ar 2023. gadu dzīvu cūku eksporta vērtība 2024. gadā ir samazinājusies par 13,5 %. Savukārt 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta vērtība palielinājās par 92,9 %. (Sk. 2.16. att.)

Dzīvu cūku vidējā eksporta cena 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu ir palielinājusies par 4,2 %, bet pārskata periodā kopumā – par 63,4 %.

2.16. attēls. Dzīvu cūku eksports un imports

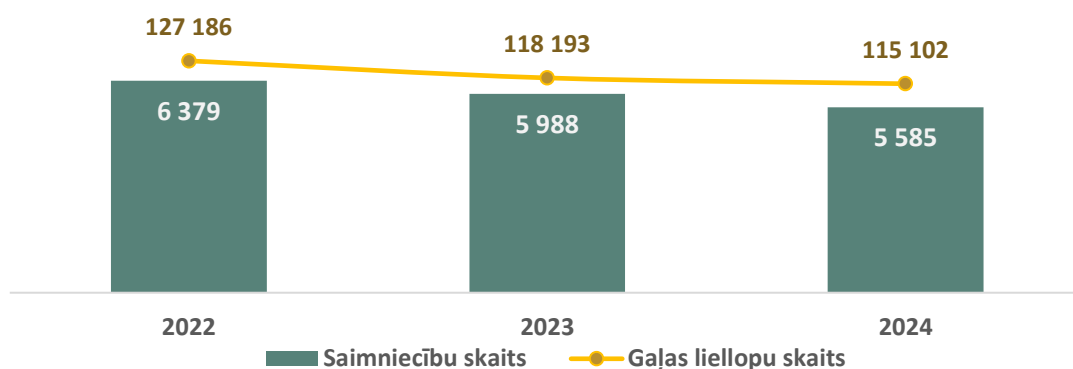
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Savukārt dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir palielinājusies par 32,8 %, bet 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu tā ir samazinājusies par 4,29 %. Cūkas lielākoties tiek importētas tikai kaušanai.

2.4. Liellopu gaļas ražošana

Pēc Lauku atbalsta dienesta (LAD) datiem, 2024. gadā kopumā bija 12 116 liellopu saimniecību ar 352 500 liellopiem, salīdzinājumā ar 2023. gadu saimniecību skaitam samazinoties par 9 % un dzīvnieku skaitam – par 4 %.

No kopējā liellopu skaita 115 102 tīršķirnes un gaļas šķirnes krustojuma liellopi (turpmāk – gaļas liellopi) tika audzēti 5585 saimniecībās. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu gaļas liellopu saimniecību skaits ir sarucis par 7 %, bet dzīvnieku skaits tajās – par 3 %. (Sk. 2.17. att.)

2.17. attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopu) skaits

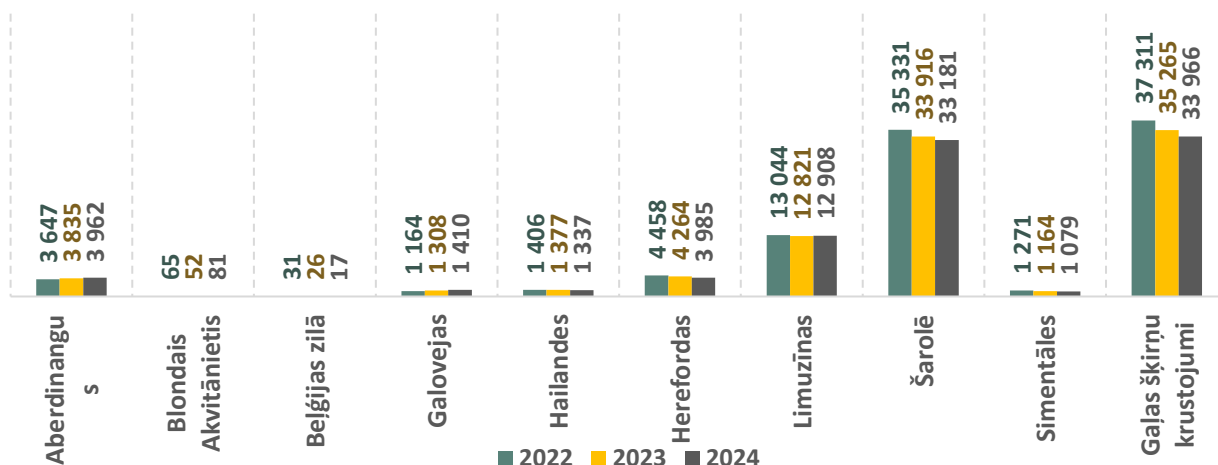
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2024. gada datus par gaļas šķirņu liellopiem un tos salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir vērojams gan gaļas šķirņu liellopu (par 1 %), gan gaļas šķirņu krustojumu liellopu (par 4 %) skaita kritums.

No gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Šarolē un Limuzīnas šķirnes liellopi, bet popularitāti ir ieguvuši arī Herefordas un Aberdīngusu šķirnes liellopi.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2024. gadā dzīvnieku skaits ir palielinājies Galovejas (8 %), blondā akvitanieša (56 %) un Limuzīnas (1 %) šķirnei, bet samazinājies pārējām šķirnēm – Herefordas (6 %), Šarolē (2 %), Hailandes (3 %), Simentāles (7 %), Beļģijas zilajai (34 %) un Aberdīngusu (3 %) šķirnei. (Sk. 2.18. att.)

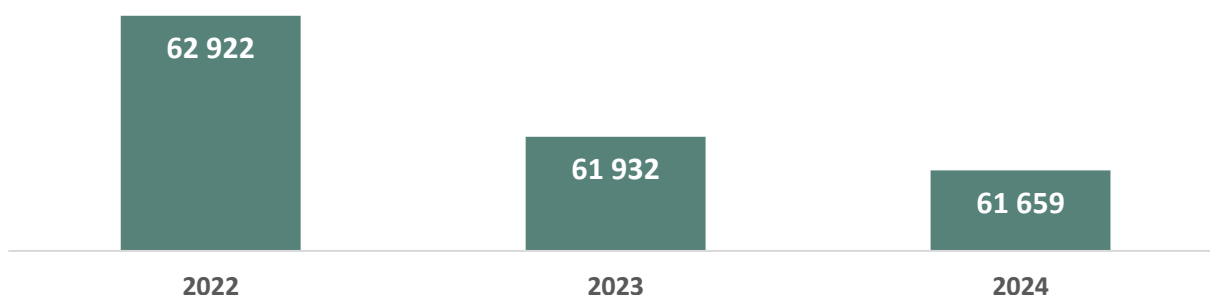

2.18. attēls. Gaļas liellopu skaita pārmaiņas pa šķirņiem

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Salīdzinājumā ar 2023. gadu zīdītājgovju skaits 2024. gadā ir samazinājies par 0,4 %. (Sk. 2.19. att.)

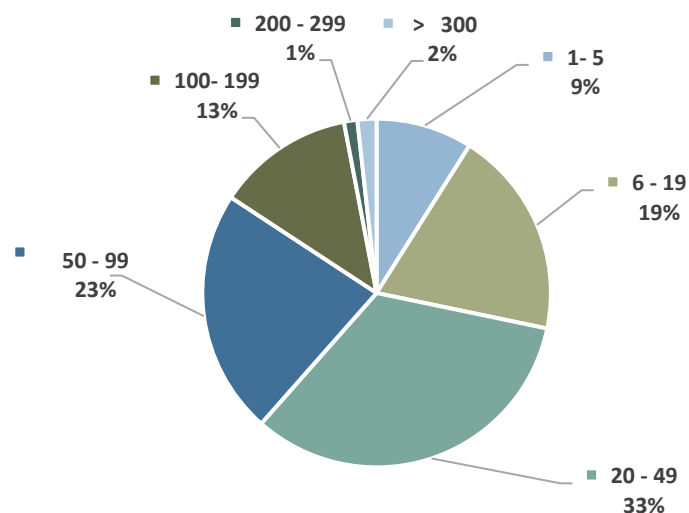
2.19. attēls. Zīdītājgovju skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Vērtējot 2024. gada datus par zīdītājgovju un 12 mēnešiem vecāku teļu (turpmāk – zīdītāgovis un teles) īpatsvaru attiecīgā lieluma saimniecību struktūrā, tie salīdzinājumā ar 2023. gadu nav būtiski mainījušies. Saimniecībās, kurās ir 100 un vairāk dzīvnieku, tiek turēti tikai 16 % zīdītājgovju un teļu. Visvairāk zīdītāgovis un teles tiek turētas to saimniecību grupā, kurās ir 20–49 (33 %) un 50–99 dzīvnieki (23 %).

Dzīvnieku skaita pārmaiņas 2024. gadā bija vērojamas visās minēto saimniecību grupās. Zīdītājgovju un teļu skaits par 7 % ir palielinājies vienīgi saimniecībās ar 100–199 dzīvniekiem. Visvairāk dzīvnieku skaits samazinājies to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 200–299 zīdītājgovju un teļu (par 42 %) un saimniecībās, kurās ir pāri par 300 dzīvniekiem (22 %). To saimniecību grupā, kurās ir 20–49 zīdītāgovis un teles, dzīvnieku skaits samazinājies nedaudz – par 4 %. (Sk. 2.20. att.)

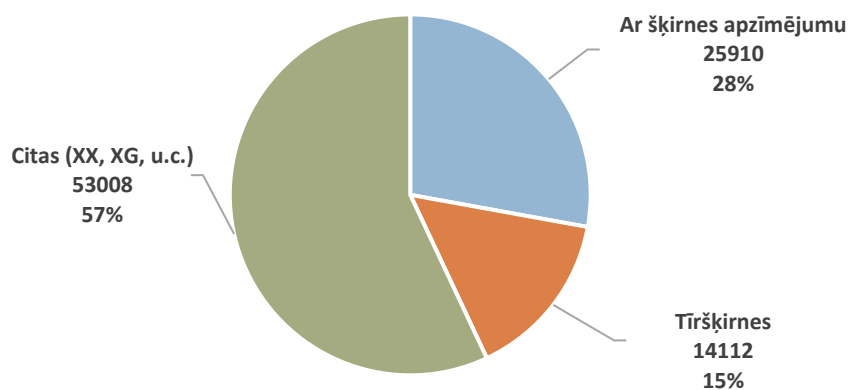

2.20. attēls. Zīdītājgovju un 12 mēnešiem vecāku teļu īpatsvars attiecīgā lieluma saimniecībās 2024. gadā

Avots: LDC

Analizējot 2024. gada datus par zīdītājgovīm un telēm pēc to atbilstības šķirnei, secināms, ka lielākā daļa (57 %) ir dažādu šķirņu krustojumu dzīvnieki, 28 % ir zīdītājgovis un teles ar šķirnes apzīmējumu, bet tīršķirnes dzīvnieki veido tikai 15% no kopējā zīdītājgovju un telišu skaita.

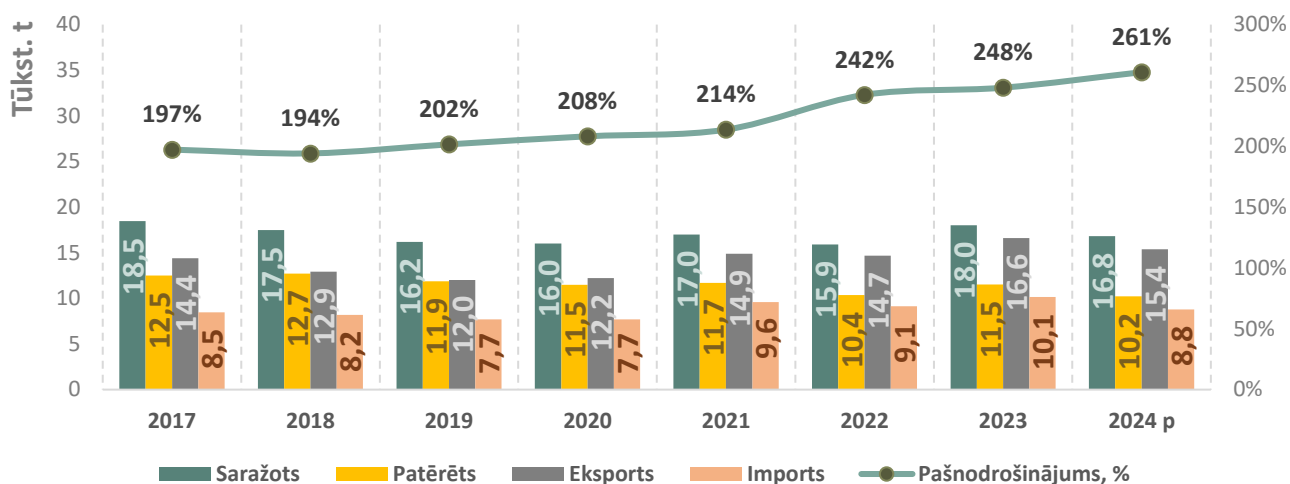
2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tīršķirnes zīdītājgovju un telišu skaits ir samazinājies par 1 %, bet par 6 % samazinājušies dzīvnieki ar šķirnes apzīmējumu un pārējie dažādu šķirņu krustojumu dzīvnieki. (Sk. 2.21. att.)

2.21. attēls. Zīdītājgovju un 12 mēnešiem vecāku teļu sadalījums pēc atbilstības šķirnei 2024. gadā

Avots: LDC

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir samazinājies par 6,7 % un produktu patēriņš – par 11,3 %. Liellopu gaļas eksports saruka par 7,5 % un imports – par 13,3 %, bet pašnodrošinājums ar liellopu gaļu un tās produktiem ir palielinājies par 13 procentpunktiem. (Sk. 2.22. att.)

p – prognoze

2.22. attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī koordinē SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība”. Tās abas īsteno vienotu Gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu, sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus šķirnes liellopu audzētājiem, kārtā ciltsgēmatu, organizē gaļas šķirņu liellopu snieguma pārbaudi, sertificēto personu apmācību un seminārus, kā arī citus izglītojošus seminārus un šķirnes dzīvnieku izstādes un izsoles.

SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” 2024. gadā sadarbojās ar 367 gaļas šķirņu liellopu audzētāju saimniecībām, to skaitā 51 šķirnes saimniecību. Biedrības darba mērķis ir uzlabot dzīvnieku ģenētisko kvalitāti, tāpēc pavairošanai tiek izmantoti ciltsgēmatas pamatdaļā reģistrēti un sertificēti tīršķirnes vaislas buļļi. Notiek vaislas dzīvnieku lineārā vērtēšana, vērtēts to tipiskums un temperaments. Biedrība šajā gadā ir sertificējusi 448 vaislas buļļus.

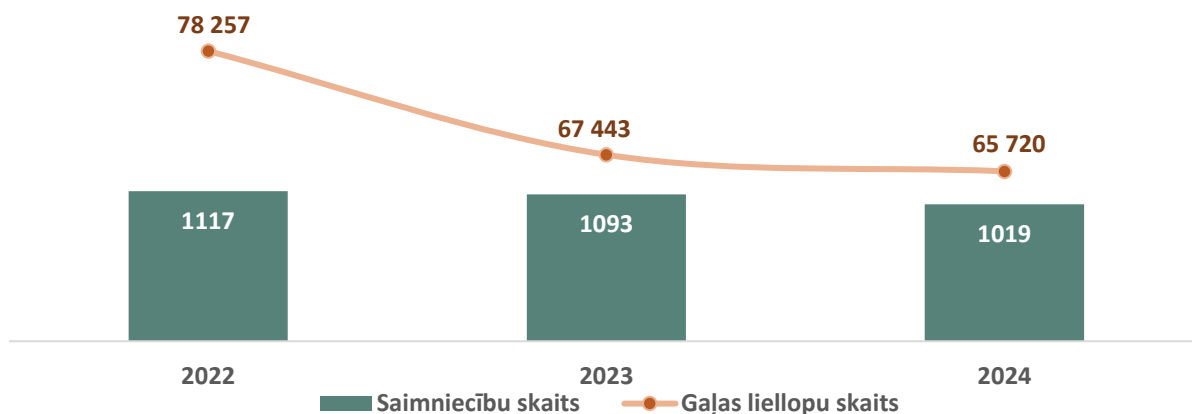
SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” sadarbojas ar LLKC un biedrību “Zemnieku Saeima” un ir organizējusi gaļas liellopu audzētājiem izglītojošus seminārus un pieredzes apmaiņas braucienus uz gaļas šķirnes liellopu saimniecībām.

Savukārt SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība” 2024. gadā audzēšanas programmu īstenoja 641 gaļas šķirņu liellopu saimniecībā ar 18 196 gaļas liellopiem, tostarp 51 šķirnes saimniecībā. Šajā gadā sertificēts 731 vaislinieks, izsniegti 388 zootehniskie sertifikāti un 75 izcelsmes apliecinājumi. Ciltsgēmatā ierakstīts 2217 dzīvnieku. Veiktas arī 76 DNS pārbaudes, lai noteiktu dzīvnieku identitāti.

SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība” arī rīkojusi izglītojošus seminārus par gaļas liellopu audzēšanu un nodrošinājusi praktisku apmācību dzīvnieku vērtēšanā.

2024. gadā gaļas liellopu pārraudzībā bija iesaistījušās 1019 saimniecības jeb 18 % no kopējā gaļas liellopu audzētāju skaita ar 65 720 gaļas šķirnes liellopiem, kas veido 75 % no kopējā gaļas liellopu skaita. Salīdzinot saimniecību un dzīvnieku skaitu pārraudzības un snieguma saimniecībās ar iepriekšējā gada rādītājiem, konstatējams, ka bija par 7 % saimniecību un par 2,5 % gaļas šķirnes liellopu mazāk nekā 2023. gadā (sk. 2.23. att.).

Pārraudzības saimniecībās tiek audzēti 66 % šķirnes dzīvnieku, 24 % gaļas šķirņu krustojuma dzīvnieku un neliela daļa (10 %) dažādu šķirņu krustojuma dzīvnieki. Vidējais dzīvnieku skaits ganāmpulkā ir 69,6 gaļas liellopi.

2.23. attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2024. gadā vislielākais dzimšanas svars no pārraudzībā esošajiem gaļas liellopiem ir bijis Šarolē šķirnes (42,4 kg) un Simentāles šķirnes (41,7 kg) dzīvniekiem. Vislabākais rezultāts dzīvnieka atšķiršanas brīdī – 284,8 kg svars 200 dienās – bija Limuzīnas šķirnes dzīvniekiem. Savukārt vismazākais svars piedzimšanas brīdī un atšķiršanas vecumā ir Hailandes un Galovejas šķirnes dzīvniekiem.

2.5. tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos

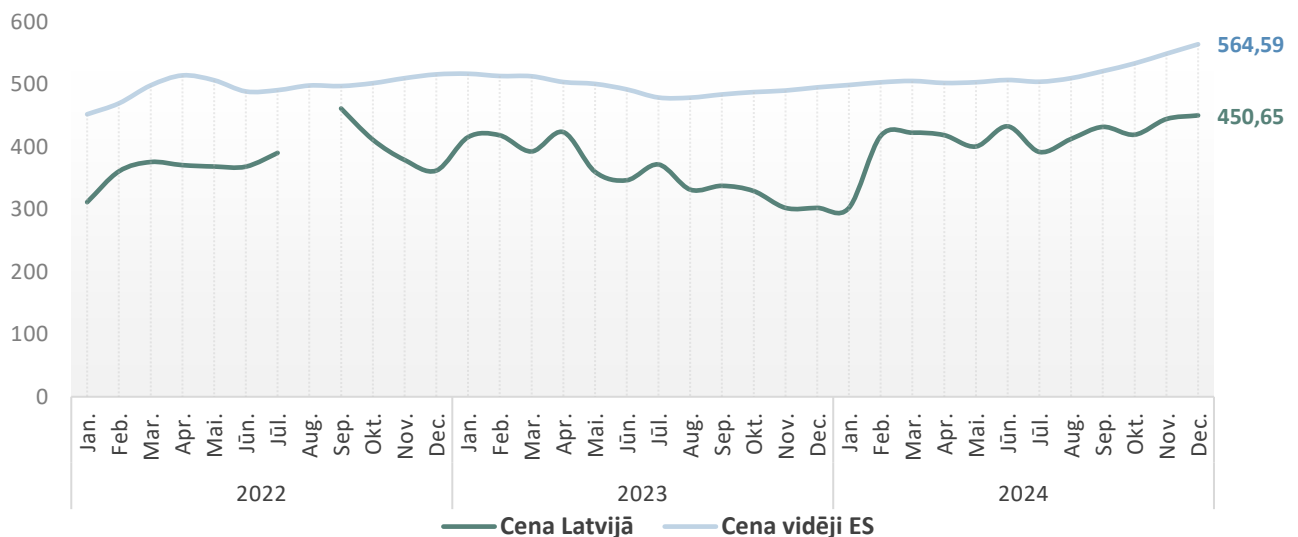
Šķirne	Dzimšanas svars, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svars, kg (koriģētais)			Gada svars, kg (koriģētais)		
	2022.	2023.	2024.	2022.	2023.	2024.	2022.	2023.	2024.	2022.	2023.	2024.
Aberdīngusu	38,1	37,6	36,7	206	200	202	250,6	247	241,3	338,1	341,4	337,8
Blondais akvitānietis	40	0	41,5	227	249	231	287,7	285,5	276,6	353,9	361	376,6
Galovejas	31,2	30,3	31,7	205	207	204	167,4	173,3	163,3	244,8	254,8	229,4
Hailandes	28,4	29,	28,7	207	204	197	188	176,2	168	234,7	247,6	245,5
Herefordas	39,1	38,9	39,6	201	204	200	246,8	251	251,3	350,4	343	351
Limuzīnas	40,5	40,3	40,6	198	199	200	250,8	251	266,1	360,8	357,8	347,3
Simentāles	41,1	42,3	41,7	198	205	201	271,4	285,9	284,8	376,2	387,5	397,6
Šarolē	42,5	42,4	42,4	201	200	200	267,9	263,3	266,1	377,8	369,5	370,7
Gaļas šķirņu krustojumi	40,8	40,9	40,9	199	197	198	258	254,7	256,6	362,6	352,4	350,2

Avots: LDC

Liellopu gaļas cenas

Lai gan 2024. gadā cenu tendence Latvijā kopumā attīstījās līdzīgi kā Eiropā, liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir zemākas nekā ES. Tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā, kas Latvijā ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. 2022. gada pirmajā pusgadā pieprasījums pēc liellopu gaļas palielinājās un cenas stabilizējās, 2023. gadā tām atkal samazinoties. 2024. gadā bija vērojams cenu kāpums liellopu gaļas tirgū, jo piedāvājums kļuva vairāk ierobežots, bet pieprasījums saglabājās stabils. Cenas Eiropas valstīs palielinājās 2024. gada beigās – pie tā vainojama infekciozā katarālā drudža jeb zilās mēles slimība, kuras dēļ dzīvnieki tika izkauti un līdz ar to samazinājās arī dzīvnieku piedāvājums.

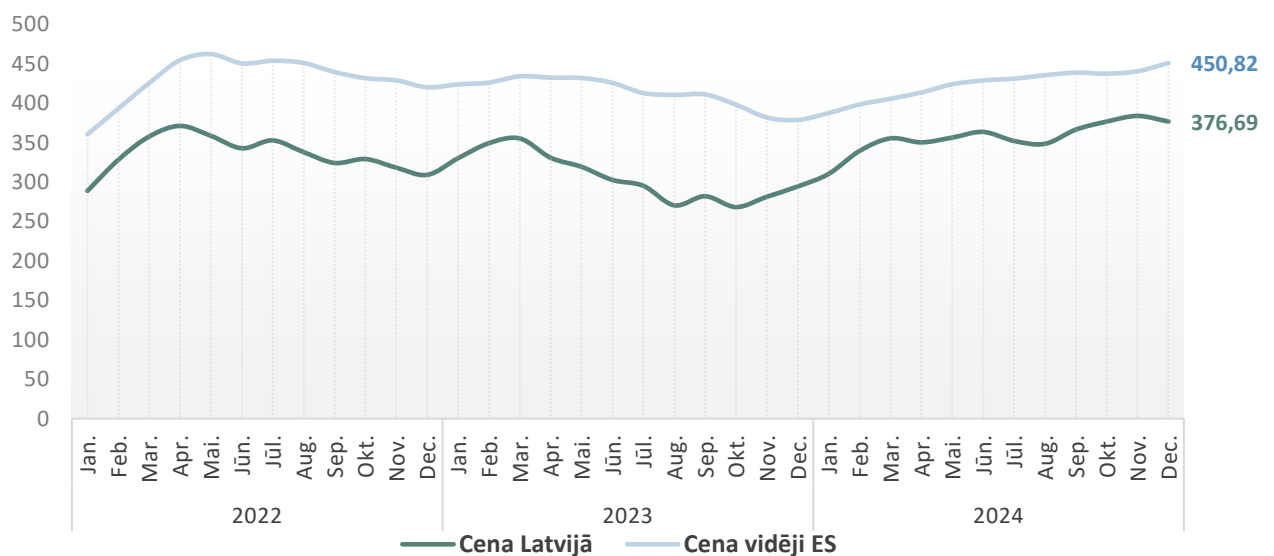

2.24. attēls. A kategorijas (bulļu) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim ir palielinājusies par 8,4 % un 2024. gadā no janvāra līdz decembrim cena – par 48,9 %. Savukārt ES vidējā bulļu liemeņu cena no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim pakāpās par 9,1 % un 2024. gadā no janvāra līdz decembrim – par 13,1 %. (Sk. 2.24. att.)

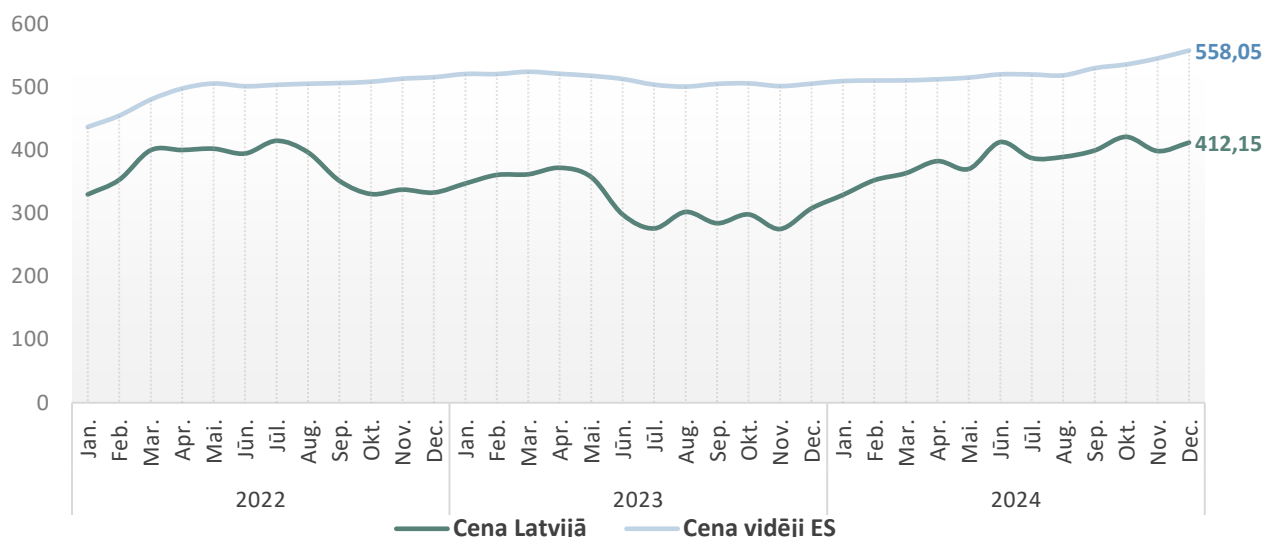
Savukārt D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim palielinājās par 30,5 % un 2024. gadā no janvāra līdz decembrim – par 21,4 %, bet ES vidējā govju liemeņu cena no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim pieauga par 25,1 % un 2024. gadā no janvāra līdz decembrim – par 16,4%. (Sk. 2.25. att.).

2.25. attēls. D kategorijas (govju) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim ir palielinājusies par 24,9 %, bet ES vidējā telišu liemeņu cena – par 27,7%. 2024. gadā no janvāra līdz decembrim Latvijā tā pieauga par 25,2 %, turpretī ES vidējā telišu liemeņu cenas kāpums šajā periodā bija mazāks – par 9,5 %. (Sk. 2.26. att.)

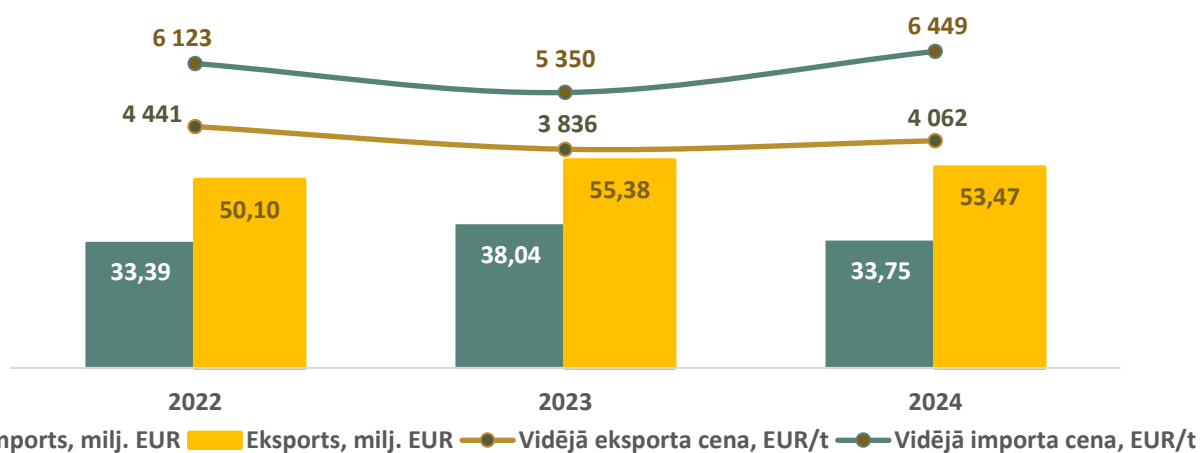
2.26. attēls. E kategorijas (telīšu) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Liellopu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības balance ir pozitīva. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem 2023. un 2024. gadā eksports ir palielinājies. 2023. gadā arī imports bija lielāks, bet 2024. gadā tas atgriezās 2022. gada līmenī. Procentuālā izteiksmē liellopu gaļas eksporta vērtība 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu pakāpās par 10,5 % un importa vērtība – par 13,9 %. Savukārt 2024. gadu salīdzinājumā ar 2023. gadu eksporta vērtība ir samazinājusies par 3,4 % un importa vērtība – par 11,3 %. (Sk. 2.27. att.)

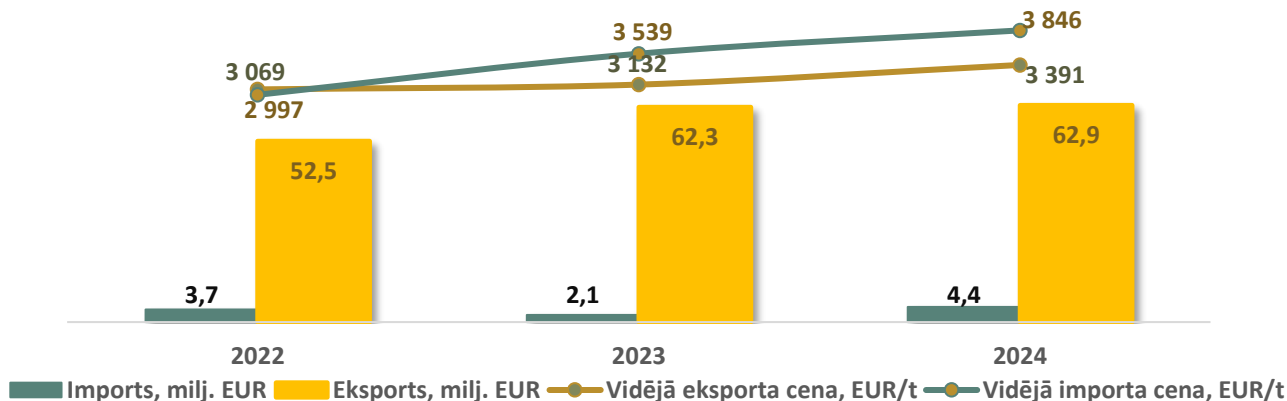

2.27. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2024. gada laikā dzīvo liellopu vidējā eksporta cena salīdzinājumā ar 2023. gadu ir palielinājusies par 8,3 % un vidējā importa cena – par 8,7 %. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu vidējā eksporta cena pakāpās par 2,1 % un vidējā importa cena – par 18,1 %.

Dzīvi liellopi Latvijā tiek importēti maz – to atspoguļo arī liellopu importa vērtība, kas vēsturiski ir diezgan zema. Laikposmā no 2022. gada līdz 2024. gadam liellopu importa vērtība ir palielinājusies par 18,8 % un eksporta vērtība – par 20 %. (Sk. 2.28. att.)

2.28. attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā

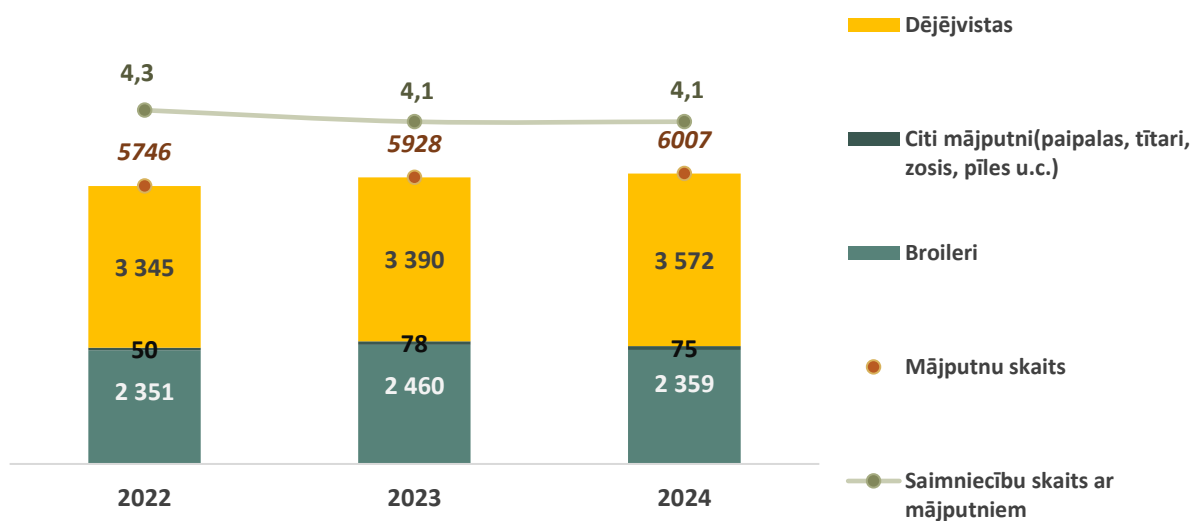
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Dzīvo lopu vidējā eksporta cena no 2022. līdz 2024. gadam ir palielinājusies par 10,5 % un vidējā importa cena – par 28,3 %.

2.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kas darbojas pēc konvencionālās, kā arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmas principiem. Pieprasījums pēc putnkopības produkcijas, īpaši pēc laukos brīvos turēšanas apstākļos audzētas putnu gaļas un olām, arvien palielinās. Mājputnu audzēšanu iespējams attīstīt gan kā ražojošu papildnozari gandrīz jebkurā lauku saimniecībā, gan kā tūrisma nozari, jo tā ir viena no retajām nozarēm, kurā ar salīdzinoši nelielu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt mazo uzņēmējdarbību. Latvijā tiek audzētas ne vien dējējvistas un broileri, bet arī citi mājputni – paipalas, tītari, strausi, pīles, zosis, pārļu vistiņas – gan olu, gan gaļas ieguvei. Turklāt, liekot lietā radošu pieeju, lietderīgi tiek izmantoti arī citi mājputnu audzēšanas blakusprodukti, lai izgatavotu kosmētiku, rotaslietas, spilvenus, segas un dažādus aksesuārus.

Tiesa, pēdējos gados ražotāji ir saskārušies ar ievērojamām grūtībām – aizvien stingrākām labturības prasībām, konkurenci ar to trešo valstu ražotājiem, kurās netiek ievēroti ES stingrie standarti, un putnu gripu, tomēr lielākie uzņēmumi turpina investēt inovācijās un eksportspējas veicināšanā. Kā liecina LAD dati, 2024. gadā Latvijā bija reģistrēti 6006,6 miljoni mājputnu, kas ir par 1,3 % vairāk nekā gadu iepriekš (sk. 2.29. att.).

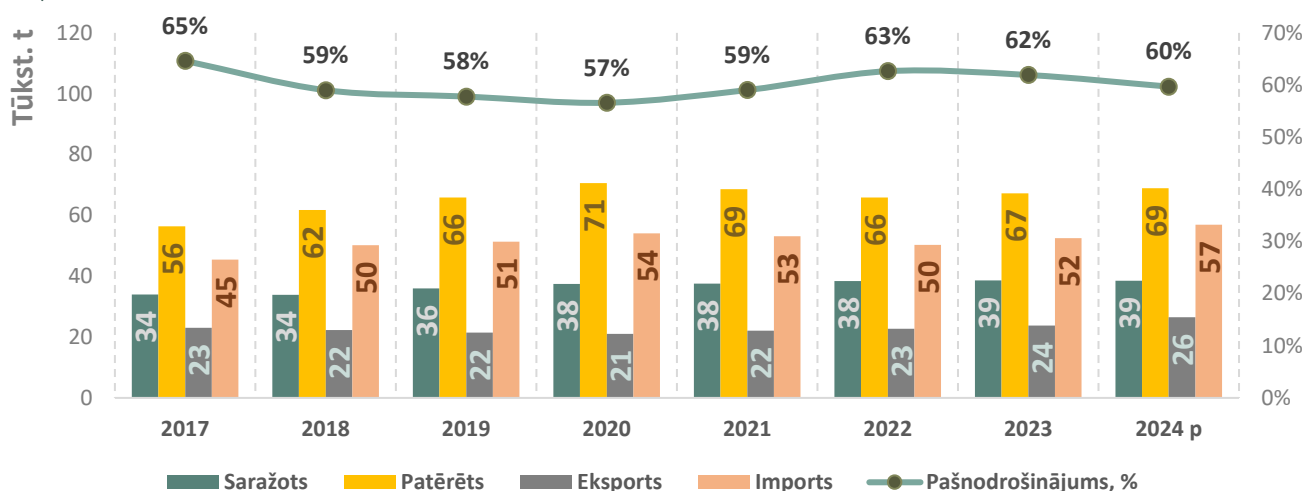

2.29. attēls. To saimniecību skaits, kurās tur mājputnus, un mājputnu skaits, tūkst.

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot LAD datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var konstatēt, ka 2024. gadā dējējvistu skaits ir palielinājies par 5,4 %, bet broileru skaits samazinājies par 11,3 %. Arī citu mājputnu grupā reģistrēto putnu skaits ir sarucis par 3,3 %. To saimniecību skaits, kurās tiek turēti mājputni, 2024. gadā palicis tāds pats kā gadu iepriekš.

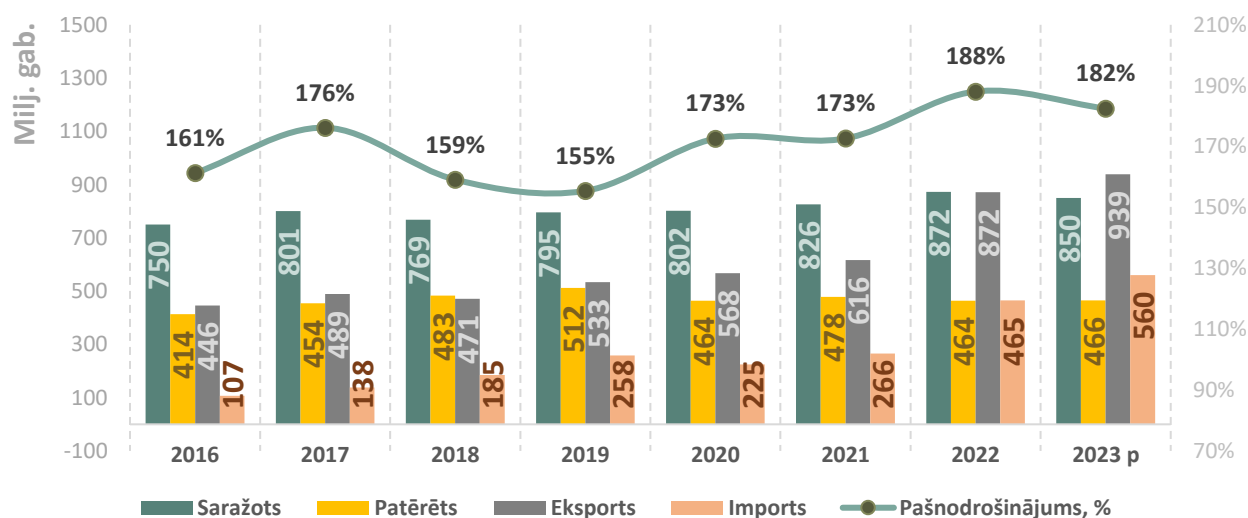

p – prognoze

2.30. attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu mājputnu gaļas produktu ražošana ir samazinājusies par 0,3 %, bet patēriņš pieaudzis par 2,4 %. Eksports palielinājies par 11,4 % un imports – par 8,4 %, bet pašnodrošinājums ir kritis par diviem procentpunktiem. (Sk. 2.30. att.)

p – prognoze

2.31. attēls. Olu un to produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

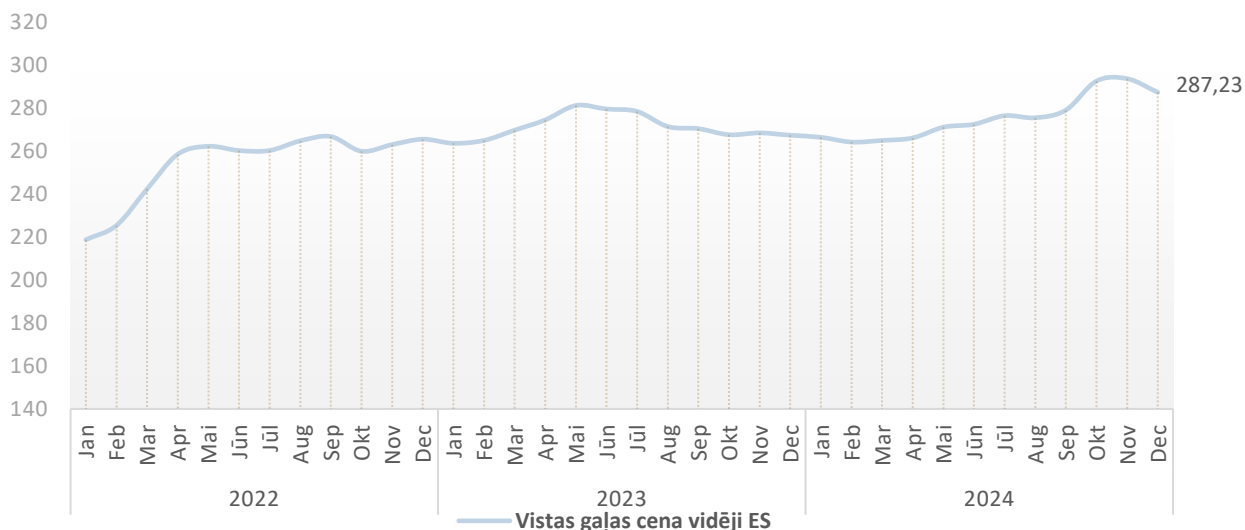
2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu olu un to produktu ražošana ir palielinājusies par 1,1 % un patēriņš par 3,2%, toties eksports ir samazinājies par 4,1 % un imports par 6,5 %. Pašnodrošinājums par olām un to produktiem ir sarucis par četriem procentpunktiem. (Sk. 2.31. att.)

Putnu gaļas cena

Putnu gaļas vidējā iepirkuma cena kopš 2022. gada sākuma ir ievērojami kāpusi. Tāpat kā citās nozarēs, arī putnkopībā pēc Krievijas 2022. gada februārī uzsāktā kara resursu izmaksas strauji pieauga un līdz ar to kāpa produkcijas cena, turklāt to papildus veicināja arī putnu gripas izplatība un ražošanas samazināšanās lielajās ES ražotājvalstīs. Līdzīga cenas attīstības tendence bija novērojama visā ES. (Sk. 2.32. att.)

Latvijā putnu gaļas cena periodā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim ir palielinājusies par 35,3 %, bet 2024. gadā no janvāra līdz decembrim – vien par 0,8 %. Savukārt visā ES vidējā putnu gaļas iepirkuma cena no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim kopumā palielinājās par 31,3 % un 2024. gadā no janvāra līdz decembrim – par 7,9 %. Latvijā putnu gaļas cenas ir konfidenciāla informācija.

2.32. attēls. Vistas gaļas iepirkuma cena ES kopumā, EUR/100 kg

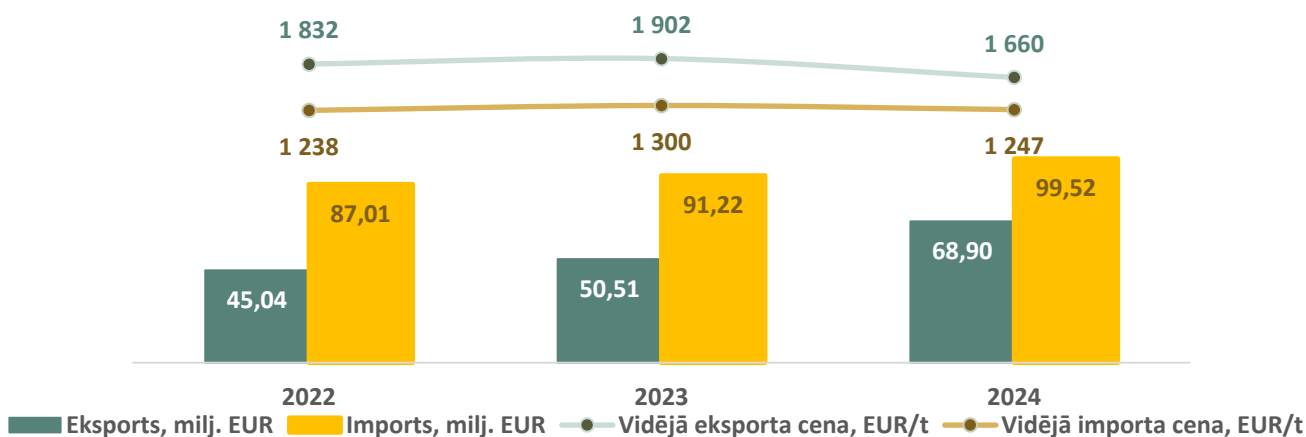
Avots: Eiropas Komisija, AREI

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijai svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas ārējās tirdzniecības balance pārskata periodā ir saglabājusies negatīva, importa vērtībai ievērojami pārsniedzot eksporta vērtību, taču gan eksporta, gan importa vērtība ik gadu kāpj (sk. 2.33. att.). Salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā putnu gaļas eksporta vērtība palielinājās par 36,4 % un importa vērtība – par 9,1 %, sasniedzot augstāko punktu pārskata periodā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu putnu gaļas eksporta cena Latvijā kopumā samazinājās par 12,7 % un importa cena – par 4,1 %.

2.33. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

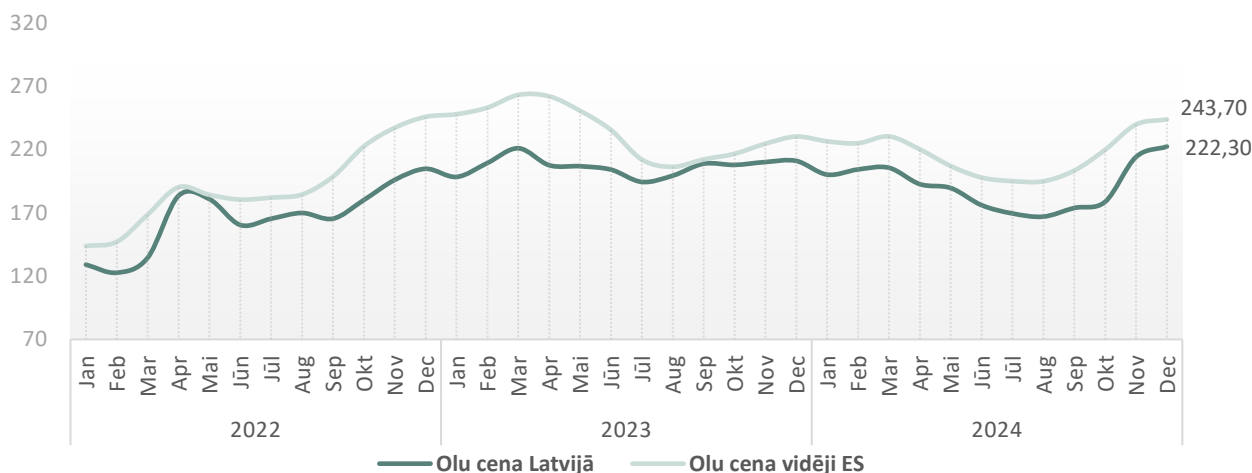

Olu cena

Olu cenas vidēji ES, tostarp Latvijā, tāpat kā citas nozarēs, strauji palielinājās pēc Krievijas 2022. gada februārī uzsāktā kara Ukrainā, turklāt ES vidējā olu cena 2023. gada martā sasniedza augstāko punktu pārskata periodā — 263,07 EUR/100 kg. Šo cenas kāpumu daļēji ietekmēja arī putnu gripas izplatības ietekmē samazinātais ražošanas apjoms vairākās nozīmīgās ES ražotājvalstīs. 2023. gada aprīlis iezīmējās ar cenu

kritumu, kas turpinājās līdz 2023. gada jūlijam. Savukārt 2024. gada vidū olu cenas atkal samazinājās, kāpumu pieredzot 2024. gada septembrī, kas turpinājās līdz pat gada beigām, turklāt 2024. gada decembrī olu cena Latvijā sasniedza līdz tam augstāko punktu – 222,30 EUR/100 kg. (Sk. 2.34. att.)

Pārskata periodā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim olu cena Latvijā ir palielinājusies par 72,2 % un ES kopumā – par 69,5 %, bet 2024. gadā no janvāra līdz decembrim Latvijā tā pacēlās par 11,1 % un visā ES – par 7,6 %.

2.34. attēls. Olu cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

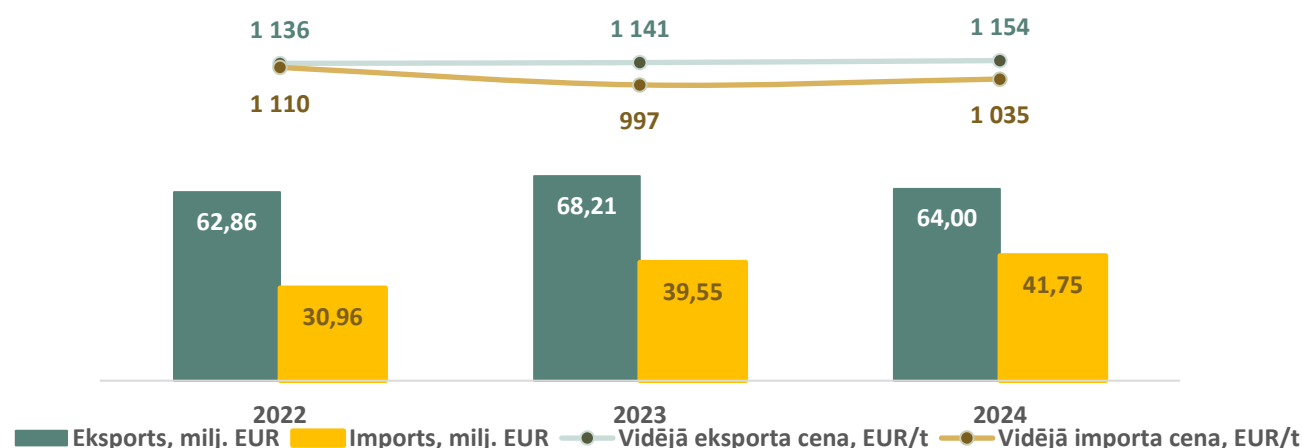
Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance olu sektorā pārskata periodā no 2022. gada līdz 2024. gadam saglabājās pozitīva, eksporta apjomam izteikti pārsniedzot importa apjomu (sk. 2.35. att.).

Kopumā no 2022. līdz 2024. gadam Latvijas olu eksports palielinājās par 1,8 % un imports – par 34,8 %. Savukārt 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu olu eksporta vērtība samazinājās par 6,2 %, bet importa vērtība pieauga par 5,6 %.

2.35. attēls. Olu eksports un imports

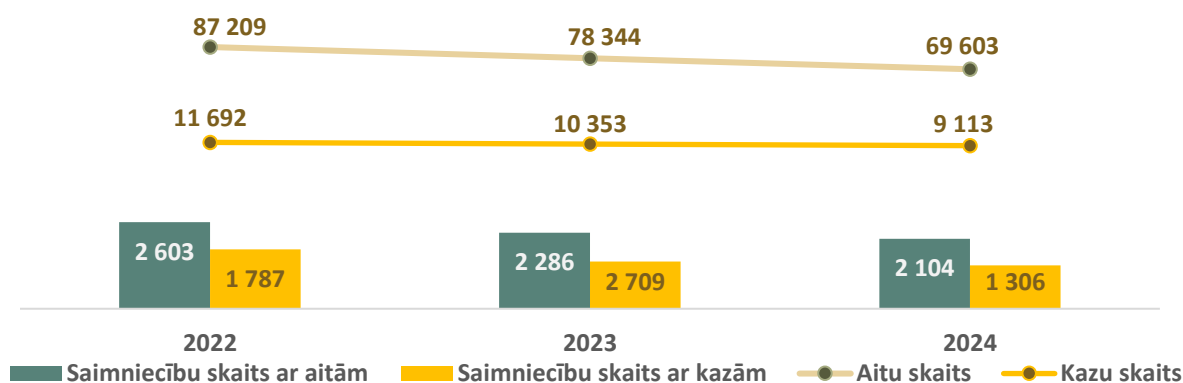
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Tāpat pārskata periodā par 6,8 % ir samazinājusies olu vidējā importa cena un par 1,6 % – to vidējā eksporta cena.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība

Analizējot 2024. gada datus par aitkopības nozari, jāsecina, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies gan saimniecību (par 8 %), gan aitū skaits (par 11,2 %). 2024. gadā bija 2104 saimniecības ar 69 603 aitām.

Kazkopības nozares 2024. gada datu analīze un salīdzinājums ar 2023. gada datiem rāda, ka kopējais kazu skaits sarucis par 12 % un saimniecību skaits – par 8 %. 2024. gadā bija 1306 saimniecības, kurās kopumā tika turēts 9113 kazu. (Sk. 2.36. att.)

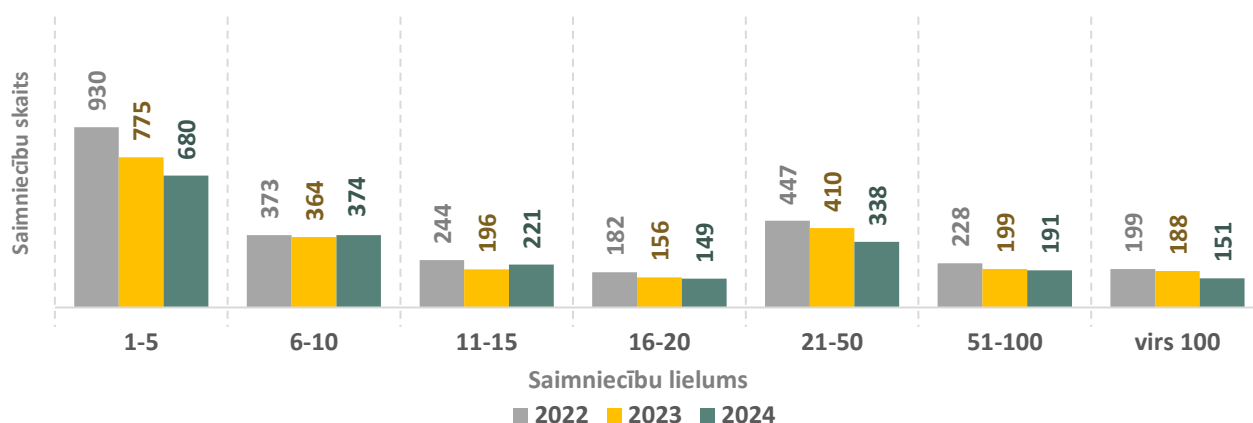

2.36. attēls. Aitu un kazu saimniecību un to dzīvnieku skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2.37. attēlā redzamo aitū saimniecību struktūru, var secināt, ka 2024. gadā saimniecību skaits turpināja samazināties, bet mazās saimniecības ar 1–10 aitām joprojām veido lielāko īpatsvaru – 50,1 % – no kopējā saimniecību skaita.

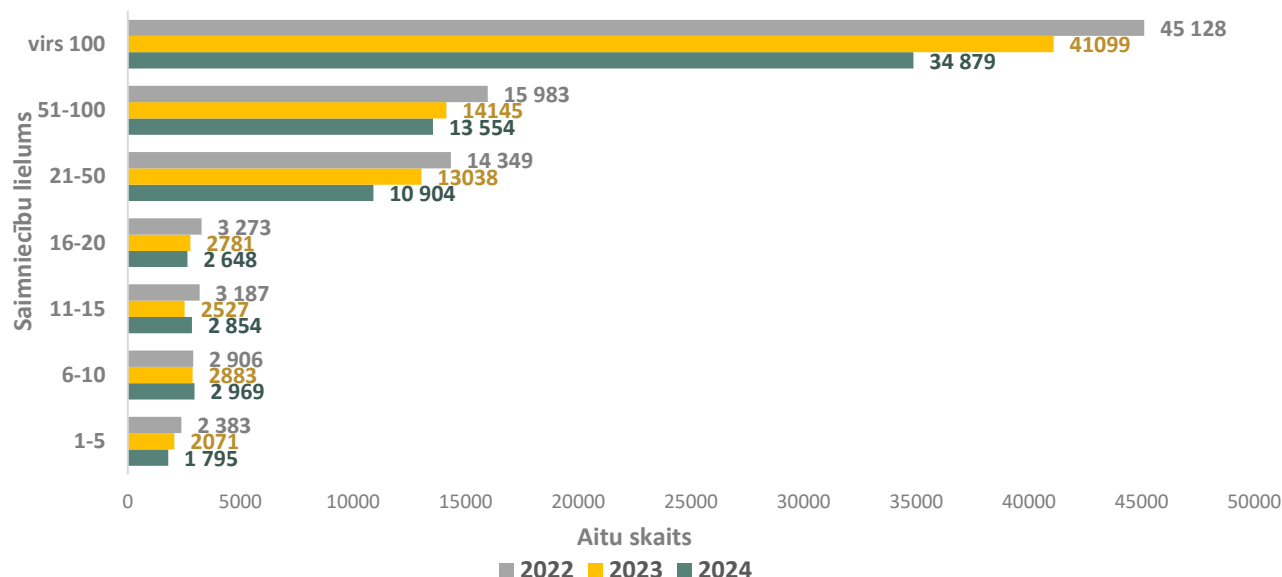

2.37. attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitū skaita

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2.38. attēla dati par aitū kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās liecina, ka 2024. gadā ir turpinājies samazināties aitū skaits gandrīz visās saimniecību grupās, viskrasāk – saimniecībās, kurās ir vairāk nekā 100 aitū (par 19,7 %), taču šajās saimniecībās joprojām tika turēts visvairāk dzīvnieku – 50,1 % no kopējā aitū skaita. Savukārt saimniecību grupā ar 6–10 aitām 2024. gadā dzīvnieku skaits palielinājās par 2,7 %, bet grupā ar 11–15 aitām – par 13 %.

2.38. attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Kazkopības nozarē pārsvarā ir mazās saimniecības (87 %) ar 1–10 dzīvniekiem, bet tajās tiek turēts 40 % kazu. (Sk. 2.6. tab.) Saimniecībās ar 11–20 kazām tiek turēti 15 % šo dzīvnieku, bet saimniecībās, kurās ir vismaz 21 kaza, tiek turēti 45 % dzīvnieku. 2024. gadā vidējais šo dzīvnieku skaits saimniecībā bija septiņas kazas.

2.6. tabula

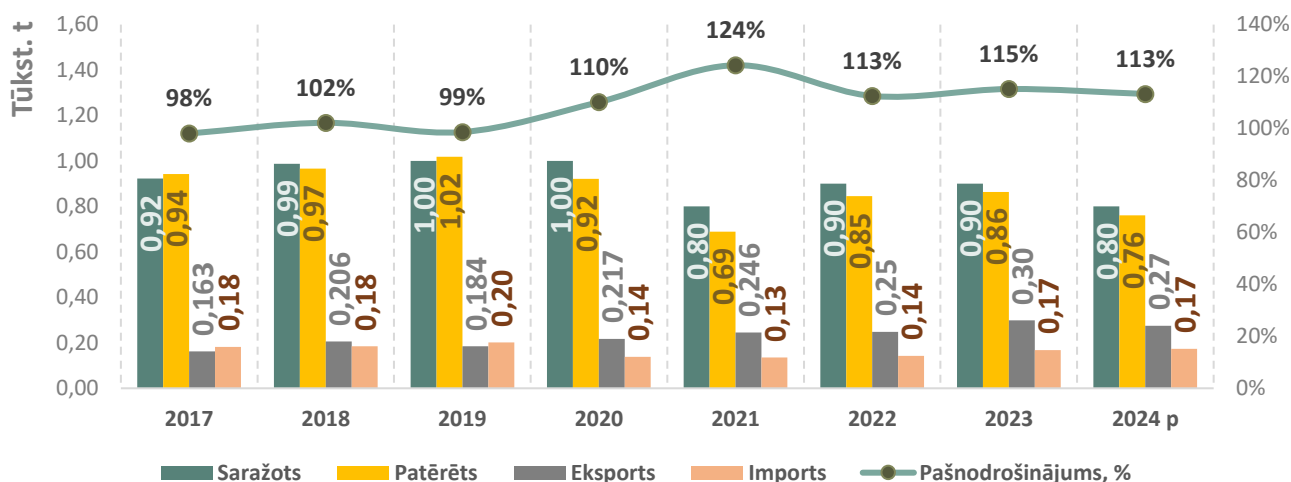
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2022.				2023.				2024.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1–5	1364	76,3	2736	23,4	1016	71,3	2289	22,1	926	70,9	2089	22,9
6–10	221	12,4	1635	14,0	229	16,1	1747	16,9	205	15,7	1578	17,3
11–15	74	4,1	940	8,0	58	4,1	729	7,0	61	4,7	779	8,5
16–20	29	1,6	514	4,4	29	2,0	518	5,0	34	2,6	594	6,5
21–50	64	3,6	1960	16,8	65	4,6	1974	19,1	53	4,1	1620	17,8
51–100	23	1,3	1750	15,0	16	1,1	1143	11,0	23	1,8	1617	17,7
> 100	12	0,7	2157	18,4	11	0,8	1953	18,9	4	0,3	836	9,2
Kopā	1787	100,0	11 692	100	1424	100,0	10 353	100,0	1306	100,0	9113	100,0

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu aitu un kazu gaļas ražošana samazinājās par 11,1 % un patēriņš – par 11,9 %. Imports palielinājās par 3,4 %, bet eksports saruka par 8,1 %. Pašnodrošinājums ar aitu un kazu gaļu 2023. gadā ir pazeminājies par diviem procentpunktiem. (Sk. 2.39. att.)

p – prognoze

2.39. attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Ciltsdarbs aitkopībā

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība "Latvijas Aitu audzētāju asociācija" (turpmāk šajā nodaļā – asociācija). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas audzēšanas programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas merino vietējās, Dorperas, Sufolkas, Romanovas, Oksforddaunas, Tekselas, *Il-de-France* un Šarolē ait šķirnēm. Visu īstenoto audzēšanas programmu galvenais mērķis ir veidot auglīgus, ātraudzīgus, no Maedi-Visna slimības brīvus, pret skrepi slimību rezistentus šķirnes ait ganāmpulkus. Asociācija īsteno arī Latvijas tumšgalves ait šķirnes vecā tipa saglabāšanas programmu, kuras mērķis ir saglabāt Latvijas tumšgalves šķirnes vecā tipa ait skaitu, kā arī šķirnes ģenētisko potenciālu un daudzveidību.

2024. gadā 82 % no kopējā ait saimniecību skaita tika turētas ait mātes un aitas līdz 18 mēnešu vecumam (turpmāk – jaunaitas). Ait māšu un jaunaitu skaits veidoja 75 % no kopējā ait skaita, un to lielākā daļa – 77 % – tika turētas lielajās saimniecībās, kurās ir 21 un vairāk dzīvnieku. Ait mātes un jaunaitas veido ganāmpulka kodolu, kas tiek izmantots šķirnes pavairošanai un izaudzēšanai.

2024. gadā ait pārraudzība notika 66 ait pārraudzības ganāmpulkos. 2.7. tabulā redzams, ka tika vērtētas 3905 pieaugušas ait mātes, 220 teķu un 1623 vaislai audzējamie dzīvnieki.

2.7. tabula

Vērtēto ait skaits 2024. gadā

Ganāmpulku grupa	Jēri		Vaislai audzējamie dzīvnieki		Pieaugušie dzīvnieki	
	S	V	S	V	S	V
Šķirnes	3056	3097	1353	141	3484	138
Pārējās	364	381	119	10	421	82
Kopā	3420	3478	1472	151	3905	220

s – aita

v – teķis

Avots: LDC

Analizējot 2.8. tabulā atspoguļoto vērtēto ait un teķu sadalījumu pa šķirnēm, var secināt, ka visvairāk ir novērtēti Latvijas tumšgalves ait šķirnes dzīvnieku – 43,3 % no kopējā novērtēto šķirnes dzīvnieku skaita.

2.8. tabula

Vērtēto ait un teķu sadalījums pa šķirnēm 2024. gadā

Šķirnes nosaukums un kods	Aitas	Teķi	KOPĀ
Latvijas tumšgalve	2279	58	2337
Vācijas merino vietējā	503	40	543
Romanovas R	196	11	207
<i>Il-de-France</i>	154	9	163
Dorperas	255	23	278

Šarolē	168	17	185
Tekselas	102	14	116
Oksforddaunas	114	30	144
Sufolkas	89	10	99
KOPĀ	45	8	53

Avots: LDC

2024. gadā asociācija organizēja daudz dažādu izglītojošu semināru un pasākumu ciltsdarba speciālistiem un aitū audzētājiem. Nozīmīgākie no tiem bija ikgadējās Profesionāļu dienas aitkopjiem, un to laikā notika pieredzes apmaiņas diena saimniecībā SIA "Cimbuļi", kurā viesojās *Il-de-France* un Tekselas šķirņu asociācijas OSON pārstāvji un šķirnes saimniecību saimnieki no Francijas. Kolēģi no Francijas dalījās pieredzē ar saviem sasniegumiem, kļūdām un pieredzi, ko ir ieguvuši, strādājot ar gaļas tipa šķirnēm.

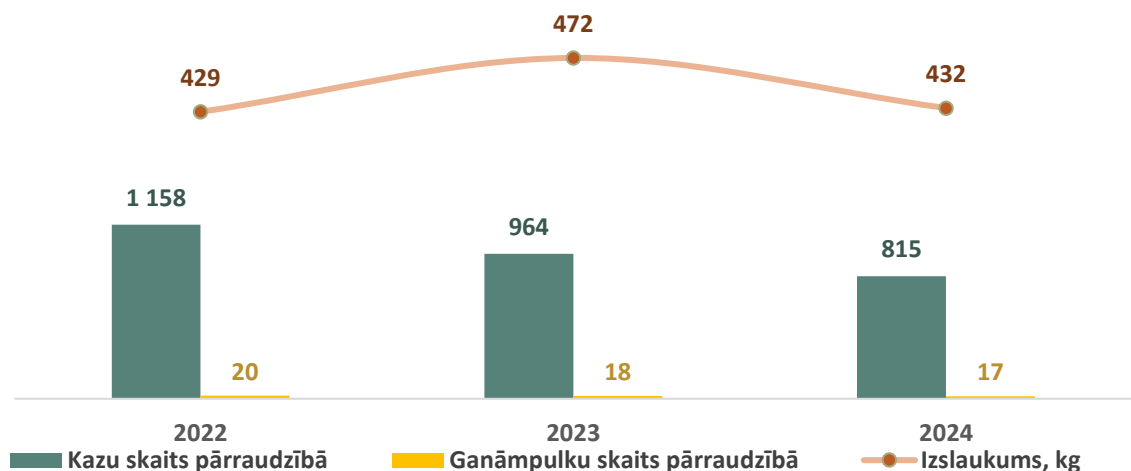
2024. gadā asociācija kopā ar LLKC, biedrību "Latvijas Zemnieku federācija" un citām šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizācijām turpināja darboties projekta "Efektīvs vides un dzīvnieku labturības saimniecību monitorings" īstenošanā. Šī projekta mērķis ir veicināt Latvijas lopkopības sektora ilgtspēju un konkurētspējas paaugstināšanu, ņemot vērā Eiropas zaļā kursa nostādnes.

Vēl tika rīkota ikgadējā profesionāļu diena aitkopjiem kontrolnobarības stacijā "Klimpas", pieredzes braucieni un dažādi izglītojoši pasākumi asociācijas biedriem un speciālistiem.

Ciltsdarbu kazkopībā koordinē un īsteno Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk šajā nodaļā – biedrība). Biedrība īsteno piecas šķirnes kazu audzēšanas programmas: audzēšanas programmas Zānes, Anglonūbijas un Latvijas vietējās piena šķirnes kazām, saglabāšanas programmu Latvijas vietējās kazu šķirnes vecā tipa kazām un gaļas šķirnes kazu audzēšanas programmu Būru šķirnes kazām.

2024. gadā biedrība sniedza ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, organizēja ikgadējo pasākumu – semināru "Kazu dienas 2024", kā arī seminārus par šķirnes kazu audzēšanu, mākslīgo apsēklošanu, kazlēnu kvalitatīvu izaudzēšanu un kazu ēdināšanu, kā arī praktiskās nodarbības kazu pārraugiem un vērtēšanas ekspertiem.

Snieguma pārbaudē un pārraudzībā esošo piena šķirņu kazu skaits 2024. gadā ir samazinājies par 15 %: pārraudzībā bija 815 kazu un 17 kazu saimniecību. Vidējais izslaukums pārraudzībā bija 432 kilogrami – par 8 % zemāks nekā 2023. gadā. (Sk. 2.40. att.)

2.40. attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika

Avots: LDC

Dati par kazu piena tauku un olbaltumvielu saturu apkopoti 2.9. tabulā. Salīdzinot 2024. gada piena kvalitātes vidējos rādītājus ar iepriekšējiem gadiem, ir vērojama vidējo kvalitātes rādītāju – piena un olbaltumvielu un piena tauku – samazināšanās. Tas izskaidrojams ar dzīvnieku ēdināšanas kvalitātes pasliktināšanos un audzēto kazu vaislas materiāla izvēli. Nākotnē piena kazu audzētājiem ir jāstrādā pie sabalansētas ēdināšanas nodrošināšanas kazām un jāizvēlas tāds vaislas materiāls, kas ļauj ne tikai palielināt izslaukumu, bet arī noteiktā līmenī noturēt piena kvalitātes rādītājus.

2.9. tabula

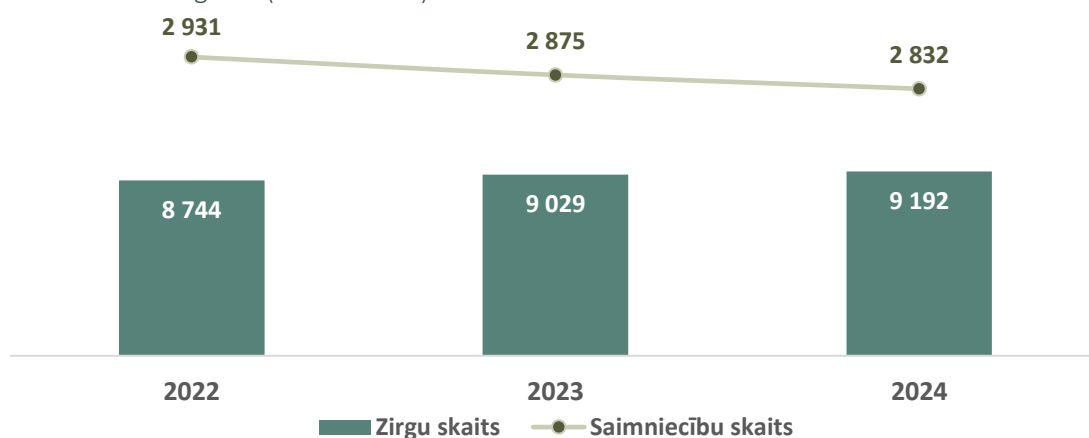
Kazu piena tauku un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā			
Rādītājs/gads	2022.	2023.	2024.
Tauku saturs, %	4,06	3,88	3,58
Olbaltumvielu saturs, %	3,36	3,41	3,09

2024. gadā biedrība īstenoja audzēšanas programmu astoņās Būru šķirnes gaļas kazu pārraudzības un snieguma pārbaudes saimniecībās, kurās tiek turēti septiņi vaislas āži un 92 vaislas kazu mātes, no kurām tikai 35 ir tīršķirnes Būru kazas.

Pēc biedrības datiem, novērtējot kazu produktivitāti 2024. gadā un salīdzinot ar 2023. gadu, iegūti šādi rezultāti: ir samazinājies vidējais kazlēnu svars piedzimšanas brīdī – 3,5 (– 0,1 kg) un vidējais kazlēnu svars 50 dienu vecumā – 10,5 kg (– 2,5 kg), bet palielinājies vidējais kazlēnu dzīvsvara pieaugums līdz 50 dienu vecumam – 192 g diennaktī (+ 3,6 g) un uzlabojusies vidējā kazu māšu auglība – 195 %. Tātad vidējie produktivitātes rādītāji kopumā gaļas kazām 2024. gadā ir nedaudz pazeminājušies salīdzinājumā ar 2023. gadu. Lai veiksmīgi varētu attīstīt kazu gaļas ražošanu, ir nepieciešams palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu.

2.7. Zirgkopība

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu zirgkopības saimniecībās zirgu skaits ir palielinājies par 2 %, lai gan pašu saimniecību skaits samazinājies par 1,4 %. Pēc LAD datiem, 2024. gadā bija registrētas 2832 zirgkopības saimniecības ar 9192 zirgiem. (Sk. 2.41. att.)

2.41. attēls. Zirgu un zirgkopības saimniecību skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2024. gada dati liecina, ka zirgu saimniecību grupās būtiskas pārmaiņas nav notikušas, to struktūra nav mainījusies un lielāko saimniecību daļu (72 %) joprojām veido mazās saimniecības ar 1–2 zirgiem, kurās tiek turēti 28 % zirgu.

Arī 2024. gadā visās saimniecību grupās ir mainījies gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaits. Salīdzinot 2024. gada datus ar 2023. gada datiem, var secināt, ka ir par 7 % ir palielinājies to saimniecību skaits, kurās tur 5–10 zirgus, un par 6 % – to saimniecību skaits, kurās tur 11–20 zirgu, zirgu skaitam abu šo saimniecību grupās pieaugot par 8 %. To saimniecību grupā, kurās tiek turēti 51–100 zirgu, ievērojami palielinājies gan pašu saimniecību (par 72 %), gan zirgu skaits (75 %). Pārējās saimniecību grupās ir vērojams gan saimniecību, gan zirgu skaita samazinājums: no saimniecībām, kurā tiek audzēti 100 un vairāk zirgu, kļuvis par vienu saimniecību mazāk, zirgu skaitam sarūkot par 47 %. Par 18 % mazāk saimniecību palicis arī to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 21–50 zirgu, dzīvnieku skaitam tajās samazinoties par 25 %.

Sarp saimniecībām ar 1–2 zirgiem un 3–4 zirgiem ir vērojamas nenožīmīgas gan saimniecību (– 2 %), gan zirgu skaita (– 2 %) pārmaiņas. (Sk. 2.42. att.)

2.42. attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita pa grupām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Ciltsdarbs zirgkopībā

Latvijā zirgu ciltsdarbu koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija.

Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes sporta tipa un braucamā tipa zirgus. Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ir dzīvnieka vēlamo eksterjera un darbaspēju īpašību uzlabošana atbilstoši mūsdienu klasisko jātnieku sporta veidu prasībām, lai konkurētu starptautiskajā tirgū. Lai uzlabotu kopējās zirgu populācijas kvalitāti, ir svarīga rūpīga atlase un selekcija populācijā, kā arī pasaules līmeņa biomateriāla iepirkšana populācijas ģenētiskās kvalitātes paaugstināšanai. Latgales rikšotāju zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ir vietējās apdraudētās zirgu šķirnes saglabāšana un zirgu darbaspēju kvalitātes uzlabošana atbilstoši rikšotāju šķirņu zirgu prasībām. Latvijas ardeņu zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ietver ciltsdarba pasākumu kompleksu mazskaitlīgas un kritiski apdraudētas vietējās zirgu šķirnes saglabāšanai, atlasot pēc tipa un izcelsmes šim mērķim piemērotus dzīvniekus un palielinot dzīvnieku skaitu populācijā.

Latvijas zirgaudzētāju biedrība īsteno audzēšanas programmu Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu sporta tipa zirgiem un saglabāšanas programmu Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes braucamā tipa zirgiem.

Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija īsteno audzēšanas programmu Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu sporta tipa zirgiem un saglabāšanas programmas Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes braucamā tipa zirgiem, Latvijas ardeņu šķirnes zirgiem un Latgales rikšotāju šķirnes zirgiem. (Sk. 2.43. att.)

2.43. attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2024. gadā audzēšanas programma un snieguma pārbaude īstenota kopumā 467 Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes sporta tipa zirgu audzēšanas saimniecībās, tajā skaitā 10 šķirnes saimniecībās, un saglabāšanas programma – 120 Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes braucamā tipa zirgu saimniecībās, tajā skaitā trīs šķirnes saimniecībās, kā arī trīs Latgales rikšotāju un 10 ardeņu šķirnes zirgu saimniecībās.

Īstenojot audzēšanas programmas, notiek vaislas ķēvju vērtēšana, izlase un uzņemšana ciltsgrāmatā, jaunzirgu un kumeļu vērtēšana vaislas dzīvnieku pēcnācēju kvalitātes izvērtēšanai, kā arī vaislas ķēvju vērtēšana un ērzeļu vērtēšana pēc pēcnācēju kvalitātes. Turpinās ciltsdarba datu uzskaites un analīzes pilnveidošana. Notiek arī mērķtiecīgs darbs ar izzūdošo vietējo apdraudēto zirgu šķirņu ģealoģisko līniju, kurās ir mazs īpatņu skaits, lai tās apzinātu un saglabātu.

2024. gadā, popularizējot zirgkopības nozari, ir organizēta Latvijas vietējo apdraudēto un citu šķirņu zirgu skates “Krustpils kauss”, “Kandavas kauss” un “Drostatu kauss”, kā arī “Sējas svētki 2024” un XV Vislatvijas zirgu dienas.

Iepriekšminētās biedrības ir organizējušas speciālistu kvalifikācijas celšanas un zirgaudzētāju izglītošanas seminārus, kā arī sabiedrības informēšanas un citus zirgkopības nozares popularizēšanas pasākumus.

2.8. Graudu ražošana

Latvijā pērn tika izaudzēti 3,15 miljoni tonnu graudu, kas ir par 16 % vairāk nekā 2023. gadā, bet kopumā par 2,8 % mazāk nekā 2022. gadā.

Vērtējot ziemāju sējumu pārziemošanu, konstatējams, ka 2024. gada pavasarī reģionis situācija bijusi atšķirīga. Ziemāji labi bija pārziemojuši Zemgalē, bet visvairāk cietuši Vidzemē, nedaudz mazāk Latgalē un Sēlijā. Galvenai sējumu bojāejas iemesls bija kailsals. Vietām tas bijis zem –25 grādiem un vietām turējies augiem nepanesami ilgu laiku. Sala ietekmi varēja mazināt sniegs, diemžēl daudzviet sniega kārtas nebija vispār vai tā bija ļoti niecīga, lai ziemāju sējumus pasargātu no aukstuma.

Pavasarī sējumus visvairāk ietekmēja sausums, tomēr katrā reģionā citādi: visspēcīgāk pavasara sausums skāra graudaugu sējumus Vidzemē, Latgalē un Ziemeļkurzemē. 2024. gada sezonā graudu audzētājiem daudz problēmu sagādāja nezāles, īpaši vasarāju sējumus. Sausajā pavasarī tās nedīga, bet pēc lietus strauji saauga un pieejamie herbicīdi dažādu iemeslu dēļ ne pārāk labi ierobežoja to attīstību un izplatību. Būtisku ietekmi uz ražas kvalitāti un kvantitāti atstāja sausais un karstais laiks graudu veidošanās laikā. Gaisa temperatūra tad ilgstoši turējās virs +25 grādiem, bet labība tādos apstākļos vairāk patērē mitrumu, tāpēc graudiem ir īss veidošanās laiks, tie ir sīkāki un ražu ir mazāka, turklāt ar sliktāku kvalitāti.

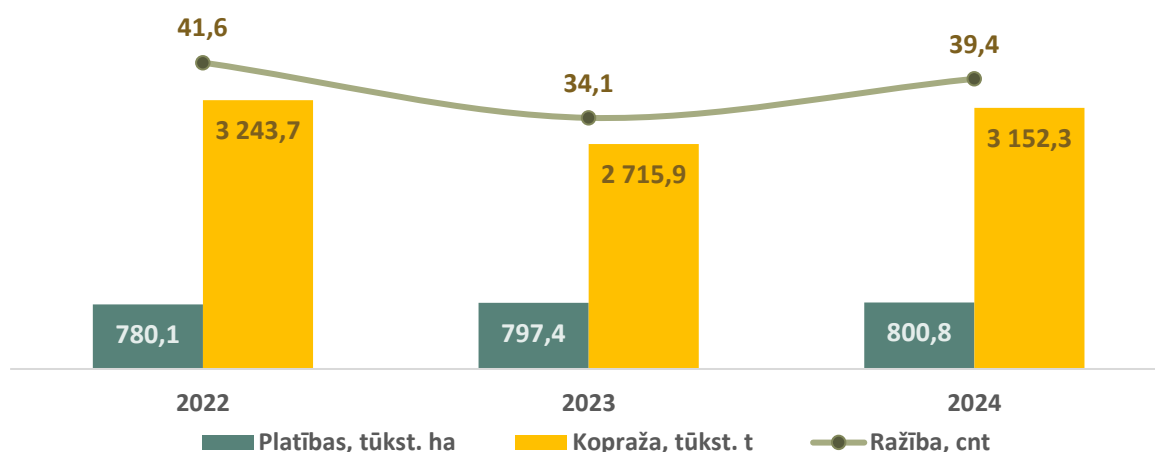
2024. gadā pirmie ziemas miežu hektāri tika novākti jau 30. jūnijā – aptuveni par divām nedēļām agāk nekā 2023. gadā. Latvijā tas ir neraksturīgi, jo graudaugu novākšana vēl nekad nebija sākusies tik agri. To veicināja siltais un sausais laiks.

Lai gan ražas novākšana tika uzsākta agri, jūlijā plosījās vairāki negaisi ar spēcīgām vēja brāzmām, vietām arī ļoti lielām un stiprām lietusgāzēm. Tā Bauskas novadā 11. jūlijā tika piedzīvots postošs pērkona negaiss, vējam sasniedzot gandrīz vētras stiprumu (29 m/s) un radot plašus postījumus laukos, sagāžot labību veldrē, noraujot mājām jumtus un izgāžot kokus. Savukārt 28. un 29. jūlija lietavas uz laiku apstādināja ražas novākšanu, un pēc sākotnējām prognozēm šķita, ka liela daļa ražas vispār būs aizgājusi bojā. 12 stundu laikā Zemgalē Jelgavas apkārtnē nolija 200 mm, Bauskas novadā 150 mm un Gulbenes un Balvu novadā 60 mm nokrišņu. Stiprā vēja brāzmas, kas jūras līča piekrastē un Rīgā sasniedza 30–32 m/s un Zemgalē 26–28 m/s, radīja plašus postījumus graudaugu audzētājiem.

Pēc CSP informācijas, ziemāju graudaugu kopražā 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 322,4 tūkst. tonnu jeb 15,3 %, sasniedzot 2,4 milj. tonnu. Ziemāju graudaugu vidējā ražība pieauga no 41,3 centneriem no hektāra 2023. gadā līdz 47,5 centneriem 2024. gadā. Ziemas kvieši veidoja 69,0 % no visas graudu kopražas (2023. gadā – 69,5 %). Vidējai ražībai no viena hektāra pieaugot par 16,4 % (no 42,7 centneriem 2023. gadā līdz 49,7 centneriem 2024. gadā), ziemas kviešu kopražā sasniedza 2,2 milj. tonnu, kas ir par 289,1 tūkst. tonnu jeb 15,3 % vairāk nekā gadu iepriekš.

2024. gadā Latvijā izaugušo graudu kvalitāte uzskatāma par vidēji zemu. Zemgales saimniecībām ar lielāku ražu graudos bija zems proteīna saturs, tāpēc graudi atbilda zemākās pārtikas grupas prasībām vai bija piemēroti tikai lopbarībai. Vasarājiem bija problēmas ar tilpummasu.

Kā jau tika minēts, 2024. gadā kopražā sasniedza 3,15 milj. tonnu (3152,3 tūkst. t). Kaut arī 2024. gadā kopējā graudaugu platība palielinājās par 3,4 tūkst. hektāru, nelabvēlīgo laikapstākļu dēļ vidējā ražība bija tikai 39,4 cnt/ha – vairāk nekā 2023. gadā (34,1 cnt/ha), tomēr ievērojami mazāk nekā 2020. gadā, kad tā bija 46,4 cnt/ha un tika sasniegts graudu kopražas rekords, ievācot 3,5 milj. tonnu. Jāpiemin, ka ar graudaugiem 2024. gadā apsētie 800,8 tūkst. hektāru ir lielākā graudaugu aizņemtā platība Latvijas lauksaimniecības vēsturē (2.44. att.).

2.44. attēls. Graudaugu platība, kopražā un ražība Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Jāpiemin vēl kāds būtisks iemesls, proti, tāpat kā divus iepriekšējos gadus, graudaugu sējumu struktūrā ievērojami dominēja ziemāju labība, kas labos ziemošanas apstākļos dod daudz lielāku ražu. 2024. gadā ziemāju kultūraugu vidējā ražība no viena hektāra bija 47,5 cnt/ha, kas ir par 15 % vairāk nekā 2023. gadā, turpretī vasarāju vidējā ražība bija tikai 25,1 cnt/ha. Abi šie rādītāji atpaliek no 2022. gada vidējās ražības rādītājiem, kad ziemājiem tā bija 48,7 cnt/ha un vasarājiem 28,0 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2023. gadu ziemāju kultūraugu ražas īpatsvars graudaugu kopražā ir nedaudz samazinājies un kopsummā veido 76,9 % (2023. gadā – 77,4 %).

Ar graudaugu audzēšanu 2024. gadā kopumā nodarbojās 16 515 saimniecību (sk. 2.10. tab.). Tas ir par 1300 saimniecībām mazāk nekā 2023. gadā. Pēdējo piecu gadu periodā ar graudu ražošanu beigušas nodarboties 3799 saimniecības (2020. gadā bija 20 314 graudu ražošanas saimniecību). Kā jau ierasts, lielākais samazinājums ir mazo saimniecību sektorā (līdz 10,0 ha), t. i., par 872 saimniecībām. Samazinājums ir vērojams arī lielāko saimniecību grupā: par astoņām mazāk saimniecību, kas apsaimnieko 150,1 līdz 200 ha zemes, un par trim mazāk saimniecību, kas apsaimnieko 200,1 līdz 300 ha zemes, bet par deviņām palielinājies to lielo saimniecību skaits, kurās tiek apsaimniekots 300 un vairāk hektāru zemes. Pieaugums vērojams arī pārējo, nosacīti mazo saimniecību (līdz 50,0 ha) grupā. Tā kā kļūst vairāk lielo saimniecību, secināms, ka mazās graudu audzēšanas saimniecības izbeidz pastāvēt, pārorientē savu darbību vai arī attīstās, paplašinot apsaimniekotās

platības un no mazākajām pārejot uz lielāko saimniecību grupām. Pagaidām vēl nav skaidrs iemesls to saimniecību skaita palielinājumam, kurās tiek apsaimniekoti līdz 50,0 ha zemes, jo šajā grupā saimniecību skaita pieaugums nav novērots vismaz piecus gadus. Viens no iemesliem, kāpēc samazinās saimniecību skaits mazajā graudu audzēšanas saimniecību grupā, ir zemā rentabilitāte, j audzēšanas mazās platībās ļoti bieži nes zaudējumus. Samazinoties mazo saimniecību skaitam, sarūk arī to sējumu platība: 2022. gadā graudaugu sējumu platība tajās veidoja 16,2 %, 2023. gadā – 14,7 % un 2024. gadā – 14,0 %.

Kā jau ierasts, arī 2024. gadā saimniecībās, kurās graudaugu sējumu platība pārsniedz 300 hektāru (48,5 % no graudaugu sējumiem valstī), vidējā ražība sasniedza 46,5 centnerus no viena hektāra – par 6,3 cnt/ha vairāk nekā iepriekšējā gadā. 30 cnt/ha un vairāk 2024. gadā ieguva tikai tās saimniecības, kurās graudaugi aizņem vismaz 100,1 ha. Vidējā apsaimniekotā platība to saimniecību grupā, kurās graudaugi aizņem vismaz 300,1 ha, bija 630 ha – par deviņiem hektāriem vairāk nekā 2023. gadā. Vidējais graudaugu aizņemtās platības lielums no visām saimniecībām, kas nodarbojas ar graudaugu audzēšanu, bija 48,5 ha, t. i., par 3,7 ha vairāk nekā 2023. gadā.

2.10. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2024. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, skaits	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, %	Sējumu platība, hektāri	Sējumu platība, %	Vidējā ražība no 1 ha, cnt
Līdz 10,0	10 133	61,4	29 276	3,7	23,2
10,1–20,0	1591	9,6	22 736	2,8	25,6
20,1–50,0	1760	10,7	59 842	7,5	26,3
50,1–100,0	1157	7,0	83 588	10,4	31,0
100,1–150,0	563	3,4	69 271	8,7	35,1
150,1–200,0	322	1,9	56 012	7,0	37,3
200,1–300,0	373	2,3	91 409	11,4	38,5
> 300,1	617	3,7	388 661	48,5	46,5
Kopā	16 515	100	800 795	100	39,4

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Vērtējot saimniecību grupējumu pēc graudaugu ražības (sk. 2.11. tab.), secināms, ka to saimniecību skaits, kurās tika iegūta par 50,0 cnt/ha lielāka raža, salīdzinājumā ar 2023. gadu kopumā ir ievērojami palielinājies – par 32 %. Pozitīvi jāvērtē fakts, ka samazinājies to saimniecību skaits, kurās graudu raža ir līdz 20 cnt/ha un līdz 30 cnt/ha.

Tāpat ievērojami ir pieaugusi platība, kurā iegūti 50,0 cnt/ha un vairāk ražas: 2023. gadā šāda platība veidoja 16,8 % no kopējās graudaugu sējplatības, bet 2024. gadā – jau 26,9 %. Tas gan ievērojami atpaliek no 2020. gada rādītāja, kad šādu saimniecību bija 42,4 %. Platības samazinājums vērojams visās to saimniecību grupās, kurās vidējā raža bijusi līdz 40 cnt/ha.

Raža no 40,0 cnt/ha pārsvarā tiek iegūta vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā lielākoties izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanai. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk tiek dots nogabalos, kuros ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tur, kur tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve. Īpaši būtiski tas ir situācijā, kad sadārdzinājušies minerālmēsli.

Kā jau iepriekš minēts, 2024. gadā graudaudzētājiem bija problēmas ar nezāļu ierobežošanu, īpaši vasarāju sējumos. Šādos apstākļos 15,0 % saimniecību iegūtā raža nepārsniedza 20,0 cnt/ha. Liela daļa šajā grupā esošo saimniecību nodarbojas ar bioloģisko graudu audzēšanu, bet bioloģiskajām saimniecībām ir problemātiski apkarot nezāles graudaugos, it īpaši vēlākajās attīstības fāzēs. Lai analizētu integrēto un bioloģisko saimniecību pienesumu graudkopības sektoram, nepieciešama detalizēta statistikas informācija par integrētajām un bioloģiskajām saimniecībām atsevišķi.

2.11. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības

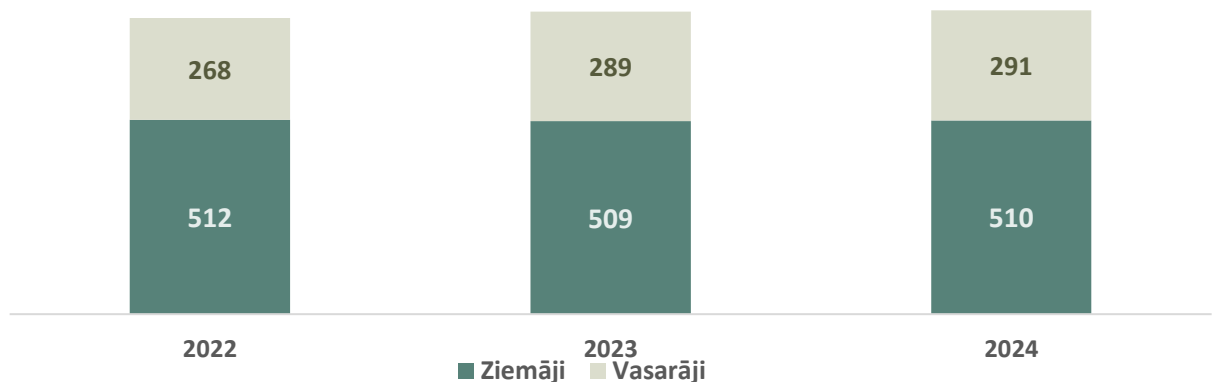
Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem				Platība			
	Skaits		%		Ha		%	
	2023.	2024.	2023.	2024.	2023.	2024.	2023.	2024.
līdz 20,0	8460	7193	47,5	43,6	179 774	120 028	22,5	15,0
20,1–30,0	5400	4610	30,3	27,9	154 349	139 152	19,4	17,4

30,1–40,0	1878	2206	10,5	13,4	187 797	179 687	23,6	22,4
40,1–50,0	1195	1345	6,7	8,1	141 331	146 163	17,7	18,3
50,1 un vairāk	882	1161	5,0	7,0	134 100	215 765	16,8	26,9
Kopā	17 815	16 515	100,0	100,0	797 351	800 795	100,0	100,0

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Graudaugi 2024. gadā aizņēma 62,0 % visas sējumu platības (2023. gadā – 61,2 %, 2022. gadā – 59,9 %). Salīdzinājumā ar 2022. gadu graudaugu aizņemtā platība ir paplašinājusies par 2,1 %. 2.42. attēlā par audzēto ziemāju un vasarāju apjomu, redzams, ka 2024. gadā ziemāji aizņēma 63,7 % un vasarāji – 36,3 % lielu platību. Ziemāju platības kopumā ir palielinājušās par 1,2 tūkst. ha, bet visu graudaugu sējumu struktūrā tie ir bijuši par 0,1 % mazāk nekā 2023. gadā. Kā jau iepriekš minēts, pieredze rāda, ka parasti lielāku ražu dod ziemāji, tāpēc zemnieki cenšas tos sēt vairāk. Ziemājiem ir vēl citas priekšrocības – tie ir agrāk vācami, arī to kvalitāte bieži vien ir labāka. Tā kā 2023./2024. gada ziema ne Vidzemē, ne Latgalē nebija pati labvēlīgākā rapša pārziemošanai, ziemas rapša bojāgājušie sējumi tika pārsēti ar vasarājiem, tāpēc arī 2024. gadā tie aizņēma lielākas platības (2,2 tūkst. ha).

Datu analīze par ilglaicīgu 20 gadu periodu liecina, ka ik gadu tiek audzēti aptuveni vismaz 55 % ziemāju un 45 % vasarāju, taču pēdējo trīs līdz piecu gadu dati rāda, ka šī attiecība mainās, ziemājiem veidojot 60 % un vasarājiem – 40 %. Protams, šāds novērojums attiecināms tikai uz “normāliem” gadiem, kad nav nekādu dabas kataklizmu – plūdu vai sausuma, it īpaši ražas novākšanas un ziemāju sējas un ziemošanas periodā.

2.45. attēls. Ziemāju un vasarāju sējumu platība Latvijā, tūkst. ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (sk. 2.12. tab.), secināms, ka lielākās platības, kā katru gadu, tiek apsētas ar ziemas kviešiem (2024. gadā – 54,7 % graudaugu sējumu platību). 2024. gadā platību īpatsvara samazinājums vērojams ziemas kviešiem, kā arī vasaras miežiem un griķiem. Ievērojami palielinājusies auzu aizņemtā platība, veidojot 10 tūkst. ha. Platības pieaugums vērojams arī ziemas miežu un vasaras kviešu sējumiem. Tas skaidrojams ar to, ka ziemas mieži ir pirmā novācamā graudaugu kultūra, kuras novākšana parasti tiek uzsākta jau jūlija vidū. Tas zemniekiem dod iespēju pārbaudīt novākšanas tehniku un laikus sagatavoties ziemas rapša sējai, kas parasti tiek uzsākta augusta sākumā. Auzu un vasaras kviešu platību palielināšanās izskaidrojama ar to, ka ar šīm labības sugām galvenokārt tika pārsēti iepriekšminēti izsalušie rapšu lauki Vidzemē un Latgalē. Turklāt auzām un kviešiem, ja to graudiem ir pienācīga kvalitāte, ir stabils noiets un laba cena. Pieprasījums pēc kviešiem, sevišķi pēc kvalitatīviem graudiem, pasaulē arvien palielinās pieprasījums, īpaši Krievijas un Ukrainas kara ietekmē, un tiem ir arī laba pārdošanas cena graudu biržās. Sākoties karadarbībai Ukrainā, tieši situācija graudu tirgū bija viens no biežāk apspriestajiem tematiem, jo nevienam nav noslēpums, ka Ukraina tiek dēvēta par Eiropas “maizes klēti”. Pieaugot graudu cenai globālajos tirgos, tā automātiski kāpj arī Latvijā un rada pastiprinātu interesi audzēt kviešus.

Analīze rāda, ka ziemājiem raža gandrīz katru gadu ir lielāka nekā vasarājiem. Izņēmums nebija arī 2024. gads, kad lielākā vidējā ražība bija ziemas kviešiem – 49,7 cnt/ha. Tikai ziemāju labības ražība bija virs 30,0 cnt/ha. No vasarājiem 30,0 cnt/ha lielu ražu nesasniedz neviena no vasarāju graudaugu sugām. Lielākā vidējā ražība bija vasaras kviešiem – 27,8 cnt/ha. Auzu raža bija 24,4 cnt/ha un vasaras miežiem – 26,3 cnt/ha. Vidējā vasarāju raža 2024. gadā bija 25,1 cnt/ha, kas ir par 3,8 cnt/ha vairāk nekā 2023. gadā.

Pēdējos gadus aptuveni divas trešdaļas graudaugu sējumu platības aizņem ziemas un vasaras kvieši – 68,0–69,0 %.

2.12. tabula

Latvijā apsētā graudaugu platība 2023.–2024. gada ražai

Graudaugu suga	Apsētā platība, 2023.		Apsētā platība, 2024.		Apsētās platības īpatsvara pārmaiņas 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu, %
	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	
Rudzi	33,7	4,2	35,0	4,4	0,1
Ziemas kvieši	441,9	55,4	438,1	54,7	–0,7
Ziemas mieži	27,0	3,4	30,5	3,8	0,4
Tritikāle	6,3	0,8	6,6	0,8	0,0
Vasaras kvieši	100,8	12,6	104,2	13,0	0,4
Vasaras mieži	60,2	7,5	55,3	6,9	–0,6
Auzas	97,7	12,3	107,7	13,4	1,2
Vasaras tritikāle	0,9	0,1	1,3	0,2	0,0
Vārpaugu mists	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Vārpaugu un pākšaugu mists	1,1	0,1	1	0,1	0,0
Griķi	27,6	3,5	21,1	2,6	–0,8
Kopā	797,4	100,0	800,8	100,0	0,0

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2024. gadā pirmo reizi Kurzemes reģionā graudaugu platība bija lielākas nekā Zemgalē (sk. 2.13. tab.), t. i., par 3648 ha lielāka, taču pašlaik ir būtībā neiespējami savstarpēji salīdzināt reģionus, jo no 2024. gada 1. janvāra ir mainījušies statistiskie reģioni.

2024. gadā vidējā ražība Zemgales reģionā bija ievērojami lielāka nekā pārējos reģionos, vidēji sasniedzot 51,3 cnt/ha. Kurzemes reģionā ražība pārsniedza 40,0 cnt/ha un bija 41,6 cnt/ha. Kopražu visvairāk nodrošina Zemgales un Kurzemes reģions – kopumā 64,96 %.

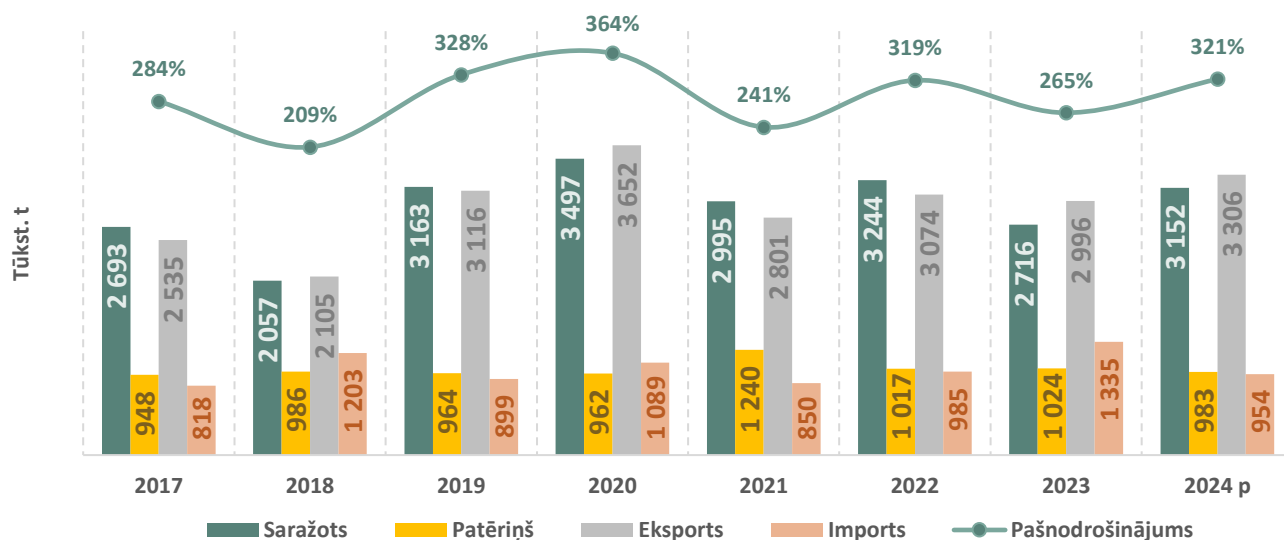
2.13. tabula

Graudaugu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība reģionos 2024. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopraža		Ražība, cnt/ha
	tūkst. ha	%	tūkst. t	%	
Pierīgas reģions	15 391	1,9	51 100	1,63	33,2
Vidzemes reģions	180 429	22,5	575 507	18,34	31,9
Kurzemes reģions	221 367	27,6	921 110	29,36	41,6
Zemgales reģions	217 719	27,2	1 116 878	35,60	51,3
Latgales reģions	165 889	20,7	472 781	15,07	28,0
Latvijā kopā	800 795	100,0	3 137 376	100,0	39,2

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu graudu un graudaugu produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 16,1 %, bet patēriņš samazinājies par 4,0 %. Imports ir samazinājies par 28,5 %, bet eksports palielinājies par 10,3 %. Pašnodrošinājums ar graudu un graudaugu produktiem pakāpies par 56 procentpunktiem. (Sk. 2.46. att.)

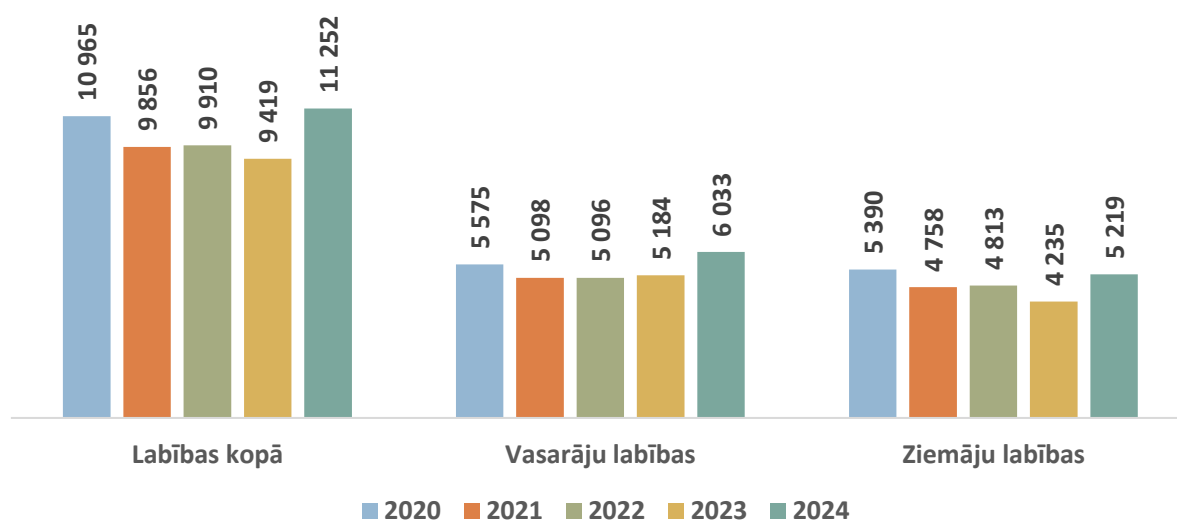
2.46. attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Labības sēklaudzēšana

2024. gadā labību sēklaudzēšanas kopējās platības valstī ir palielinājušās par 1773,17 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu, sasniedzot 11 328,15 ha. Par sēklaudzēšanai atbilstošām platībām atzīti 11 251,91 ha (par 1832,95 ha vairāk nekā 2023. gadā).

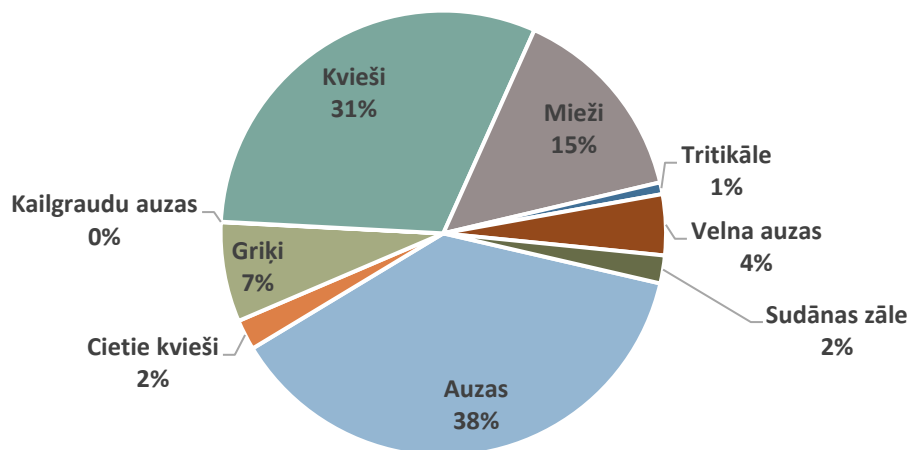

2.47. attēls. Platība, kas atzīta par atbilstošu sertificētas sēklas ieguvei, ha

Avots: ZM LD

Atzītās **vasarāju** sēklaudzēšanas platības 2024. gadā ir palielinājušās, sasniedzot 6033,13 ha, kas ir par 848,82 ha vairāk nekā 2023. gadā.

2024. gadā tika audzētas astoņas vasarāju labības kultūras, no kurām vislielāko atzīto sēklaudzēšanas platību aizņēma auzas (38 %), kvieši (31 %) un mieži (15 %).

2.48. attēls. Atzītās vasarāju sēkludzēšanas platības 2024. gadā

Avots: ZMLD

Auzas 2024. gadā tika audzētas 2277,23 ha lielā platībā, kas ir par 329,86 ha vairāk nekā 2023. gadā, un visa platība tika atzīta par atbilstošu auzu sēkludzēšanai. Ar auzu sēkludzēšanu nodarbojās 34 sēkludzētāji (2023. gadā – 33 sēkludzētāji).

Auzu sēkludzēšanā 2024. gadā tika izmantotas 24 šķirnes, no kurām piecas šķirnes ('Laima', 'Lelde', 'Lizete', 'Stendes Darta (Darta)', 'Stendes Lote') ir selekcionētas Latvijā. Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 162,65 ha jeb 7,1 % no auzu sēkludzēšanas laukiem. Vispopulārākā bija šķirne 'Lelde', ar kuru bija apsēti 64,51 ha. Vislielāko atzīto sēkludzēšanas platību – 634,98 ha – aizņēma šķirne 'Galant'.

Atzītās **vasaras kviešu** sēkludzēšanas platības 2024. gadā ir palielinājušās par 210,61 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu, sasniedzot 1862,57 ha. Ar vasaras kviešu sēkludzēšanu nodarbojās 25 sēkludzētāji (2023. gadā – 27 sēkludzētāji).

2024. gadā tika audzētas 19 vasaras kviešu šķirnes, un no tām divas šķirnes ('Robijs' un 'Uffo'), kas selekcionētas Latvijā, aizņēma 193,33 ha jeb 10,4 % no visas atzītās vasaras kviešu sēkludzēšanas platības. Visvairāk tika audzēta šķirne 'KWS Sharki' – 343,46 ha platībā.

Vasaras miežu platība 2024. gadā ir samazinājusies par 25 %, aizņemot tikai 881,85 ha jeb par 300,52 ha mazāk nekā 2023. gadā. Ar vasaras miežu sēkludzēšanu, tāpat kā gadu iepriekš, nodarbojās 25 sēkludzētāji.

Sēkludzēšanā tika izmantotas 22 šķirnes, no kurām septiņas šķirnes ('Austris', 'Didzis', 'Irbe', 'Jumara', 'Kornelija', 'Kristaps' un 'Rubiola') ir selekcionētas Latvijā. Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 184,49 ha jeb 20,9 % no visas atzītās vasaras miežu sēkludzēšanas platības. Visvairāk tika audzēta šķirne 'Kristaps' – 79,99 ha platībā, bet no visām vasaras miežu šķirnēm – 'RGT Planet' (199,41 ha).

Atzītās **griķu** sēkludzēšanas platības 2024. gadā ir palielinājušās par 167,28 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu, aizņemot 436,51 ha. Ar griķu sēkludzēšanu nodarbojās 15 sēkludzētāju (2023. gadā – 12 sēkludzētāju), visā platībā audzējot vienu šķirni 'Aiva'.

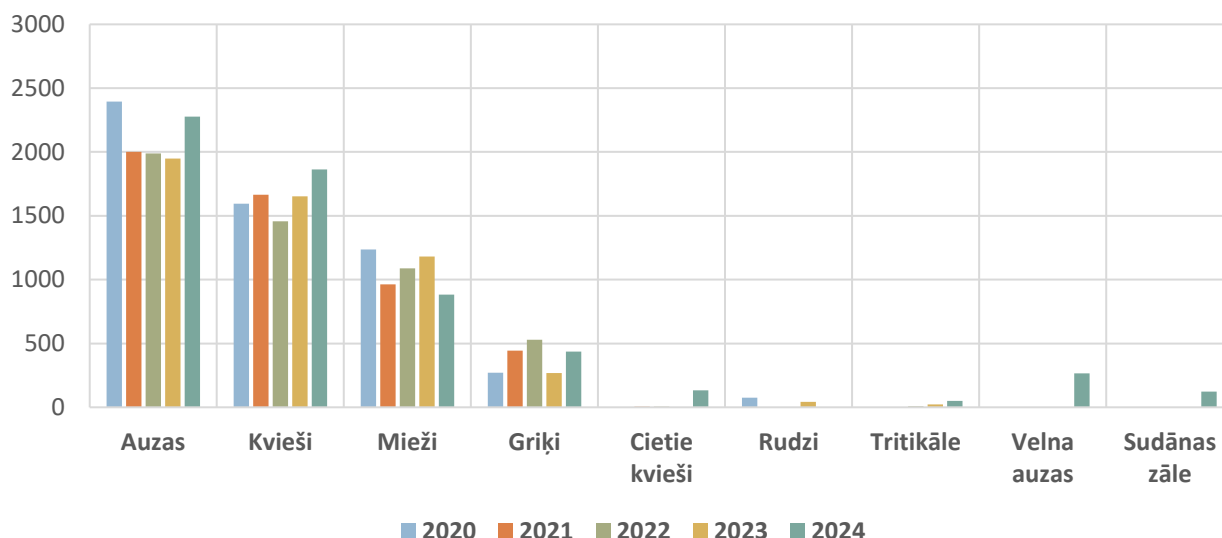
2020. gadā pirmo reizi atzītās sēkludzēšanas platībās tika audzētas **kailgraudu auzas** (3,29 ha), bet jau 2021. gadā šī platība bija palielinājusies 5,5 reizes un sasniedza 17,99 ha, savukārt 2022. gadā – 24,11 ha. Kailgraudu auzu aizņemtās platību turpināja paplašināties arī 2023. gadā (67,89 ha), bet 2024. gadā ir novērojams krass platību samazinājums par 97 %, tām aizņemot vairs tikai 1,81 ha. Ar kailgraudu auzu sēkludzēšanu nodarbojās viens sēkludzētājs, kas audzēja Latvijā selekcionēto šķirni 'Stendes Emilija'.

Pēc gada pārtraukuma 2024. gadā lielās sēkludzēšanas platībās atkal parādījās **cietie kvieši**, aizņemot 133,43 ha (2022. gadā – tikai 4,05 ha). Ar cieto kviešu sēkludzēšanu nodarbojās divi sēkludzētāji, kas audzēja trīs šķirnes – 'Achille', 'Duramonte' un 'Maestā'.

2024. gadā 2,29 reizes lielāku sēkludzēšanas platību nekā 2023. gadā (22,44 ha) aizņēma **vasaras tritikāle**, veidojot 51,45 ha. Ar vasaras tritikāles sēkludzēšanu nodarbojās viens sēkludzētājs, audzējot šķirni 'Somtri'.

Pēc četru gadu pārtraukuma 2024. gadā 266,28 ha lielā sēkludzēšanas platībā tika iesēta **velna auza**. Ar velna auzu sēkludzēšanu nodarbojās trīs sēkludzētāji, kas audzēja divas šķirnes – 'Lapar 61' un 'Luxuria'.

Klimatam kļūstot siltākam, sēkļaudzētājiem rodas interese par sugām, kas līdz šim netika uzskatītas par piemērotām audzēšanai Latvijā. 2024. gadā sēkļaudzēšanā ir parādījusies **Sudānas zāle**, kuras sēkļaudzēšanas platība aizņēma 122 ha. Ar Sudānas zāles (šķirnes 'Belle') sēkļaudzēšanu nodarbojās divi sēkļaudzētāji.

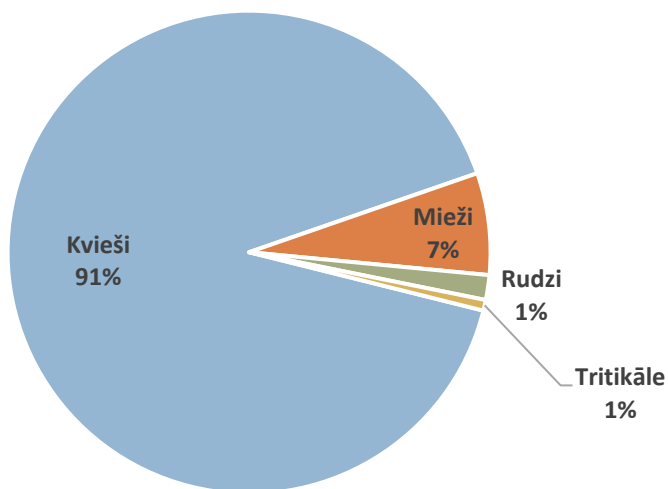

2.49. attēls. Atzītās vasarāju sēkļaudzēšanas platības, ha

Avots: ZM LD

Atzītās **ziemāju** sēkļaudzēšanas platības 2024. gadā ir palielinājušās par 984,135 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu un veidoja 5218,78 ha.

2024. gadā tika audzētas četras ziemāju kultūras: kvieši, kuru atzītās sēkļaudzēšanas platības aizņēma 4738,95 ha jeb 91 % no visas ziemāju kopplatības, mieži, rudzi un tritikāle.

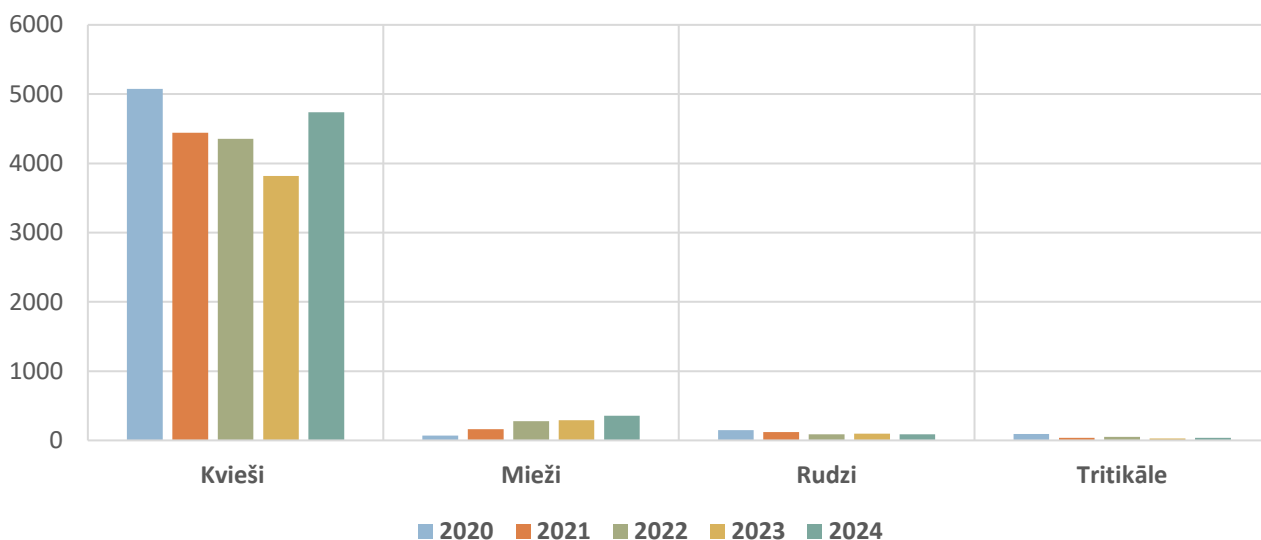

2.50. attēls. Atzītās ziemāju sēkļaudzēšanas platības 2024. gadā

Avots: ZM LD

Ziemas kviešu platības ir palielinājušās par 919,60 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu un 2024. gadā aizņēma 4738,95 ha. Ar ziemas kviešu sēkļaudzēšanu nodarbojās 57 sēkļaudzētāji, audzējot 49 šķirnes, no kurām Latvijā selekcionētas ir sešas šķirnes ('Brencis', 'Brigens', 'Edvins', 'Fredis', 'Reinis', 'Talsis'). Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 760,53 ha platību jeb 16 % no ziemas kviešu sēkļaudzēšanas kopplatības. Populārākā no Latvijā selekcionētajām šķirnēm bija 'Brigens' (401,44 ha), bet starp visām šķirnēm – 'Skagen' (706,76 ha).

Ziemas miežu platībām turpinot palielināties, 2024. gadā tās aizņēma 355,96 ha atzītās sēkļaudzēšanas platību. Ar ziemas miežu sēkļaudzēšanu nodarbojās pieci sēkļaudzētāji, audzējot četras šķirnes, visvairāk šķirni 'KWS Kosmos' 304,73 ha platībā.

2.51. attēls. Atzītās ziemāju sēkludzēšanas platības, ha

Avots: ZM LD

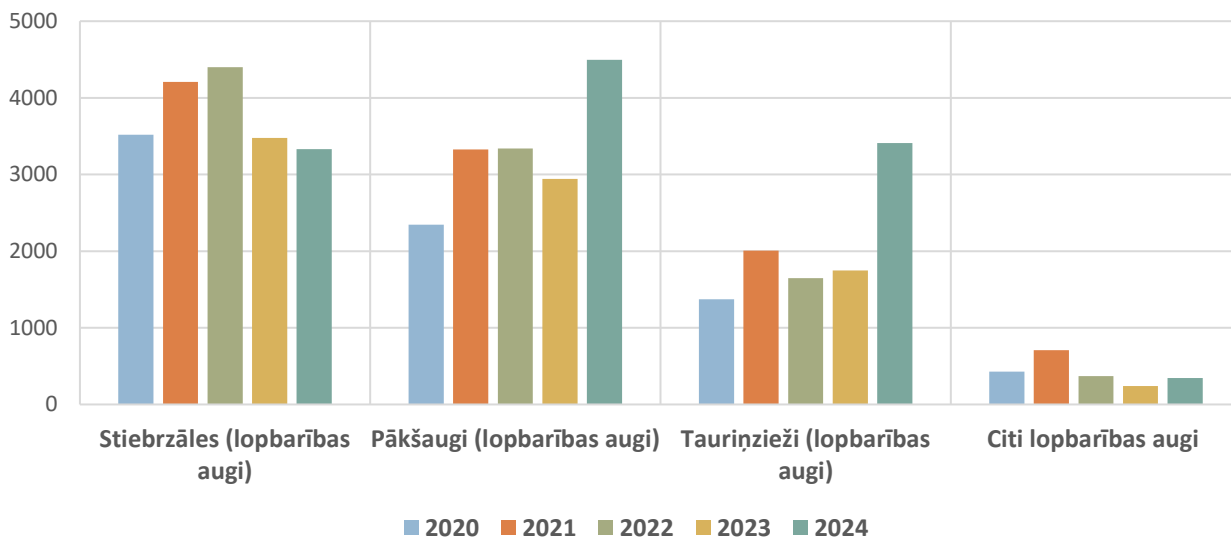
Atzītās **ziemas rudzu** sēkludzēšanas platības 2024. gadā ir samazinājušās par 8,61 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu un aizņēma 86,6 ha. Ar ziemas rudzu sēkludzēšanu nodarbojās seši sēkludzētāji. Pēdējos trīs gadus sēkludzēšanā izmantota tikai viena ziemas rudzu šķirne 'Kaupo'.

2024. gadā **ziemas tritikāles** platība ir palielinājusies par 10,73 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu, aizņemot 37,27 ha. Sēkludzēšanā tika izmantota viena šķirne 'Ruja', un to audzēja divi sēkludzētāji.

Lopbarības augu sēkludzēšana

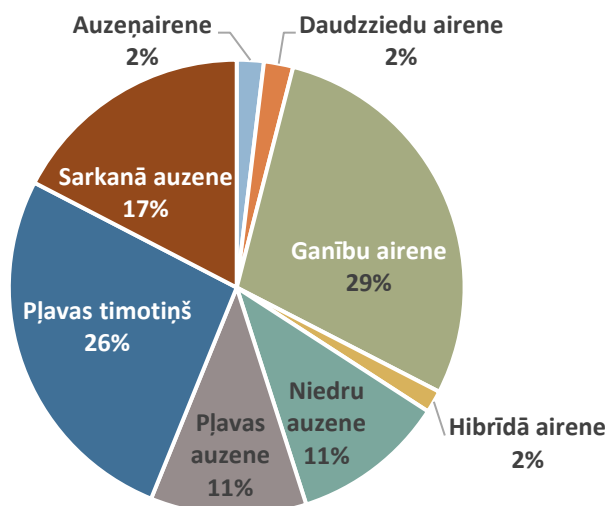
Salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā stiebrzāļu atzītās sēkludzēšanas lauku platības ir samazinājušās par 144,02 ha un aizņēma 3331,73 ha. Audzētas tika astoņas stiebrzāļu sugas: auzenāirene, daudziedu airene, ganību airene, hibrīdā airene, niedru auzene, pļavas auzene, sarkanā auzene un pļavas timotiņš. No tām vislielāko platību aizņēma ganību airene – 952,01 ha jeb 29 % no visas atzītās kopplatības.

2.52. attēls. Atzītās lopbarības augu sēkludzēšanas platības, ha

Avots: ZM LD

2024. gadā **atzītās stiebrzāļu** sēkludzēšanas lauku platības ir samazinājušās par 144,02 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu un aizņēma 3331,73 ha. Audzētas tika astoņas stiebrzāļu sugas: auzenāirene, daudziedu airene, ganību airene, hibrīdā airene, niedru auzene, pļavas auzene, sarkanā auzene un pļavas timotiņš. No tām vislielāko platību aizņēma ganību airene – 952,01 ha jeb 29 % no visas atzītās kopplatības.

2.53. attēls. Atzītās stiebrzāļu sēkludzēšanas platības 2024. gadā no atzīto stiebrzāļu sēkludzēšanas lauku kopplatības, ha

Avots: ZM LD

2024. gadā sēkludzēšanā tika izmantota **ganību airene** 952,01 ha platībā (par 146,22 ha vairāk nekā 2023. gadā). Audzētas tika sešas šķirnes, no kurām Latvijā selekcionētas ir trīs šķirnes – ‘Gunta (Priekuļu 59)’, ‘Spīdola’ un ‘Dzelme’. Šīs šķirnes aizņēma 31 % no ganību aireses sēkludzēšanas platībām. Visvairāk tika audzēta šķirne ‘Barorlando’ (382,76 ha), no Latvijas šķirnēm – ‘Spīdola’ (186,21 ha).

Pļavas timotiņu audzēja 39 sēkludzētāji 882,22 ha lielā platībā. Audzētas tika piecas šķirnes, no kurām trīs šķirnes (‘Jumis (Priekuļu 2)’, ‘Teicis (Agris)’ un ‘Varis’) ir selekcionētas Latvijā. Vislielāko sēkludzēšanas platību (665,01 ha) aizņēma šķirne ‘Jumis (Priekuļu 2)’, un kopumā Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 88 % jeb 776,09 ha. Salīdzinājumā ar 2023. gadu pļavas timotiņa sēkludzēšanas platības ir samazinājušās par 155,57 ha.

Sarkanās auzenes platības 2024. gadā bija par 98,79 ha mazākas nekā gadu iepriekš, aizņemot 579,33 ha. Ar šīs kultūras sēkludzēšanu nodarbojās 23 sēkludzētāji. Audzētas tika divas šķirnes, no kurām vislielāko platību – 529,93 ha – aizņēma Latvijā selekcionētā šķirne ‘Vaive (Priekuļu 45)’, tomēr tas ir par 5,06 ha mazāk nekā 2023. gadā.

Pļavas auzenes sēkludzēšanas platības 2024. gadā ir sarukušas par 82,34 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu. Ar to apsētie 368,87 ha bija mazākā tās aizņemtā platība kopš 2019. gada. Ar pļavas auzenes sēkludzēšanu nodarbojās 22 sēkludzētāji. Tie audzēja septiņas šķirnes, no kurām vispopulārākā bija Latvijā selekcionētā šķirne ‘Arita’ (102,44 ha). Kopumā Latvijā selekcionētās šķirnes (‘Arita’, ‘Patra’, ‘Silva’, ‘Vaira’) aizņēma 62 % no visām pļavas auzenes sēkludzēšanas platībām.

2024. gadā **niedru auzenes** sēkludzēšanas platība ir palielinājusies par 71,9 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu, veidojot 363,7 ha. Audzētas tika trīs šķirnes ‘Aprilia’, ‘Barnoble’ un ‘Barlexas II’, un ar sēkludzēšanu nodarbojās viens sēkludzētājs.

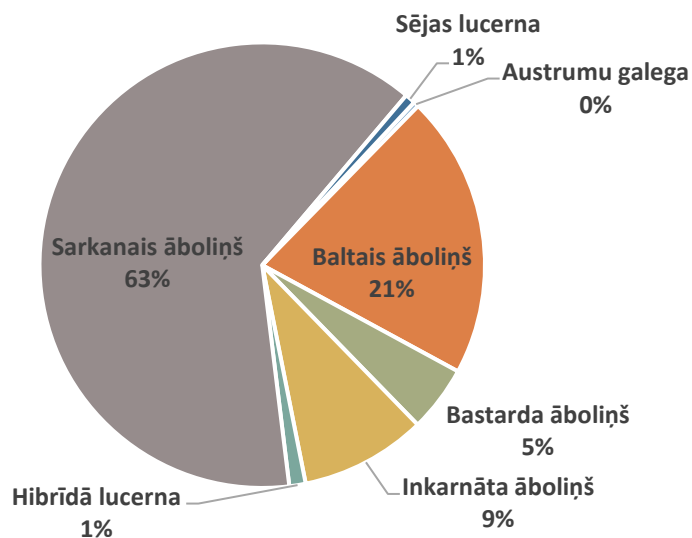
2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu par 11,31 ha ir samazinājusies **auzeņaireses** sēkludzēšanas lauku platība, aizņemot tikai 63,83 ha. Ar sēkludzēšanu nodarbojās četri sēkludzētāji, kas audzēja tikai Latvijā selekcionēto šķirni ‘Vizule’.

Hibrīdās aireses platības kopš 2023. gada ir palielinājušās par 15,36 ha, veidojot 52,62 ha lielu platību. Seši sēkludzētāji audzēja vienu Latvijā selekcionēto šķirni ‘Saikava (Ape)’.

Salīdzinājumā ar 2023. gadu **viengadīgās daudziedu aireses** (Vestervaldes airene) aizņemtā platība ir palielinājusies par 26,13 ha, un 2024. gadā tā tika audzēta 69,15 ha lielā platībā. Sēkludzēšanai tika izmantota tikai viena Latvijā selekcionētā šķirne ‘Druva (Uva)’, ko audzēja deviņi sēkludzētāji.

Atšķirībā no 2023. gadā, kad **pļavas skarene** tika audzēta 55,62 ha lielā platībā, 2024. gadā tā netika izmantota sēkludzēšanai.

2024. gadā **tauriņziežu** sēkludzēšanas lauku platības palielinājās gandrīz divas reizes salīdzinājumā ar 2023. gadu un aizņēma 3408,47 ha jeb par 1658,57 ha vairāk nekā 2023. gadā. Audzētas tika septiņas tauriņziežu sugas: austrumu galega, baltais āboliņš, bastarda āboliņš, inkarnāta āboliņš, hibrīdā lucerna, sarkanais āboliņš un sējas lucerna. Atšķirībā no 2022. un 2023. gada 2024. gadā vairs netika audzēta sējas esparsete.

2.54. attēls. Atzītās tauriņziežu sēkladuzēšanas platības 2024. gadā, ha

Avots: ZM LD

Vislielāko atzīto sēkladuzēšanas platību aizņēma **sarkanais āboliņš** – 2151,98 ha jeb divas reizes vairāk nekā 2023. gadā. Ar sēkladuzēšanu nodarbojās 51 sēkladuzētājs (2023. gadā – 40 sēkladuzētāju), un audzētas tika 15 šķirnes, no kurām vislielāko sēkladuzēšanas platību aizņēma šķirne ‘Bonus’ (587,38 ha). Savukārt vispopulārākā no Latvijā selekcionētām šķirnēm bija ‘Raunis (Priekuļu 66)’, kas aizņēma 576,76 ha jeb 27 % no visa sarkanā āboliņa kopplatības – par 163,07 ha vairāk nekā 2023. gadā.

Baltais āboliņš 2024. gadā tika audzēts 701,35 ha platībā, t. i., par 163,39 ha vairāk nekā 2023. gadā. Ar sēkladuzēšanu nodarbojās deviņi sēkladuzētāji, audzējot četras šķirnes, no kurām Latvijā selekcionētā ‘Daile (Priekuļu 61)’ aizņēma 24 % jeb 170,06 ha (par 21,99 ha vairāk nekā 2023. gadā).

Bastarda āboliņa sēkladuzēšanas platības 2024. gadā veidoja 163,42 ha. Ar bastarda āboliņa sēkladuzēšanu nodarbojās divi sēkladuzētāji, kas 1,91 ha platībā audzēja divas šķirnes – ‘Frida’ un Latvijā selekcionēto šķirni ‘Namejs (Priekuļu tetraploīdais)’.

2024. gadā atzītie **hibrīdas lucernas** sēkladuzēšanas lauki aizņēma 40,4 ha. Divi sēkladuzētāji audzēja tikai vienu Latvijā selekcionēto šķirni ‘Skrīveru’.

Sējas lucernas atzītās sēkladuzēšanas lauku platības ar 25,56 ha 2024. gadā ir palikušas tikpat lielas kā 2023. gadā. Ar sējas lucernas sēkladuzēšanu nodarbojās viens sēkladuzētājs, kas audzēja šķirni ‘SK Rasa’.

Austrumu galegas platības 2024. gadā ir palielinājušās par 3,43 ha salīdzinājumā ar 2023. gadu un aizņēma 13,38 ha. Ar austrumu galegas sēkladuzēšanu nodarbojās divi sēkladuzētāji, kas audzēja šķirni ‘Gale’.

2024. gadā sēkladuzēšanā atkal parādījās inkarnāta āboliņš, kas netika audzēts 2023. gadā. Inkarnāta āboliņu audzēja četri sēkladuzētāji 312,38 ha platībā (salīdzinājumam: 2022. gadā ar inkarnāta āboliņu sēkladuzēšanu nodarbojās tikai viens sēkladuzētājs 24,47 ha platībā). Tika audzētas divas šķirnes – ‘Heusers Otsaat’ un ‘Kardinal’.

2024. gadā sēkladuzēšanā vairs netika izmantota **sējas esparsete**. Pirmo reizi tā tika audzēja 2022. gadā 12,56 ha un 2023. gadā – 12,55 ha.

2024. gadā **pākšaugu** sēkladuzēšanas platības ir palielinājušās par 1554,39 ha jeb 34 % salīdzinājumā ar 2023. gadu, aizņemot 4497,55 ha.

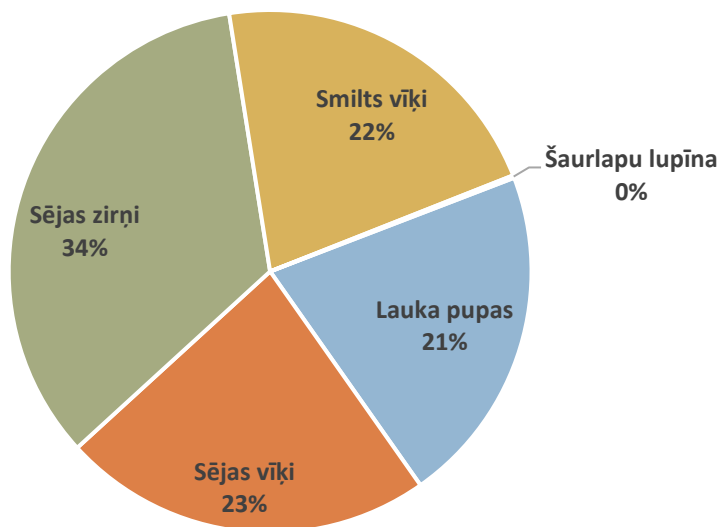
2024. gadā vislielāko sēkladuzēšanas lauku platību aizņēma **sējas zirņi** – 1541,52 ha (par 75,07 ha mazāk nekā 2023. gadā), no kuriem 1423,00 ha auga baltziedu zirņi un 118,52 ha – sārtziedu zirņi. Sējas zirņus audzēja 33 sēkladuzētāji. No baltziedu sējas zirņiem tika audzētas 17 šķirnes, visvairāk šķirne ‘Ingrid’ – 425,40 ha platībā (par 132,81 ha vairāk nekā 2023. gadā). No sārtziedu sējas zirņiem sēkladuzēšanā tika izmantotas piecas šķirnes, no kurām Latvijā ir selekcionētas ‘Bruno’ (16,17 ha) un ‘Retrija’ (3,63 ha). Vislielāko platību – 53,37 ha – aizņēma šķirne ‘Susan’.

2024. gadā **lauku pupas** aizņēma 947,87 ha lielu platību – par 87,66 ha vairāk nekā 2023. gadā. Ar lauka pupu sēkladuzēšanu nodarbojās 14 sēkladuzētāju, audzējot 12 šķirņu, visvairāk – šķirni ‘Bolivia’ 245,63 ha lielā platībā.

3,25 reizes ir palielinājušās **sējas vīķu** platības – no 317,84 ha 2023. gadā līdz 1033,19 ha 2024. gadā. Ar sējas vīķu sēklaudzēšanu nodarbojās 21 sēklaudzētājs. Tika audzētas četras šķirnes, no tām visvairāk – šķirne 'Hanka' (818,40 ha).

Smilts vīķu platības 2024. gadā palielinājās 6,5 reizes un aizņēma 967,84 ha (iepriekš 148,52 ha). Ar sēklaudzēšanu nodarbojās 12 sēklaudzētāju (2023. gadā – trīs sēklaudzētāji), kas audzēja četras šķirnes.

2024. gadā viens sēklaudzētājs audzēja divas **šaurlapu lupīnas** šķirnes 7,13 ha platībā. 2023. gadā sēklaudzēšana tās netika izmantotas, bet 2022. gadā to sēklaudzēšanas platība bija 24,42 ha liela.

2.55. attēls. Atzītie pākšaugu sēklaudzēšanas lauki 2024. gadā, ha

Avots: ZM LD

Citi lopbarības augi tika audzēti 346,59 hektāros – par 104,63 ha lielākā platībā nekā 2023. gadā. No šīs platības facēlija aizņēma 145,66 ha un eļļas rutki 200,93 ha. Ar facēlijas sēklaudzēšanu nodarbojās četri sēklaudzētāji, kas audzēja divas šķirnes, bet eļļas rutkus – pieci sēklaudzētāji, kas audzēja četras šķirnes.

Graudu cena

No 2022. līdz 2024. gadam kviešu cenas pasaulē un ES piedzīvoja būtiskas svārstības, ko noteica gan ģeopolitiskie notikumi, gan klimatiskie apstākļi. 2022. gadā cenas strauji cēlās, galvenokārt pēc kara sākšanās Ukrainā, jo tas izjauc graudu piegādes ķēdes, izraisot cenu kāpumu līdz rekordaugstam līmenim, tā ka ES, tostarp Latvijā, pārtikas kviešu cenas pat pārsniedza 380 eiro par tonnu (2022. gada maijā).

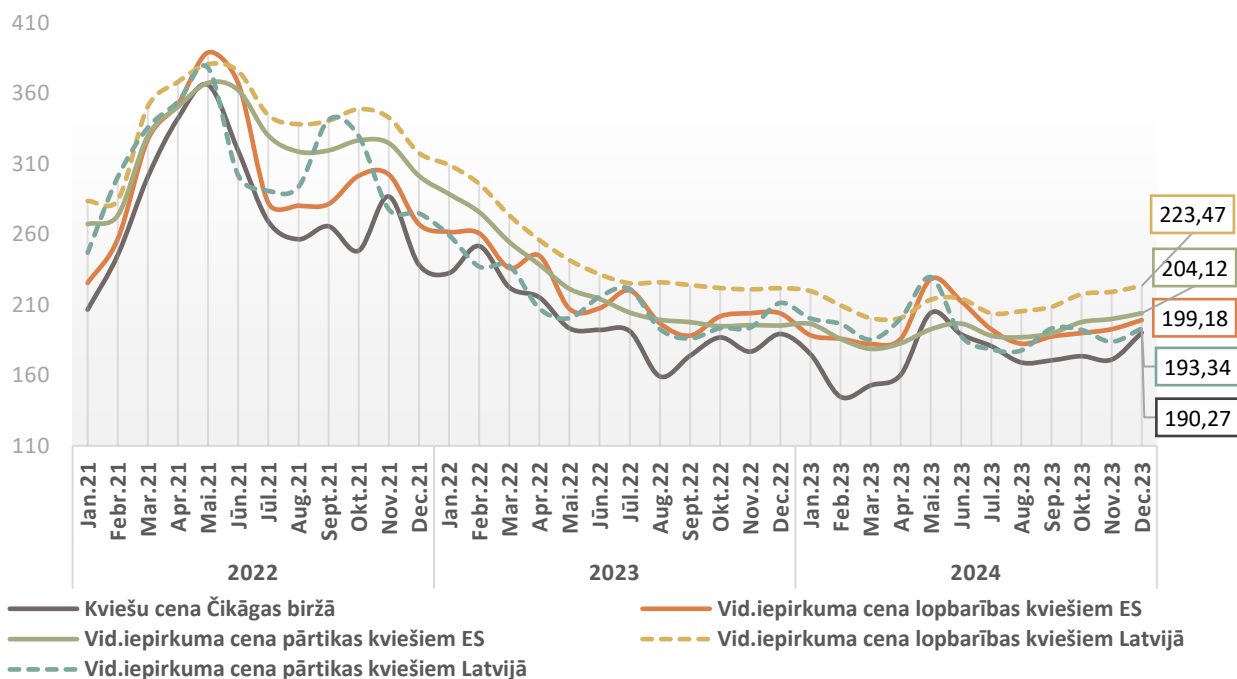
2023. gadā situācija pakāpeniski stabilizējās: piegādes ķēdes atjaunojās, ražas prognozes uzlabojās, un tirgū atgriezās spēcīga konkurence no tādām valstīm kā Krievija un Argentīna. Minēto apstākļu ietekmē kviešu cenas gan pasaulē, gan ES, tostarp Latvijā, samazinājās – vidēji par 28 % (ES, arī Latvijā) salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Arī 2024. gadā kopumā cenas turpināja kristies: vidēji par 12 % Latvijā un 14 % kopumā ES salīdzinājumā ar 2023. gadu. 2024. gada maijā, kā arī rudenī un ziemā bija novērojams cenu kāpums, kas atspoguļoja bažas par ražu un spiedienu no piedāvājuma pasaulē kopumā.

2022.–2024. gadā vidējā pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 389,06 EUR/t 2022. gada maijā līdz 182,22 EUR/t 2024. gada martā, bet lopbarības kviešiem – no 365,98 EUR/t 2022. gada maijā līdz 152,90 EUR/t 2024. gada martā.

2024. gada decembrī pārtikas kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 199,18 EUR/t – par 2 % zemāka nekā 2023. gada decembrī (203,97 EUR/t). Lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2024. gada decembrī bija 190,27 EUR/t jeb par 0,5 % zemāka nekā gadu iepriekš (sk. 2.56. att.).

Trīs gadu periodā lopbarības kviešu iepirkuma cenas līmenis Latvijā vidēji bijis par 12 % zemāks nekā kopumā ES. Savukārt pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā laikā no 2022. līdz 2024. gadam bija vidēji par 10 % zemāka nekā kopumā ES.

2.56. attēls. Kviešu iepirkuma cena ES, Latvijā un Čikāgas preču biržā (CBOT), EUR/t

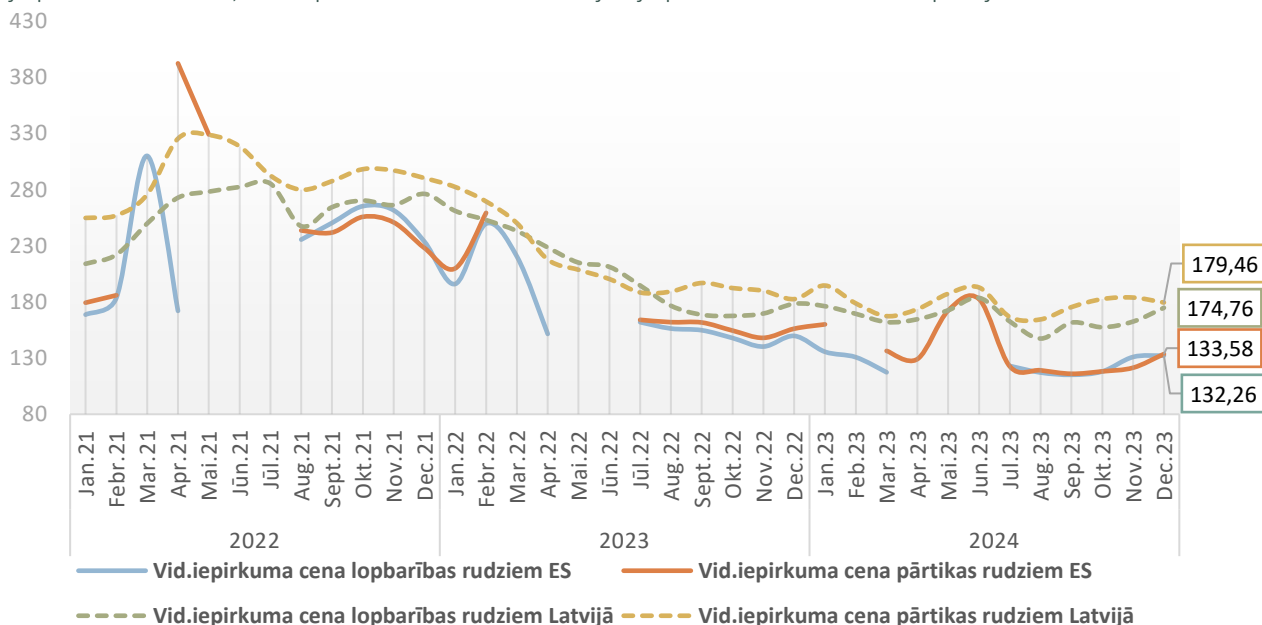
Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Tāpat kā kviešu, arī rudzu cenas sasniedza maksimumu 2022. gada otrajā ceturksnī, bet 2023. gadā strauji kritās, Latvijā samazinoties vidēji par 30 % un visā ES – par 24 % salīdzinājumā ar 2022. gadu. Šo kritumu ietekmēja labvēlīgāki laikapstākļi un stabilizētas piegādes ķēdes. Arī 2024. gadā rudzu cena turpināja samazināties un salīdzinājumā ar 2023. gadu Latvijā bija vidēji par 25 % zemākas un ES kopumā – 18 %.

Vidējā pārtikas rudzu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 392,35 EUR/t 2022. gada aprīlī līdz 116,01 EUR/t 2024. gada septembrī, savukārt lopbarības rudziem – no 310,00 EUR/t 2022. gada martā līdz 115,11 EUR/t 2024. gada septembrī.

2024. gada decembrī pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 133,58 EUR/t, kļūstama par 14 % zemāka nekā 2023. gada decembrī (156,16 EUR/t). Lopbarības rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2024. gada decembrī bija 132,26 EUR/t jeb par 12 % zemāka cena nekā 2023. gada decembrī (sk. 2.57. att.).

Pārskata periodā no 2022. gada līdz 2024. gadam iepirkuma cenu līmenis Latvijā pārtikas rudziem vidēji bija par 19 % zemāks, bet lopbarības rudziem – vidēji bija par 14 % zemāks nekā pārējā ES.

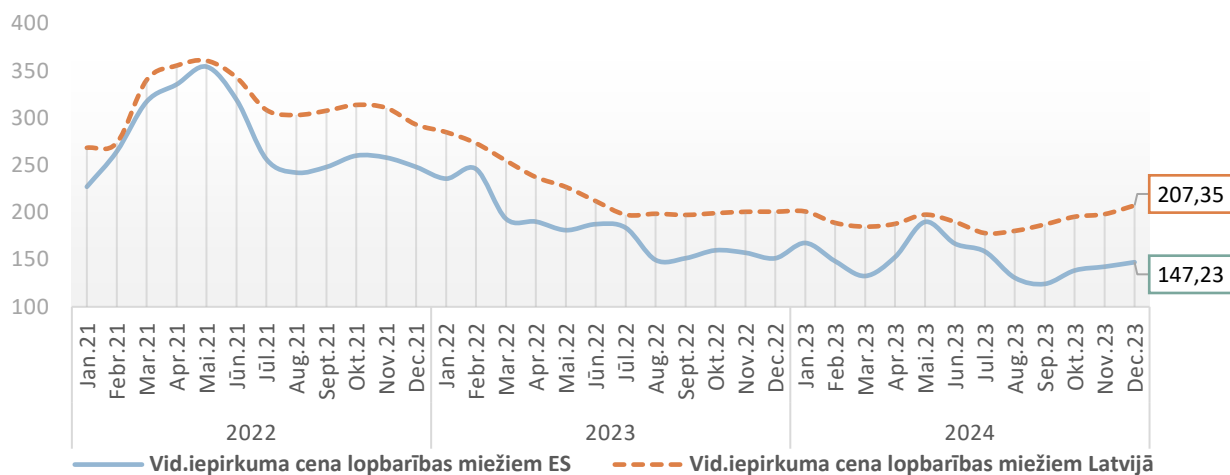
2.57. attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cena Latvijā un ES, EUR/t

Avots: Eiropas Komisija

Tāpat kā kviešu un rudzu, arī miežu vidējā iepirkuma cena ES, tostarp Latvijā, 2022. gadā būtiski pacēlās un augstāko līmeni pārskata periodā sasniedza 2022. gada pirmajos mēnešos. Vidējā lopbarības miežu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 354,27 EUR/t 2022. gada maijā līdz 124,26 EUR/t 2024. gada septembrī.

2023. gada decembrī lopbarības miežu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 151,3 EUR/t, bet 2024. gada decembrī jau bija pazeminājusies par 3 % līdz 147,23 EUR/t.

Saglabājās arī tendence, ka šo graudu vidējā iepirkuma cena ES kopumā ir lielāka nekā Latvijā: pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam lopbarības miežu cena pārējā ES bija vidēji par 20 % augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā (sk. 2.58. att.).

2.58. attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cena ES un Latvijā, EUR/t

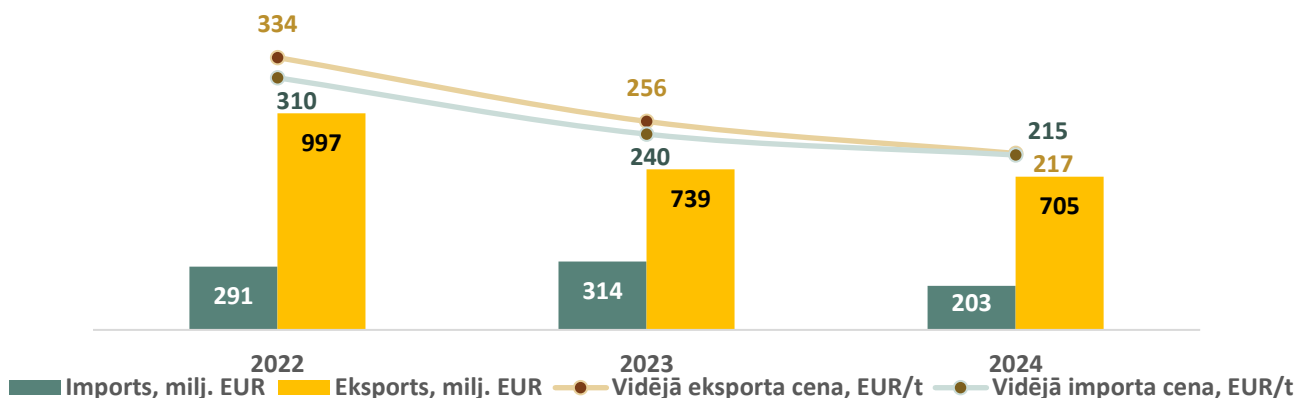
Avots: Eiropas Komisija

Graudu ārējā tirdzniecība

2024. gadā līdz ar graudu cenu samazinājās arī eksporta un importa vērtība naudas izteiksmē salīdzinājumā ar 2023. gadu: kopējais graudu eksporta vērtība saruka par 34 milj. EUR jeb 5 % un importa vērtība – par 111 milj. EUR jeb 35 %.

Samazinājās arī vidējā graudu eksporta (par 15 %) un importa (par 11 %) cena (sk. 2.59. att.).

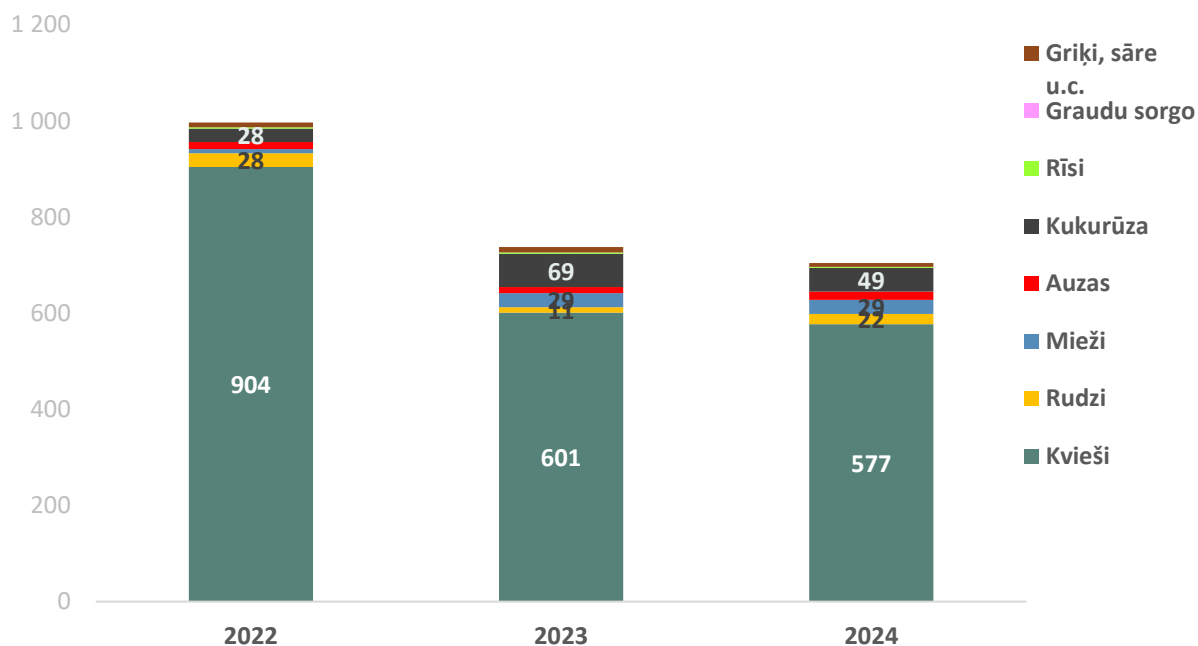

2.59. attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Tradicionāli nozīmīgāko daļu Latvijas graudu eksportā un importā veido kvieši. 2023. gadā pēc vērtības tie veidoja 82 % no kopumā eksportētajiem un 61 % no importētajiem graudiem. Otrā nozīmīgākā gan eksportētā (reeksportētā), gan importētā graudaugu kultūra 2023. gadā bija kukurūza ar 9 % no kopējās graudaugu eksporta vērtības un 25 % no kopējās graudaugu importa vērtības.

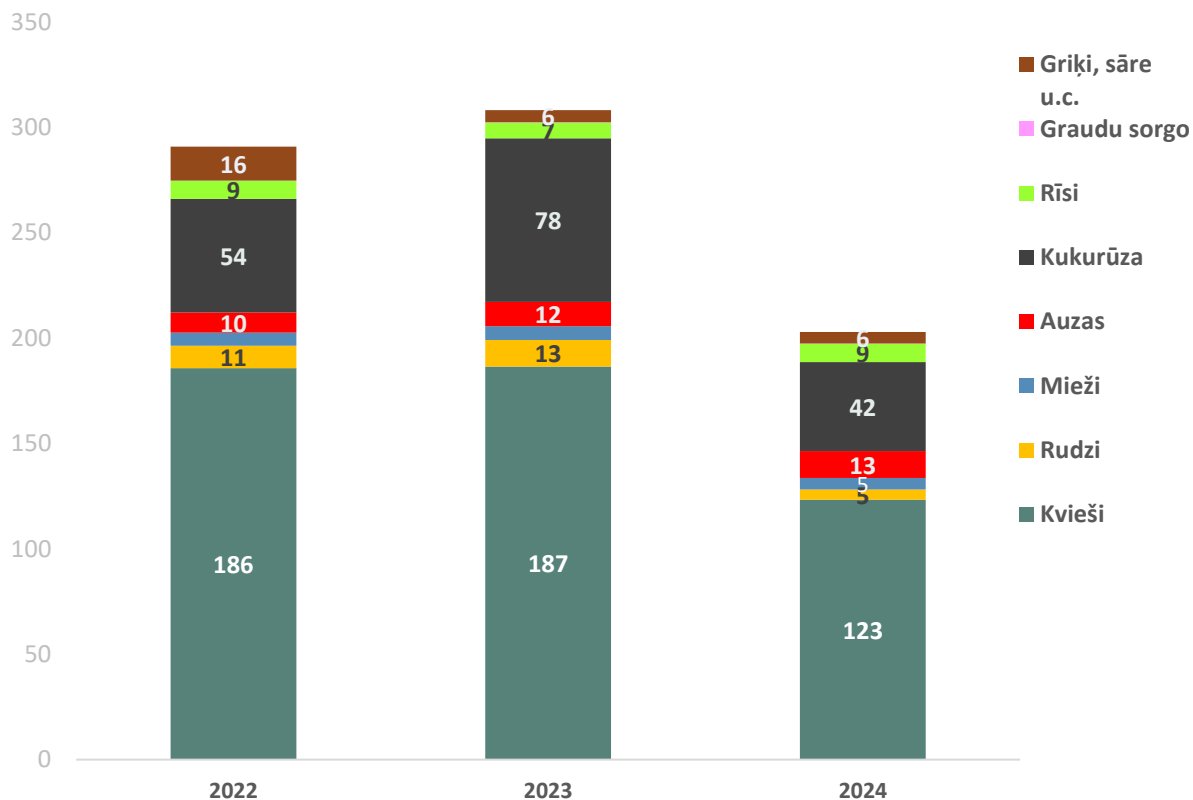
2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu eksports vērtības izteiksmē visvairāk samazinājās kviešiem (par 303 milj. EUR) un rudziem (par 17 milj. EUR), bet palielinājās kukurūzas (par 41 milj. EUR jeb 148 %), miežu (par 21 milj. EUR jeb 233 %) un griķu, kā arī sāres eksports un reeksports (par 1,5 milj. EUR jeb 15 %). (Sk. 2.60. att.).

2.60. attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu gandrīz visu graudu imports vērtības izteiksmē palielinājās, izņemot rīsiem un griķiem, sārei. Kviešu importa vērtība pieauga par 0,8 milj. EUR jeb 0,4 %, rudzu – par 1,9 milj. EUR jeb 18 %, auzu – par 2 milj. EUR jeb 21 % un kukurūzas – par 24 milj. EUR jeb 44 %. Rīsu imports samazinājās par 1,1 milj. EUR jeb 13 %, griķu un sāres – par 10 milj. EUR jeb 64 %. (Sk. 2.61. att.)

2.61. attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

2024.gada kalendārā pavasara (marta–maija) vidējā gaisa temperatūra Latvijā bija + 8,3 °C, par 2,4 °C pārsniedzot gadalaika normu un līdz ar to šim pavasarim ar 0,8 °C kļūstot par siltāko novērojumu vēsturē (kopš 1924. gada) pēc 2014. gada pavasara.

2024. gada vasara (jūnijs–augusts) iesākās ar siltu laiku, turpinoties maija otrās puses karstuma vilnim, taču jūnija sākumā gaisa temperatūra pazeminājās un vairāk nekā nedēļu vidējā gaisa temperatūra bija zem normas. Pārējo jūniju tā lielākoties bija virs normas, mēneša beigās (27. un 28. jūnijā) sasniedzot vairākus diennakts maksimālās gaisa temperatūras rekordus. Jūlijs kopumā bijis ļoti silts, tikai atsevišķās dienās mēneša sākumā un beigās gaisa temperatūra bija zemāka par klimatisko normu. Augusts iesākās ar mēreni siltu laiku, bet mēneša vidū un beigās gaisa temperatūra par vairākiem grādiem pārsniedza klimatisko normu. 2024. gada vasara ar kopējo nokrišņu daudzumu 245,0 mm bija par 10 % mitrāka nekā norma (222,6 mm).

2024. gada kalendārā rudens (septembra–novembra) vidējā gaisa temperatūra Latvijā bija + 9,6 °C, kas ir 2,5 °C virs gadalaika normas, tā kļūstot par trešo siltāko rudeni novērojumu vēsturē (kopš 1924. gada). Visi rudens mēneši bija sausāki par normu: septembris ar nokrišņu daudzumu 51,9 mm – par 15 % sausāks, oktobris ar kopējo nokrišņu daudzumu 34,2 mm – par 54 % sausāks, novembris ar kopējo nokrišņu daudzumu 51,0 mm – par 14 % sausāks.

Augļkoki un ogulāji

2024. gadā Latvijas augļkoku un ogulāju aizņemtā kopējā platība salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 0,4 %, un šāda tendence ir novērojama jau 16 gadu (sk. 2.14. tab.).

2.14. tabula

Augļkoku un ogulāju stādījumu platība, ha

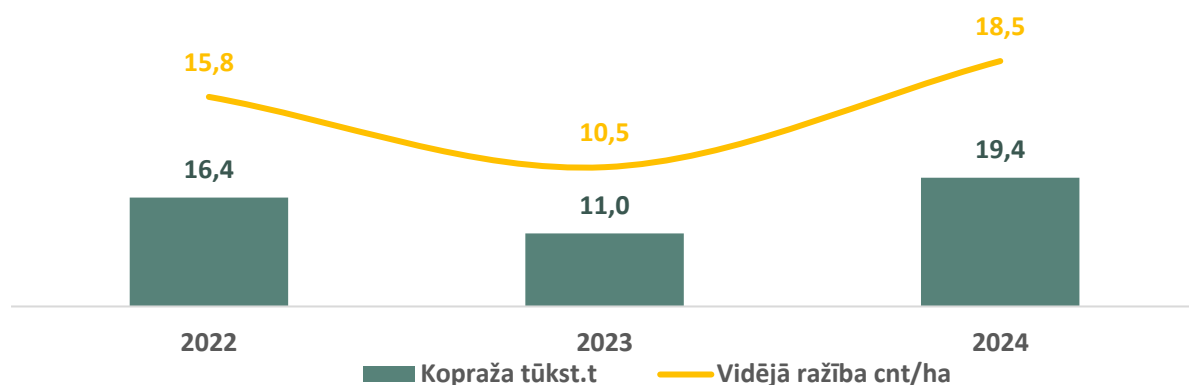
Augļkoki un ogulāji/gads	2022.	2023.	2024.
Kopā augļkoki un ogulāji	10 393	10 480	10 526
Ābeles	3598	3508	3395
Bumbieres	236	239	228
Plūmes	97	99	97
Ķirši	134	129	163
Jāņogas, upenes	2145*	2342*	2525*
Avenes	282	282	273
Ērkšķogas	18	17	20
Zemenes	521	483	456
Aronijas	148	129	184
Smiltsērķšķi	1535	1535	1490
Krūmcidonijas	872	899	886
Krūmmellenes	608	629	631

Avots: Oficiālās statistikas portāls

* Upeņu stādījumu platība: 2022. g. – 2076 ha, 2023. g. – 2284 ha, 2024. g. – 2465 ha

2024. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jāņogas un šo ogulāju stādījumu platība salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 7,8 %: upeņu platība – par 181 hektāru, aroniju platība – par 42 %.

Ogulāju stādījumu paplašināšanās ir saistīta ar aizvien lielāko pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājrāžotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, bet lielie ražotāji un pārstrādes uzņēmumi kāpina ražošanas apjomu.

2.62. attēls. Latvijas augļkoku un ogulāju kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

No kopražas viedokļa stabili līderpozīciju joprojām ieņem āboli – 2024. gadā to kopraža bija 74,7 % no visas augļu un ogu kopražas (19 430 tonnu).

2.15. tabula

Galveno augļu un ogu kopraža, t			
Augļi un ogas/gads	2022.	2023.	2024.
Āboli	10 038	7721	14 513
Bumbieri	519	191	275
Plūmes	112	88	182
Ķirši	95	37	86
Jānogas, upenes	1127	371	1410
Zemenes	1370	792	842

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Dārzenkopība

Dati par pēdējiem gadiem (2022.–2024.) liecina, ka pamatdārzenu – kāpostu, burkānu, galda biešu un sīpolu – aizņemtās platības ir stabilizējušās un pa gadiem variē pavisam neliels, galvenokārt augu maiņas dēļ, tomēr pēdējos trīs gados platības sarūk. Platību stabilizēšanās ir skaidrojama gan ar intensīvu specializētas tehnikas izmantošanu dārzenu novākšanā, gan jau vairākus gadus ilgu lielāko dārzenu audzētāju sadarbību ar lielveikalu tīkliem. Mazākie audzētāji savu produkciju lielākoties realizē dažāda lieluma tirgos, tostarp Rīgas naktstirgū un bāzēs. Tāpat attīstās mazo audzētāju dalība īsās piegādes ķēdēs un tirdzniecībā internetā, bet pagaidām tā ir salīdzinoši maza tirgus daļa.

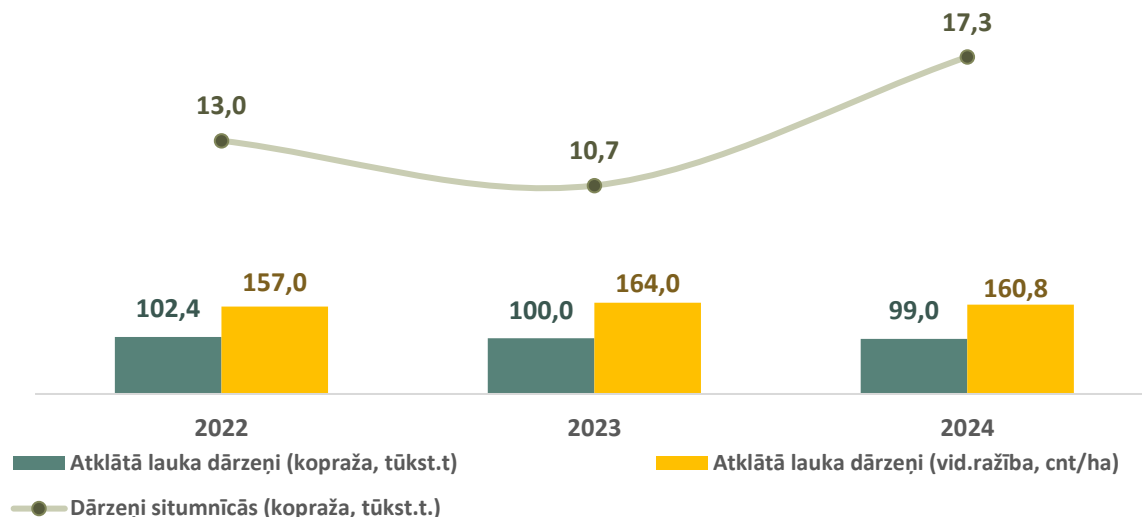
2024. gadā kopumā tika izaudzēts 108,4 tūkst. tonnu dārzenu (tostarp siltumnīcās), kas ir par 2,6 tūkst. tonnu jeb 2,3 % mazāk nekā 2023. gadā. Kopražas kritumu galvenokārt veidoja atklātā laukā izaudzēto dārzenu apjoma samazinājums par 1,0 tūkst. tonnu.

2.16. tabula

Atklātā lauka dārzenu platība un siltumnīcu izmantojamā platība, ha			
Rādītāji	2022.	2023.	2024.
Atklātā lauka platība	6515	6117	6177
Kāposti	1318	1252	1117
Ziedkāposti	98	108	135
Puravi	47	45	40
Salāti	5	3	5
Sīpoli lociņiem	28	26	19
Gurķi	130	120	124
Tomāti	3	1	4
Galda bietes	707	685	602
Burkāni	1392	1233	1234
Sīpoli	1112	1045	934
Ķiploki	421	386	398
Mārrutki	6	1	15

Kabači un ķirbji	715	653	886
Pārējie dārzeņi	525	553	658
Siltumnīcu platība	62,1	58,1	92,2
t.sk.			
apsildāmo siltumnīcu	32,2	27,5	41,3
neapsildāmo siltumnīcu	30,0	30,7	50,9

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2.63. attēls. Atklāta lauka un siltumnīcu dārzeņu kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

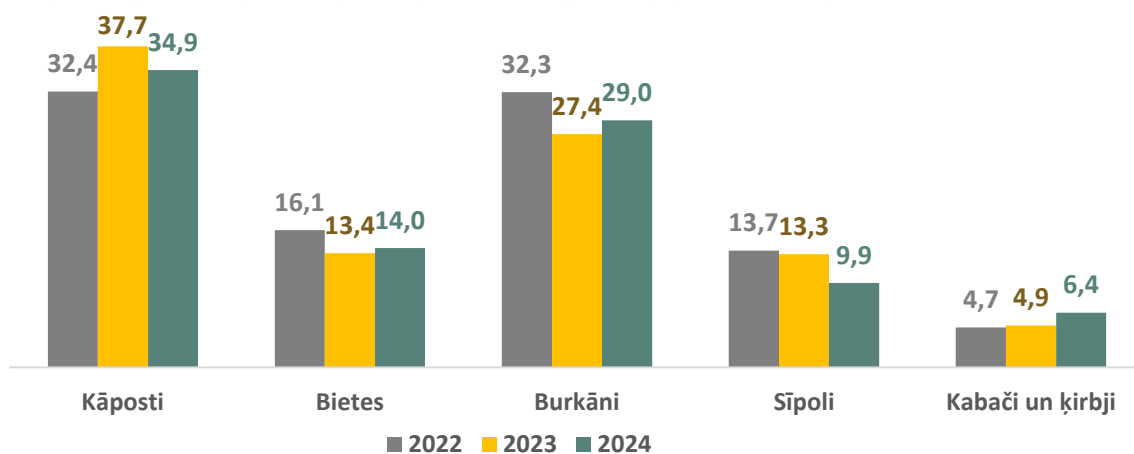
2024. gadā nozīmīgāko daļu – 53,0 % – no siltumnīcās audzētu dārzeņu kopražas veidoja tomāti, to kopražai sasniedzot 9200 tonnu. Pēdējo 20 gadu laikā lielāka kopraža bija tikai 2006. gadā – 11 010 tonnu.

2.17. tabula

Dārzeņu kopraža siltumnīcās tonnās			
Dārzeņi/gads	2022.	2023.	2024.
Tomāti	4805	4710	9200
Gurķi	8039	5810	7595
Salāti	90	46	385
Pārējie dārzeņi	116	95	170

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2024. gadā lielākais īpatsvars atklātā lauku dārzeņu kopražā (99,3 tūkst. t) bija kāpostiem (35,1 %) un burkāniem (29,2 %), kā arī sīpoliem (13,3 %) un bietēm (14,0 %). (Sk. 2.62. att.)

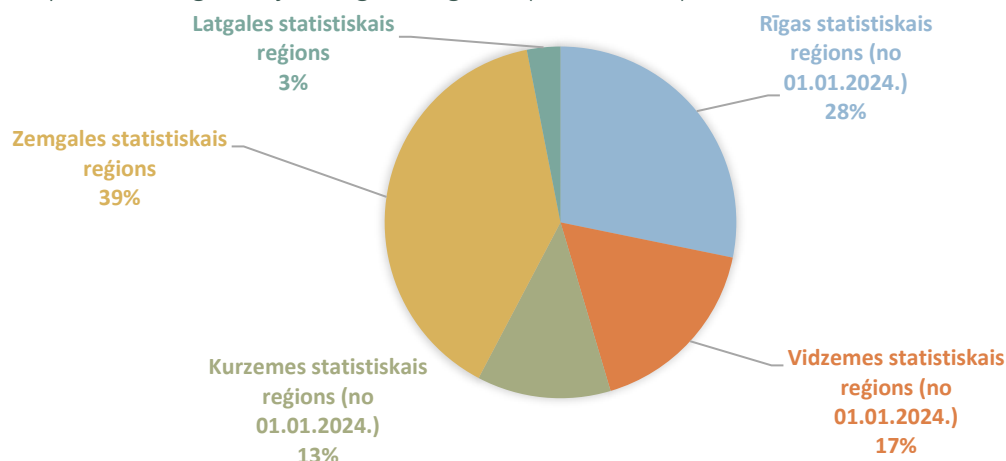

2.64. attēls. Galveno atklātās platībās audzēto dārzeņu kopraža, tūkst.t

Avots: Oficiālās statistikas portāls

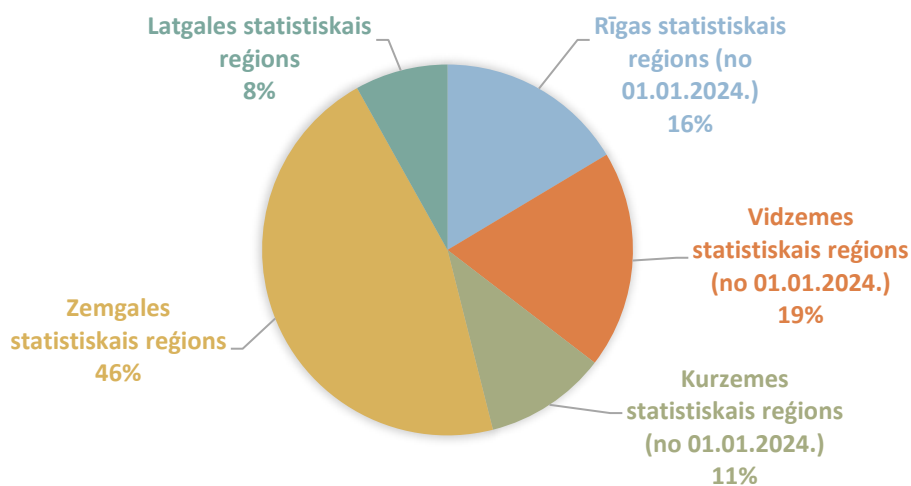
Apkopojot 2024. gada datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (sk. 2.63. att.), secināms, ka dominē Zemgales un Rīgas statistiskais reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas

atrašanās lielo pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos trīs gadus. Tādējādi arī lielākā dārzeņu kopraža 2024. gadā bija Zemgales reģionā. (Sk. 2.64. att.)

2.65. attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2024. gadā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2.66. attēls. Atklātā lauka dārzeņu platība pa reģioniem 2024. gadā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

Joprojām aktuāla ir dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Lielākoties ar audzēšanu nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai uzglabātu produkciju eksportam. Ar pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot lielu apjomu.

Augļkoku, ogulāju un dekoratīvo augu pavairojamais materiāls

Latvijā ir pieejams plašs augļkoku un ogulāju šķirņu klāsts. Daļa no tām tiek audzētas komerciāliem mērķiem, daļa – mazdārziņu vajadzībām.

Kopš spēkā ir stājušies Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra Regula (ES) 2016/2031 par aizsardzības pasākumiem pret augiem kaitīgajiem organismiem, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 228/2013, (ES) Nr. 652/2014 un (ES) Nr. 1143/2014 un atceļ Padomes Direktīvas 69/464/EEK, 74/647/EEK, 93/85/EEK, 98/57/EK, 2000/29/EK, 2006/91/EK un 2007/33/EK, augu pavairojamā materiāla pārvietošanai Eiropas Savienībā ir nepieciešama augu pase, ko atļauts lietot, ja augi un to produkti atbilst fitosanitārajām prasībām. Augu pasi nevajag, ja pavairojamais materiāls tiek tirgots gala patērētājam.

Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) veic fitosanitārās kontroles, kā arī izdrukā un izsniedz augu pasēs. Augu pasi drīkst izdrukāt arī Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā reģistrēta persona (turpmāk šajā nodaļā – profesionālais operators), kas saņēmusi atļauju no VAAD.

2024. gadā VAAD kopā izsniedza 3491 augu pasi par dažādu pavairojamo materiālu un koksnes izstrādājumiem, t. i., par 1801 augu pasi mazāk nekā 2023. gadā (5292 augu pasēs), iespējams, tāpēc, ka VAAD ik gadu dod atļauju pašiem profesionālajiem operatoriem izdrukāt augu pasēs, jo līdz 2024. gada 31. decembrim VAAD bija pieņēmis 193 lēmumus par atļauju pašām stādaudzētavām vai uzņēmumiem drukāt augu pasēs, ja dienesta inspektori ir pieņēmuši lēmumu, ka konkrētiem augiem vai augu produktiem un to daudzumam drīkst pievienot augu pasēs.

2024. gadā visvairāk augu pasu (1182) izsniegts par dekoratīvajiem kokiem un krūmiem, t. i., par 394 augu pasēm vairāk nekā 2023. gadā. Samazinājies izdoto augu pasu skaits augļkokiem – no 3419 augu pasēm 2023. gadā līdz 1161 augu pasei 2024. gadā. Ogulājiem 2024. gadā izsniegtas 202 augu pasēs – par 69 augu pasēm mazāk nekā 2023. gadā.

Augļu, ogu un dārzeņu ārējā tirdzniecība

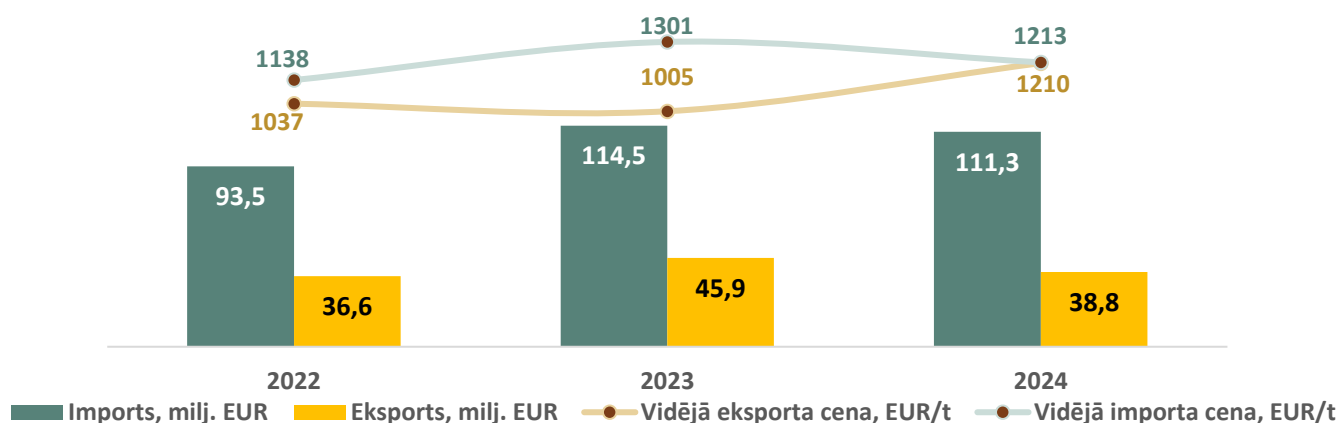
2024. gadā dārzeņu (bez kartupeļiem) tirdzniecības apgrozījums vērtības izteiksmē (150,1 milj. eiro) bija par 6,5 % mazāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports, tostarp reeksports, sarucis par 15,6 % līdz 38,8 milj. eiro un imports – par 2,8 % līdz 111,3 milj. eiro. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2022. gadu ir palielinājies par 27,5 % un kopumā veidoja 72,5 milj. eiro.

Dārzeņu eksportā pēc apjoma 2024. gadā dominē **tomāti** ar 8,0 tūkst. tonnu (24,9 % no kopējā eksporta apjoma) 14,6 milj. eiro vērtībā jeb 37,7 % no kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam tomātu eksporta vērtība palielinājās par 1,3 milj. eiro. Otra svarīgākā eksporta grupa pēc apjoma ir **sīpoli** ar 5,8 tūkst. tonnu (18,1 % no kopējā eksporta apjoma) 2,9 milj. eiro vērtībā jeb 7,5 % no kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā sīpoli eksportēti par 1,1 milj. eiro un 1,6 tūkst. tonnām vairāk. Trešā svarīgākā eksporta grupa – **galviņkāposti** ar 4,9 tūkst. tonnām (15,3 % no kopējā eksporta apjoma) 2,7 milj. eiro vērtībā, 2024. gadā veidojot 6,9 % Latvijas dārzeņu kopējās eksporta vērtības un palielinoties par 0,5 milj. eiro un 0,9 tūkst. tonnām. Ceturtās svarīgākās grupas – **burkānu** – eksports ir palielinājies par 98,6 % vērtības izteiksmē un par 68,4 % pēc apjoma un veidoja 13,2 % no kopējā dārzeņu eksporta apjoma jeb 4,2 tūkst. tonnu 2,8 milj. eiro vērtībā jeb 6,9 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Arī **gurķi** no Latvijas ik gadu tiek eksportēti arvien vairāk: pārskata periodā to eksports vērtības izteiksmē pakāpusies par 50,6 %, sasniedzot 6,7 milj. eiro jeb 7,5 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Savukārt pēc apjoma gurķu eksports pārskata periodā palielinājies par 36,6 %, sasniedzot 3,6 tūkst. tonnu. Tomātu, sīpolu, galviņkāpostu, burkānu un gurķu eksports veido 82,7 % no kopējā eksporta apjoma.

Lielākā importēto dārzeņu grupa 2024. gadā bija **tomāti** ar 24,3 tūkst. tonnu lielu apjomu 41,5 milj. eiro vērtībā, veidojot 26,5 % no kopējā importa apjoma. Pārskata periodā tomātu importa apjoms pieaudzis par 5,6 %, pēc vērtības pakāpjoties par 6,3%. Otra nozīmīgākā importa produkta grupa bija **sīpoli** ar 15,4 tūkst. tonnu lielu apjomu 6,2 milj. eiro vērtībā. To imports veidoja 16,8 % no kopējā dārzeņu importa apjoma, pārskata periodā palielinoties par 39,1 % pēc apjoma un par 50,0 % pēc vērtības. Trešā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa, kas veidoja 14,3 % no dārzeņu importa apjoma, bija **burkāni** ar 13,1 tūkst. tonnu lielu apjomu 9,4 milj. eiro apmērā. Pārskata periodā to imports pieaudzis par 28,9 % pēc apjoma un par 53,6 % pēc vērtības. **Gurķi** bija ceturtā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa: 2024. gadā tika importēts 11,0 tūkst. tonnu gurķu 17,3 milj. eiro vērtībā, veidojot 11,9 % no kopējā dārzeņu importa apjoma un 15,6 % no kopējā importa vērtības. Tomāti, sīpoli, burkāni un gurķi 2024. gadā veidoja 69,5 % no dārzeņu importa apjoma.

Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam dārzeņu importa vidējā cena bija svārstīga, 2023. gadā sasniedzot augstāko līmeni – 1301 EUR/t, savukārt 2024. gadā jau novērojams vairs tikai neliels šīs cenas kāpums – par 6,6 % vairāk nekā 2022. gadā. Arī dārzeņu eksporta cena pārskata periodā bija salīdzinoši svārstīga: 2023. gadā tā sasniedza zemāko līmeni – 1005 EUR/t, salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2022. gadā eksporta cena 2024. gadā ir pieaugusi par 16,7 % jeb līdz 1210 EUR/t.

Latvijai nozīmīgākie dārzeņu importa partneri ir ES valstis ar 92,4 % jeb 102,8 milj. eiro no importa vērtības 2024. gadā, sevišķi Nīderlande (17,9 % no ES importa vērtības), Lietuva (16,2 %), Polija (14,6 %) un Spānija (14,5 %). Arī nozīmīgākie eksporta partneri ir ES dalībvalstis – uz tām eksportēti 99,9 % no kopējās produktu eksporta vērtības. Pārskata periodā uz ES dalībvalstīm eksportēto produktu vērtība palielinājusies par 27,1 %.

2.67. attēls. Svaigu dārzenņu imports un eksports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Latvijai raksturīgo augļu un ogu tirdzniecības apgrozījums 2024. gadā – 78,5 milj. eiro – salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir nokrities par 12,6 %. Eksports, kas ietver arī reeksportu, ir samazinājies par 17,3 %, bet imports – par 10,9 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo sarucis par 7,4 % un 2024. gadā bija 39,3 milj. eiro.

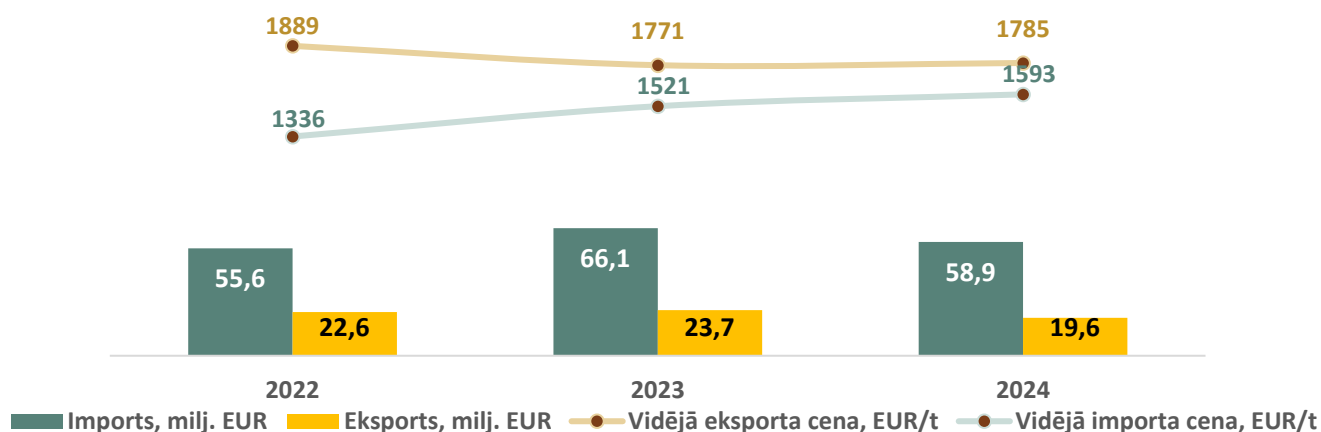
Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksportā pēc apjoma 2024. gadā dominēja **āboli** ar 5,6 tūkst. tonnām 4,0 milj. eiro vērtībā, t. i., 50,7 % no kopējās Latvijas eksporta apjoma, pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam palielinoties par 28,4 % pēc vērtības un par 28,7 % pēc apjoma. Otra svarīgākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa pēc apjoma ir **bumbieri**. 2024. gadā tika eksportētas 1,8 tūkst. tonnas šo augļu 2,1 milj. eiro vērtībā, veidojot 16,6 % no Latvijai raksturīgo augļu un ogu kopējās eksporta apjoma. Bumbieru eksporta vērtība pārskata periodā ir pakāpusies par 4,6 %, pat 13,0 % samazinoties eksportētajam apjomam. Savukārt trešā lielākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa ir **plūmes**, kas veido 11,8 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma: 2024. gadā kopumā tika eksportēts 1,3 tūkst. tonnas plūmju 1,5 milj. eiro vērtībā. Pārskata periodā to eksportētais apjoms ir samazinājies par 14,3 %, bet vērtība palielinājusies par 24,0 %. Ceturtā nozīmīgākā produktu grupa ir **ķirši** ar 7,7 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma: 2024. gadā kopumā tika eksportēts 0,8 tūkst. tonnas ķiršu 2,8 milj. eiro vērtībā. Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta kopapjomu procentuāli mazāk papildina mellenes (5,4 %), zemenes (5,2 %), avenes (0,7 %) un brūklenes (0,7 %).

2024. gadā importēto Latvijai raksturīgo augļu un ogu grupu struktūrā pēc apjoma lielākā produktu grupa ir **āboli** ar 18,9 tūkst. tonnām un 12,8 milj. eiro vērtību, veidojot 51,2 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa apjoma: pārskata periodā ābolu imports pēc vērtības ir palielinājies par 15,6 %, pēc apjoma sarūkot par 3,4 %. Otrās lielākās augļu un ogu grupas **bumbieru** imports 2024. gadā sasniedza 6,2 tūkst. tonnu apjomu ar kopējo vērtību 6,3 milj. eiro, veidojot 16,8 % no kopējā šīs kategorijas importa apjoma. Salīdzinājumā ar 2022. gadu bumbieru importa vērtība kritusies par 6,4 %, bet to importa apjoms – par 20,9 %. Trešā lielākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa grupa 2024. gadā bija **zemenes** – to imports sasniedza 3,4 tūkst. tonnu un vērtība veidoja 8,4 milj. eiro, kas atbilst 9,3 % no kopējā šīs kategorijas importa apjoma. Tāpat nozīmīgu daļu no importa apjoma veidoja plūmes (7,3 %), ķirši (7,3 %), mellenes (5,7 %) un citi augļi un ogas.

Salīdzinājumā ar gadu iepriekš importa kopējā vērtība ir samazinājusies par 10,9 %, vienlaikus pieaugot pāris Latvijai raksturīgo augļu un ogu – melleņu un ābolu – importa vērtībai.

Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam Latvijai raksturīgo augļu un ogu vidējās eksporta cenas bija svārstīgas: zemākais līmenis tika sasniegts 2023. gadā (1771 EUR/t), bet 2024. gadā reģistrēts neliels pieaugums par 0,8 %. Turpretī importa cenas šajā periodā pieauga pakāpeniski ik gadu, 2024. gadā sasniedzot augstāko rādītāju – 1593 EUR/t jeb par 4,7 % vairāk nekā iepriekšējā gadā. Šo kāpumu galvenokārt noteica dārgāku produktu īpatsvara palielināšanās (sk. 2.68. att.).

Latvijas nozīmīgākās eksporta partnervalstis Latvijai raksturīgo augļu un ogu segmentā ir Igaunija un Lietuva – uz tām tiek eksportēti 97,3 % no kopējā eksporta apjoma. Pārskata periodā eksporta apjoms uz Lietuvu ir palielinājies par 12,4 %, savukārt eksports uz Igauniju ir samazinājies par 8,9 %.

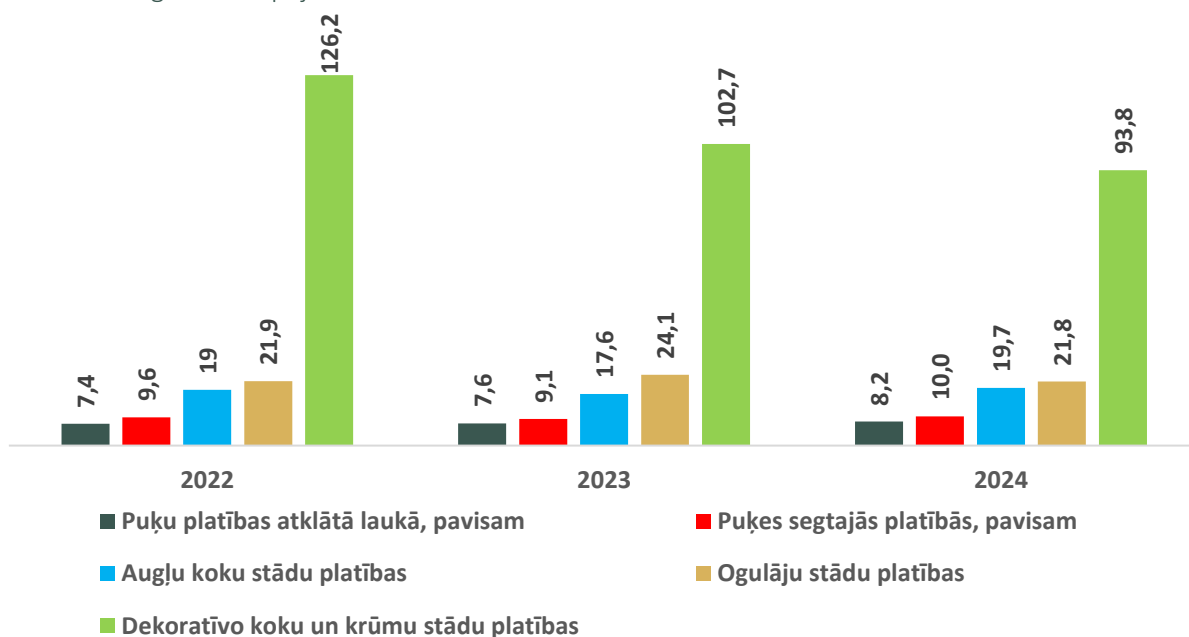
2.68. attēls. Svaigu augļu un ogu imports un eksports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.10. Puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības

2024. gadā puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādu aizņemtā kopējā platība bija 153,5 hektāri, tai salīdzinājumā ar 2023. gadu sarūkot par 13,5 hektāriem. Iepriekšējos piecus gadus platība bija šāda: 2019. gadā – 201,6 hektāri, 2020. gadā – 225,5 hektāri, 2021. gadā – 214,2 hektāri, 2022. gadā – 190,3 hektāri un 2023. gadā – 167 hektāri. (Sk. 2.69. att.)

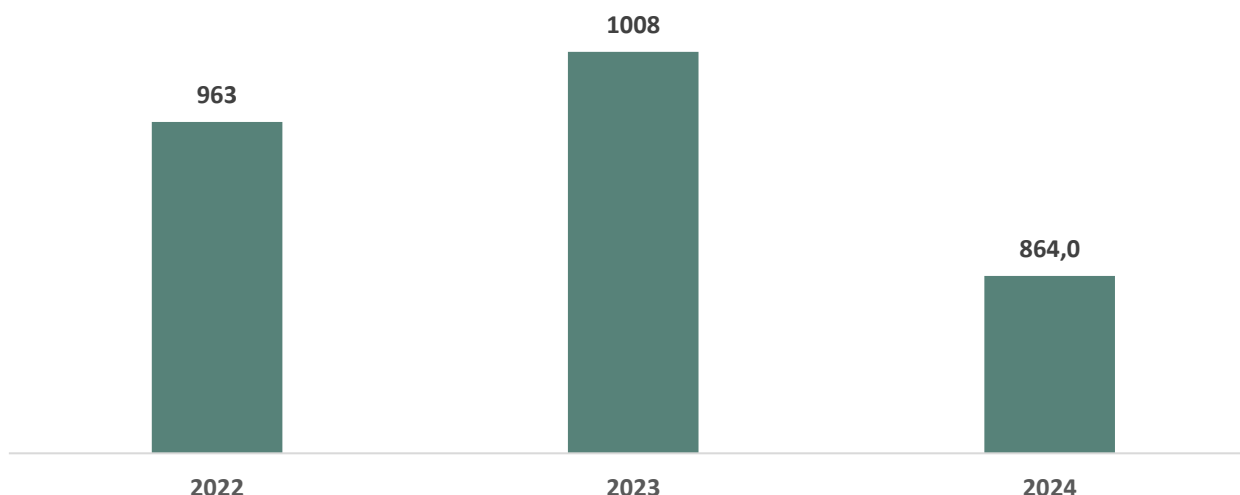
Visvairāk tika pārdoti viengadīgo puķu stādi – kopumā 3057, kas ir par 913 stādiem vairāk nekā 2023. gadā. 2024. gadā no kopējā pārdotā puķu dēstu daudzuma 66,4 % bija viengadīgās puķes un 33,2 % – ziemcietes, jo viengadīgās jeb vasaras puķes ir lieliski piemērotas audzēšanai gan dobēs, gan iekamos traukos un balkonu kastēs un katru gadu ir iespējams izvēlēties citādas krāsas un formas ziedus.

2.69. attēls. Puķu, ogulāju, augļkoku un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanas platības, ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Iepriekšējos gados – 2022. un 2023. gadā – pārdoto augļkoku un ogulāju stādu daudzums palielinājās, t. i., par 4,7 % vairāk nekā gadu iepriekš, turpretī 2024. gadā tas samazinājās par 14,3 % salīdzinājumā ar 2023. gadu. (Sk. 2.70. att.)

2.70. attēls. Pārdoto augļkoku un ogulāju stādu daudzums (tūkst. gab.)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Latvijā ir pieejams plašs augļkoku un ogulāju šķirņu klāsts. Daļa no tiem tiek audzēti komerciāliem mērķiem, daļa – nelielā apjomā pārsvarā mazdārziņu vajadzībām.

Kopš spēkā ir stājušies Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra Regula (ES) 2016/2031 par aizsardzības pasākumiem pret augiem kaitīgajiem organismiem, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 228/2013, (ES) Nr. 652/2014 un (ES) Nr. 1143/2014 un atceļ Padomes Direktīvas 69/464/EEK, 74/647/EEK, 93/85/EEK, 98/57/EK, 2000/29/EK, 2006/91/EK un 2007/33/EK, augu pavairojamajam materiālam, lai to pārvietotu Eiropas Savienībā, ir nepieciešama augu pase, ko atļauts lietot, ja augi un augu produkti atbilst fitosanitārajām prasībām. Augu pasi nevajag, ja pavairojamais materiāls tiek tirgots gala patērētājam.

VAAD) veic fitosanitārās kontroles, kā arī izdrukā un izsniedz augu pases. Augu pasi drīkst izdrukāt arī Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā reģistrēta persona, kas saņēmusi atļauju no VAAD.

2024. gada aktuālie zinātniskie pētījumi

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes zinātnieki īstenoja šādus pētījumus:

1) “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050. gadam”. Pētījuma mērķis ir Latvijas lauksaimniecības sektorālās analīzes modeļa nozares attīstības rādītāju prognozēšana, to integrējot ar siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas prognozēšanas dinamisko modeli;

2) “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmā” – par šo pētījumu vairāk skatīt 6.3. nodaļā “Vidi saudzējošā lauksaimniecība”;

3) “Meliorācijas ietekmes novērtēšana klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā”. Pētījuma mērķis ir noteikt un analizēt meliorācijas ietekmi uz SEG gāzu emisiju lauksaimniecībā izmantojamās platībās, t. i., pamatojoties uz sistemātiski iegūtiem novērojumu rezultātiem, noteikt un analizēt SEG emisiju no lauksaimniecībā izmantotām teritorijām, kurās ierīkotas meliorācijas sistēmas. Pētījuma rezultātus būs iespējams praktiski izmantot, aprēķinot SEG emisiju līdz nākamajiem inventarizācijas ziņojumu iesniegšanas termiņiem. Šajā pētījumā iegūtie rezultāti tematiski attieksies uz SEG emisijas aprēķiniem gan lauksaimniecības, gan zemes izmantošanas un tās izmantošanas maiņas, gan mežsaimniecības (ZIZMM) sektorā. Esošo meliorācijas sistēmu identifikācijas un tehniskā stāvokļa novērtēšanas rezultāti potenciāli var sniegt nepieciešamo informāciju prioritāri renovējamo vai rekonstruējamo meliorācijas sistēmu identificēšanai;

4) “Lauksaimniecības dzīvnieku radīto siltumnīcefektu gāzu (SEG) un amonjaka emisiju novērtēšana un uzskaitē konvencionālās un bioloģiskās saimniecībās”. Pētījuma mērķis – no izlases saimniecībām iegūt datus, tos apkopot un novērtēt, lai pēc tam izmantotu SEG un amonjaka emisijas aprēķinu modeļos, kā arī noteikt SEG emisijas līmeni no Latvijā audzētiem lauksaimniecības dzīvniekiem (slaucamajām govīm, gaļas

liellopiem, aitām, kazām, cūkām, putniem, zirgiem) dažādos saimniekošanas apstākļos un, izvērtējot iegūtos rezultātus, izstrādāt ieteikumus SEG un amonjaka samazinoša (vai neitrāla) saimniekošanas modeļa izvēlei;

5) “Augsnes kalķošanas un minerālā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitāti, augsnes agroķīmiskajiem rādītājiem un kultūraugu ražu”. Pētījuma mērķis ir novērtēt dažādu augsnes kalķošanas un minerālmēslojuma devu izmantošanas ietekmi uz ūdens kvalitāti, augsnes agroķīmisko sastāvu un kultūraugu ražu raksturojošiem parametriem.

Pētījuma rezultātus būs iespējams izmantot, lai pamatotu augsnes kalķošanas kā augsnes auglības un ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākuma ieviešanas nepieciešamību, īstenojot Lauku attīstības programmu;

6) “Latvijas lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) aktualizēšana lauksaimniecības virzībai uz dekarbonizāciju”. Pētījuma mērķis – izstrādāt metodiku KLP 2023.–2027. gada pasākuma 4.1.2. “Atbalsts ieguldījumiem SEG un amonjaka emisijas samazinošajiem pasākumiem” ieguldījuma ietekmes novērtēšanai uz klimata pārmaiņu samazināšanu;

7) “*Increase* – Intelektuālas pārtikas pākšaugu ģenētisko resursu kolekcijas Eiropas lauksaimniecības pārtikas sistēmām” (angļu val. *INCREASE – Intelligent Collections of Food Legumes Genetic Resources for European Agrofood Systems*; <https://www.pulsesincrease.eu/>). Projekta mērķis – asociatīvā partnera statusā iesaistīties Eiropas Savienības pētījumu programmas “Horizon 2020” projektā “*Increase* – Intelektuālas pārtikas pākšaugu ģenētisko resursu kolekcijas Eiropas lauksaimniecības pārtikas sistēmām”, jo tas ļaus iekļaut Latvijā plašāk kultivēto dārza pupiņu (*Phaseolus vulgaris* un *Ph. coccineus*) genotipus kopējā Eiropas ģenētisko resursu pārvaldības struktūrā;

8) “Dabisko un antropogēno faktoru ietekmes uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumiem no lauksaimniecības zemēm novērtējums”. Pētījuma mērķis – sagatavot secinājumus par nozīmīgākajiem slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu ietekmējošiem dabiskajiem un antropogēnajiem faktoriem. Paredzēts arī izstrādāt ieteikumus par pasākumiem, kas ieviešami, lai samazinātu slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu no lauksaimniecības zemes un mājdzīvnieku novietnēm.

9) “Latvijas vietējās bites populācijas ģenētiskā materiāla izpēte un saglabāšana”. Īstenojot šo pētījumu, 2024. gadā tika izpildīti šādi uzdevumi:

a) sadarbībā ar Latvijas biškopjiem ievākti bioloģisko materiālu paraugi no dažādām saimēm, kas pēc ārējām morfoloģiskajām pazīmēm varētu būt Rietumeiropas tumšās bites (*Apis mellifera mellifera* L.);

b) veikta ievākto paraugu bišu spārnu morfoloģiskā un DNS analīze;

c) dravās vērtēta iegūtā materiāla atbilstība Latvijas vietējās bites kvantitatīvajām (ziemotspējas, barības patēriņa, sezonas laikā notikušās attīstība) un kvalitatīvajām (iedzimtības, slimību izturības, ārējā izskata) prasībām;

d) nodrošināta informācijas apmaiņa ar *NORDgen* un biškopības nozares organizācijām bišu ģenētisko resursu saglabāšanas jautājumos.

LBTU Augu aizsardzības zinātniskā institūta pētījumi

1) “Augu aizsardzības jomā identificēto prioritāro virzienu padziļināta izpēte, veicinot labāku izpratni par drošu un atbildīgu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu”. Šī pētījuma mērķis ir noskaidrot augu aizsardzības līdzekļos (AAL) esošo darbīgo vielu ietekmi uz vidi, ūdeni un pārtikas kvalitāti, kā arī pētīt AAL drošu un ilgtspējīgu izmantošanu;

2) “Lēmuma atbalsta sistēmas izmantošana un pilnveide kaitīgo organismu ierobežošanai integrētajā auglīkopībā”. Šī pētījuma mērķis ir pārbaudīt RIMpro (relatīvo infekcijas mērījumu programmas) atbilstību Latvijas apstākļiem;

3) “Pākšaugu aktuālo kaitēkļu efektīvāko ierobežošanas paņēmieni izvērtēšana un noteikšana un lauksaimniecībai nozīmīgāko apputeksnētāju dzīvotspēju ietekmējošo faktoru identificēšana”. Šim pētījumam ir trīs mērķi.

Pirmais mērķis: turpināt pupu sēklgrauža bioloģijas un ekoloģijas, kā arī augu aizsardzības paņēmieni pētījumus.

Otrais mērķis: pētīt medusbites saimju dzīvotspēju ietekmējošos faktorus un izstrādāt metodiku augu aizsardzības līdzekļu lietošanas radītā riska novērtēšanai medusbites saimēm Latvijā.

Trešais mērķis: pētīt Latvijas agrocenozēs sastopamo bišu faunu un sugu daudzveidību;

4) “Kāpostu cekulkodes *Plutella xylostella* un citu krustziežu dārzenų kaitēkļu fenoloģijas pētījumi”. Pētījuma uzdevumi 2024. gadā – īstenot kāpostu cekulkodes imago monitoringu, kāpostu cekulkodes olu

uzskaiti uz augiem, kāpuru, kā arī to bojājumu novērtējumu krustziežu dārzeņu stādījumos un citu krustziežu dārzeņu kaitēkļu monitoringu;

5) "Ilgtspējīga augu aizsardzības sistēma – pašreizējās situācijas analīze, izaicinājumi un nākotnes risinājumi". Pētījuma uzdevumi ir uzlabot un papildināt riska indikatora aprēķināšanas metodiku plašāk audzētajiem kultūraugiem Latvijā, korigēt indikatora aprēķinus laikposmā no 2011. gada, veikt efektivitātes izmēģinājumus kviešu sējumos, lai salīdzinātu dažādas AAL lietojuma smidzinājuma shēmas un dažādas regulatoru, fungicīdu un herbicīdu devas, kā arī novērtēt tās praktiskos izmēģinājumus, ņemot vērā vides, klimata, agronomiskos un sociālekonomiskos apsvērumus;

6) "Alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas iespējas auzu un rudzu sējumos". Šī pētījuma mērķis ir izvērtēt alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas metodes, lai samazinātu sintētisko AAL lietojumu auzu un rudzu sējumos, vienlaikus iegūstot augstas kvalitātes ražu;

7) "Herbicīda aizvietošanas iespējas cīņā ar nezālēm dažādās kultūraugu grupās". Pētījuma mērķis ir novērtēt herbicīdu lietojuma samazinājuma ietekmi uz kultūraugu ražu, nezāļu skaitu un sugu sastāvu atkarībā no augu maiņas, kā arī tā potenciālo ietekmi uz CO₂ emisijas pārmaiņām.

LLU Zemkopības zinātniskais institūts

Dārzkopības institūtā notiek viens pētījums – "Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu mēslošanas optimizācija ilgtspējīgu tehnoloģiju nodrošināšanai". Saistībā ar to 2024. gadā bija vairāki uzdevumi:

1) noskaidrot esošo augu barības elementu nodrošinājumu (NPK) vismaz 10 modeļsaimniecībās Latvijā plašāk audzētajiem dārzeņiem (galviņkāpostiem, burkāniem, sīpoliem, bietēm), veicot augsnes analīzes un aprēķinot NPK bilanci vismaz četru gadu periodā (2021.–2024.), kā arī šajās saimniecībās pārbaudīt esošo mēslošanas normatīvu efektivitāti (2022.–2025.);

2) analizēt iegūtos NPK uzskaites datus saistībā ar augu maiņu, mēslojuma lietojumu, saimniekošanas sistēmu un dārzeņu ražību, lai to izmantotu mēslošanas normatīvu izstrādei (2021.–2025.);

3) izvērtēt augsnes bioloģisko aktivitāti dažādās saimniecībās ar dažādu barības vielu nodrošinājuma pārvaldību, kā arī lauka izmēģinājumos ar dažādu augu maiņas un zaļmēslojuma starpkultūru izmantošanu (2021.–2025.);

4) ierīkot lauka izmēģinājumus Dārzkopības institūtā, lai pārbaudītu dažāda zaļmēslojuma un starpkultūru augu ietekmi uz NPK bilanci augsnē, dārzeņu ražību un ekonomisko efektivitāti (2021.–2024.);

5) izstrādāt optimālas mēslošanas normas plašāk audzētajiem dārzeņiem atbilstoši plānotajai ražai un augsnes nodrošinājumam ar fosforu un kāliju (2025.);

6) sagatavot zinātniskas un populāras publikācijas zināšanu pārnesei (2023.–2025.).

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silva" īsteno divus pētījumus:

1) "Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana". Tā mērķis ir identificēt un raksturot oglekļa ienesi augsnē nozīmīgākajās lauksaimniecības sistēmās, kā arī sagatavot augsnes oglekļa uzkrājuma pārmaiņu un N₂O emisijas prognozi lauksaimniecībā izmantojamās minerālaugsnes 2017.–2050. gadā;

2) "Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte". Šī pētījuma mērķis ir izpētīt situāciju ar *in situ* audzētajiem augu ģenētiskajiem resursiem Latvijā, ievākt paraugus ekspedīcijās, tos aprakstīt ar deskriptoriem un iekļaut Latvijas kultūraugu gēnu bankas kolekcijās. Ģenētiskie resursi *in situ* (savvaļā) un "on-farm" (dārzos un laukos) apzināmi un saglabājami tāpēc, ka tieši šie ģenētisko resursu paraugi ir pielāgojušies vietējiem apstākļiem, kā arī ir tautas kultūrvēsturiskais mantojums. Tā kā šie ģenētiskie resursi izzūd, to noskaidrošana un saglabāšana ir steidzama. Pētījums dos iespēju noskaidrot un saglabāt Latvijas augu ģenētiskos resursus, izstrādāt ieteikumus turpmākai *in situ* saglabāšanai un nodrošināt ģenētisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

Agroresursu un ekonomikas institūts īstenoja divus pētījumus:

1) "Eiropas Savienības regulējuma par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmes izvērtējums uz lauksaimniecības nozari". Tā mērķis – taksonomijas regulējuma (Eiropas Parlamenta un Padomes 2020. gada 18. jūnija Regulas (ES) 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu 2019/2088 un uz tās pamata EK pieņemto deleģēto aktu) kontekstā kvalitatīvi novērtēt, kā

ES regulējums par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmē lauksaimniecības produktu ražošanu, pārstrādi un primārās piegādes ķēdes. Tādējādi 2024. gadā bija šādi uzdevumi:

a) ievērojot taksonomijas regulējumu (regulu 2020/852 un uz tās pamata EK pieņemto deleģēto aktus), kvalitatīvi novērtēt, kā ES regulējums par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmē lauksaimniecības produktu ražošanu, pārstrādi un primārajām piegādes ķēdēm ;

b) ievērojot taksonomijas regulējumu, kvalitatīvi novērtēt finanšu tirgus iespējamo ietekmi uz lauksaimniecības produktu ražošanu, pārstrādi un primārajām piegādes ķēdēm;

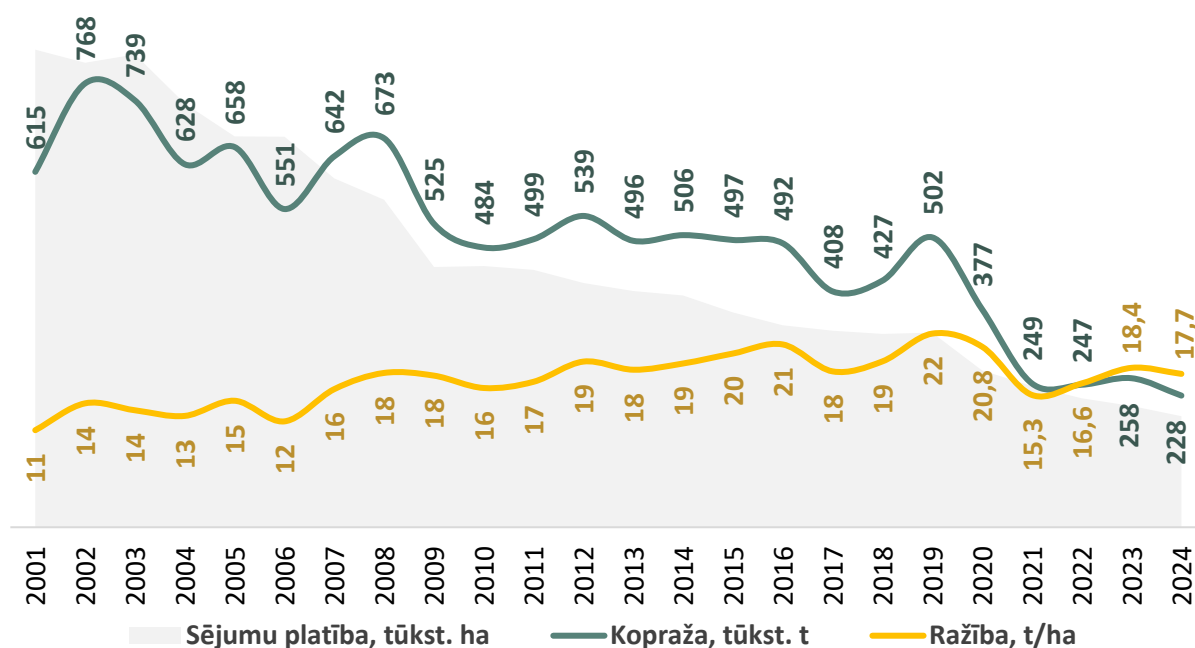
c) ievērojot taksonomijas regulējumu, izstrādāt rekomendācijas Latvijas lauksaimniecības nozarē;

2) "Latvijā audzētu saulespuķu attīstības perspektīvas". Šī pētījuma mērķis ir iegūt zināšanas par saulespuķu audzēšanas prakses iespējām, riska faktoriem un saulespuķu hibrīdu produktivitāti Latvijas apstākļos, kā arī uzsākt valsts klimatiskajiem apstākļiem piemērotu saulespuķu selekciju.

Visi pētījumu pārskati ir pieejami Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pētījumu datubāzē <http://www.llu.lv/lv/apstiprinatie-projekti-1>.

2.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu (*Solanum tuberosum*) stādījumu platība pēdējo 24 gadu laikā ir ievērojami sarukusi – no 51 tūkst. hektāriem līdz 12,8 tūkst. hektāriem 2024. gadā. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kartupeļu platība ir samazinājusies par 1200 hektāriem. Kartupeļu vidējā ražība 2024. gadā bija 17,7 tonnas no hektāra, salīdzinājumā ar 2023. gadu samazinoties par septiņiem centneriem jeb 3,7 %. Sarūkot stādījumu platībai un ražībai, kartupeļu kopražs 2024. gadā bija 228 tūkst. tonnu, kas ir par 30 tūkst. tonnu jeb 11,7 % mazāk nekā gadu iepriekš. (Sk. 2.71. att.)

2.71. attēls. Kartupeļu stādījumu platība, kopražs un ražība Latvijā

Avots: ZM

Kopš 2014. gada kartupeļu

- stādījumu platība ir samazinājusies par 14 tūkst. hektāriem jeb 52,2 % (no 26,8 tūkst. ha līdz 12,8 tūkst. ha 2024. gadā),
- kopražs ir samazinājusies par 278 tūkst. tonnu jeb 55 % (no 506 tūkst. tonnu līdz 228 tūkst. tonnu 2024. gadā),
- ražība ir samazinājusies par 1,7 t/ha jeb 6,8 % (no 19 t/ha līdz 17,7 t/ha 2024. gadā).

Kaut arī ražībai ir pozitīva palielinājuma tendence, ik gadu samazinās kartupeļu aizņemtā platība, sarūkot arī kartupeļu kopražai. Lai saglabātu esošo kartupeļu ražošanas apjomu, ir nozīmīgi jāpalielina kartupeļu stādījumu platība vai arī jāturpina kāpināt kartupeļu ražību.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.18. tab.), redzams, ka 2024. gadā lielākā kartupeļu platība – 4667 ha – tradicionāli reģistrēta Zemgales reģionā un ir par 104 hektāriem vairāk nekā 2023. gadā. Kartupeļu stādījumu platība salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājusies Kurzemes

reģionā (par 702 hektāriem), Vidzemes reģionā (par 165 hektāriem) un Zemgales reģionā (par 104 hektāriem), bet Latgales reģionā tā ir samazinājusies par 193 hektāriem.

2.18. tabula

Kartupeļu stādījumu platība, kopraža un ražība reģionos

Reģions	2022.			2023.			2024.		
	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t
Pierīgas	2287	185	42 255	2583	210	54 132	642	197	12 612
Vidzemes	2334	186	43 521	2827	202	56 979	2992	187	56 032
Kurzemes	2391	128	30 668	1717	169	28 949	2419	171	41 460
Zemgales	5128	199	102 005	4563	191	87 105	4667	187	87 472
Latgales	2709	104	28 210	2307	134	30 939	2114	143	30 288
Kopā	14 850	166	246 659	13 997	184	258 105	12 835	178	227 865

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2024. gadā lielākā un stabilākā kartupeļu ražība bija Pierīgas reģionā – 197 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2023. gadu ražība pieauga Kurzemes un Latgales reģionos, turpretī pārējos reģionos samazinājās, Zemgales reģionā – vidēji par 8 cnt/ha. Lai gan Latgales reģionā ražība 2024. gadā palielinājās, tā joprojām bija viszemākā starp visiem Latvijas reģioniem – 143 cnt/ha.

Vidējā kartupeļu ražība Latvijā 2024. gadā bija 178 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2023. gadu tā ir samazinājusies par 6 cnt/ha, lai gan 2023. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš tā bija palielinājusies par 18 cnt/ha.

Kartupeļu kopraža 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās par 30 240 tonnām jeb 11,7 %. Vislielākā kartupeļu kopraža bija Zemgales reģionā – 87 tūkst. tonnu, kas ir par 367 tonnu mazāk nekā gadu iepriekš. Zemgales reģionā tiek izaudzēta lielākā daļa no kopējā Latvijā izaudzētā kartupeļu apjoma.

Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem: galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Ekstremālie laikapstākļi pēdējos gados un paredzamā nākotnē un to radītie zaudējumi palielina spiedienu uz lauksaimniecības nozarēm, arī kartupeļu audzēšanas nozari, tā ietekmējot kultūraugu ražību un pastiprinot neražas risku.

Vēl viens kartupeļu nozares attīstību kavējošs faktors ir karantīnas slimība – kartupeļu gaišā gredzenpuve – un augu aizsardzības līdzekļu lietojuma trūkums. Tā, piemēram, Latvijā nav reģistrēti augu aizsardzības līdzekļi, kas pasargā kartupeļus no drātstārpiem, tāpēc pasliktinās ražas kvalitāte un šādus kartupeļus ir sarežģīti realizēt pārtikā. Savukārt citās valstīs, ar kurām konkurē Latvijas kartupeļu ražotāji, drātstārpu problēma nav tik izteikta vai arī ir ļauts izmantot vajadzīgos augu aizsardzības līdzekļus, lai apkarotu drātstārpus.

Pieprasījums pēc pārtikas kartupeļiem gadu no gada samazinās. Tiek minēti dažādi iemesli – ēšanas paradumu maiņa, jaunas tendences no pasaules virtuves un iedzīvotāju skaita samazināšanās.

Tāpat ik gadu samazinās kartupeļu stādījumu platība, jo kartupeļi ir resursietilpīgi kultūraugi un to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Viena kartupeļu hektāra izaudzēšanā ir jāiegulda divas līdz trīs reizes vairāk finanšu līdzekļu nekā viena hektāra graudaugu izaudzēšanā. Kopējā kartupeļu aizņemtā platība samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji tos audzē mazāk, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, turklāt maza ražošanas apjoma dēļ tie nespēj konkurēt tirgū.

Kartupeļu platībai Latvijā sarūkot, samazinās arī pārtikas kartupeļu patēriņš, toties palielinās pārstrādes apjoms, kartupeļiem pārtopot par čipsiem vai cieti. Audzēt kartupeļus, no kuriem pēc tam tiek ražoti čipši vai ciete, ir izdevīgāk, jo ir garantēts pārdošanas apjoms, savukārt galdam paredzētos kartupeļus bieži vien ir ļoti grūti pārdot.

Problēmas kartupeļu audzētājiem sagādā produkcijas realizācija. Izaudzētajai produkcijai ir salīdzinoši sarežģītāk konkurēt ar citu valstu izaudzētiem kartupeļiem, jo veikali izvēlas lētākos, nevis tuvāk realizācijas vietai izaudzētos kartupeļus. Tāpat kartupeļu uzpirkšanas bāzes nespēj audzētājiem garantēt stabilu iepirkuma cenu, tāpēc veidojas kartupeļu krājumi un nākamajā sezonā lauksaimnieks ir spiests audzēt kartupeļus mazāk, jo katra nepārdotā ražas tonna rada ievērojamus zaudējumus.

Kartupeļu audzēšana ir business, un, tāpat kā jebkurā biznesā, arī šajā ir jārēķinās ar tirgus pieprasījumu un tā tendencēm. Tādējādi kartupeļu audzētāji ir spiesti audzēt kartupeļus tik daudz, cik pēc tiem ir pieprasījums vietējā un ārējos tirgos. Ar kartupeļiem neapstādītā platība nepaliek tukša, jo kartupeļu audzēšanas saimniecībās tiek audzēti arī graudaugi, lai ievērotu augu seku. No audzēšanas viedokļa, starp kultūraugiem tieši graudaugi ir galvenais kartupeļu konkurents, tāpēc ka atšķirībā no kartupeļiem graudaugu audzēšana neprasa tik lielus resursus un finanšu līdzekļu ieguldījumus.

Lai gan kartupeļu pieejamība veikalos nesamazināsies un patērētājiem tie vienmēr būs pieejami, jautājums ir tikai par to, vai tie būs vietējie vai kaimiņvalstīs audzētie.

Latvijā kartupeļu stādīšana 2024. gadā sākās ierastajā laikā — no aprīļa beigām līdz maija vidum atkarībā no reģiona un augsnes sasilšanas. Agrinās šķirnes jau aprīļa trešajā nedēļā tika stādītas Kurzemē un Zemgalē, jo tur pavasaris jau agri bija silts un augsne piemērota stādīšanas darbiem. Savukārt Latgalē un citos reģionos ar smagāku augsni stādīšanu kavēja pārmērīgs mitrums un zemā temperatūra, apgrūtinot augsnes sagatavošanu. Vietām stādīšana tika uzsākta tikai maija sākumā.

Vairāki lauksaimnieki saskārās ar sēklas kartupeļu pieejamības problēmām, īpaši bioloģiskajā sektorā. Tāpat tika ziņots par sēklu slimībām, piemēram, sudrabaino kraupi un *Erwinia* baktēriju infekcijām.

Laikapstākļu ietekme 2024. gadā. Maijs un jūnijs bija silti un kopumā labvēlīgi kartupeļu attīstībai, taču periodiski sausuma posmi, sevišķi Vidzemē un Zemgalē, negatīvi ietekmēja dīgšanu un agrīno augšanu, īpaši tajos laukos, kuros nebija pieejama apūdeņošana.

Jūlijam bija raksturīgi bagātīgi nokrišņi: trešajā dekādē dažviet nolija trīskāršs nokrišņu daudzums salīdzinājumā ar mēneša normu. Zemgalē šīs lietavas izraisīja lielus ražas zudumus, jo ūdens ilgstoši stāvēja vagās, tā ka daļai saimniecību tika bojāta puse ražas vai dažkārt gandrīz visa. Pastiprinātais mitrums veicināja arī sēņu slimību izplatību, īpaši lakstu puves (*Phytophthora infestans*) attīstību, kas turpinājās līdz pat augusta sākumam un izraisīja bumbuļu puvi.

Augusta sākums bija ļoti karsts un sauss, kavējot kartupeļu augšanu un negatīvi ietekmējot bumbuļu veidošanos, tāpēc daudzviet ražā bija liels īpatsvars mazo bumbuļu, un tas samazināja tirgojamo produkciju un pasliktināja tās kvalitāti.

Ražas novākšanas periods septembrī no nokrišņu viedokļa lielākoties bija labvēlīgs, taču augstā gaisa temperatūra apgrūtināja kartupeļu atdzesēšanu un pareizu uzglabāšanu. Noliktavās netika sasniegta optimālā temperatūra, tāpēc palielinājās bojāšanās risks.

Rudenī, īpaši oktobrī, dažos reģionos lietainais laiks atkal apgrūtināja mehanizēto novākšanu, palielinot mehānisko bojājumu un puves risku. Ilgstošais mitrums pēc novākšanas veicināja noliktavu slimību attīstību, piemēram, mitro puvi un *Fusarium* infekcijas.

2024. gadā daudzviet Latvijā novērota palielināta kartupeļu lapgrauzžu jeb Kolorādo vaboļu izplatība. To veicināja siltā ziema un mazāks salu skaits, kā arī ierobežotais insekticīdu klāsts un tam piemērotie laikapstākļi – siltums un sausums. Kolorādo vaboles efektīvi jāva apkarīt preparāti, kuru sastāvā ir acetamiprīds. Tie tiek plaši izmantoti un ir vieni no pēdējiem pieejamiem neneonikotinoīdu klases līdzekļiem, kurus vēl drīkst izmantot Eiropas Savienībā.

Nākotnē galda un cietes kartupeļu audzētāji Latvijā saskarsies ar klimata pārmaiņu radītām problēmām, kas var ietekmēt ražas apjomu un kvalitāti, tomēr ar atbilstošu pielāgošanos un tehnoloģijām, piemēram, precīzās lauksaimniecības metodēm un izturīgāku šķirņu izmantošanu, nozares attīstība var saglabāties pozitīva.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā strādā divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA “Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet SIA “Orka Latvija” – kartupeļu čipsus.

Droši var apgalvot, ka uzņēmums “Aloja Starkelsen” patlaban ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem ES un pasaulē, kurš specializējies kartupeļu bioloģiskās cietes ražošanā. Šajā uzņēmumā tiek ražota ne vien bioloģiskā kartupeļu ciete, bet arī ciete, kas iegūta no kartupeļiem, kuri audzēti pēc integrētas audzēšanas metodes. Kartupeļu cietes ražošanā tiek izmantotas kartupeļu šķirnes ar lielu cietes saturu. 2024. gadā SIA “Aloja Starkelsen” cietes ražošanas procesā tika pārstrādāts 17 737 tonnu kartupeļu, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir par 1393 tonnām mazāk.

2.19. tabula

Kartupeļu cietes ražošana			
Tirdzniecības gads	2022.	2023.	2024.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	11 375	19 130	17 737
t.sk. bioloģiski audzēti	6180	5464	3325
t.sk. integrēti audzēti	5195	13 666	14 412
Saražotais kartupeļu cietes daudzums, t	2589	3631	3803
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	19,8	19,1	18,4
t.sk. bioloģiski audzēti	19,8	18,3	17,8

t.sk. integrēti audzēti	19,8	19,9	18,6
-------------------------	------	------	------

Avots: Oficiālās statistikas portāls, SIA "Aloja Starkelsen"

Kaut arī 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir sarucis pārstrādāto kartupeļu daudzums, saražotās kartupeļu cietes daudzums ir palielinājies par 172 kilogramiem. Vidējais cietes daudzums kartupeļos bija 18,4 %, kas ir par 0,7 % mazāk nekā 2023. gadā. (Sk. 2.19. tab.)

Latvijā 2024. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 95 audzētāji. Bioloģiskās lauksaimniecības audzēšanas metodi izmantoja visvairāk cietes kartupeļu audzētāju (56), bet integrēto audzēšanas metodi – 39 audzētāji. (Sk. 2.20. tab.)

2.20. tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā

Rādītāji	2022.	2023.	2024.
Platība, ha	824	922	737
t.sk. bioloģiski	572	443	315
t.sk. integrēti	252	480	422
Vidējā ražība, t/ha	13,8	20,7	24,1
t.sk. bioloģiski	10,8	12,3	10,6
t.sk. integrēti	20,6	28,5	34,2
Audzētāju skaits	131	109	95
t.sk. bioloģiski	93	63	56
t.sk. integrēti	38	46	39

Avots: SIA "Aloja Starkelsen"

Cietes kartupeļi 2024. gadā aizņēma 737 hektāru lielu platību, un no tiem aptuveni 315 hektāros kartupeļi tika audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes (par 128 hektāriem mazāk nekā 2023. gadā). Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem – starp tiem galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Atkarībā no kartupeļu audzēšanas veida – bioloģiski vai integrēti – ir ievērojama ražības atšķirība: integrēti audzētiem kartupeļiem tā bija par 23,9 t/ha lielāka, jo bioloģiskajā audzēšanas metodē ir aizliegts izmantot ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus, tāpēc ir apgrūtināta cīņa pret slimībām un lapgraužiem, kas ievērojami palielina kartupeļu ražas zudumu.

Uzņēmums "Orkla Latvija" 2024. gadā pārstrādei čipsos pieņēma 16,4 tūkst. tonnu "Ādažu čipsu" ražošanai audzētu kartupeļu – apmēram par 1756 tonnām vairāk nekā 2023. gadā. Kartupeļi čipsu ražošanai tika audzēti 514 hektāru lielā platībā, un tas ir par 22 hektāriem mazāk nekā gadu iepriekš. (Sk. 2.21. tab.)

2.21. tabula

Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu daudzums čipsu ražošanai

Rādītāji	2022.	2023.	2024.
Saimniecību skaits	14	16	16
Platība, ha	447,5	536	514
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	11 349	14 685	16 441

Avots: SIA "Latfood"

Uzņēmums 2024. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 16 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo katrai šķirnei ir raksturīgas savas audzēšanas nianšes un līdz ar to – arī iepirkuma cena. Čipsu ražošanai uzņēmums "Orkla Latvija" iepirka kartupeļu šķirnes 'Lady Claire' (26,7 %), 'Favola' (14,8 %) 'Lady Rosetta' (12,9 %), 'Beyonce' (11,1 %) 'Kiebitz' (10,6 %), 'Verdi' (10 %), 'Sorentinaun' (8,3 %) un citas (5,6 %). Čipsu kartupeļu pārstrādes apjoms pēdējos gados palielinās, un čipsu rūpnīcai būs nepieciešami pārstrādes kartupeļi.

Kartupeļu sēkludzēšana

Kartupeļi ir Latvijā plaši audzēts kultūraugs, ko izmanto gan pārtikai, gan pārstrādei. Lai iegūtu stabilu kartupeļu ražu, svarīgi ir izvēlēties kvalitatīvu un pārbaudītu kartupeļu sēklas materiālu.

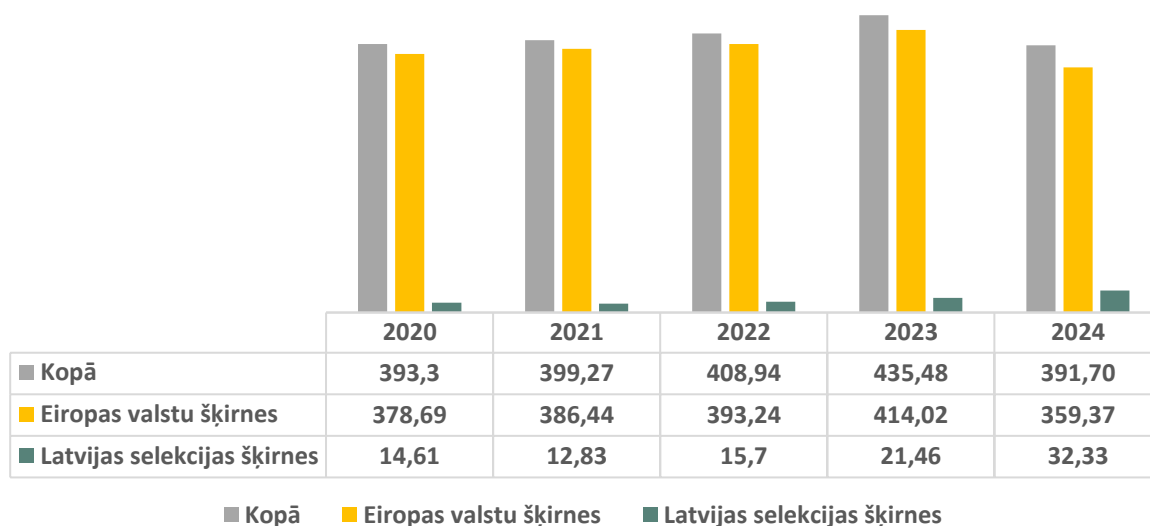
Kartupeļu bumbuļi ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Viena no bīstamākajām slimībām ir kartupeļu gaišā gredzenpuve. Pēc VAAD datiem, 2024. gadā kartupeļu gaišā gredzenpuve ir konstatēta tikai vienā no 663 ņemtajiem kartupeļu paraugiem. Šis pozitīvais paraugs konstatēts pārtikas kartupeļu audzēšanas saimniecībā Zemgalē. Kartupeļu tumšā gredzenpuve nav konstatēta nevienā paraugā. 2023. gadā kartupeļu gaišā gredzenpuve tika konstatēta sešos ņemtajos paraugos piecās pārtikas kartupeļu audzēšanas saimniecībās.

Pirms tam 2022. gadā ne kartupeļu gaišā, ne kartupeļu tumšā gredzenpuve netika konstatēta, savukārt 2021. gadā kartupeļu gaišā gredzenpuve tika konstatēta tikai vienā vietā.

Kartupeļu sēklaudzēšanas platības

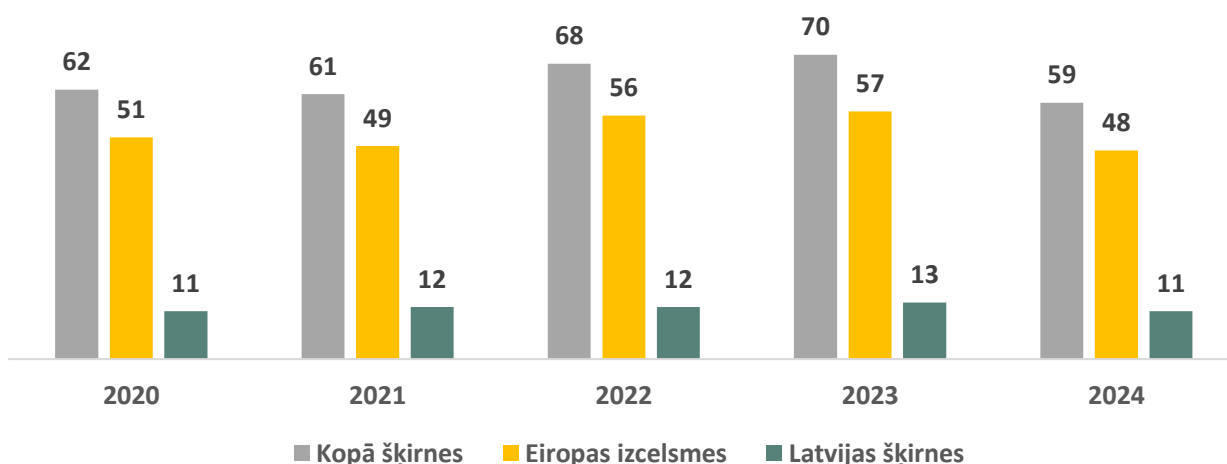
Pēdējos gados kartupeļu sēklaudzēšanas platības ir pakāpeniski palielinājušās. 2020. gadā stādījumi bija 393,3 ha, 2021. gadā – 399,27 ha, 2022. gadā – 408,94 ha platībā, un 2023. gadā sēklaudzēšanas kartupeļu platība sasniedza jau 435,48 ha, taču 2024. gadā tās ir samazinājušās, aizņemot 391,70 ha, kas ir par 43,78 ha mazāk nekā iepriekšējā gadā.

2.72. attēls. Atzītās kartupeļu lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

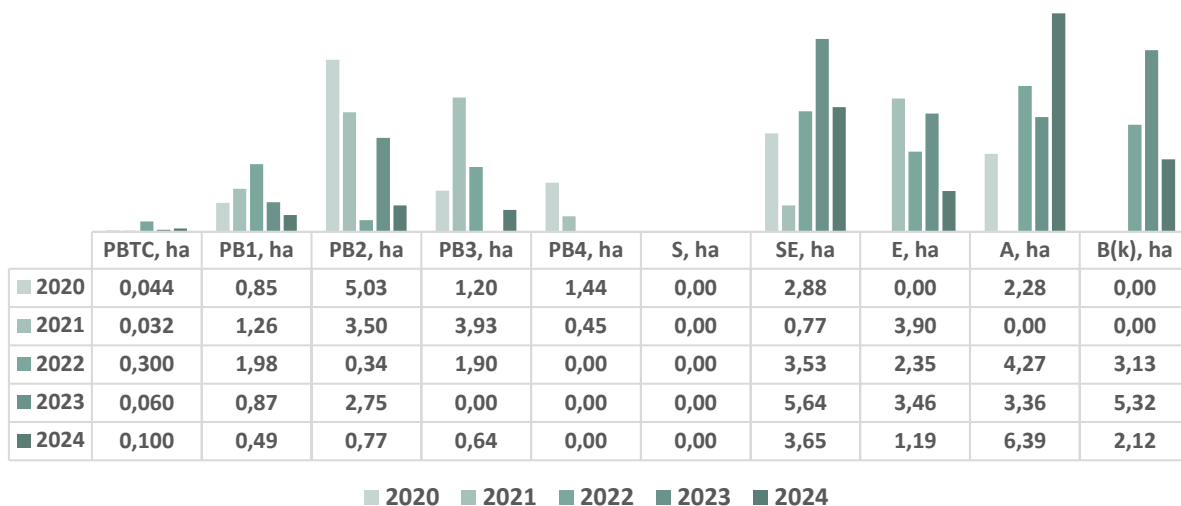
Audzējamo kartupeļu šķirņu skaits pa gadiem pakāpeniski palielinās. 2020. gadā tika audzētas 62 šķirnes, un 2023. gadā tās jau bija 70 šķirnes. Savukārt 2024. gadā šķirņu daudzums ir nokrities uz 59 šķirnēm. Latvijā selekcionētās šķirnes sēklaudzēšanas platībās pa gadiem svārstās no 11 līdz 13 šķirnēm.

2.73. attēls. Audzēto kartupeļu šķirņu skaits atkarībā no izcelsmes

Avots: ZM LD

Pēdējos gados nedaudz palielinās Latvijā selekcionēto šķirņu stādījumu platības. Pārsvārā tiek audzēta pirmsbāzes kategorijas sēkla: PB1–PB4 kategorija, tostarp PBTC kategorija, kas tiek audzēta no ārējās vides norobežotā vietā. 2024. gadā pirmsbāzes kategorijas un bāzes kategorijas (SE un E) sēklas ieguves platība ir samazinājusies, bet tā nedaudz palielinājusies sertificētas kategorijas (A un B) sēklai.

2.74. attēls. Atzītās kartupeļu lauku apskates platības Latvijā selekcionētām šķirnēm, ha

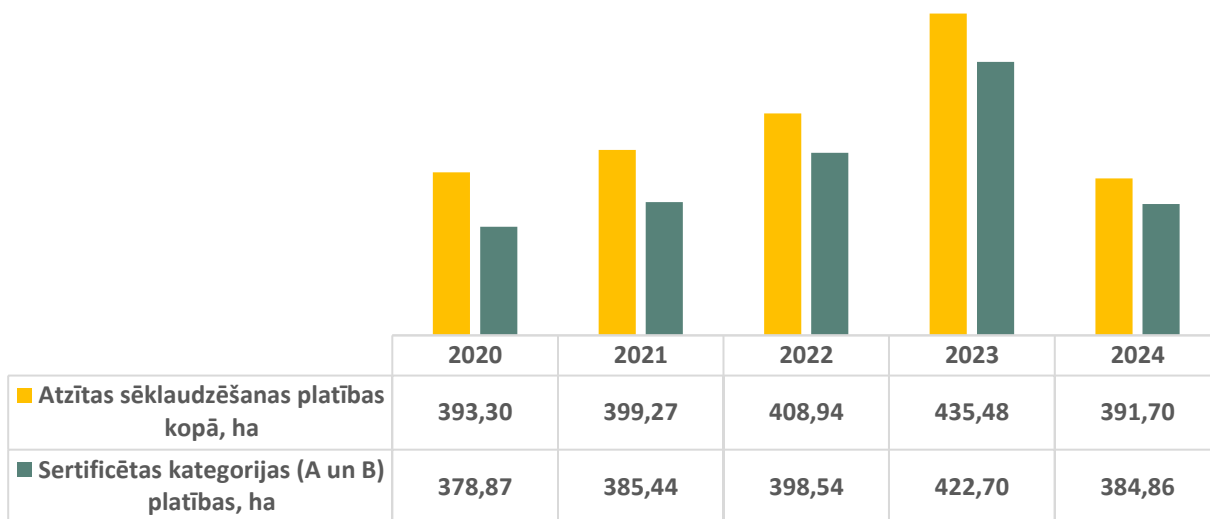
Avots: ZMLD

No Latvijā selekcionētajām šķirnēm 2024. gadā visplašāk tika audzētas galda kartupeļu šķirnes 'Imanta', 'Jogla' un 'Agrie dzeltenie'. Tāpat kā 2023. gadā, sēklaufdzēšanai visvairāk tika izvēlētas galda kartupeļu šķirnes 'Imanta' un 'Jogla'. Cietes kartupeļu šķirne 'Brasla' tika audzēta nedaudz mazākā platībā nekā iepriekšējos gados.

Lielākās platībās 2024. gadā tika audzētas citās Eiropas valstīs selekcionētās galda kartupeļu šķirnes 'Paroli' (41,67 ha jeb 10,6 %), 'Wega' (38,9 ha jeb 9,9 %), 'Laura' (25,88 ha jeb 6,6 %) un 'Gala' (25,63 ha jeb 6,5 %).

Salīdzinājumā ar gadu iepriekš 2024. gadā par 26,89 ha samazinājušās galda kartupeļu šķirnes 'Soraya' platības (2023. gadā tika audzēti 49,30 ha).

Lielāko kartupeļu sēklaufdzēšanas platību 2024. gadā, tāpat kā citus gadus, aizņēma sertificētas kategorijas (A un B) sēklas kartupeļi – 384,86 ha, kas veidoja 98,3 % no kopējās kartupeļu sēklaufdzēšanas platības.

2.75. attēls. Vairāk audzēto kartupeļu kategoriju platības attiecībā pret kopējām kartupeļu sēklaufdzēšanas platībām, ha

Avots: ZM

Kartupeļu ārējā tirdzniecība

Kartupeļu ārējās tirdzniecības apgrozījums 2024. gadā veidoja 20,7 milj. eiro – par 16,0 % vairāk nekā pārskata perioda sākumā. Eksporta vērtība ir palielinājusies par 32,4 %, importa vērtība – par 10,0 %. Ārējās

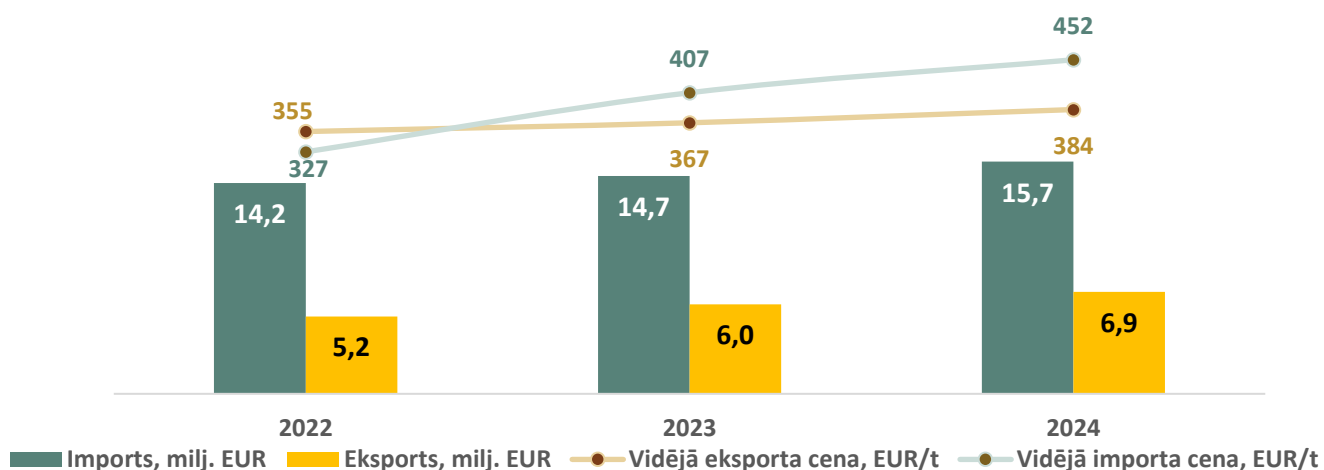
tirdzniecības negatīvais saldo pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam pakāpies par 3,0 %, sasniedzot 8,7 milj. eiro.

Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam kartupeļu importa vērtība ik gadu ir pieaugusi, 2024. gadā sasniedzot 15,7 milj. eiro, t. i., par 1,4 milj. eiro vairāk nekā 2022. gadā. (Sk. 2.76. att.)

Latvijā 2024. gadā 97,0 % kartupeļu tika importēti no ES valstīm: no Lietuvas – 33,9 % no kopējā importa apjoma, no Igaunijas – 31,6 %, no Polijas – 12,8 %, no Zviedrijas – 3,8 % un citām valstīm.

Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam vērojama kartupeļu eksporta pieauguma tendence, perioda beigās tam sasniedzot 6,9 milj. eiro jeb par 32,4 % vairāk nekā 2022. gadā.

2024. gadā 88,4 % no kopējā kartupeļu daudzuma tika eksportēti uz ES iekšējo tirgu: uz Lietuvu –29,3 % no kopējā eksporta apjoma, uz Igauniju – 25,8 %, uz Poliju – 13,0 % un citām valstīm.

2.76. attēls. Kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) imports un eksports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

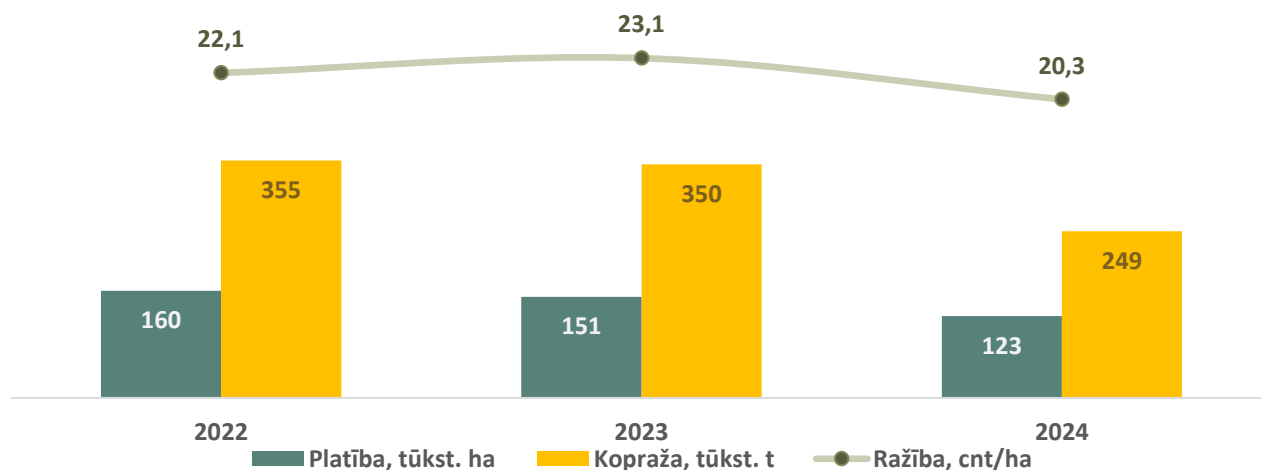
2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapši

Rapša (*Brassica napus*) audzēšana Latvijā joprojām ir viena no nozīmīgākajām lauksaimniecības nozarēm, it īpaši uz eksportu orientētajā segmentā. 2024. gadā nozarē bija vērojamas gan sarežģījumu, gan stabilizācijas pazīmes, kas saistītas ar laikapstākļiem, cenas svārstībām un ES zaļā kursa ietekmi.

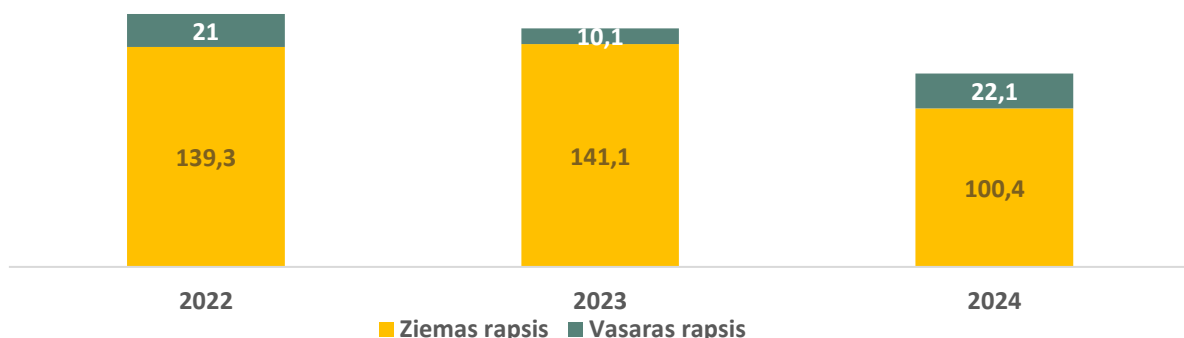
Rapšu platības pēdējo gadu laikā turpina samazināties. 2024. gadā rapša sējumu platība aizņēma 123 tūkst. ha, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir par 28 tūkst. hektāru jeb 18,5 % mazāk. Rapšu vidējā ražība no viena hektāra 2024. gadā bija 20,3 cnt/ha, kas ir par 3 cnt/ha mazāk nekā 2023. gadā. Platībām un ražībai sarūkot, rapšu kopraža 2024. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš samazinājās par 100,4 tūkst. tonnu jeb 28,7 %. (Sk. 2.77. att.)

2.77. attēls. Rapša sējumu platība, kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

No kopējās rapša sējumu platības ziemas rapši 2024. gadā aizņēma 85 % un vasaras rapši – 14 %. Kopējo rapša sējuma platības samazinājumu noteica ziemas rapša platības samazinājums par 40,7 tūkst. hektāru jeb 28,8 %, jo daļa ziemas rapša sējumu nepārziemoja un tika pārsēti ar vasarājiem. Vasaras rapša sējumu platība paplašinājās par 12,0 tūkst. hektāriem jeb 118,8 %. (Sk. 2.78. att.)

2.78. attēls. Rapša sējumu platība, tūkst. ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Ziemas rapša vidējā ražība no viena hektāra samazinājās no 23,7 centneriem 2023. gadā līdz 21,3 centneriem 2024. gadā un bija zemākā pēdējo sešu gadu laikā. Vasaras rapša vidējā ražība pieauga par 1,4 centneriem no hektāra jeb 9,5 %.

2024. gadā ziemas rapšu kopražā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saruka par 121 tūkst. tonnām jeb 36 %, bet vasaras rapšu kopražā pieauga par 20,7 tūkst. tonnām jeb 138 %.

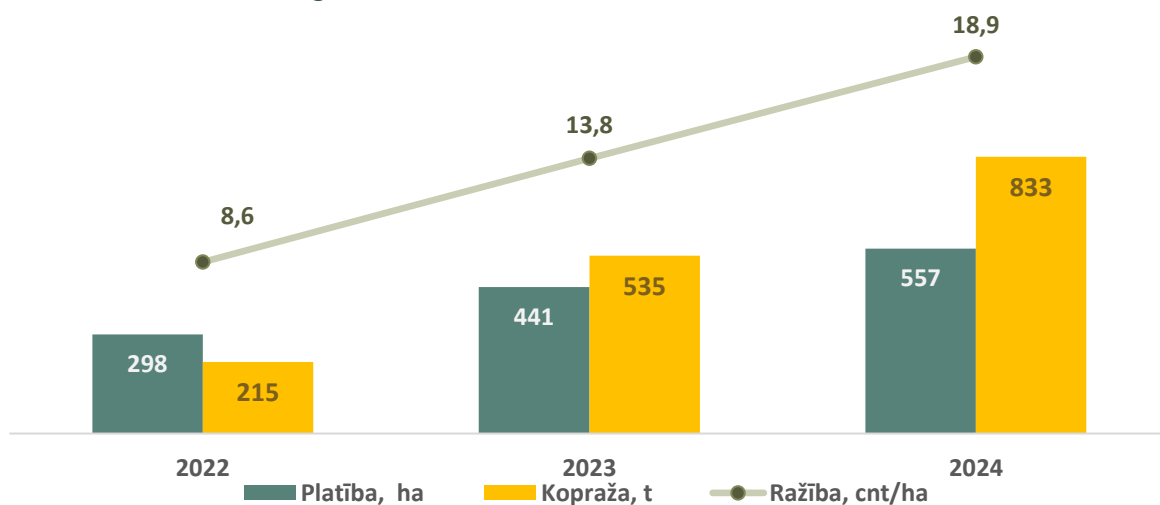
Laikapstākļu ietekme 2024. gadā. 2023./2024. gada ziema bija salīdzinoši maiga, taču vietām mainīgie laikapstākļi (sals un atkala) izraisīja daļēju izsušanu vai sakņu bojājumus. Maijs un jūnijs bija silts, bet ar sausuma posmiem, kas ierobežoja rapša ziedēšanas un sēklu aizmetņu veidošanās kvalitāti. Jūlijs bija lietains, kavējot nogatavošanos, un radīja problēmas ar slimību kontroli. Augusts bija sauss un karsts – labvēlīgs novākšanai, taču dažviet veicināja eļļas kvalitātes pasliktināšanos.

Eļļas lini

Eļļas lini (*Linum usitatissimum*) Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams nekā šķiedras lini un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2024. gadā eļļas lini tika iesēti 557 hektāru lielā platībā – par 116 hektāriem vairāk nekā 2023. gadā.

2.79. attēls. Eļļas linu sējumu platība, kopražā un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Laikapstākļu ietekme 2024. gadā. Maijs un jūnijs bija silts, taču ar izteiktiem sausuma posmiem, īpaši Vidzemē un Zemgalē. Mitruma trūkums kavēja linu dīgšanu, īpaši vieglās smiltis augsnēs, kurās vērojama

nevienmērīga un lēna sēklu attīstība. Jūlijs bija ļoti lietains, īpaši trešajā dekādē, kad daudzviet nokrišņu daudzums vairākas reizes pārsniedza mēneša normu. Šie apstākļi veicināja linu veldrēšanos un sēņu slimību izplatību (piemēram, pelējuma infekcijas uz ziediem un lapām), kas samazināja ražas kvalitāti un sarežģīja kopšanu. Augustā bija sauss un karsts laiks, veidojot labvēlīgus apstākļus novākšanai un ļaujot ievākt ražu bez papildu mitruma riska, tomēr ilgstošais karstums negatīvi ietekmēja eļļas kvalitāti un sastāvu, īpaši, ja augi tika pakļauti mitrumam jau jūlijā.

Eļļas lini ir uzskatāmi par perspektīvu nišas kultūru, jo to produkcijai – īpaši bioloģiski audzētai lineļļai – ir stabils un augošs pieprasījums gan Eiropā, gan citviet pasaulē. Linu produkti tiek novērtēti veselības, pārtikas un kosmētikas tirgū, jo tiem ir liela uzturvērtība un tie satur omega 3 taukskābes un antioksidantus.

Tiesa, šo kultūru ir salīdzinoši sarežģīti audzēt, īpaši bioloģiskajās saimniecībās. Liela raža un kvalitatīva sēklu ieguve prasa

- labas augsnes auglības nodrošināšanu, un tas nozīmē, ka jālieto minerālmēsli, jo bioloģiskie mēslojumi ir lēnāk pieejami augu vajadzībām,
- efektīvu augu aizsardzību, īpaši pret nezālēm un spradžiem,
- precīzu lauka sagatavošanu, jo lini slikti konkurē ar nezālēm, tāpēc sējumiem ir jābūt ļoti tīriem.

Īpaši bīstami ir spradži (*Phyllotreta* spp.), kas vienas dienas laikā var iznīcināt visu linu dīgšanas stādījumu, ja netiek laikus apkaroti. Bioloģiskajā audzēšanā to apkarošana ir ierobežota, tāpēc kultūra tiek pakļauta liela apdraudējumam.

Lai gan eļļas linu platības Latvijā ir salīdzinoši nelielas, šī kultūra ieņem būtisku vietu bioloģiskajā un alternatīvajā lauksaimniecībā. Tie tiek audzēti ne vien eļļas ieguvei, bet arī lopbarībai, pārtikas piedevām un veselības produktiem. Latvijā un citviet Eiropā eļļas lini tiek uzskatīti arī par daudzpusīgu kultūru, kurai ir potenciāls ilgtspējīgā lauksaimniecībā.

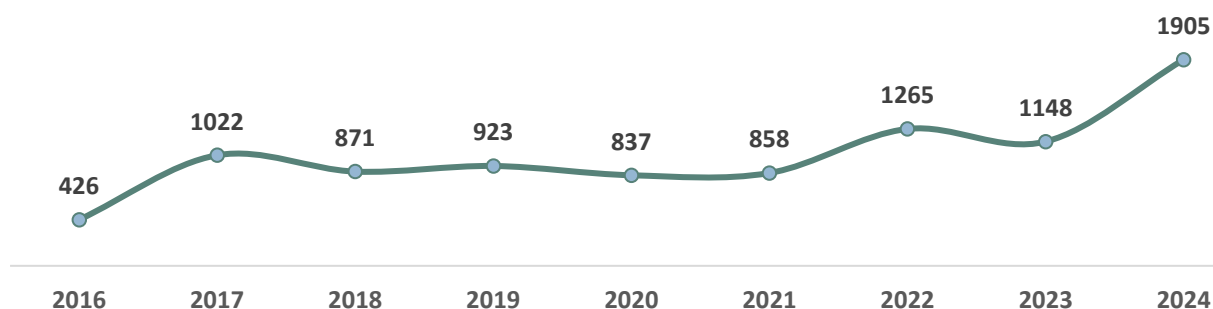
Pašlaik Latvijā gan eļļas, gan šķiedras ieguvei tiek audzētas Rietumeiropas valstīs selekcionētas linu šķirnes, kas Latvijas augsnes un klimatiskajos apstākļos nenodrošina stabilu linu salmiņu un sēklas ražu. Rietumeiropas šķirņu sēklas nogatavojas pārāk vēlu, un mūsu klimatiskajos apstākļos nav iespējams iegūt kvalitatīvu linšķiedru. Kvalitatīvu stiebrīņu iegūšanā liela nozīme ir agrāk novācamām šķirnēm ar īsāku veģetācijas periodu, kad ir novākšanai labvēlīgāki laikapstākļi. Darbs pie linu selekcijas Latgales lauksaimniecības zinātnes centrā ir atjaunots kopš 20. gs. deviņdesmito gadu vidus. Visus šos gadus selekcionāri aktīvi ir iesaistījušies šķiedras un eļļas linu ģenētisko resursu repatriācijā, pavairošanā, izpētē un saglabāšanā, uzturot Latvijā vienīgo šķiedras un eļļas linu kolekciju. Darbs pie jaunu linu šķirņu izveides ir ilglaicīgs un darbietilpīgs un prasa uzcītīgu selekcionāru daudzu gadu darbu. Latvijā ir izveidota jauna linu šķirne 'Vilani', kas ir piemērota Latvijas augsnes un klimatiskajiem apstākļiem, – tas ir viens no priekšnoteikumiem linu nozares attīstībai Latvijā.

Kaņepes

Kaņepju (*Cannabis sativa*) audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, taču pēdējos gados tā strauji attīstās. Arvien vairāk saimniecību izvēlas kaņepes kā alternatīvu vai papildinošu kultūru, īpaši bioloģiskajā segmentā. Galvenais produkcijas virziens joprojām ir kaņepju sēklas jeb "riekstiņi", tomēr pēdējos gados pastiprinās interese arī par šķiedras ieguvei un kanabidiola (CBD) ekstrakta ražošanu.

Kaņepju sējumu platība Latvijā 2024. gadā ir sasniegusi līdz šim vēsturiski augstāko līmeni. Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, salīdzinājumā ar 2023. gadu tā palielinājusies par 757 hektāriem jeb 66 %. (Sk. 2.80. att.).

2.80. attēls. Kaņepju sējumu platība Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Laikapstākļu ietekme 2024. gadā. Maijs un jūnijs bija silts un kopumā labvēlīgs sēklu dīgšanai. Jūlija lietavas vietām apgrūtināja augšanu, bet, tā kā kaņepes spēj ātri augt un konkurēt ar nezālēm, daudzviet saglabājās labs ražas potenciāls. Augusts bija sauss, tāpēc raža tika novākta bez lieliem zudumiem.

Kaņepju platības pēdējo gadu laikā ir stabilizējušās virs 1000 ha un 2024. gadā pat pietuvojušās 2000 ha atzīmei. Galvenais audzēšanas mērķis joprojām ir kaņepju sēklu ieguve pārstrādei, tomēr aizvien lielāka uzmanība tiek pievērsta arī kanabidiola (CBD) ekstrakta iegūšanai no kaņepju ziediem un lapām.

Paredzams, ka kaņepju audzēšana Latvijā turpinās attīstīties, ievērojot pieaugošo pieprasījumu Eiropas Savienībā pēc kaņepju eļļas un dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto

- kompozītmateriālos,
- papīra ražošanā,
- tekstilrūpniecībā,
- pārtikas un kosmētikas industrijā,
- automobiļu un būvniecības sektorā.

Kaņepes atļauts audzēt rūpnieciskām vajadzībām, kā arī dārzkopības mērķiem. Audzējot sējas kaņepes rūpnieciskām vajadzībām, atļauts izmantot tikai ES lauksaimniecības kultūraugu šķirņu kopējā katalogā iekļauto šķirņu sertificētas vai kaņepju saglabājamās šķirnes oficiāli pārbaudītas sēklas ar *THC* saturu zem 0,3%. Tādējādi vairs netiek ierobežots sējas kaņepju audzēšanas mērķis, tā ka nākotnē tas varētu būt par iemeslu plašākai kaņepju audzēšanas un pārstrādes attīstībai Latvijā.

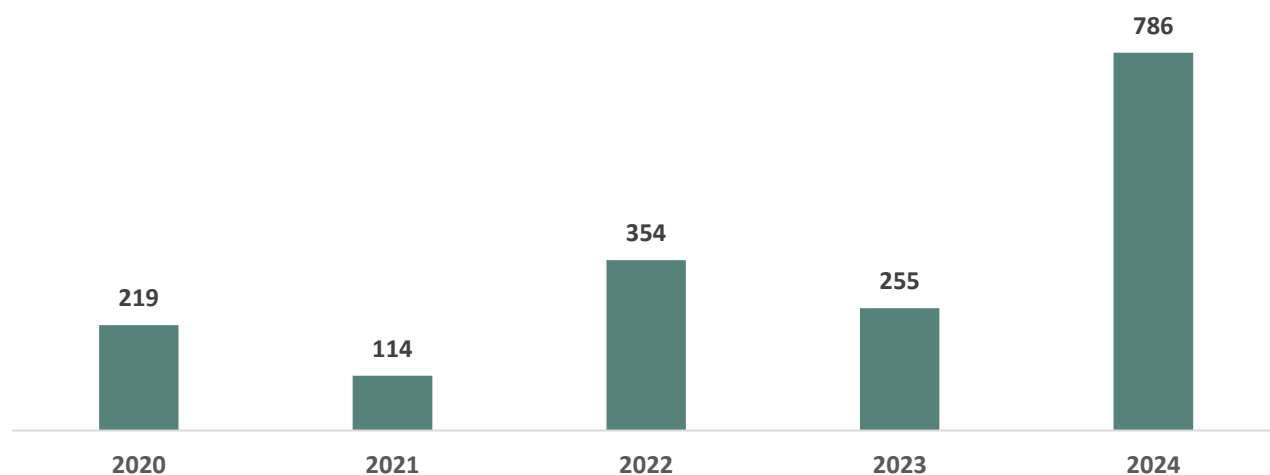
Kaņepju nozare Latvijā 2024. gadā ir stabila, ar izaugsmes potenciālu, īpaši bioloģisko produktu eksporta nišā, tomēr tai nepieciešams atbalsts pārstrādes attīstībai, normatīvās vides sakārtošana un sadarbības veicināšana starp audzētājiem, pētniekiem un pārstrādātājiem.

Eļļas un šķiedraugu sēklaudzēšana

Eļļas augu un šķiedraugu sēklaudzēšana Latvijā pakāpeniski attīstās. 2024. gadā tika audzētas baltās sinepes, sējas kaņepes, sējas lini un saflors.

2020. gadā nelielās sēklaudzēšanas platībās vēl tika audzēta soja, taču pēdējos piecus gadus vairs netiek audzēta sojas sēkla. Ar 2024. gadu uzsākta saflora sēklaudzēšana 18,20 ha lielās atzītās platībās.

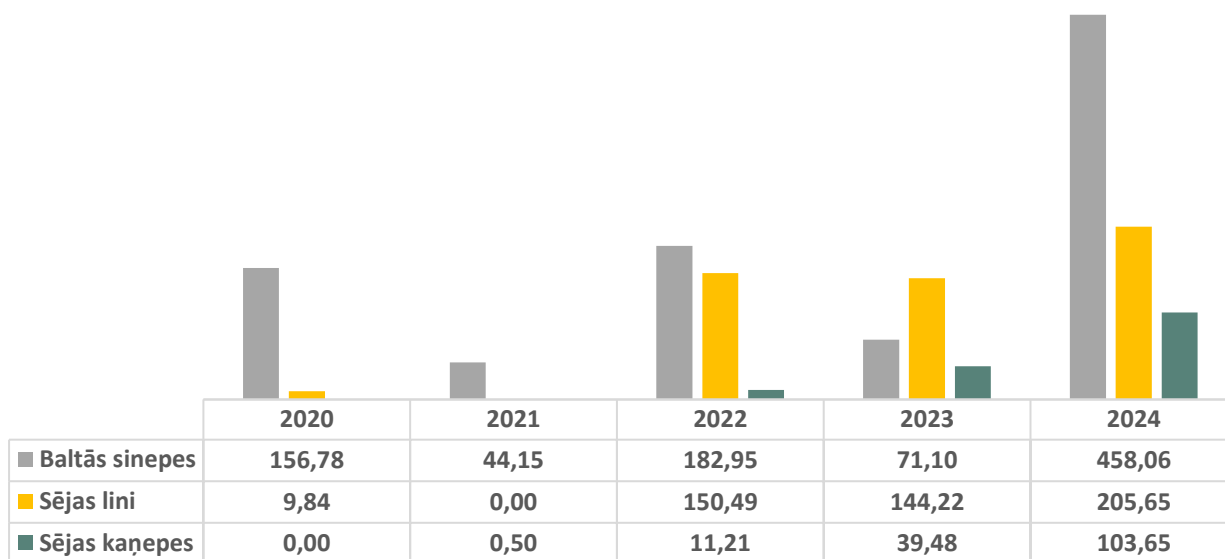

2.81. attēls. Eļļas augu un šķiedraugu kopējās sēklaudzēšanas platības, ha

Avots: ZM

No 2020. gada atsākās sējas linu un no 2021. gada – sējas kaņepju sēklaudzēšana. Eļļas augu un šķiedraugu platības strauji palielinājās 2022. gadā (354,26 ha), 2023. gadā samazinājās par 100 ha, taču 2024. gadā reģistrēts pat 300 % liels sēklaudzēšanas platības pieaugums – 785,56 ha.

Ar 2021. gadu tika uzsākta Latvijā selekcionētās sējas kaņepju šķirnes ‘Loja’ sēklaudzēšana: 0,5 ha lielā platībā audzēta PB kategorijas sēkla. 2024. gadā šķirnes ‘Loja’ sēklaudzēšanas platība sasniegusi 87,18 ha: no tiem 2,39 ha apsēti ar PB kategorijas sēklu, 6,91 ha – ar B kategorijas sēklu un 77,88 ha – ar C2 kategorijas sēklu.

2.82. attēls. Platība, kas atzīta par atbilstošu sertificētas sēklas ieguvei sējas liniem un sējas kaņepēm, ha

Avots: ZM

2024. gadā tika audzētas baltās sinepes 458,06 ha platībā – ievērojami vairāk salīdzinājumā ar 2023. gadu (71,10 ha) un 2022. gadu (166,29 ha). Lielākās platībās 2024. gadā tika audzēta balto sinepju šķirne 'Sinex' (449,36 ha).

Sējas lini 2024. gadā tika audzēti 205,65 ha platībā, kas ir par 61,43 ha vairāk nekā 2023. gadā. Vislielākās platības tika apsētas ar sējas linu šķirnēm 'LS Koral' (88,00 ha) un 'LS Opera' (72,12 ha).

2.13. Biškopība

Biškopības nozare ir viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm, kas turklāt viena no senākajām un tradīcijām bagāta. Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai.

Medusbite ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem, un šo bišu ieguldījums lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizstājams, jo no visiem kukaiņiem apmēram četras piektdaļas augu apputeksnē tieši medusbites.

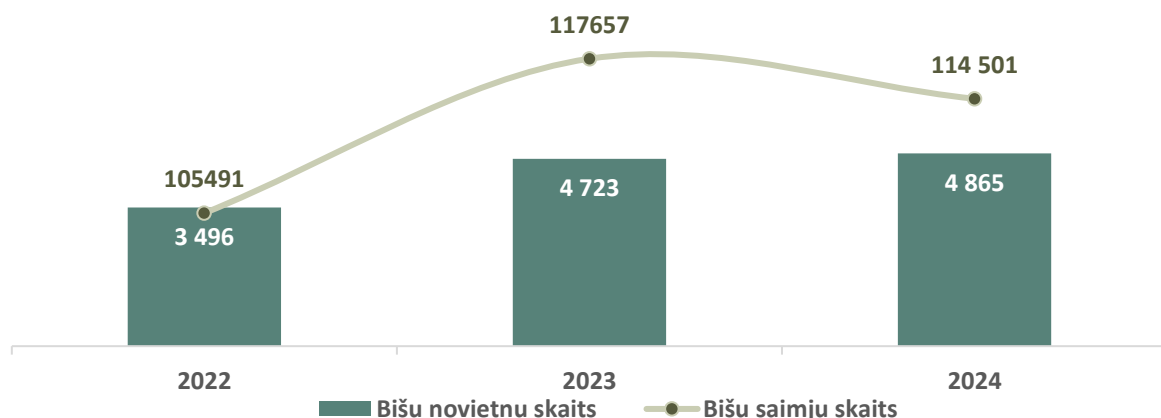
Reālo medusbišu devumu kopā ar savvaļas apputeksnētājiem (kamenēm, vientuļajām bitēm u. c. kukaiņiem) šajā jomā ir grūti aprēķināt naudas izteiksmē, tomēr, novērtējot biškopības nozīmi apputeksnēšanā, ir konstatēts, ka kultūraugu ražas pieaugums ir desmitkārt lielāks nekā tiešās ražotās produkcijas apjoms.

Biškopībā tiek izmantotas Rietumu medusbites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās pasugas ir Krainas (*Apis mellifera carnica*), Itālijas (*Apis mellifera ligustica*) un šo pasugu krustojumi, kā arī Bakfāstas bites, kuras iegūst, savstarpēji krustojot vairāku pasugu medusbites.

Profesionālie biškopji un biškopji amatieri saimnieko gan ar bioloģisko, gan ar konvencionālo metodi, izmantojot piemērotas jaunākās tehnoloģijas, aprīkojumu un labiekārtotas medus pirmsapstrādes telpas.

Bišu saimju lielākais apdraudējums ir bišu parazīts *Varroa destructor*, kas izraisa varroatozi, jo rietumu medusbites *Apis mellifera* pasugām nav rezistences pret šo parazītu, tāpēc, biškopja neaprūpēta un neārstēta, bišu saime mūsu valsts klimatiskajos apstākļos aiziet bojā 1–2 gadu laikā. Šī iemesla dēļ biškopībā palielinās bišu saimes kopšanas izdevumi un darbalaika patēriņš, turklāt saimes apkope prasa specifiskas zināšanas. Biškopībai zaudējumus rada arī lāču uzbrukumi, kas izposta bišu dravas.

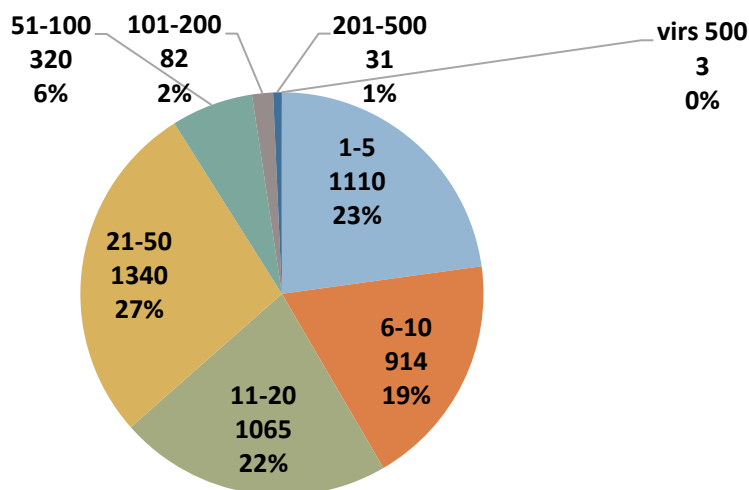
Pēc Lauku atbalsta dienesta (LAD) sniegtās informācijas, 2024. gadā bija reģistrēti 4865 biškopji ar 114 501 bišu saimi. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu biškopju skaits ir palielinājies par 3 %, bet bišu saimju skaits sarucis par 2,7 %. (Sk. 2.83. att.)

2.83. attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

Avots: LDC (LDC dati sagatavoti pēc stāvokļa 01.11.2025.)

Izvērtējot novietņu skaitu sadalījumā pēc bišu saimju skaita 2024. gadā (sk. 2.84. att.) secināms, ka visvairāk (27 %) bijis biškopju novietņu, kurās ir 21–50 bišu saimju, 23 % veido novietnes, kurās ir 1–5 bišu saimes, 22 % bijis novietņu ar 11–20 bišu saimēm un 19 % novietņu – ar 6–19 bišu saimēm, tā ka salīdzinājumā ar gadu iepriekš novietņu sadalījums pēc bišu saimju skaita tajās nav ievērojami mainījies.

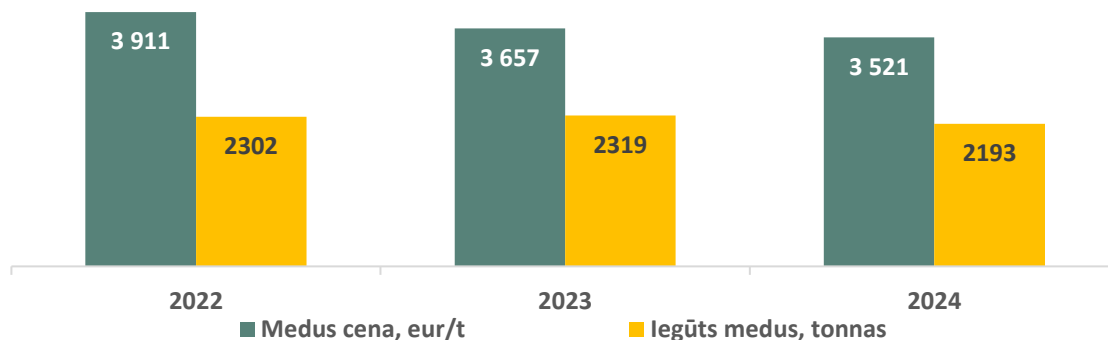
2.84. attēls. Novietņu skaits sadalījumā pēc bišu saimju skaita tajās

Avots: LDC (LDC dati sagatavoti pēc stāvokļa 01.11.2025.)

Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens, kā arī tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes, kas tiek realizētas nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai.

Tirdzniecībā tiek piedāvāts dažāda veida kvalitatīvs un pietiekamā daudzumā saražotais medus – dažādu ziedu medus, liepziedu medus, griķu medus, rapša medus, viršu medus u. c. Biškopji saražoto produkciju realizē gan tieši patērētājiem, gan mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem), pārtikas ražotājiem (konditorejām u. c.), gan vairumtirdzniecībā, kā arī to eksportē. Mainoties tirgus situācijai, biškopības sektorā ir vērojama jauna tendence – apiterapijas attīstība. Apiterapijā bišu ražotie produkti tiek izmantoti cilvēka veselības saglabāšanai un dažādu slimību ārstēšanai.

Analizējot CSP datus, jāsecina, ka trīs gadu periodā vērojams saražotā medus daudzuma un medus vidējās cenas kritums. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2024. gadā saražotā medus daudzums samazinājās par 5,4 %, t. i., saražots 2193 tonnas medus, un vidējā medus cena kritusies par 3,7 % līdz 3521 EUR par tonnu. (Sk. 2.85. att.) Saražotā medus daudzuma un medus vidējās cenas krituma tendence liecina par krīzi biškopības nozarē. Latvijas biškopības biedrība norāda, ka biškopjiem ir grūti pārdot saražoto medu vietējā tirgū un eksportēt, jo iepirkuma cena ir ļoti zema. Pie krīzes iemesliem tiek minēta gan negodīga uzņēmējdarbības vide ES medus tirgū, gan lēta “neautentiska medus” imports no trešajām valstīm.

2.85. attēls. Medus ražošana un vidējā cena

Avots: Oficiālās statistikas portāls, LBB

Latvijas biškopības biedrība 2024. gadā ir īstenojusi KLP Stratēģiskā plānā paredzētās septiņas intervences biškopības nozarē par kopējo atbalsta summu 655 990 eiro, no kuriem 50 % jeb 327 995 eiro ir ES finansējums un 50 % jeb 327 995 eiro – valsts līdzfinansējums, tā sasniedzot izvirzītos mērķus un apmierinot vajadzības.

Biškopības nozarē atbalsta mērķis ir saglabāt nozari, uzlabot biškopības produktu ražošanas efektivitāti un paplašināt tirdzniecības iespējas un vispārējos nosacījumus, ar pasākumiem, kas veicinātu sadarbību starp biškopjiem un tirdzniecības pārstāvjiem, sekmējot saražotās produkcijas realizācijas iespējas, lai vienkāršāk un efektīvāk piedāvātu produkciju tirgū.

Intervenču īstenošanas laikā bija vērojama liela atbalsta saņēmēju interese un problēmas netika novērotas, tāpēc saņemtais finansējums izmantots pilnībā. Biškopības nozarē īstenotas vairākas turpmākminētās intervences.

1. Biškopju un to organizāciju konsultāciju pakalpojumi, tehniskā palīdzība, apmācība, informācija un paraugprakses apmaiņa, izmantojot arī tīklošanu.

Šie pasākumi biškopjiem saņemt konsultācijas un tehnisko palīdzību, tika organizēti semināri, mācību kursi, konferences un citi izglītojošie pasākumi, uzturētas un aprīkotas mācību dravas biškopju konsultācijām, apmācībai, pieredzes apmaiņai, kā arī izdoti informatīvie materiāli. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 99 % apmērā.

2. Ieguldījumi materiālos vai nemateriālos aktīvos un citas darbības, kas vērstas arī uz bišu parazitā un slimību, īpaši varroatozes, apkarošanu.

Intervences laikā iegādāti un biškopjiem izdalīti preparāti pret varroatozi un preparātu lietošanas aizsargkomplekti. Iegādāti arī peru puves testeru izdalīšanai biškopjiem ātrai slimības diagnosticēšanai bišu saimēs un ņemti paraugi nozematozes un Amerikas un Eiropas peru puves noteikšanai. Sniegtas konsultācijas un sagatavoti informatīvie materiāli. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 99 % apmērā.

3. Ieguldījumi materiālos vai nemateriālos aktīvos un citas darbības, kas vērstas arī uz nelabvēlīgu klimatisko apstākļu nodarīta kaitējuma novēršanu un mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem piemērotu apsaimniekošanas praksi izstrādes un izmantošanas veicināšanu.

Īstenojot intervenci, noris darbs pie internetā bāzētas attālinātas monitoringa sistēmas izstrādes, ir iegādātas un dažādās Latvijas vietās pie biškopjiem uzstādītas meteostacijas un monitoringa sistēmas PROHIVER. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 100 % apmērā.

4. Ieguldījumi materiālos vai nemateriālos aktīvos un citas darbības, kas vērstas arī uz bišu skaita atjaunināšanu stropos Savienībā, tostarp bišu audzēšanu.

Intervences laikā iepirkta bišu mātes, organizēts pieredzes apmaiņas brauciens un ierīkots mākslīgi apsēkloto bišu māšu apsēklošanas punkts. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 98 % apmērā.

5. Sadarbība ar specializētām struktūrām, lai īstenotu pētnieciskās programmas biškopības un biškopības produktu jomā.

Tika ierīkotas pētījumu vietas, savākti un izanalizēti medus paraugi un iegādāts aprīkojums ziedputekšņu noteikšanai medū. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 99 % apmērā.

6. Noieta veicināšana, saziņa un tirgvedība, tostarp tirgus uzraudzības rīcība un pasākumi, kuru konkrētais mērķis ir palielināt patērētāju informētību par biškopības produktu kvalitāti.

Tika organizēti pasākumi un demonstrējumi sabiedrības informēšanai par biškopību un biškopības produktiem, veikta aptauja, sagatavoti informatīvie materiāli un interaktīvā Latvijas karte ar vietām, kurās var iegādāties medu un citus bišu produktus. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 100 % apmērā.

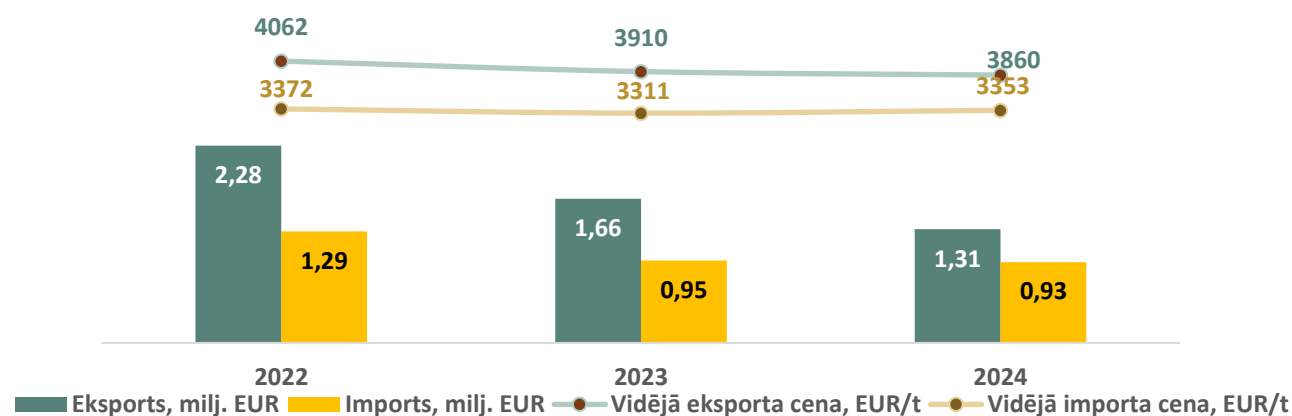
7. Produkta kvalitāti uzlabojoša rīcība.

Īstenojot projektu, iegādāts materiāli tehniskais nodrošinājums pētījumiem, ierīkotas pētījumu dravas, savākti un izanalizēti biškopības produktu paraugi un sagatavoti informatīvie materiāli. Šī intervence īstenota, izmantojot atbalstu 99 % apmērā.

Biškopības produkcijas ārējā tirdzniecība

Lai gan pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam medus tirdzniecības balance Latvijā samazinājās, tā tomēr saglabājās pozitīva. Augstākais eksporta un importa līmenis pārskata periodā tika sasniegts 2022. gadā, bet turpmākos divos gados tirdzniecības plūsma ir samazinājusies. (Sk. 2.86. att.)

2.86. attēls. Medus eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Medus eksporta vērtība pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam kopumā samazinājās par 42 %, bet 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu – par 21 %. Medus importa vērtība pārskata periodā saruka par 28 %, turpretī 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu – par 2 %.

Medus eksporta vidējā cena 2024. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu pazeminājās par 5 % un importa vidējā cena – par 1 %.

Pēc apjoma medus eksports pārskata periodā saruka par 39 %, 2024. gadā veidojot 339,2 tonnas. Lielākais eksporta apjoms bija 2022. gadā – 560,3 tonnas. Savukārt medus importa apjoms pārskata periodā samazinājās par 27 % un bija 277,9 tonnas, bet lielākais importa apjoms bijis 2022. gadā – 381,2 tonnas.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Latvijas lauksaimniecībā netradicionālās lauksaimniecības nozarēm ir ļoti svarīga nozīme. Tās dod iespēju uzņēmīgiem cilvēkiem meklēt risinājumus, kā apsaimniekot savus īpašumus, dažādojot lauksaimniecisko ražošanu un nodrošinot darbavietas ne vien sev, bet arī vēl kādam. Nozīmīgākās netradicionālās lauksaimniecības nozares lopkopībā ir truškopība, kažokzvēru audzēšana, strauskopība, briežu un kamieļu sugas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšana.

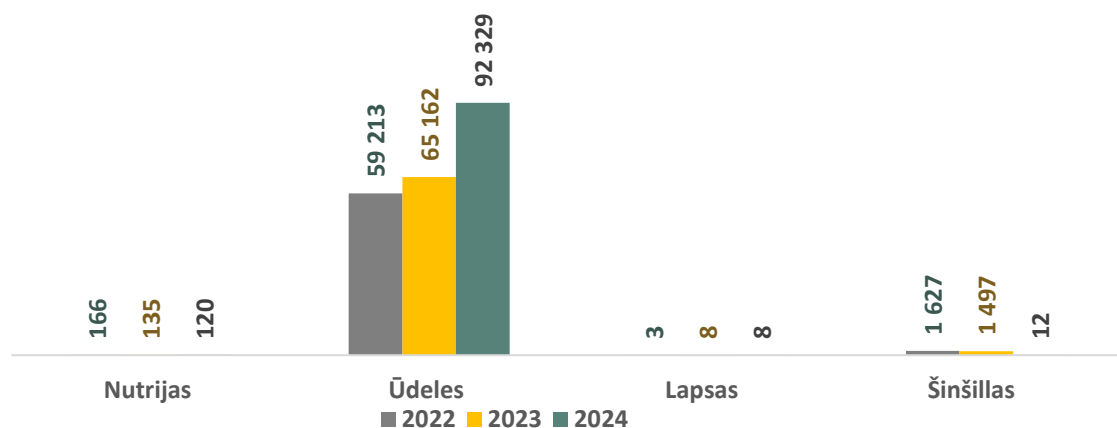
Kažokzvēru audzēšana

Kažokzvēru audzēšanai Latvijā ir senas tradīcijas kopš pagājušā gadsimta sākuma. Pirmās specializētās zvērsaimniecības “Gauja” un “Jugla” tika dibinātas 1945. gadā. Lai uzlabotu kažokzvēru šķirnes, to produktivitāti un kažokādu kvalitāti, daudzus gadus Latvijas zvēraudzētāju asociācijas vadībā tika īstenota audzēšanas programma zvērkopībā, ļaujot iegūt augstas kvalitātes produkciju. Iegūtās kažokādas tika eksportētas un veiksmīgi pārdotas starptautiskajās kažokādu izsolēs.

2022. gada oktobrī Saeimas atbalstītie grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā paredz, ka no 2028. gada Latvijā būs liegta lauksaimniecības dzīvnieku audzēšana, ja tās vienīgais vai galvenais nolūks ir kažokādu ieguve.

Grozījumi likumā neaizliedz iegūt kažokādas medību ceļā vai to tirdzniecību. Socioloģisko aptauju rezultāti parādīja, ka sabiedrības vairākums neatbalsta dzīvnieku audzēšanu kažokādu ieguvei. Sabiedrības viedoklis Latvijā atspoguļo vispārēju tendenci Eiropā. Dažādi zvēraudzēšanas aizliegumi ir pieņemti lielā daļā Eiropas valstu – Austrijā, Beļģijā, Bosnijā un Hercegovinā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Horvātijā, Igaunijā, Itālijā, Lielbritānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Norvēģijā, Serbijā, Slovākijā, Slovēnijā, Šveicē, Ungārijā un Ziemeļmaķedonijā. Vācijā zvēraudzēšana tika pārtraukta 2019. gadā stingrāku labturības prasību dēļ. Nozarei dots piecu gadu pārejas periods, lai tā varētu atgūt ieguldītos finanšu resursus un pārorientēt ražošanu.

2.86. attēlā atspoguļotie dati liecina, ka 2024. gadā krasi samazinājās LAD reģistrēto šinšillu (par 99 %) un nutriju skaits (par 11 %), toties par 42 % palielinājās ūdeļu skaits. 2024. gadā kažokzvēri tika turēti 30 saimniecībās. Vaislas kažokzvēru audzēšanā iesaistīto saimniecību skaits 2024. gadā ir samazinājies līdz trīs saimniecībām.

2.87. attēls. Izaudzēto kažokzvēru skaits

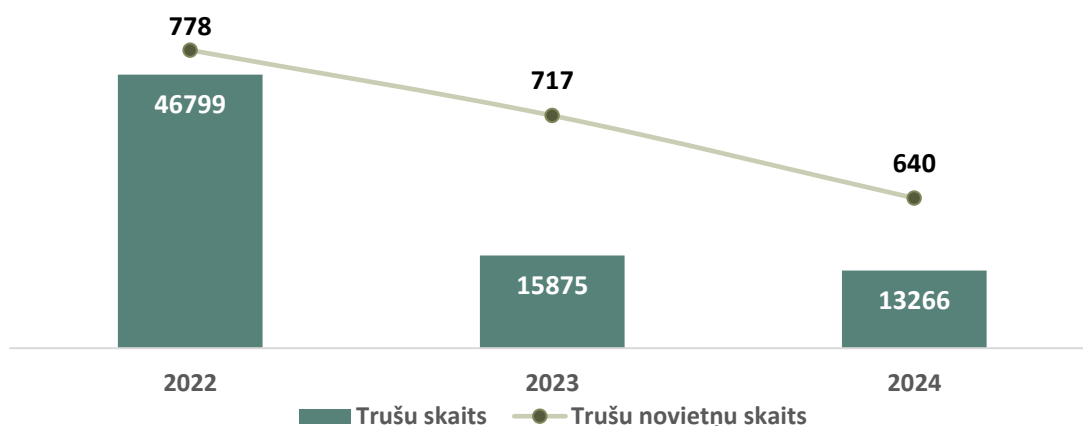
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Truškopības nozare

Truškopības nozare ieņem stabilu vietu starp netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm. Šajā nozarē ir ātra aprite, tajā tiek iegūta augstvērtīga gaļa un ādiņas, turklāt nozares pārstāvji aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši un truši, kas ir dekoratīvie mājas mīldzīvnieki. Kā zināms, tieši truša gaļa satur visvairāk olbaltumvielu, bet mazāk tauku un holesterīna, tāpēc ir sevišķi piemērota bērniem un cilvēkiem, kas dod priekšroku veselīgam uzturam. Nozares mērķis ir veicināt truškopības nozares izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā un tā sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Kā liecina 2.87. attēlā redzamie dati, 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 16,4 % saruka to LAD reģistrēto saimniecību skaits, kurās tiek audzēti truši, par 10,7 % samazinoties arī tajās audzēto trušu skaitam.

2.88. attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Truškopju intereses Latvijā pārstāv divas nevalstiskās organizācijas – Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība “Trusis un citi” un Latvijas šķirnes trušu audzētāju asociācija. Abas organizācijas ir izstrādājušas un īsteno audzēšanas programmu truškopībā. Tās mērķis ir izkopt un palielināt šķirnes trušu ganāmpulkus, kā arī uzlabot saimnieciski derīgās īpašības, kas raksturīgas konkrētajai populācijai. 2024. gadā trušu ciltsdarbā bija iesaistīta 31 pārraudzības saimniecība un 12 snieguma pārbaudes saimniecību. Minētās organizācijas sadarbībā ar LLKC organizē apmācības kursus trušu pārraugiem un vērtētājiem, kā arī dažādus mācību un izglītojošus seminārus visiem, kurus interesē truškopība, tā sekmējot zināšanu paplašināšanu par truškopību un iepazīstinot interesentus par iespēju sākt trušu audzēšanu. Šīs audzēšanas programmas īstenošanā 2024. gadā bija iesaistījušās 12 saimniecības.

Latvijas šķirnes trušu audzētāji 2024. gadā ar saviem izaudzētajiem tīršķirnes trušiem piedalījās vairākās starptautiskās izstādēs Polijā, Slovākijā, Čehijā un Lietuvā, iegūstot augstu novērtējumu.

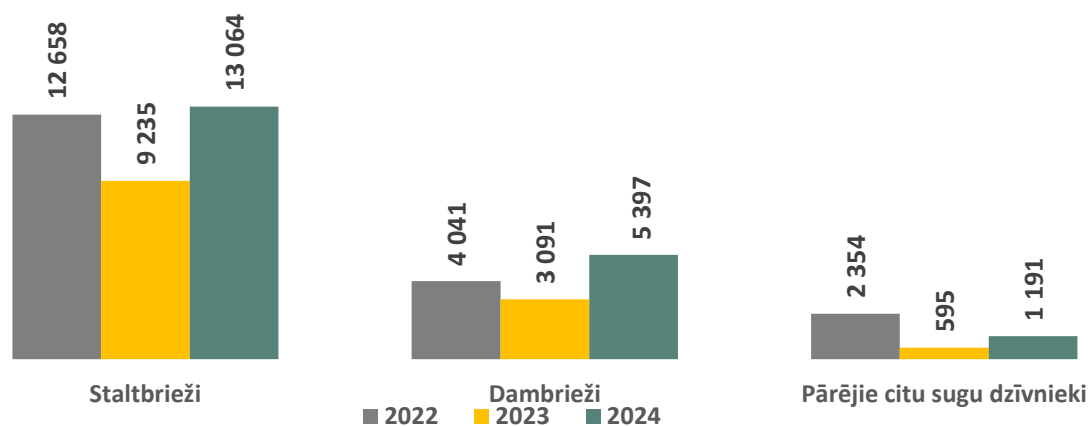
Lai popularizētu truškopības nozari Latvijā, 2024. gadā Latvijas novados notika daudz pasākumu, kuros piedalījās abu šķirnes trušu audzētāju organizāciju biedri un eksperti: trušu izstādes un praktiskās mācības Rāmavā, Birzgales lauku festivāls, izstāde “Trusis un citi 2024” un starptautiska trušu audzētāju diena Užavas pagasta “Mūrniekos”. Visu šo pasākumu galvenais uzdevums bija iepazīstināt interesentus ar iespēju sākt trušu audzēšanu, tikties ar šķirnes trušu audzētājiem, gūt ieskatu par saimnieciski derīgākajām šķirnēm, iegādāties trušus, kā arī popularizēt to ģenētiskās kvalitātes rādītājus.

Briežkopība un citu sugu dzīvnieku audzēšana

Latvijā pārsvarā tiek audzēti briežu sugas dzīvnieki – staltbrieži, dambrieži, stirnas – un kamieļu sugas dzīvnieki – kamieļi, lamas, alpakas, kā arī citu sugu dzīvnieki.

2024. gadā Latvijā bija reģistrētas 159 saimniecības, kurās tiek audzēti briežu un citu sugu dzīvnieki, t. i., par astoņām saimniecībām vairāk nekā iepriekšējā gadā. Kopumā tajās tika turēti 19 652 dzīvnieki, kas ir par 50 % vairāk nekā 2023. gadā. Analizējot dzīvnieku skaita pārmaiņas pa sugām, var secināt, ka visstraujāk 2024. gadā ir pieaudzis citu sugu dzīvnieku skaits, kas ir divkārtējies: dambriežu skaits ir palielinājies par 75 %, staltbriežu skaits – par 41,5 %. Straujais citu sugu dzīvnieku skaita pieaugums skaidrojams ar to, ka dzīvnieku turētāji daudz aktīvāk sniedza datus. (Sk. 2.89. att.)

2.89. attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Par nozīmīgu un visai rentablu netradicionālās lauksaimniecības nozari Latvijā ir kļuvusi briežu audzēšana slēgtās platībās. Tā sekmē mazvērtīgās zemes izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību un nodarbinātību, kā arī piedāvā iegūto gaļu un ragus vietējā tirgū un eksportam. Latvijā saimniecības ir orientētas galvenokārt uz dzīvnieku selekciju un vaislas dzīvnieku tirdzniecību, ieņēmumus gūstot arī no komercmedību organizēšanas, tūrisma un briežu gaļas ražošanas. Briežu audzēšanu koordinē biedrība “Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”, kas ir izstrādājusi un īsteno audzēšanas programmas staltbriežiem un dambriežiem. Tās mērķis ir uzlabot Latvijā audzēto staltbriežu populāciju, audzējot augstvērtīgus vaislas dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, pareizu

eksterjeru, kā arī uzlabot un pavairot vaislas dambriežu populāciju, kura Latvijas klimatiskajos apstākļos nodrošinātu kvalitatīvu dzīvnieku ieguvu vaislai, trofejām un gaļai.

2024. gadā biedrība “Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija” organizēja starptautisku pasākumu “Staltbriežu un dambriežu vaislas bulļu snieguma un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”. Tā mērķis bija noteikt ģenētisko kvalitāti atzītās Latvijas vaislas briežu audzēšanas saimniecībās audzētiem vaislas bulļiem, salīdzināt to ar citās ES valstīs sasniegtajiem rezultātiem, popularizēt briežkopības nozari un ciltsdarbu Latvijā un veicināt briežkopības produkcijas eksportu. Šajā pasākumā piedalījās vairāk nekā 60 dalībnieku – vaislas briežu audzētāji un nozares speciālisti no Latvijas un ārvalstīm.

Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežu audzēšanas saimniecības Latvijā un ārzemēs un gan vietējā, gan starptautiskā mērogā demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā.

2024. gadā tika pabeigti vairāki apjomīgi zinātniskie pētījumi briežkopības nozarē. Viens no tiem bija projekts “Mūsdienīga briežu, pilna cikla bioekonomiska bezatlikumu pārstrāde ar gala produktu – izejvielu ar augstu pievienoto vērtību pārtikas, kosmētikas un farmācijas industrijai iegūšanai”. Šajā projektā iegūto rezultātu ieviešana praksē paver plašas iespējas vietējiem uzņēmējiem, kas ražo briežu gaļu, pārstrādāt un papildus ražot augstas pievienotās vērtības produktus no līdz šim neizmantotām izejvielām Latvijas un eksporta tirgum. Jāpiebilst, ka projekta inovatīvās tehnoloģijas var tikt attiecinātas uz visām pārnadžu sugām, kas tiek audzēti gaļai, – briežiem, aitām, kazām, liellopiem, kā arī medībās iegūtajiem dzīvniekiem.

Strausu audzēšana

Strauskopība ir specifiska nišas nozare, kuras attīstība Latvijā aizsākās 2003. gadā. Kopš tā laika strausu audzētāju skaits ir ievērojami sarucis, taču palikušie audzētāji ir stabili šīs nozares pārstāvji. Nozares galvenais mērķis ir iegūt kvalitatīvu gaļu, olas, ādu un vaislas cāļus ganāmpulku pavairošanai.

Kā liecina LAD sniegtie dati, to saimniecību skaits, kurās tiek audzēti strausi, ar katru gadu samazinās un 2024. gadā Latvijā bija reģistrētas 23 saimniecības, kurās tiek audzēti 145 strausi. Tātad to ir par 22 % mazāk nekā iepriekšējā gadā.

Tik un tā nozare joprojām ieņem stabili vietu citu netradicionālās lauksaimniecības nozaru vidū. Strausu audzētāju saimniecības ir atradušas savus nišas produktus, daudzas iesaistījušās lauku tūrismā, ar eksotiskajiem putniem piesaistot apmeklētājus. Arvien vairāk tiek ražota ne tikai strausu gaļa un olas, bet arī dažādi novatoriski šo produktu izstrādājumi gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Lai gan šo putnu gaļu tiek pieprasīta ne vien Latvijas, bet arī pārējo Eiropas valstu tirgū un vietējiem lauksaimniekiem ir interese par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās tik intensīvi, cik gribētos. Lai šī nozare Latvijā kļūtu perspektīva, nepieciešama ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielā apjomā, bet ar iespējami mazākiem ieguldījumiem.

Vīngliemežu audzēšana

Kopš 20. gs. 90. gadu vidus, kad Latvijā tika uzsākta mērķtiecīga vīngliemežu audzēšana, nozares attīstība ir noritējusi diezgan lēni un tajā ir noturējušies vien nedaudzi. Dārgās uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, kā arī uzpircēju piedāvātā mazā cena nesekmēja izaugsmi. 2024. gadā, pēc PVD datiem, Latvijā reģistrēto gliemežu audzētavu skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir nav mainījies un tas ir 211.

Latvijā tiek audzētas divu ēdamo gliemežu sugas – parka jeb īstie vīngliemeži *Helix pomatia* un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži *Helix aspersa*. Audzēšanai Latvijā vairāk piemēroti ir tieši parka vīngliemeži, kas labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kas tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Vīngliemeži ir lielisks olbaltumvielu un aminoskābju avots, turklāt to gaļa nesatur holesterīnu. Savukārt gliemežu gļotas (mucīns) veiksmīgi tiek izmantotas kosmētikas ražošanā. Uzņēmīgi ilggadējie nozares pārstāvji ir atraduši pielietojumu arī gliemežu čaumalām: tās tiek izmantotas floristikā, no tām amatnieki izgatavo dažādas rotaslietas un suvenīrus. Savukārt no gliemežu ķidām tiek gatavota barība zivīm. Tādējādi vīngliemežu audzēšana ir viena no netradicionālās lauksaimniecības nozarēm, kas spēj nodrošināt efektīvu bezatlikuma produkcijas pārstrādi. Turklāt vīngliemežu audzētavas uzņem tūristus, tā piedaloties tūrisma attīstības veicināšanā.

Slieku audzēšana

Latvijā arvien lielāku popularitāti iegūst biohumusa – ar slieku palīdzību iegūta organiskas izcelsmes mēslojuma – ražošana. Biohumuss pamatoti tiek dēvēts arī par zemes “dakteri”, kas palīdz to atveseļot un bagātināt, jo satur augiem nepieciešamās vielas – fermentus, vitamīnus un augu attīstības hormonus. Sliekas noteikti var uzskatīt par vienu no nozīmīgākajām auglīgas augsnes veidotājām un uzturētājām. Tās piedalās organisku vielu noārdīšanā un mineralizācijā, augsnes struktūras un humusa veidošanā, tāpēc pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa, ko var izmantot zemes auglības uzlabošanai gan bioloģiskās, gan piemājas saimniecībās, palielinās ne vien Latvijā, bet arī citās valstīs. Tāpat sliekas ir izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sīvēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva) un pārstrādei proteīnā.

Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi – kūstmēsli, augu un citas pārtikas atliekas, veicinot vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir liels olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

Latvijā tiek audzētas Kalifornijas sarkanās *Eisenia fetida* sliekas un dendrobaenas ģints *Eisenia veneta* sliekas. Kalifornijas sliekas savu īpašību dēļ tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus un substrātus un iegūtu biohumusu, savukārt dendrobaena sliekas ar savu izmēru un dzīvīgumu ir kļuvušas pieprasītas no Eiropas un citu valstu makšķerniekiem un tiek audzētas arī proteīna ieguvei, lai to izmantotu kā dzīvnieku barības piedevu. Savukārt Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Lauksaimniecības un pārtikas tehnoloģijas fakultātes zinātnieki veic pētījumus par slieku proteīna izmantošanu arī cilvēku pārtikā.

2024. gadā PVD bija reģistrētas 26 slieku audzētavas, to skaitam salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nemainoties. Lauku saimniecības slieku audzēšanu izvēlas galvenokārt kā pamatsaimniekošanas papildnozari. Lielākā problēma Latvijā ir nodrošināt vienādu biohumusa kvalitāti dažādās saimniecībās – tas veicinātu gan eksportu, gan lielāku peļņu.

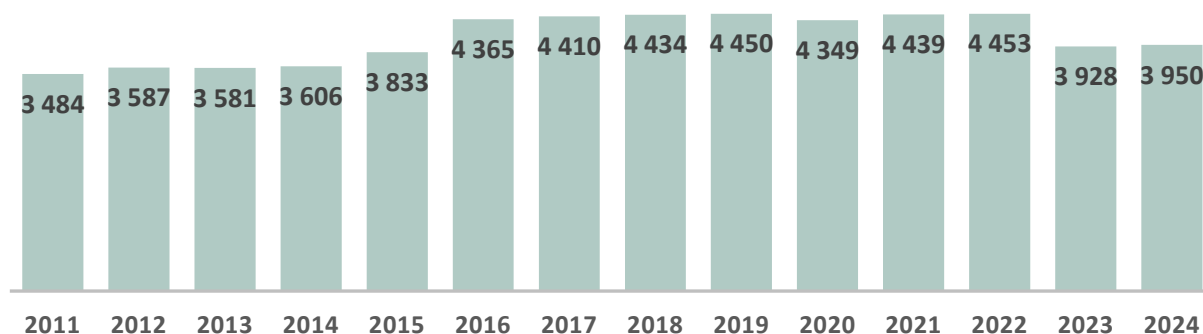
Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes (LBTU) zinātnieki sadarbībā ar cūku audzētājiem, cūkkopības nozares speciālistiem un lopbarības ražotājiem 2024. gada oktobrī uzsāka projekta “Insektu un slieku izcelsmes proteīns kā alternatīva tradicionālajiem olbaltumvielu avotiem cūku barībā klimatneitralitātes mērķu sasniegšanai” īstenošanu. Tā mērķis ir izpētīt jaunu, bioloģiski pilnvērtīgu piedevu – insektu un slieku izcelsmes proteīnu – kā alternatīvu tradicionālajiem olbaltumvielu avotiem cūkām paredzētā lopbarībā.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

Bioloģiskā lauksaimniecība ir lauksaimniecības metode, kuras mērķis ir pārtikas ražošana un zemes apsaimniekošana, ievērojot vides un dzīvnieku labturības principus. Lai nodrošinātu produktu kvalitāti un atbilstību bioloģiskās lauksaimniecības standartiem, bioloģiskajiem lauksaimniekiem jāatbilst stingrai kontroles sistēmai. Šī kontrole garantē prasību ievērošanu un aizsargā patērētājus, veicinot uzticēšanos bioloģiskās pārtikas kvalitātei.

2024. gada beigās tika reģistrēts 3950 bioloģiskās lauksaimniecības operatoru, un salīdzinājumā ar 2023. gadu to skaits nav ievērojami mainījies (sk. 2.90. att.). Analizējot operatoru skaita pārmaiņu grafiku, secināms, ka to skaits vēl nav atgriezies 2022. gada līmenī, turklāt ir novērojams noteikts periodiskums. Šo periodiskumu, visticamāk, var izskaidrot ar bioloģiskās lauksaimniecības operatoru piecu gadu saistību periodu, kas noteikts finanšu atbalsta saņemšanai saskaņā ar Kopējo lauksaimniecības politiku.

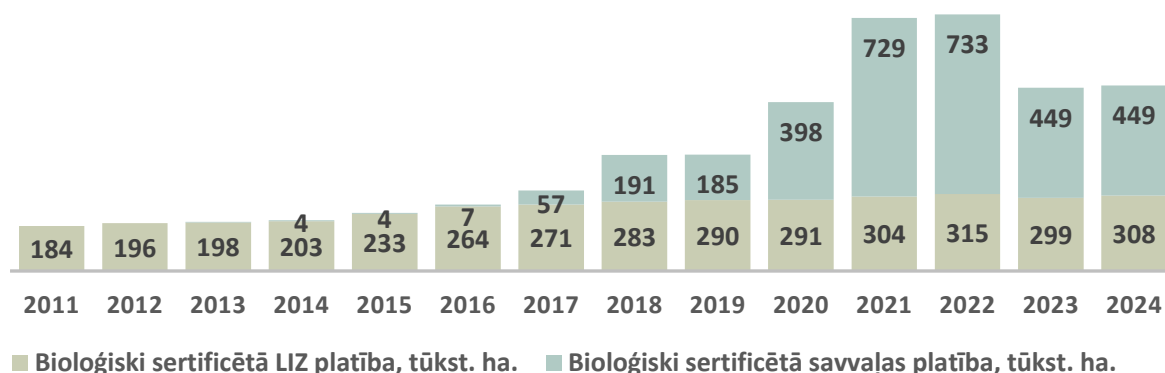
No visiem reģistrētajiem bioloģiskās lauksaimniecības operatoriem 3396 operatori tika sertificēti produktu ražošanas jomā, 298 – produktu ražošanas un sagatavošanas jomā, 113 – produktu sagatavošanas jomā, 10 – produktu importa un eksporta jomā un 132 – produktu izplatīšanas un uzglabāšanas jomā.

2.90. attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

Avots: ZM pēc PVDun CSP datiem

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificējamā platība ne pēc apjoma, ne struktūras ievērojami nemainījās (sk. 2.91. att.). Sertificētā LIZ platība 2024. gadā palielinājās par 9000 hektāru. Bioloģiski sertificētās izmantotās LIZ īpatsvars no kopējās izmantotās LIZ (pēc CSP statistikas tabulas LAG010: 2024. gadā Latvijā konstatētā LIZ platība bija 1970,7 tūkst. ha) sasniedza 15,7 % – par 0,5 % vairāk nekā 2023. gadā. No šīs platības 273,2 tūkst. ha bija sertificēta kā bioloģiskās lauksaimniecības platība, 19,4 tūkst. ha – kā otrā gada platība pārejas periodā uz bioloģisko platību un 15,9 tūkst. ha – kā pirmā gada platība pārejas periodā uz bioloģisko platību.

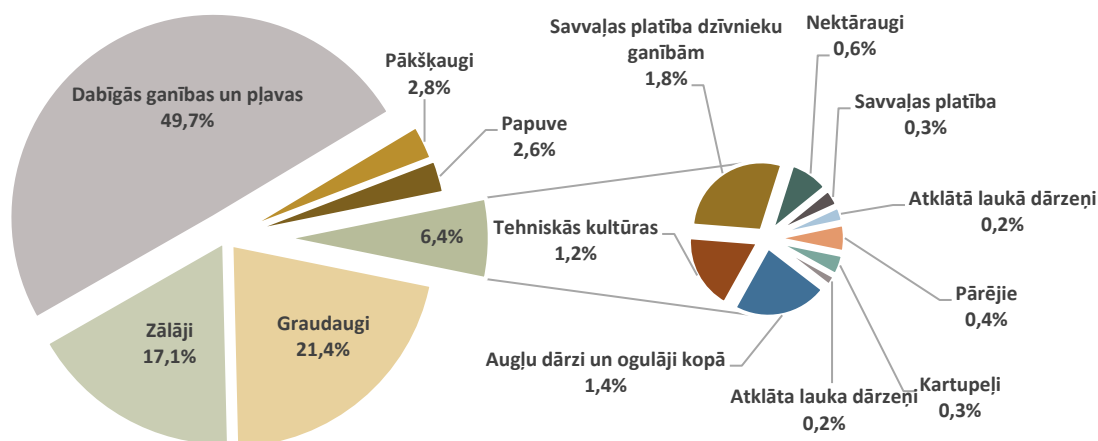

■ Bioloģiski sertificētā LIZ platība, tūkst. ha. ■ Bioloģiski sertificētā savvaļas platība, tūkst. ha.

2.91. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētā platība kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

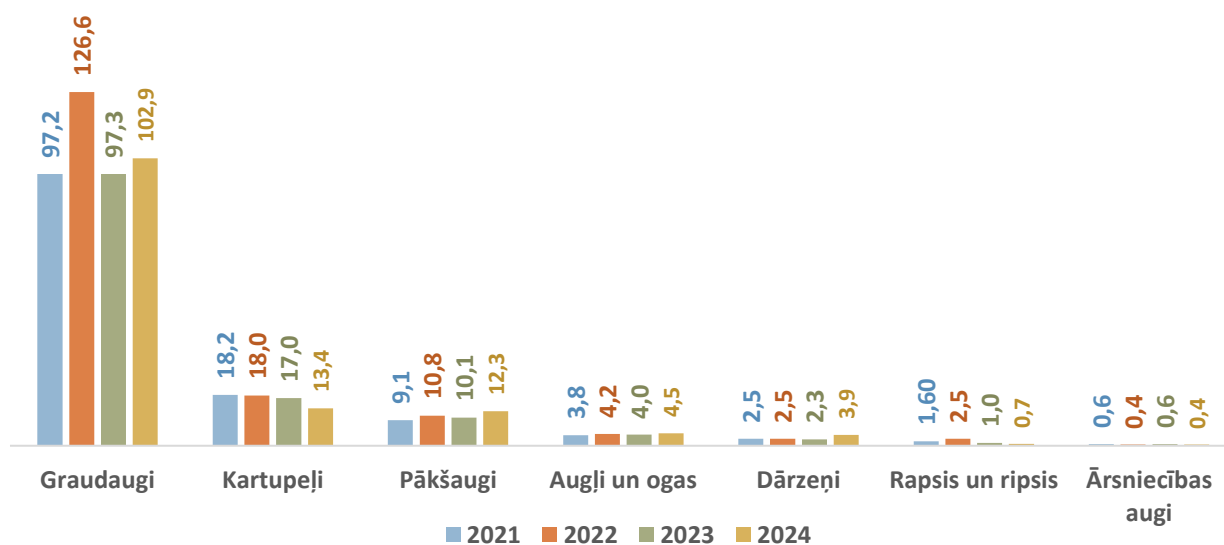
2024. gadā no bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētās platības gandrīz pusi jeb aptuveni 155,9 tūkst. ha veidoja dabīgās ganības un pļavas. Otrs lielākais platību izmantošanas veids bija graudaugu audzēšana, kam tika izmantoti 21,4 % jeb 67,3 tūkst. ha no kopējās statistikā ziņotās bioloģiski sertificētas platības. No graudaugiem bioloģiskajā lauksaimniecībā visvairāk tika audzētas auzas (28,6 tūkst. ha) un griķi (10,7 tūkst. ha). Aramzemē sētie zālāji veidoja 17,1 % jeb 53,8 tūkst. ha no kopējās statistikā ziņotās bioloģiski sertificētas platības. Otra plašāk audzētā kultūraugu grupa bioloģiskajā lauksaimniecībā bija pākšaugi sēklu produkcijai (2,8 %), pēc kuriem nākamie bija augļkoki un krūmi ar 1,4 %. No pākšaugiem visvairāk tika audzēti zirņi, kas aizņēma 6,7 tūkst. ha.

2.92. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētās platības sadalījums pa kultūraugu un izmantojuma veida 2024. gadā, %

Avots: ZM pēc LAD datiem

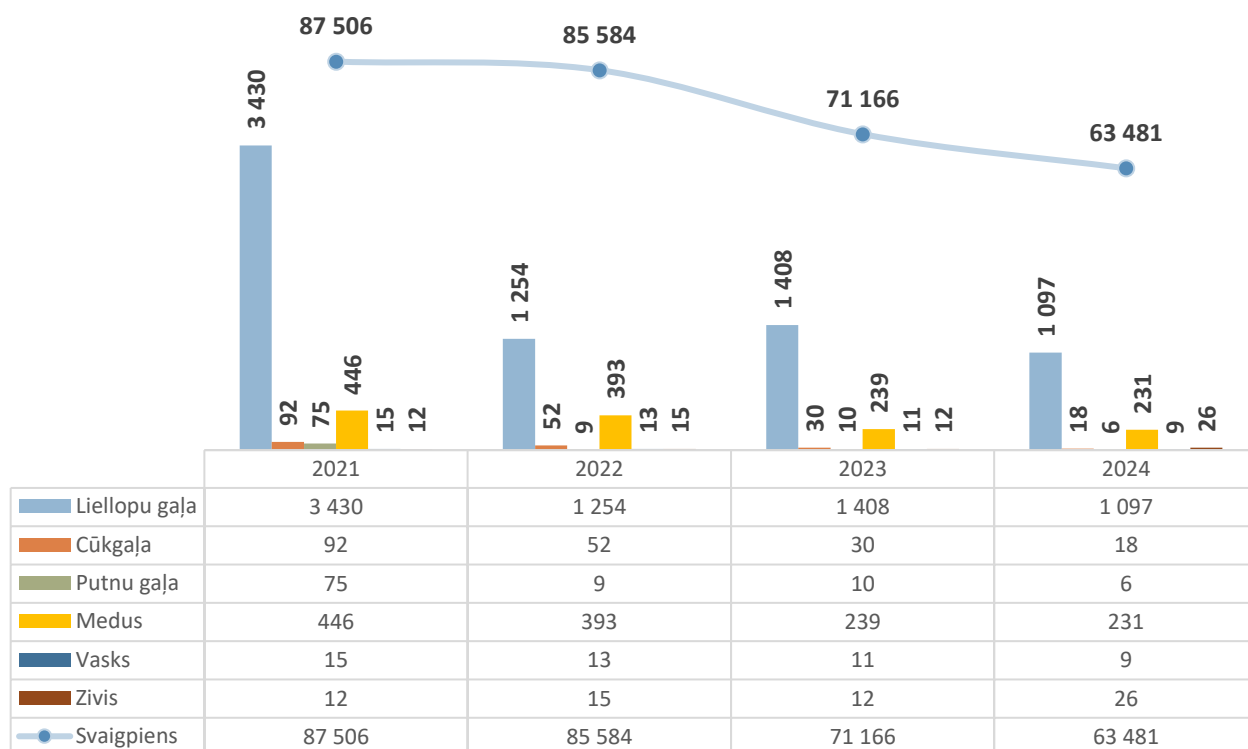
Kopumā 2024. gadā konstatējams neliels saražotas produkcijas kāpums (sk. 2.93. att.). Salīdzinot ar 2023. gadā saražoto produkcijas apjomu, kāpums novērojams tādās kultūraugu grupās kā graudaugi, pākšaugi, dārzeni, augļi un ogas. Graudaugu saražotais apjoms bioloģiskajā lauksaimniecībā palielinājās par 5,6 tūkst. tonnu jeb 5,8 %, bet otrs lielākais kāpums pēc saražotā produkcijas apjoma bija pākšaugu grupai, tai palielinoties par 2,2 tūkst. tonnu jeb 21,8 %. Lielākās procentuālais palielinājums ir dārzeņu grupai – par 69,6 % jeb 1,6 tūkst. tonnu. Arī 2024. gadā konstatējams ikgadējs kartupeļu ražošanas samazinājums – par 21,2 % salīdzinājumā ar 2023. gadu. Pēdējo trīs gadu laikā sarūk arī rapša un ripsa ražošanas apjoms.

2.93. attēls. Kopumā bioloģiski sertificētās lauksaimniecībās saražotās produkcijas apjoms augkopībā, tūkst. t

Avots: ZM aprēķini pēc LAD un CSP datiem

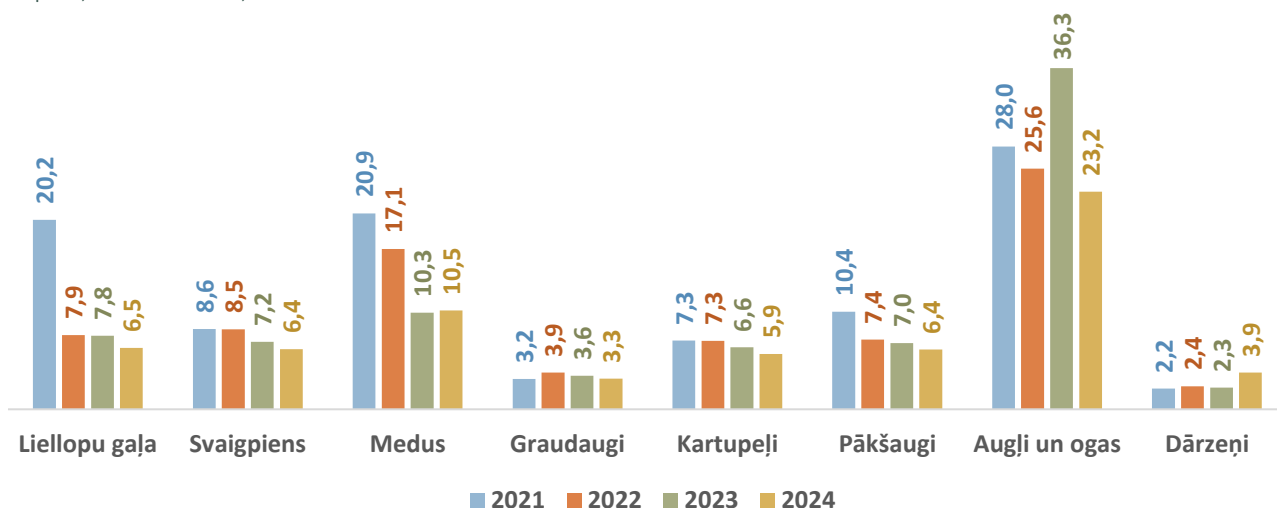
2024. gadā bioloģiskajā lauksaimniecībā, tāpat kā iepriekšējos gados, visvairāk produkcijas saražots piena lopkopībā – 63,5 tūkst. tonnu svaigpiena (sk. 2.94. att.), lai gan pēdējo divu gadu laikā nozarē kopumā novērojams samazinājums. Vērtējot pēdējo četru gadu produkcijas apjomu, jāsecina, ka nedaudz mazinājusies arī medus ražošana. Tāpat samazinājums skāris liellopu gaļas ražošanu: tās apjoms bijis 1,1 tūkst. tonnu – par 0,3 tūkst. tonnu mazāk nekā 2023. gadā. Pēdējo četru gadu laikā novērojam arī citu gaļas produkcijas veidu, piemēram, cūkgaļas un putnu gaļas, ražošanas apjoma mazināšanās, toties palielinājies saražotais zivju produkcijas apjoms, tam 2024. gadā sasniedzot 26 tonnas, kas ir par 46,2 % vairāk nekā 2023. gadā.

2.94. attēls. Kopumā bioloģiski sertificētās lauksaimniecībās saražotās produkcijas apjoms lopkopībā, t

Avots: ZM pēc LAD un CSP datiem

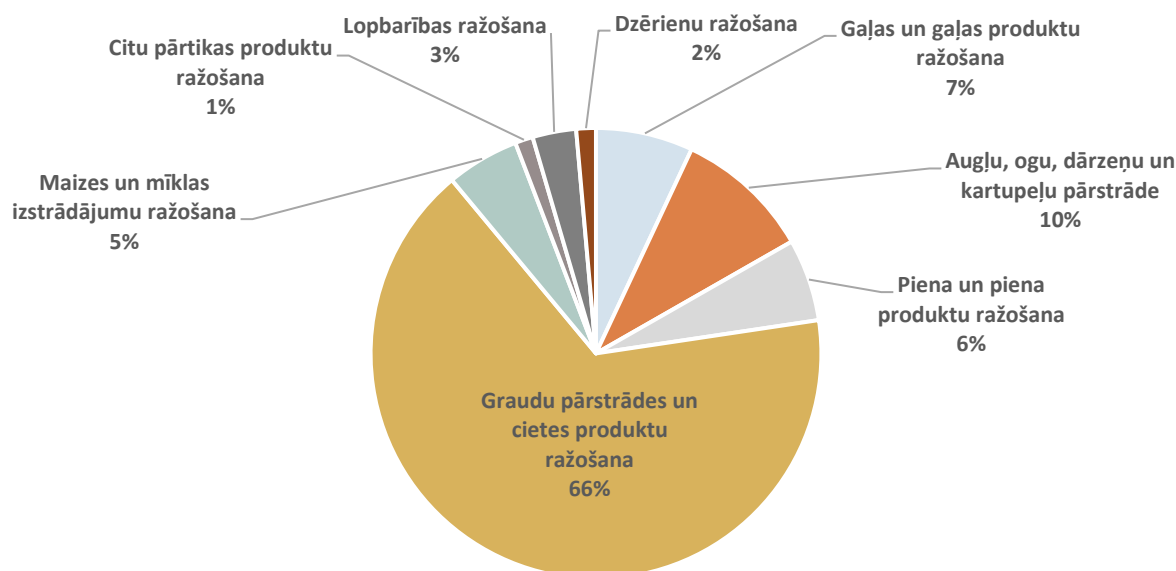
Lielākais bioloģiski saražoto produktu daudzuma īpatsvars 2024. gadā no Latvijā kopējā saražotās produkcijas novērojams augļu un ogu sektorā, t. i., 23,2 % (sk. 2.95. att.), tomēr salīdzinājumā ar 2023. gadu šis rādītājs ir krities, jo straujāk ir audzis Latvijā kopējais saražotais daudzums. Citās pozīcijās īpatsvars ir līdzīgs vai novērojams neliels samazinājums salīdzinājumā ar 2023. gadu. Bioloģiski saražoto dārzeņu īpatsvars arī ir pakāpies, sasniedzot 3,9 %.

2.95. attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā, %

Avots: ZM pēc LAD un CSP datiem

Bioloģiskajā lauksaimniecībā lielākoties tiek pārstrādāti graudu produkti, veidojot 65 % no visu pārstrādes produktu daudzuma (sk. 2.96. att.). Salīdzinājumā ar 2023. gadu kritumu par 2 % piedzīvojuši graudu pārstrāde. Arī augļu, ogu un dārzeņu pārstrāde veido lielu īpatsvaru, tas ir, 10 %, un 2024. gadā tika novērots kāpums par 20 % jeb 698,6 tonnām. Līdzīgs īpatsvars konstatējams gaļas (7 %) un piena (6 %) pārstrādē. Maizes un mīklas izstrādājumu ražošanā 2024. gadā bija kāpums par 61 %.

2.96. attēls. Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrādes sadalījums pa grupām 2024. gadā, %

Avots: ZM pēc LAD datiem

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Mūsdienu tradicionālajā lauksaimniecībā ir tendence izmantot vairāk izplatītās un ražīgākās laukaugu šķirnes, un lauksaimniecības ainavā lielākoties dominē monokultūras un kultūraugu šķirņu vienvēidība. Lauksaimniecības augu šķirņu ģenētisko resursu daudzveidības saglabāšana un pilnveidošana ir drošības garants, lai varētu pielāgoties nenovēršamajām klimata pārmaiņām un veicināt novatoriskus risinājumus. Tā lauksaimniecības nozarei radīsies arī ekonomiskas iespējas, pamatojoties uz kvalitātes shēmām un pārtikas piedāvājuma daudzveidību, turklāt patērētāju interesēs.

Lauksaimniecības ilgtspējīga attīstība ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas ietekmē zemnieku izvēli, tiem izraugoties šķirnes un kultūraugus. Lai saglabātu ģenētiskos resursus, ir jāuzlabo ekonomiskais ieguvums lauksaimniekiem no novārtā atstāto sugu un šķirņu izmantošanas. Tas ietver jaunu produktu radīšanu un patērētāju pieprasījuma veicināšanu.

Ģenētisko resursu saglabāšana un ilgstoša izmantošana lauksaimniecībā veicina ekosistēmas pakalpojumu sniegšanu, un tai ir liela nozīme ilgtspējīgā lauksaimnieciskajā ražošanā, jo ietver apputeksnēšanu, kaitīgo organismu pilnveidotu apkarošanu, noturīgākas lauksaimniecības ekosistēmas un augsnes stabilitāti. Lauksaimniecības bioloģiskā daudzveidība palīdz uzlabot pārtikas nodrošinājumu, mazinot risku, ko rada intensīvas un šauri specializētas ražošanas sistēmas. Ģenētiskie resursi ir nozīmīgi tādu stratēģiju īstenošanā, kas paredzētas bojātu ekosistēmu atjaunošanai un apdraudētu sugu aizsardzībai.

Augu ģenētisko resursu kolekcijas tiek veidotas, lai ilgtermiņā saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību. Latvijā augu ģenētisko resursu saglabāšanas darbs sākts 20. gs. 90. gadu sākumā LU Bioloģijas institūtā. Latvijas augu ģenētiskie resursi tiek uzglabāti kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999. gadā.

2024. gadā, tāpat kā visus iepriekšējos gadus, augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Atbalsts augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 50 868 eiro un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 162 155,5 eiro.

Par augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā gādā LBTU APP "Agroresursu un ekonomikas institūts", LBTU APP "Dārzkopības institūts", LBTU, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava", tomēr ierobežoto finanšu resursu dēļ visu šo organizāciju ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums tiek nodrošināts minimālā apmērā.

Lai veicinātu Zemkopības ministrijas kompetencē esošo Latvijas lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu un dzīvnieku, meža un zivju ģenētiskās daudzveidības aizsardzības un ilgtspējīgas izmantošanas politikas veidošanu un īstenošanu, 2006. gadā tika izveidota Zemkopības ministrijas Ģenētisko resursu padome.

Tajā pašā gadā Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā "Silava" ir izveidots Ģenētisko resursu centrs. Ģenētisko resursu centrs ir institūta struktūrvienība, kurai ir cieša sadarbība ar ģenētisko resursu turētājiem. Ģenētisko resursu centrs koordinē pasākumus Latvijas ģenētisko resursu – augu, meža koku un daļēji arī lauksaimniecības dzīvnieku un zivju – saglabāšanas un izpētes jomā. Ģenētisko resursu centrs sastāv nosacīti no trīs nodaļām: Latvijas laukaugu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas jeb ģenētisko analīžu laboratorijas. Gēnu bankā atrodas Latvijas izcelsmes laukaugu sēklas – aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām, tostarp kultūraugu savvaļas radnieciskajām sugām. Gēnu bankā sēklu paraugi tiek uzglabāti atbilstoši starptautiski pieņemtajiem standartiem. Gan bāzes, gan aktīvās kolekcijas paraugi glabājas – 20 °C temperatūrā alumīnija folijas maisiņos. Pirms ievietošanas saldētavā sēklas tiek izžāvētas, līdz mitruma procents tajās nepārsniedz 7 %.

Ar izvērstu informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem var iepazīties tīmekļvietnē <http://www.genres.lv>. Tur var atrast saites arī uz citām ģenētisko resursu datubāzēm.

2024. gadā turpinājās pētījums "Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte". Šī 2019. gadā uzsāktā pētījuma mērķis ir izpētīt situāciju ar *in situ* audzētajiem augu ģenētiskajiem resursiem Latvijā, ievākt paraugus ekspedīcijās, tos aprakstīt ar deskriptoriem un iekļaut Latvijas kultūraugu gēnu bankas kolekcijās. Ģenētiskos resursus *in situ* (savvaļā) un "on-farm" (dārzos un laukos) apzināt un saglabāt ir nepieciešams tāpēc, ka tieši šie ģenētisko resursu paraugi ir pielāgojušies vietējiem apstākļiem, kā arī ir tautas kultūrvēsturiskais mantojums. Tā kā šie ģenētiskie resursi izzūd, tie ir steidzami jāapzina un jāsaglabā. Pētījums dos iespēju noskaidrot un saglabāt Latvijas augu ģenētiskos resursus, izstrādāt ieteikumus turpmākai *in situ* saglabāšanai un nodrošināt ģenētisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Ar sasniegtajiem rezultātiem var iepazīties tīmekļvietnē <https://www.laukutikls.lv/nozares/lauku-telpa/raksti/peta-augu-genetisko-resursu-situaciju-latvija>.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Eiropā arvien aktuālāks kļūst jautājums par lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu bioloģiskā materiāla saglabāšanu un pētīšanu, lai nodrošinātu dzīvnieku šķirņu daudzveidību un pēc nepieciešamības izmantotu vietējo šķirņu bioloģisko materiālu dzīvnieku audzēšanas efektivitātes uzlabošanai, šķirņu saglabāšanai un izzudušo šķirņu atjaunošanai.

Lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek, īstenojot šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk šajā nodaļā – organizācijas) izstrādātās dzīvnieku audzēšanas programmas, kuru mērķis ir saglabāt vietējās apdraudētās šķirnes. Organizāciju eksperti saimniecībās apseko lauksaimniecības dzīvniekus un izsniedz atzinumus par vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku atbilstību to audzēšanas programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizāciju atzītajiem vietējo apdraudēto šķirņu dzīvniekiem to īpašnieki var saņemt valsts atbalstu, lai gan kopumā no lielākās daļas šķirņu vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku audzēšanas programmās iesaistīts maz dzīvnieku (sk. 2.22. tab.).

2.22. tabula

Valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits

Gads	Latvijas brūnā govys	Latvijas zilā govys	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas vietējā kaza	Latvijas šķirnes zirgs (braucamais tips)	Latvijas ardeņu šķirnes zirgs	Latgales rikšotāju šķirnes zirgs
2022.	214	323	17	500	178	196	9	13
2023.	214	273	8	393	195	220	12	19
2024.	209	264	8	397	193	222	11	19

Avots: LAD, LDC, Cūku Ciltsdarba centrs

Analizējot LAD datus par saimniecībām, kurās tiek audzēti vietējo saglabājamo šķirnes dzīvnieki, var secināt, ka visvairāk atbalsta saņēmēju ir zirgkopības nozarē un to lauksaimnieku, kas tur Latvijas zilās šķirnes govys. Tas liecina, ka šie dzīvnieki tiek turēti kolekcijai, nevis mērķtiecīgai saglabāšanai. 2024. gadā bija 95 saimniecības, kurās ir Latvijas siltasiņu šķirnes braucamā tipa zirgi, un 83 saimniecības ar Latvijas zilās govys

šķirnes dzīvniekiem. 2024. gadā par 1,0 % palielinājās valsts atbalsta saņemšanai pieteikto Latvijas šķirnes zirgu (braucamā tipa) un par 0,9 % – Latvijas tumšgalves aitu skaits, bet nemainīgs palicis valsts atbalstam pieteikto Latvijas baltās cūku skaits. Saimniecības, kurās tiek audzētas Latvijas baltās cūkas, saskaras ar Āfrikas cūku mēra izraisītām problēmām, turklāt papildu grūtības šķirnes saglabāšanā rada tuvradniecība, jo no Latvijas baltās šķirnes kuļiem ir saglabājusies tikai Rolanda līnija.

Savukārt Latvijas brūnās govju šķirnes atbalstam pieteikto dzīvnieku skaits 2024. gadā ir samazinājies par 2,3 %. Lielākais šīs šķirnes govju ganāmpulks atrodas LLU mācību pētījumu saimniecībā "Vecauce". Latvijas brūnās šķirnes govju saglabāšanā problēma ir jaunu vaislinieku izaudzēšana, jo tā prasa diezgan lielas izmaksas. Latvijas lauksaimniecības dzīvnieku gēnu bankā no katra vaislas buļļa, kas pārstāv vietējās apdraudētās Latvijas brūnās šķirnes četras buļļu līnijas (Ullora, Potrimpa, Rudmes un Odina), uzkrāts 690 bioprodukta devu no 54 buļļiem.

Otra Latvijas saglabājamo govju šķirne ir Latvijas zilā govju šķirne. Latvijas zilās govju šķirnes saglabāšanas programmu īsteno biedrība "Šķirnes saglabāšanas apvienība "Zilā govju"". Īstenojot programmu, ir saglabāta līdz šim izveidotā Latvijas zilās govju šķirnes populācija ar tai raksturīgajām īpašībām, un to būs iespējams izmantot par pamatu esošo dzīvnieku īpašību pilnveidošanā, galvenokārt saglabājot vērtīgākās saimnieciski derīgās īpašības turpmākajās paaudzēs. Programmā notiek darbs pie jaunbuļļu iegūšanas un iekļaušanas mākslīgās apsēklošanas staciju tīklā, saglabājot pēc iespējas lielāku Latvijas zilās govju šķirnes asinību. Biedrība 2024. gadā vienu jaunbulli ir nodevusi Siguldas ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijai. Latvijas lauksaimniecības dzīvnieku gēnu bankā uzkrātas 468 bioprodukta devas no 22 buļļiem. Neliels kritums 2024. gadā vērojams arī valsts atbalsta saņemšanai pieteikto Latvijas vietējo kazu skaitā – par 1 %. 2024. gadā šķirnes atjaunošanā bija iesaistīts 13 saimniecību ar Latvijas vietējās kazas vecā tipa saglabāšanas programmai atbilstošām 205 kazu mātēm un 22 vaislas teķiem.

Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības "Trusis un citi" speciālisti sadarbībā ar Tautas putnkopju biedrību, kuras pamatmērķis ir saliedēt un izglītēt putnkopjus, kam putnkopība ir sirdslieta, nevis peļņa, turpināja darbu pie 2018. gadā uzsāktās Latvijas vietējo izzūdošo mājputnu – cukurvistiņu un krūpiņu šķirnes vīstus – apzināšanas, saglabāšanas un pavairošanas. Biedrības ir izstrādājušas šo šķirņu standartus un noskaidrojušas lauku sētas, kurās šīs šķirnes vīstus joprojām tiek turētas, lai varētu strādāt pie putnu pavairošanas, nepieļaujot tuvradniecību. Cukurvistiņas un krūpiņi ir senas Latvijas vietējo vīstu šķirnes. Tām raksturīgas mazas žiperīgas vīstas un bieži vien ļoti nikni gaiši, kas cītīgi sargā savas vīstas. Vīstas ir izturīgas pret aukstumu, pašas labprāt perē un izvadā cāļus, kā arī dēj pārtikā izmantojamas olas. Cukurvistiņu olām ir lielāka dzeltenuma attiecība pret baltumu nekā parasto vīstu olām. Abas biedrības strādā pie informācijas ievākšanas un apstrādes, lai varētu ierosināt cukurvistiņu un krūpiņu šķirnes atzīšanu par vietējām apdraudētajām šķirnēm. Tas dotu iespēju ne tikai ar vīstām padziļoties dažādās izstādēs, bet arī izredzes ar laiku izstrādāt un īstenot šo šķirņu saglabāšanas programmu.

2.17. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras (VTUA) traktortehnikas un tās piekabes valsts informatīvajā sistēmā 2024. gada 31. decembrī bija reģistrēti 105 153 traktori, 51 391 piekabe, 9994 graudu novākšanas kombaini un 28 744 pārējās traktortehnikas vienības, kopā 195 282 tehnikas vienības. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits 2024. gadā ir samazinājies par 0,4 % jeb 822 vienībām mazāk nekā iepriekšējā periodā. Plānots, ka turpmākajos gados VTUA reģistrēto transportlīdzekļu skaits ievērojami samazināsies, jo, sākot ar 2025. gada 1. jūliju, no uzskaites automātiski tiks noņemti tie transportlīdzekļi, kuriem piecus gadus nebūs veikta valsts tehniskā apskate vai kuri nav uzrādīti tehnisko datu salīdzināšanai, vai ar kuriem nav bijis reģistrācijas darbību, vai kuriem nav spēkā sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līgums, vai arī kuru īpašnieks ir beidzis pastāvēt. Tas tiek darīts, lai aktualizētu informatīvajā sistēmā pieejamos datus par reģistrēto traktortehniku un tās piekabēm un šie dati atbilstu faktiskajai situācijai.

Tā kā nav noteikta obligāta prasība no VTUA informatīvās sistēmas reģistra izņemt neaktīvo traktortehniku un tās piekabes, aptuveni trešdaļu veido traktortehnika vai tās piekabes, kas vairs netiek ekspluatētas vai pat neeksistē.

No visa reģistrētā traktortehnikas klāsta 2024. gadā tehniskā apskate tika veikta 33 257 traktoriem, 18 541 piekabei, 3744 lauksaimniecības pašgājējmašīnām un 6672 pārējām traktortehnikas vienībām, t. i., kopumā 1556 tehnikas vienībām vairāk nekā iepriekšējā periodā.

Tā kā lauksaimnieki katru gadu cenšas traktortehnikas parku atjaunot ar jaunu traktortehniku, katru gadu atšķiras reģistrēto jauno traktoru skaits. Šī tendence ir atkarīga no ES struktūrfondu atbalsta pieejamības.

2024. gadā tika reģistrēti par 139 jauniem traktoriem vairāk un par 78 jauniem graudu novākšanas kombainiem mazāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.23. tab.). Katru gadu vairāk tiek reģistrētas lietotas traktortehnikas vienības nekā jaunā traktortehnika. Tas ir izskaidrojams ar to, ka īpašnieki ES tirgū izvēlas iegādāties lietotu traktortehniku, jo tā ir lētāka nekā jauna.

2.23. tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija			
Rādītāji	2022.	2023.	2024.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	926	819	958
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	176	146	68
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	1274	1031	834
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	221	118	76
Traktoru pārreģistrācija	6687	4908	4980

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem (56–560 kw) 2024. gadā visvairāk tika reģistrēti “Claas” – 60 vienību (par 42 vienībām mazāk nekā gadu iepriekš). (Sk. 2.24. tab.) Otrā vairāk reģistrētā traktora marka ir “Valtra” ar 48 jauniem traktoriem, bet trešā vairāk reģistrētā traktora marka – “John Deere” ar 35 jauniem traktoriem.

2.24. tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija			
Marka	2022.	2023.	2024.
CLAAS	110	102	60
VALTRA	111	96	48
JOHN DEERE	111	83	35
NEW HOLLAND	65	69	44
CASE IH	49	50	33
MASSEY FERGUSON	34	16	17
DEUTZ-FAHR	22	18	6
FENDT	51	36	28
BELARUS	6	0	2

Avots: VTUA

Lai gan ES struktūrfondu finansējums dod iespēju iegādāties jaunus graudu kombainus, 2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies reģistrēto jaunu graudu kombainu skaits. Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2024. gadā visvairāk reģistrētie jaunie graudu novākšanas kombaini ir “Claas” (24) un “New Holland” (24) markas kombaini. Trešā vairāk reģistrētā kombainu marka 2024. gadā bija “John Deere” ar 14 jauniem graudu novākšanas kombainiem. (Sk. 2.25. tab.)

2.25. tabula

Jauna kombaina reģistrācija			
Marka	2022.	2023.	2024.
CLAAS	61	64	24
NEW HOLLAND	60	41	24
JOHN DEERE	20	22	14
MASSEY FERGUSON	23	1	0
CASE IH	5	10	5
FENDT	2	4	1

Avots: VTUA

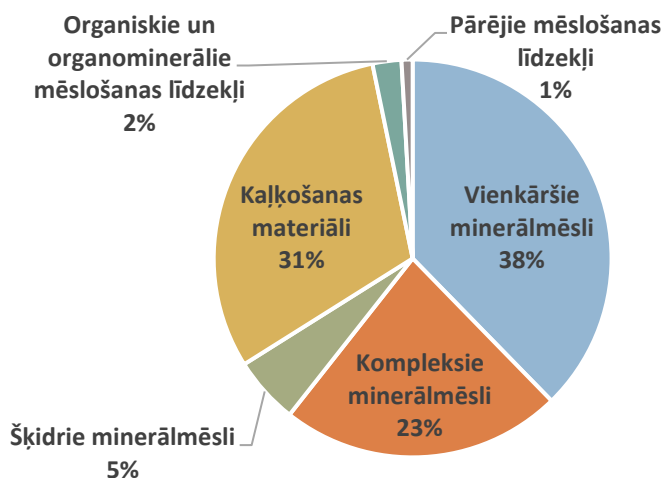
Vislielāko traktoru reģistrācijas skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieka maiņa. 2024. gadā tika pārreģistrēti 4980 traktoru – par 72 vienībām vairāk nekā iepriekšējā gadā. (Sk. 2.28. tab.)

2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte

Lai Latvijā tirgotu mēslošanas līdzekļus un augu augšanas substrātus, tiem ir jābūt Valsts augu aizsardzības dienesta uzskaitē. Mēslošanas līdzekļiem un substrātiem ir jābūt vai nu reģistrētiem, vai iekļautiem ES mēslošanas līdzekļu sarakstā vai atzīto mēslošanas līdzekļu sarakstā, vai arī jābūt saņemtai to ieviešanas vai tirdzniecības atļaujai.

Pēc VAAD datiem, 2024. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms veidoja 803 841 tonnu. No tām 266 061 tonna bija vienkāršie slāpekļa minerālmēsli, 286 tonnas – vienkāršie fosfora minerālmēsli un 45 618 tonnu – vienkāršie kālija minerālmēsli. Savukārt kompleksie (cietie) minerālmēsli bija 182 480 tonnas, šķidrie minerālmēsli – 43 375 tonnas, sekundāros augu barības elementus saturošie

minerālmēsli – 731 tonna, tikai mikroelementus saturošie minerālmēsli – 420 tonnas, kaļķošanas materiāli – 244 193 tonnas, organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi – 18 674 tonnas, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 463 tonnas, mikrobioloģiskie preparāti – 284 tonnas, augu augšanas veicinātāji – 526 tonnas un citi mēslošanas līdzekļi un īpašie produkti – 730 tonnas.

2.97. attēls. Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms 2024. gadā

Avots: VAAD; Pārskats par ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjomu.

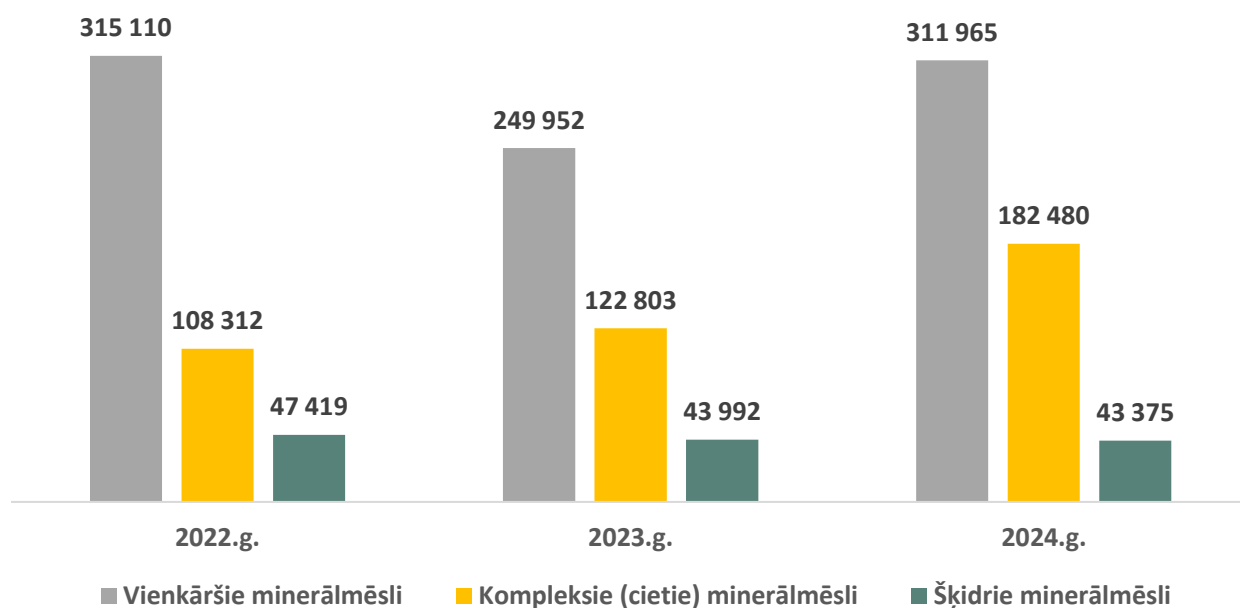
2024. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms bija par 33 % lielāks nekā 2023. gadu un par 11 % lielāks nekā 2022. gadā. 2024. gadā Latvijā tika ievests par 12 % vairāk slāpekļa minerālmēsli, par 134 % vairāk fosfora minerālmēsli un par 264 % vairāk kālija minerālmēsli nekā 2023. gadā. Salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad tika ievestas 1884 tonnas fosfora minerālmēsli, tie 2024. gadā tiek tika ievesti par 85 % mazāk. Kopumā 2024. gadā ievesto vienkāršo minerālmēsli apjoms (311 965 tonnas) ir palielinājies par 62 013 tonnām jeb 25 % salīdzinājumā ar 2023. gadu, kad tika ievestas 249 952 tonnas vienkāršo minerālmēsli, un samazinājies par 3145 tonnām jeb 1 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad tika ievests 315 110 tonnu.

No slāpekļa minerālmēsliem visvairāk tika ievests amonija nitrāts (95 933 tonnas) un amonija sulfāts (90 261 tonna). 2024. gadā amonija nitrāts tika ievests par 10 % vairāk, urīnviela (karbamīds) – par 26 % vairāk, bet amonija sulfāts par 22 % mazāk nekā 2023. gadā. Ievestais amonija nitrāta apjoms bija lielākais pēdējo trīs gadu laikā, jo 2023. gadā tika ievests 86 910 tonnu un 2022. gadā – 66 210 tonnu. Urīnviela (karbamīds) 2024. gadā tika ievesta par 27 206 tonnām mazāk nekā 2022. gadā.

Komplekso (cieto) minerālmēsli apjoms veidoja 182 480 tonnu, šķidro minerālmēsli apjoms – 43 375 tonnas: no tām 43 170 tonnu vienkāršie šķidrie minerālmēsli un 205 tonnas šķidrie kompleksie minerālmēsli.

Kopējais Latvijā 2024. gadā ievesto komplekso (cieto) minerālmēsli apjoms bija par 49 % lielāks nekā 2023. gadā, bet ievesto šķidro minerālmēsli daudzums ievērojami neatšķīrās salīdzinājumā ar 2023. gadu. Pēdējo trīs gadu laikā ir būtiski palielinājies ievesto komplekso (cieto) minerālmēsli apjoms: 2022. gadā tika ievestas 108 312 tonnas, 2023. gadā – 122 803 tonnas, bet 2024. gadā – jau 182 480.

Latvijā minerālmēsli galvenokārt tika ievesti no tādām ES valstīm kā Somija, Nīderlande, Polija, Lietuva, Vācija, Beļģija un Francija, kā arī no trešajām valstīm – Uzbekistānas, Marokas, Kazahstānas, Jordānijas, Ēģiptes, Ķīnas, Krievijas, Alžīrijas un ASV.

2.98. attēls. Ievesto minerālmēsļu apjoms pa gadiem, tonnas

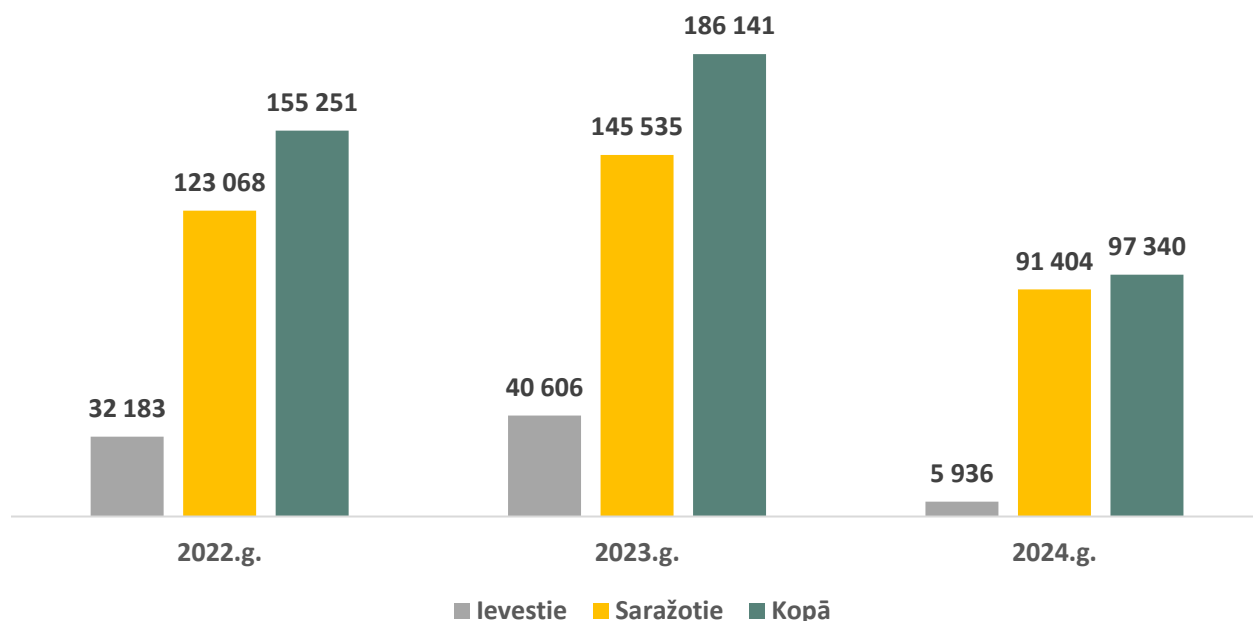
Avots: VAAD; pārskati par ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjomu

Latvijā 2024. gadā ražoto un ievesto sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēsļu apjoms bija 731 tonna, tikai mikroelementus saturošo minerālmēsļu apjoms – 420 tonnu, kaļķošanas materiālu apjoms – 244 193 tonnas, organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu apjoms – 18 674 tonnas, mēslošanas līdzekļu apjoms speciālai izmantošanai – 463 tonnas, mikrobioloģisko preparātu apjoms – 284 tonnas un augu augšanas veicinātāju apjoms – 526 tonnas.

Salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēsļu apjoms ir samazinājies par 1180 tonnām jeb 62 %, bet kaļķošanas materiālu apjoms palielinājies par 68 285 tonnām jeb 39 %. Ievesto tikai mikroelementus saturošo minerālmēsļu apjoms 2024. gadā bija par 300 tonnām jeb 42 % mazāks nekā gadu iepriekš un par 726 tonnām jeb 37 % mazāks nekā 2022. gadā.

Latvijā 2024. gadā tika saražoti kaļķošanas materiāli (188 455 tonnas jeb 77 % no kopējā to apjoma), organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi (5946 tonnas jeb 32 % no kopējā to apjoma) un mikrobioloģiskie preparāti (217 tonnu jeb 76 % no kopējā to apjoma) un augu augšanas veicinātāji (335 tonnas jeb 64 % no kopējā to apjoma). Salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā par 52 tonnām ir palielinājies Latvijā ražoto augu augšanas veicinātāju apjoms un par 64 tonnām – mikrobioloģisko preparātu apjoms.

Latvijā 2024. gadā kopumā tika ievesti un saražoti augu augšanas substrāti 97 340 m³ apjomā, t. i., ievesti 5936 m³ un Latvijā saražoti 91 404 m³. Salīdzinājumā ar 2023. gadu Latvijā ievesto un saražoto augu augšanas substrātu apjoms 2024. gadā ir samazinājies par 48 %, bet salīdzinājumā ar 2022. gadu – par 37 %. Latvijā saražoto augu augšanas substrātu apjoms 2024. gadā ir samazinājies par 37 % salīdzinājumā ar gadu iepriekš un par 26 % salīdzinājumā ar 2022. gadu.

2.99. attēls. Latvijā ražoto un ievesto substrātu apjoms pa gadiem, m³

Avots: VAAD; Pārskati par ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjomiem.

2024. gadā tika pieņemti grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā, nosakot prasību, ka no 2025. gada 1. maija, Latvijā laižot brīvā apgrozībā vai cauri Latvijai tranzītā vedot amonija nitrāta mēslošanas līdzekļus, kuros slāpekļa saturs ir 28 procenti vai vairāk no mēslošanas līdzekļa masas, muitas deklarācijai ir jāpievieno detonācijnoturības tests (vai tā kopija), kas nav vecāks par trim mēnešiem.

2024. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 1. septembra noteikumos Nr. 506 "Mēslošanas līdzekļu un substrātu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi", nosakot minimālās kvalitātes prasības augu augšanas veicinātājiem un jaunas kvalitātes prasības dažām organisko mēslošanas līdzekļu grupām, kā arī precizējot, ka testēšanas pārskats būs derīgs 12 mēnešus no mēslošanas līdzekļa vai substrāta parauga iesniegšanas dienas testēšanai, izdalot atsevišķu kaļķošanas materiālu grupu "koksnes pelni" un nosakot, ka mēslošanas līdzekļus izmantošanai bioloģiskajā lauksaimniecībā var tirgot arī neiepakotus.

2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Lai nodrošinātu ūdens, augsnes un gaisa aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma, spēkā ir Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 834 "Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma", kas nosaka šādas prasības lauksaimnieciskajai darbībai:

- 1) mēslošanas līdzekļus nedrīkst izkliegt uz sasalušas, pārmitras vai ar sniegu klātas augsnes;
- 2) palienēs un plūdu riskam pakļautās teritorijās mēslošanas līdzekļus drīkst izkliegt tikai pēc iespējamo plūdu sezonas beigām. Minerālmēslus minētajās teritorijās izsēj tikai kultūraugu veģetācijas laikā;
- 3) mēslošanas līdzekļus nedrīkst izkliegt vietās, kur tas ir aizliegts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par aizsargjoslām un par īpaši aizsargājamām teritorijām;
- 4) ar kūtsmēsliem un fermentācijas atliekām iestrādātais slāpekļa daudzums vienā lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektārā gadā nedrīkst pārsniegt 170 kilogramu;
- 5) pakaišu kūtsmēslus un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju) pēc izkliešanas iestrādā augsnē 24 stundu laikā, bet šķidros kūtsmēslus, vircu un separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju – 12 stundu laikā (nosacījums nav jāievēro, ja mēslošanas līdzeklis tiek lietots kā papildmēslojums);
- 6) rudenī šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieto frakciju) pamatmēslojumā lieto tikai kopā ar augu pēcpļaujas atliekām (rugājiem, sasmalcinātiem salmiem, zālāju sakņu masu);

- 7) būvējot jaunu vai pārbūvējot krātuvi fermentācijas atlieku uzglabāšanai, paredz, ka tās tilpums nodrošina fermentācijas atlieku uzkrāšanu vismaz astoņus mēnešus;
- 8) vietās, kur gruntsūdens līmenis paceļas līdz zemes virspusei, minerālmēslus lieto tikai pēc gruntsūdens līmeņa krišanās un lauka apžūšanas;
- 9) slāpekļa minerālmēslus pamatmēslojumā lieto iespējami īsā laikā pirms sējas vai stādīšanas. Ar 2025. gadu, izkliepjot karbamīdu (urīnvielu), tā jāiestrādā augsnē. Atjaunojoties veģetācijai, karbamīdu var neiestrādāt pirmajā ziemāju papildmēslojuma reizē;
- 10) nedrīkst lietot amonija karbonāta mēslošanas līdzekļus.

Īpaši jutīgajās teritorijās (Dobeles, Jelgavas, Bauskas, Mārupes, Olaines, Ķekavas, Salaspils, Ropažu, Ādažu, Saulkrastu un Siguldas novada pašvaldības administratīvās teritorijas robežas, izņemot Bauskas novada Valles un Kurmenes pagasta, Siguldas novada Lēdurgas pagasta, kā arī Jelgavas, Rīgas un Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības administratīvās teritorijas robežas) papildus iepriekš minētajām prasībām tiek noteikti šādi nosacījumi:

- 1) laikposmā no 20. oktobra līdz 15. martam neizkliepj nekāda veida kūtsmēslus un fermentācijas atliekas, bet zālājiem – no 5. novembra līdz 15. martam;
- 2) slāpekli saturošus minerālmēslus ziemājiem neizsēj no 15. oktobra līdz 15. martam, pārējiem kultūraugiem un zālājiem – no 15. septembra līdz 15. martam;
- 3) lietojot mēslošanas līdzekļus, nedrīkst pārsniegt noteiktās maksimāli pieļaujamās slāpekļa normas kultūraugiem;
- 4) rudens un ziemas periodā vismaz 50 % saimniecības lauksaimniecībā izmantojamās zemes jāaizņem zaļām platībām (daudzgadīgiem zālājiem, ziemāju graudaugiem, ziemas rapsim, nesastrādātai rugainei, dārzeniem, lopbarības biešu, cukurbiešu lakstiem (lapām)), izņemot saimniecībās, kurās vismaz 50 % no saimniecības kopējās sējumu vai stādījumu platības audzē kartupeļus, augļu kokus, ogulājus un dārzeņus;
- 5) nogāzē, kuras slīpums ir no pieciem līdz septiņiem grādiem un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi, pēc mēslošanas līdzekļu izkliešanas tie nekavējoties jāiestrādā tieši augsnē;
- 6) nogāzē, kuras slīpums ir no septiņiem līdz desmit grādiem un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi, augsni apstrādā šķērsām nogāzes virzienam un mēslošanas līdzekļus drīkst izkliegt tikai tad, ja lauku klāj augu sega vai mēslošanas līdzeklis nekavējoties tiek iestrādāts tieši augsnē;
- 7) nav pieļaujams izkliegt un iestrādāt mēslošanas līdzekļus nogāzē, kurā ir melnā papuve un kuras slīpums pārsniedz septiņus grādus;
- 8) nav pieļaujams izkliegt un iestrādāt mēslošanas līdzekļus nogāzē, kuras slīpums pārsniedz 10 grādu un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi.

Lai novērstu ūdens un augsnes piesārņojumu ar barības vielām, saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 15. septembra noteikumiem Nr. 1056 "Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība" lauksaimniekiem un profesionāliem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem jāgatavo kultūraugu mēslošanas plāns, kas pamatots ar augšņu agroķīmiskās izpētes vai augšņu analīžu rezultātu datiem.

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings 2024. gadā tika īstenots 48 vietās (laukos) īpaši jutīgo teritoriju lauksaimniecībā izmantojamā zemē Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Siguldas, Olaines, Mārupes un Tērvetes novadā. Uz šīm teritorijām attiecas Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 834 "Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma" paredzētās paaugstinātas prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma. Augsnes paraugi monitoringa vajadzībām tiek ņemti divas reizes gadā – agri pavasarī pirms veģetācijas sezonas sākšanās (11. un 12. martā) un vēl rudenī pēc kultūraugu ražas novākšanas (5. un 6. novembrī):

- pamatojoties uz monitoringa rezultātiem pavasarī, VAAD lauksaimniekiem sniedz ieteikumus par slāpekļa papildmēslojuma devu korekciju, publicējot ziņojumu savā tīmekļvietnē, kā arī sagatavojot informatīvus rakstus reģionālajiem laikrakstiem un citiem preses izdevumiem;

- monitoringa rezultāti par nitrātjonu daudzumu augsnē rudenī ļauj spriest par nitrātjonu izskalošanās risku ziemas sezonā un augsnes un ūdeņu piesārņošanas iespējamību. Tas tiek izmantots ūdeņu piesārņojuma riska novērtēšanā arī citās Eiropas valstīs.

Apkopojot monitoringa rezultātus 2024. gada pavasarī, īpaši jutīgajās teritorijās tika konstatēts ļoti zems minerālā slāpekļa saturs. Atkarībā no augsnes granulometriskā sastāva un augsnes tipa tika rekomendēts palielināt slāpekļa normu pamatmēslojumam visā īpaši jutīgajā teritorijā par 15 līdz 30 kg ha⁻¹, kā arī veikt ātrāku papildmēslošanu. Vislielākais palielinājums līdz 30 kg ha⁻¹ rekomendējams Zemgales līdzenuma augsnēs, bet smilšainākās piejūras un Viduslatvijas zemienēs – zemāks palielinājums līdz 15 kg ha⁻¹.

2024. gada rudenī tika novērtēts, ka lielākajā daļā monitoringa punktu nitrātu slāpekļa saturs augsnē kopumā ir zems un nerada vides piesārņojuma risku. Atsevišķos laukos augsnes virskārtā nitrātu slāpekļa saturs bija paaugstināts, bet, ņemot vērā rudens nokrišņus, kas bija 30 % zem normas, un vidējo gaisa temperatūru, kas bija 2,5 °C virs gadalaika normas, paaugstinātais nitrātu slāpekļa saturs dažos punktos neradīja būtisku risku. Gaisa temperatūra zem kultūraugu aktivitātei vēlamās samazinājās tikai novembra otrajā dekādē.

Zinātniskais pētījums “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros”

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte 2010. gadā uzsāka zinātnisku pētījumu, lai katru gadu novērtētu lauksaimnieciskās darbības izraisītā difūzā un punktveida piesārņojuma ietekmi uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nošķirot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu piesārņojuma. Difūzais ūdens piesārņojums ir telpiski izkliedēta augu barības vielu noplūde, piemēram, notece no meliorācijas sistēmu drenu kolektoriem un virszemes notece, savukārt punktveida piesārņojums ir telpā koncentrēta noplūde, piemēram, no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām vai noplūde no lielo lopkopības fermu teritorijām. Zinātniskā pētījuma laikā notiek gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs. Pētījuma mērķu sasniegšanai Latvijā ir izveidots lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu tīkls.

2024. gadā pētījumā bija izvirzīti šādi uzdevumi:

1) iegūt korektu informāciju par lauksaimniecības izkliedētā (difūzā) un punktveida avota nozīmi virszemes un pazemes ūdeņu piesārņošanā:

a) īstenot monitoringu ar mērbūvēm un iekārtām aprīkotās monitoringa stacijās četrās vietās drenu lauka izpētes līmenī un četrās vietās mazā sateces baseina izpētes līmenī, izslēdzot citu piesārņojuma avotu ietekmi uz monitoringa mērījumiem. Papildus ņemt ūdens paraugus divos izkliedētā piesārņojuma postesnos. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī;

b) īstenot monitoringu, nosakot lauksaimniecības piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem, īpaši uz seklo pazemes ūdeņu – gruntsūdeņu – sastāvu 11 urbumos trijās monitoringa stacijās un 10 urbumos īpaši izveidotās trijās pazemes ūdeņu izpētes vietās. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi ceturksnī;

c) trijās teritorijās veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) izskalošanos no lauksaimniecības punktveida piesārņojuma avotiem (lopkopības saimniecību apsaimniekotās lauksaimniecības zemēs) ne retāk kā reizi mēnesī;

2) uzkrāt un apkopot ūdens kvalitātes datus piesārņojuma modelēšanai Bērzes upes sateces baseinā un tā 15 daļbaseinos, kas atrodas īpaši jutīgas teritorijas platībā. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī. Modelēt piesārņojumu pēc starptautiskā praksē izmantotā *FyrisNP* (Zviedrija) vai *HYPE* (Zviedrija) ūdens kvalitātes modeļa;

3) uzkrāt un apkopot datus par izkliedētā piesārņojuma emisijas koeficientiem (N un P noplūdi) dažādiem zemes lietošanas veidiem un augu sekām. Noteikt atsevišķu ekstremālu hidroloģisku procesu (pavasara palu, epizodisku plūdu, augsnes ūdens erozijas, ziemas perioda noplūžu) ietekmi uz kopējo gada N un P noplūdes raksturu un apjomu. Pētīt piesārņotāju – augu barības elementu (N un P savienojumu) – transformācijas procesus hidrogrāfiskā sistēmā, lai varētu novērtēt aiztures (pašattīrīšanās) procesus, kas nepieciešami piesārņojuma slodzes aprēķiniem;

4) veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) koncentrāciju astoņās vietās īpaši jutīgas teritorijas upju baseinos, ņemot ūdens paraugus ne retāk kā reizi mēnesī;

5) veikt novērojumus par augu barības elementu koncentrācijas pārmaiņām divās virszemes plūsmas un vienā pazemes plūsmas mākslīgajā mitrājā;

6) uzturēt esošās un iespēju robežās pilnveidot monitoringa staciju būves un tehnisko aprīkojumu, ievērojot starptautiskās prakses un *HELCOM* rekomendācijas;

7) pēc Zemkopības ministrijas pieprasījuma sagatavot informāciju ziņojumam Eiropas Komisijai par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem.

Secinājumi, kas izriet no 2024. gada lauksaimniecības noteču monitoringa rezultātiem

1. Ilggadīgie lauksaimniecības noteču monitoringa rezultāti (1995.–2024. gads) liecina, ka lauksaimniecības ietekmētajās teritorijās nitrātu un slāpekļa izskalošanās ir atkarīga gan no antropogēnās ietekmes (lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātes), gan no dabiskajiem faktoriem (meteoroloģiskajiem un hidroloģiskajiem apstākļiem). Neatkarīgi no meteoroloģisko un hidroloģisko apstākļu ietekmes uz iegūtajiem ūdeņu kvalitatīvo rādītāju rezultātiem atsevišķās monitoringa stacijās un posteņos novērots palielināts nitrātu un slāpekļa izskalošanās risks, kuram pēdējo piecu monitoringa īstenošanas gadu laikā ir tendence palielināties.
2. Novērotajai nitrātu un slāpekļa koncentrācijai ir raksturīga izteikta mainība gan atkarībā no pētījuma vietas, gan no sezonālā, ikgadējā un ilgtermiņa vērtējumā. Sezonālās un ikgadējās nitrātu un slāpekļa koncentrācijas pārmaiņas ir cieši saistītas ar noteces mainību. Nozīmīgākais nitrātu un slāpekļa zudums no augsnes ierasti novērojams pavasara palu laikā un neveģetācijas periodā, kad augi nespēj uzņemt augsnē esošās barības vielas.
3. Nitrātu un slāpekļa koncentrācija ūdeņos samazinās, palielinoties izpētes mērogam. Salīdzinoši augstāka nitrātjonu koncentrācija novērota eksperimentālos lauciņos un drenu sistēmās, savukārt novadgrāvjos un maza vai vidēja lieluma upēs, kurās aktīvi norit dabiskie pašattīrīšanās procesi, nitrātu un slāpekļa koncentrācija samazinās.
4. Ekstremāli meteoroloģiskie apstākļi negatīvi ietekmē slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu. Izteikta sausuma apstākļos samazinās augu barības vielu zudums no nosusinātām lauksaimniecības platībām, jo ierobežota mitruma apstākļos augi attīstības procesu nodrošināšanai nespēj pilnvērtīgi izmantot augsnē esošās un ar mēslojumu pievienotās barības vielas. Turklāt sausuma periodos šīs vielas pakāpeniski neizskalojas. Pēc sausuma perioda beigām, atsākoties drenu notecei, augu barības vielu zudums strauji palielinās.
5. Videi saudzīgu meliorācijas sistēmu elementu ierīkošana lauksaimniecības zemēs, tostarp mākslīgie mitrāji, kuru ietekme uz ūdeņu kvalitāti vērtēta šajā pētījumā, spēj efektīvi samazināt augu barības vielu koncentrāciju notecē no lauksaimniecības zemes. Barības vielu samazināšanas efektivitāte mākslīgajos mitrājos ir atkarīga no izvēlētajiem tehniskajiem risinājumiem un dimensijām, un no ūdens viedokļa nozīmīgs ir ūdens uzturēšanās laiks mitrāja platībā.

Zinātniskais pētījums “Augsnes kalķošanas un minerālā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitāti, augsnes agroķīmiskajiem rādītājiem un kultūraugu ražu”

Lai samazinātu eutrofikāciju Baltijas jūrā un sasniegtu izvirzītos ūdens kvalitātes mērķus, 2021. gadā atjaunotajā Baltijas jūras vides aizsardzības komisijas (*HELCOM*) Baltijas jūras rīcības plānā kalķošana un ģipša izkliede ir minēta kā viens no pasākumiem, kas uzlabo augsnes struktūru un stabilitāti mālainās augsnēs, kā arī samazina fosfora savienojumu zudumu no lauksaimniecības zemes. Viens no ES stratēģijā “No lauka līdz galdam” izvirzītajiem mērķiem ir uz pusi samazināt augu barības vielu zudumu, nodrošinot, ka netiek pazemināta augsnes auglība, kā arī līdz 2030. gadam vismaz par 20 % samazināt mēslošanas līdzekļu lietošanu.

Minētais pētījums 2022. gadā tika uzsākts Zemkopības institūta apsaimniekotajā lauksaimniecības zemē izveidotajā un ilggadīgi uzturētajā pētījumu stacionārā “Sidrabiņi”, lai novērtētu dažādu augsnes kalķošanas un minerālā mēslojuma (slāpekļa un fosfora savienojumu) devu izmantošanas ietekmi uz ūdens kvalitāti, augsnes agroķīmisko sastāvu un kultūraugu ražu raksturojošiem parametriem.

Pētījuma secinājumi:

- 1) lopbarības pupu graudu ražu ievērojami ietekmēja gan augsnes reakcija, gan lietotās mēslojuma normas. Lielākā graudu raža un 1000 graudu masa iegūta tajos variantos, kuros gan mēslojuma norma (N135P90K135), gan augsnes reakcija ($\text{pH}_{\text{KCl}} > 6,5$) atbilda ziemas kviešu prasībām;
- 2) palielinoties barības vielu nodrošinājumam augsnē (mēslojuma normai), novērotas lielākas ražības atšķirības dažādos augsnes reakcijas fonos;
- 3) proteīna saturs lopbarības pupu graudos bija augstāks kalķotajos variantos visos mēslošanas līmeņos salīdzinājumā ar nekalķoto variantu. Šī gada meteoroloģiskajos apstākļos augstāks fosfora saturs graudos

konstatēts variantā bez mēslojuma, savukārt kālija un kalcija saturs pieauga, palielinoties mēslojuma normai;

- 4) vērtējot 2022.–2024. gada periodā iegūtos ūdeņu kvalitātes monitoringa rezultātus, nav konstatēta nepārprotama izmēģinājuma lauciņos izmantoto mēslošanas un kaļķošanas apstākļu ietekme uz ūdeņu kvalitāti. Kopumā zemāka vidējā slāpekļa savienojumu koncentrācija ūdeņos novērotas lauciņos, kuros lietota N45P30K45 mēslošanas deva. Vienlīdz zema vidējā fosfora savienojumu koncentrācija konstatēta trijos mēslošanas variantos: N45P30K45, N90P60K90 un N135P90K135. Vidējā slāpekļa savienojumu koncentrācija ūdeņos bija vienlīdz augsta visos kaļķošanas variantos, bet paaugstināta vidējā fosfora savienojumu koncentrācija konstatēta kaļķošanas variantā ar $2,85 \text{ t ha}^{-1} \text{ CaCO}_3$ – to izraisīja vienā izmēģinājuma lauciņā (NOPOK0, $2,85 \text{ t ha}^{-1} \text{ CaCO}_3$) piecos ūdens paraugos noteiktā augstā fosfora savienojumu koncentrācija;
- 5) visos mēslošanas variantos, izņemot N45P30K45, kā arī visos kaļķošanas variantos vidējā kopējā slāpekļa un nitrātu slāpekļa koncentrācija ūdeņos uzskatāma par augstu un var negatīvi ietekmēt ūdensteci, kas uztver novadītos ūdeņus no izmēģinājuma lauciņiem. Konstatētā vidējā nitrātu slāpekļa koncentrācija pārsniedz Nitrātu direktīvā noteikto robežvērtību $11,3 \text{ mg l}^{-1}$. Fosfora savienojumu un amonija slāpekļa koncentrācija izmēģinājuma lauciņu drenu notecē uzskatāma par zemu un būtiski neietekmē uzņemošās ūdensteces ūdens kvalitāti;
- 6) pētījuma turpinājumā nepieciešams ūdeņu kvalitātes rādītājus vērtēt detalizētāk, ietverot kompleksu mēslošanas un kaļķošanas variantu savstarpējās ietekmes izpēti, ņemot vērā arī augu sekā iekļautos kultūraugus.

Zinātniskais pētījums “Dabisko un antropogēno faktoru ietekmes uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumiem no lauksaimniecības zemēm novērtējums”

Lauksaimniecības darbības ievērojami ietekmē virszemes ūdeņu kvalitāti, īpaši attiecībā uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu. Šie piesārņotāji, kas izkļiedžas no lauksaimniecības zemes, var izraisīt ūdeņu eitrofikāciju, radot būtiskas ekoloģiskas problēmas. Lai šīs problēmas atrisinātu, nepieciešams detalizēti izpētīt gan dabisko, gan antropogēno faktoru ietekmi uz šo savienojumu zudumu.

Pētījuma īstenošana tika uzsākta 2023. gadā. Šī pētījuma mērķis ir novērtēt dabisko un antropogēno faktoru ietekmi uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu no lauksaimniecības zemes. Pētījums ir sadalīts vairākos līmeņos, ietverot eksperimentālos lauciņus, drenu laukus, mazos sateces baseinus un upju izpēti. Tiek izmantotas dažādas metodoloģijas, lai noteiktu ūdens paraugu ķīmisko sastāvu, hidrometriskos mērījumus un meteoroloģisko apstākļu raksturojumu.

Dabiskie faktori, piemēram, gaisa temperatūra, atmosfēras nokrišņu daudzums, notece un augsnes granulometriskais sastāvs un zemes virsmas slīpums, tiek analizēti, lai saprastu to ietekmi uz barības vielu zudumu. Papildus tam tiek pētīti arī antropogēnie faktori, kā zemes lietojuma veids, kultūrauga īpatsvars, drenēto platību īpatsvars, izkļiedētā slāpekli saturošā minerālā mēslojuma apjoms un dzīvnieku vienību skaits sateces baseinā. Šīs analīzes mērķis ir sniegt ieskatu par dažādo faktoru nozīmi lauksaimniecības noteces sastāvā un veicināt efektīvu ūdeņu aizsardzības pasākumu izstrādi.

Pētījums beidzās 2024. gadā, un tā rezultāti sniedz vērtīgu informāciju par slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrāciju dažādos lauksaimniecības noteces posmos, ļaujot izstrādāt mērķtiecīgus pasākumus ūdens kvalitātes uzlabošanai un ilgtermiņa ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses veicināšanai.

Pētījuma secinājumi:

- 1) eksperimentālo lauciņu izpētes līmenī novērojama lietoto mēslojuma devu ietekme uz slāpekļa savienojumu izskalošanos – palielinoties minerālā mēslojuma devām, palielinās arī slāpekļa savienojumu koncentrācija drenu notecē;
- 2) drenēto platību īpatsvars ūdensteces sateces baseinā tiešā veidā ietekmē $\text{NO}_3\text{-N}$ un N_{kop} gada vidējo koncentrāciju, vienlaikus būtiski neietekmējot $\text{NH}_4\text{-N}$, $\text{PO}_4\text{-P}$ un P_{kop} gada vidējo koncentrāciju;
- 3) visos izpētes līmeņos novērojama tendence – pētījuma periodā pārsvarā samazinājās kopējā fosfora koncentrācija, bet palielinājās kopējā slāpekļa koncentrācij ūdeņos;
- 4) *HYPE* modelis spēj simulēt dabā notiekošos hidroloģiskos un augu barības vielu izskalošanās procesus – par to liecina novēroto un simulēto parametru savstarpējā atbilstība;
- 5) *HYPE* modeļa rezultāti liecina, ka, samazinot minerālā un organiskā mēslojuma izkļiedes apjomu, iespējams samazināt slāpekļa un fosfora koncentrāciju, kā arī slodzi ūdensteču ūdeņos;

- 6) kopējo slāpekļa koncentrāciju iespējams samazināt no 6,0 līdz 14,9 %, ja slāpekli saturoša minerālā mēslojuma devas tiek samazinātas attiecīgi par 5 līdz 20 %. Saskaņā ar *HYPE* modeļa rezultātiem, minerālā mēslojuma devu samazināšanas relatīvā efektivitāte mazinās, pastiprinoties samazināšanas intensitātei;
- 7) pamatojoties uz *HYPE* modeļa rezultātiem, kopējo fosfora koncentrāciju iespējams samazināt no 2,2 līdz 3,8 %, ja fosforu saturoša minerālā mēslojuma devas tiek samazinātas attiecīgi par 5 līdz 20 %. To izskaidro apstākļi, ka izkļaidētā fosforu saturošā mēslojuma apjoms ir ievērojami mazāks nekā slāpeklim, turklāt fosfora koncentrācija bez papildu pasākumiem jau ir salīdzinoši zema;
- 8) kopējo slāpekļa koncentrāciju iespējams samazināt no 2,0 līdz 7,9 %, bet kopējo fosfora koncentrāciju – no 0,1 līdz 0,7 %, ja organiskā mēslojuma devas tiek samazinātas attiecīgi par 5 līdz 20 %. Samazinātu organiskā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitātes uzlabošanu ir ievērojami zemāka, nekā samazinot slāpekli saturoša minerālā mēslojuma devas;
- 9) buferjoslu ierīkošana gar ūdenstecēm, kas klasificētas kā ūdensteces saimnieciskās izmantošanas kategorija (ŪSIK) (8 m), un novadgrāvjiem (4 m) var nodrošināt kopējā slāpekļa koncentrāciju un slodžu samazinājumu attiecīgi par 1,5 un 1,6 %, bet kopējā fosfora koncentrāciju un slodžu samazinājumu – attiecīgi par 2,6 un 6,1 %;
- 10) ņemot vērā *HYPE* modeļa ierobežojumus, slāpekļa izskalošanās samazināšanas efektivitāti šajā pētījumā nodrošināja aramzemes pārveidošana par ilggadīgo zālāju (atkarībā no scenārija – 267 līdz 1474 ha platībā). Gar ūdenstecēm esošo buferjoslu efektivitāti nodrošina gan apsaimniekošanas režīma maiņa šajās teritorijās, gan to spēja filtrēt plūstošo noteci, tā samazinot kopējā fosfora ieskalošanos ūdenstecēs. Savukārt laukmalēs ierīkojamo buferjoslu efektivitāte modelēšanas scenārijos galvenokārt saistīta ar to apsaimniekošanas režīma maiņu, tāpēc šo buferjoslu efektivitāte ir relatīvi maza, jo tām nav tieša kontakta ar ūdenstecēm.

Ieteikumi

1. Ūdeņu kvalitāti iespējams efektīvi uzlabot:
 - samazinot izkļaidētā minerālā un organiskā mēslojuma devas, tādējādi mazinot barības vielu izskalošanās risku nelabvēlīgos meteoroloģiskajos apstākļos;
 - augu sekā iekļaujot dažādus kultūraugus ar atšķirīgām mēslošanas devām un termiņiem (piemēram, pavasarī sējamie kultūraugi un tauriņzieži);
 - ierobežojot augu barības vielu tiešu nonākšanu ūdenstecēs no mājdzīvnieku novietnēm un (vai) krātuvēm neatkarīgi no to apzinātas vai neapzinātas izcelsmes.
2. Modelēšanas rezultāti liecina, ka minerālā un organiskā mēslojuma devu samazināšanai ir būtiskākā ietekme uz ūdeņu kvalitātes uzlabošanu tajās platībās, kurās mēslojuma izkļaides apjoms ir salīdzinoši liels.
3. Atbilstoša platuma buferjoslu ierīkošana vietās ar paaugstinātu virszemes noteces risku veicina nozīmīgu fosfora savienojumu un augsnes daļiņu zuduma samazinājumu.

Pētījums “Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu mēslošanas optimizācija ilgtspējīgu tehnoloģiju nodrošināšanai”

Saskaņā ar Eiropas zaļo kursu lauksaimniecībā tiek ieviesti pastiprināti vidi saudzējošie pasākumi, kas ietver barības vielu zuduma, minerālmēslu un pesticīdu lietojuma samazinājumu, ko iespējams panākt, lietojot zaļmēslojumu, ievērojot pareizu augu seku un izmantojot ar augsnes analīžu rezultātiem pamatotas mēslojuma devas. Minerālā mēslojuma lietojuma samazinājumam ir ne vien ekoloģiska nozīme, bet tas kļūst aktuāls arī ekonomisku apsvērumu dēļ. Zaļmēslojuma izmantošana ir uzskatāma par alternatīvu metodi augsnes auglības uzlabošanai un augu nodrošināšanai ar barības elementiem.

Dārzeņu audzēšana, kas ir viena no augkopības nozarēm ar lielāko pašizmaksu, ir nozare, kurā visātrāk varētu ieviest tehnoloģiskus jauninājumus augu mēslošanas jomā, tāpēc Dārzkopības institūts šo pētījumu turpina jau trešo gadu, lai noskaidrotu esošo situāciju ar barības elementu nodrošinājumu dārzenkopības saimniecībās un izstrādātu Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu (galviņkāpostu, burkānu, sīpolu, biešu) mēslošanas ieteikumus atbilstoši Eiropas zaļā kursa mērķiem.

Pētījuma īstenošana tika uzsākta 2021. gadā. Dārzkopības institūts sadarbojās ar 10 zemnieku saimniecībām, kurās ir atšķirīgs augsnes granulometriskais sastāvs, augsnes tips un augu barības elementu (fosfora un kālija) nodrošinājums, kā arī atšķirīgi saimniekošanas veidi (integrētā un bioloģiskā).

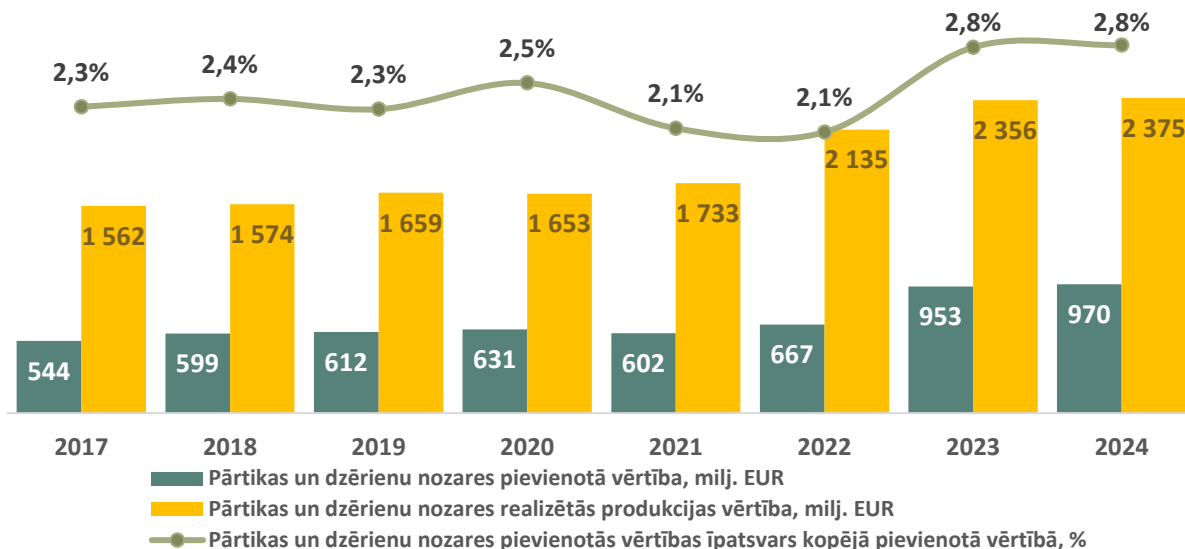
Pētījuma secinājumi

1. Apkopojot četru gadu pētījuma rezultātus, secināms, ka konkrētais gads ievērojami ietekmē ne tikai dārzeņu ražas veidošanos, bet arī barības elementu saturu augos un to dinamiku augsnē. Tādējādi, lai izstrādātu zinātniski pamatotus mēslošanas ieteikumus, nepieciešama visaptveroša visu iegūto datu analīze, un dažos gadījumos – arī papildu novērojumi vēl vienu gadu.
2. Analizējot četru gadu datus par barības elementu iznesi uz vienu tonnu produkcijas dažādās kultūrās un saimniecībās, konstatēts, ka iegūtie robežskaitļi lielākoties ir loģiski un nepārsniedz plašu diapazonu, tomēr to precizēšanai nepieciešama visos gados iegūto rezultātu apvienota analīze.
3. Salīdzinot mēslojuma lietojumu, iegūto ražu un augu audos uzkrāto barības elementu saturu, secināms, ka arī 2024. gadā raža ne vienmēr bija tieši atkarīga no augu nodrošinājuma ar barības vielām.
4. Aprēķinot barības elementu izmantošanas efektivitāti un analizējot korelāciju starp iestrādāto mēslojuma daudzumu un iegūto ražu, secināms, ka bieži tiek izmantotas pārlietu lielas mēslojuma devas vai arī to izmantošanas efektivitāte nav pietiekama. Tā uzlabojama, izmantojot dalīto mēslošanu vairākās reizēs. Turklāt laistīšanas sistēmu ierīkošana var ievērojami uzlabot mēslojuma izmantošanas efektivitāti.
5. Zaļmēslojuma lietošana un ievērojama augu atlieku biomasas daudzuma iestrāde augsnē palielina to augiem pieejamo barības elementu daudzumu, kas tieši piedalās ražas veidošanās procesā.

3. PĀRTIKAS NOZARES ATTĪSTĪBA

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas un dzērienu rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. Pēdējos divos gados nozares pievienotā vērtība faktiskajās cenās sasniedza rekordaugstu līmeni, 2024. gadā tai veidojot 970 miljonus eiro un palielinoties par 45 % salīdzinājumā ar 2022. gadu. Tātad arī nozares pievienotās vērtības īpatsvars 2023. un 2024. gadā pakāpies līdz 2,8 % no kopējās pievienotās vērtības. (Sk. 3.1. att.)

3.1. attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un produkcijas izlaides (NACE 2. red.) dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pārtikas rūpniecība pārsvarā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 60 % no pārtikas nozarē saražotā līdz šim tika patērēts vietējā tirgū, taču pēdējos gados eksporta īpatsvars pamazām pieaug un 2024. gadā pārtikas produktu realizācija vietējā tirgū bija vairs tikai 54,9 % apjomā. Vislielākais eksporta īpatsvars no realizācijas apjoma pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares sektorā 2024. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (79,7 %), kā arī augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem un konserviem (51,9 %). (Sk. 3.1. tab.)

Salīdzinājumā ar 2023. gadu apgrozījums pārtikas ražošanas nozarē 2024. gadā ir palielinājies par 1,4 %, bet dzērienu nozares apgrozījums ir sarucis par 3,4 %. Vislielāko apgrozījuma kāpumu – par 8,4 % – piedzīvojuši zivju pārstrādes produktu ražošanas nozare. Savukārt augļu un dārzeņu pārstrādes produktu ražošanas nozarē pat bija vērojams apgrozījuma samazinājums par 4,6 %. Kopumā pārtikas un dzērienu nozares ražošanas nozarē apgrozījuma pieaugums 2023. un 2024. gadā bijis mērens salīdzinājumā ar negaidīto apgrozījuma kāpumu 2022. gadā straujā cenu kāpuma dēļ.

3.1. tabula

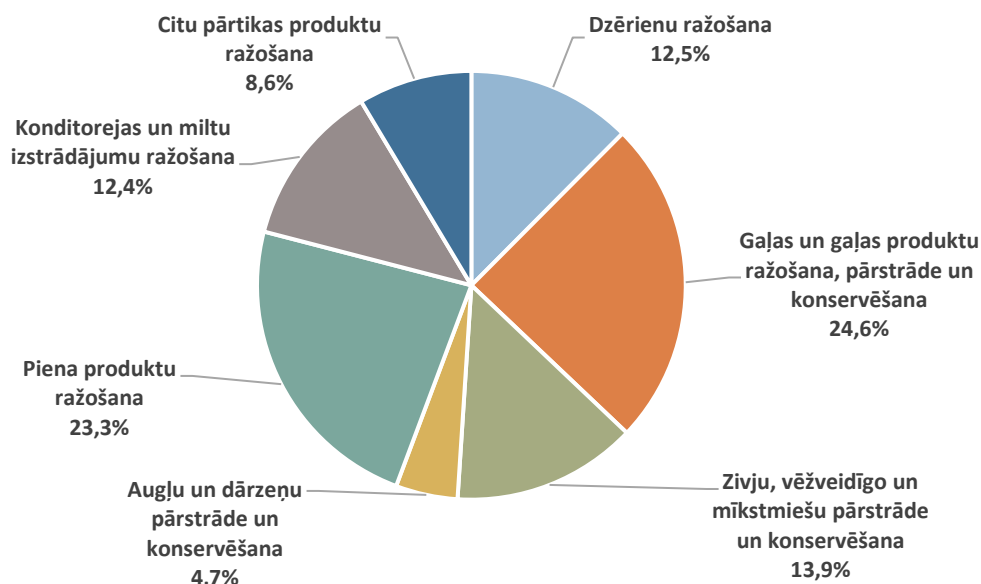
Nozares	Pārtikas produkcijas realizācija, milj. EUR								
	2022.			2023.			2024.		
	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %
Pārtikas produktu ražošana, t.sk.	1882,0	56,7	43,3	2120,5	56,2	43,8	2149,7	54,9	45,1
gaļas un gaļas produktu ražošana	461,7	73,2	26,8	517,5	72,1	27,9	537,7	71,3	28,7

zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	242,2	20,8	79,2	281,1	21,9	78,1	304,6	20,3	79,7
augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	92,3	46,4	53,6	107,1	45,3	54,7	102,2	48,1	51,9
piena produktu ražošana	470,8	62,9	37,1	502,9	64,5	35,5	509,5	64,7	35,3
konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	198,3	75,3	24,7	259,9	68,7	31,3	270,1	65,0	35,0
citu pārtikas produktu ražošana	147,7	49,6	50,4	172,6	45,9	54,1	187,7	47,2	52,8
Dzērienu ražošana	265,9	ND*	ND*	281,9	ND*	ND*	272,3	70,1	29,9

Avots: Oficiālās statistikas portāls (dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskajā ražošanā nodarbināti vismaz 20 cilvēki. Papildus tiek iekļauti uzņēmumi, kuru rūpnieciskajā ražošanā ir mazāk nekā 20 nodarbināto, lai NACE 2. red. nodaļu līmenī (divās zīmēs) apkopotie dati aptvertu ne mazāk kā 80 % no uzņēmējdarbības strukturālās statistikas rūpniecības apgrozījuma.

* ND – nav datu.

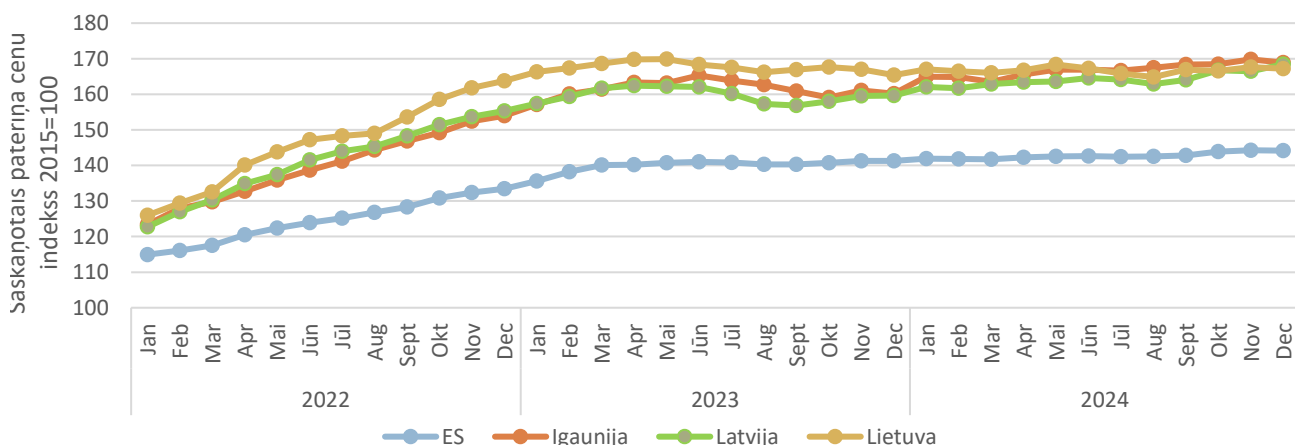
Kā ik gadu, arī 2024. gadā galveno vietu pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūrā ieņem gaļas produktu ražošana ar 24,6 % un piena produktu ražošana ar 23,3 % no visas pārtikas produktu nozares realizācijas vērtības. Savukārt dzērienu ražošana veidoja 12,5 % no kopējās realizācijas vērtības. (Sk. 3.2. att.)

3.2. attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2024. gadā, %

Avots: Oficiālās statistikas portāls

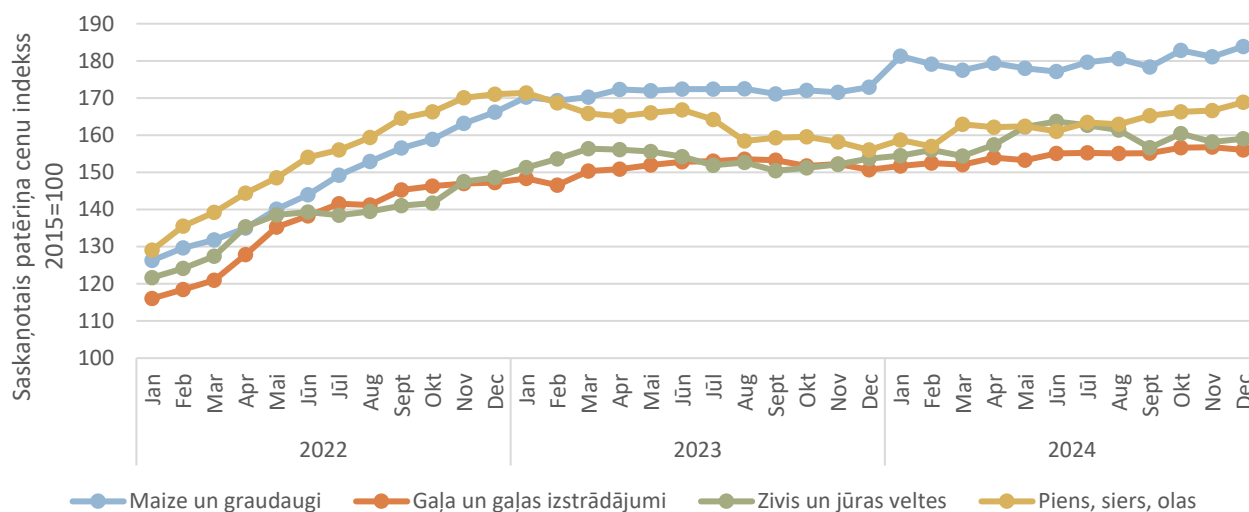
Baltijas valstīs pēc 2022. gadā novērotā nepieredzēti straujā pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu kāpuma 2023. un 2024. gadā cenu līmenis ir bijis stabili vienmērīgs (sk. 3.3. att.).

3.3. attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES valstīs un atsevišķi Baltijas valstīs (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (sk. 3.4. att.), redzams, ka 2024. gadā ir bijis vienmērīgs pārtikas produktu cenu kāpums. Salīdzinot 2024. gada decembra un 2023. gada decembra rādītājus, ir konstatējams, ka maizes un graudaugu produktu grupā cenu kāpums bija 11 %, zivīm un jūras veltēm – 5 % un gaļai un tās izstrādājumiem – arī 5 % apmērā. Savukārt piena, siera un olu cenu līmenis pēc 15 % samazinājuma 2023. gadā ir atgriezies iepriekšējā līmenī ar 13 % pieaugumu 2024. gadā.

3.4. attēls. Vairāku pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu lielākā koncentrācijas samazināšanās par sešiem procentpunktiem bija novērojama zivju pārstrādes sektorā gan četru, gan 10 lielāko uzņēmumu grupā.

Ievērojams koncentrācijas palielinājums četru lielāko uzņēmumu grupā par 17 procentpunktiem bija novērojams dzērienu ražošanas nozarē.

Visās pārējās produktu grupās bija vērojamas mērenas svārstības līdz divu procentpunktu robežās.

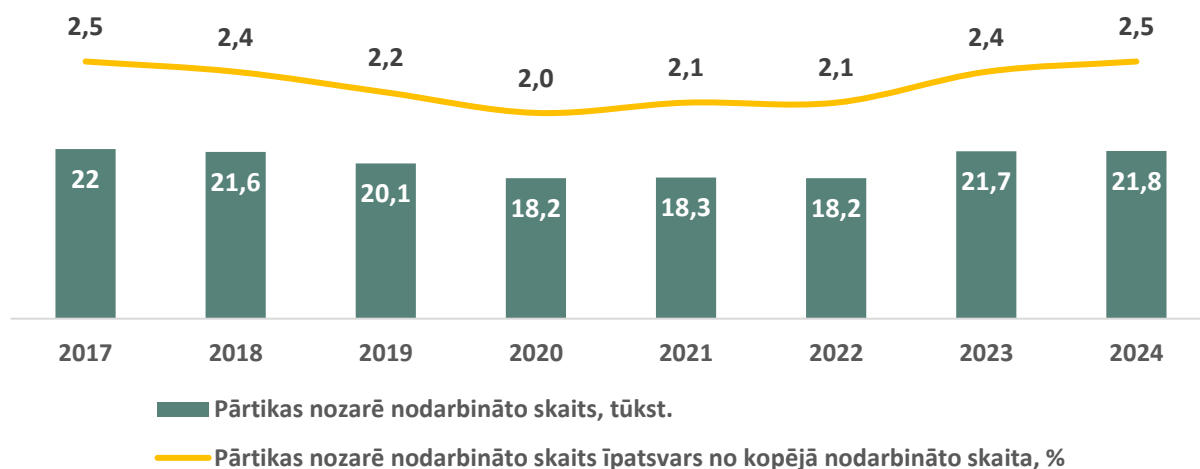
3.2. tabula

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2023. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2. red.	2023.		2024.	
		Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%	Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	523,7		478,7	
4 lielākie uzņēmumi		292,9	56 %	278,3	58 %
10 lielākie uzņēmumi		377,6	72 %	347,4	73 %
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	266,2		303,3	
4 lielākie uzņēmumi		154,6	58 %	159,2	52 %
10 lielākie uzņēmumi		215,0	81 %	226,3	75 %
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	102,1		94,8	
4 lielākie uzņēmumi		65,6	64 %	59,1	62 %
10 lielākie uzņēmumi		91,6	90 %	85,4	90 %
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	492,2		457,7	
4 lielākie uzņēmumi		308,2	63 %	314,1	69 %
10 lielākie uzņēmumi		435,3	88 %	401,2	88 %
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	322,3		349,1	
4 lielākie uzņēmumi		141,0	44 %	173,9	50 %
10 lielākie uzņēmumi		207,4	64 %	219,1	63 %
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	261,1		198,0	
4 lielākie uzņēmumi		221,0	85 %	168,3	85 %
10 lielākie uzņēmumi		251,1	96 %	193,4	98 %

Avots: ZM

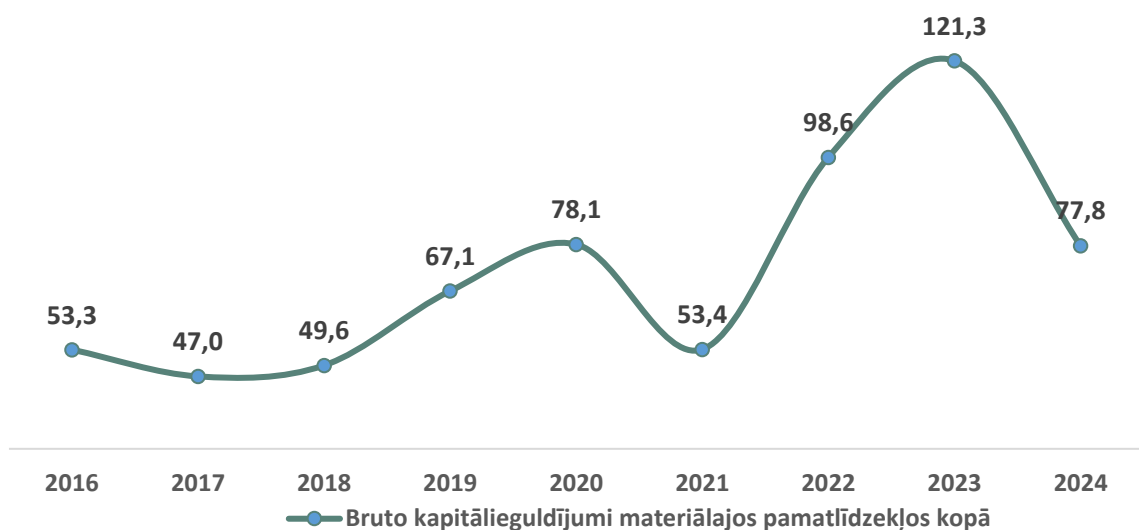
Aizņemto darbavietu skaits pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē 2023. un 2024. gadā lēni, bet vienmērīgi palielinājās (sk. 3.5. att.). Arī pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto īpatsvars no visiem nodarbinātajiem 2024. gadā pieaudzis līdz 2,5 %.

3.5. attēls. Pārtikas nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2. red.)

Avots: Eurostat

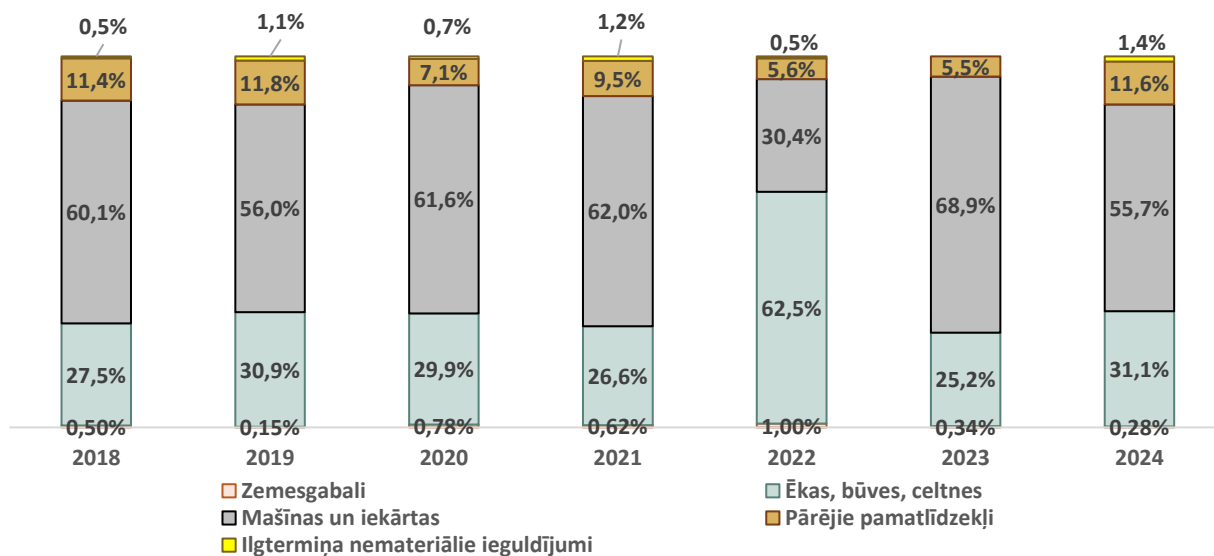
2023. gada ieguldījumu apmērs materiālajos pamatlīdzekļos sasniedza rekordaugstu līmeni, palielinoties par 23 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, tomēr pēc straujā kāpuma pēdējos divos gados, 2024. gadā tas atkal samazinājās par 36 % salīdzinājumā ar 2023. gadu.

3.6. attēls. Nefinanšu investīcijas pārtikas nozarē Latvijā, milj. EUR

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Analizējot bruto kapitālieguldījumu struktūru pārtikas nozarē (sk. 3.7. att.), secināms, ka 2024. gadā ieguldījumu struktūra saglabājusies līdzīga 2023. gada struktūrai. 2024. gadā lielākā ieguldījumu daļa joprojām bijusi mašīnās un iekārtās (55,7 %), nedaudz samazinoties salīdzinājumā ar 2023. gadu. Par 6 % palielinājusies ieguldījumu daļa ēkās, būvēs un celtnēs, ieņemot otro vietu ieguldījumu struktūrā ar 31,1 % no kopējiem ieguldījumiem.

3.7. attēls. Nefinanšu investīciju struktūra pārtikas nozarē Latvijā

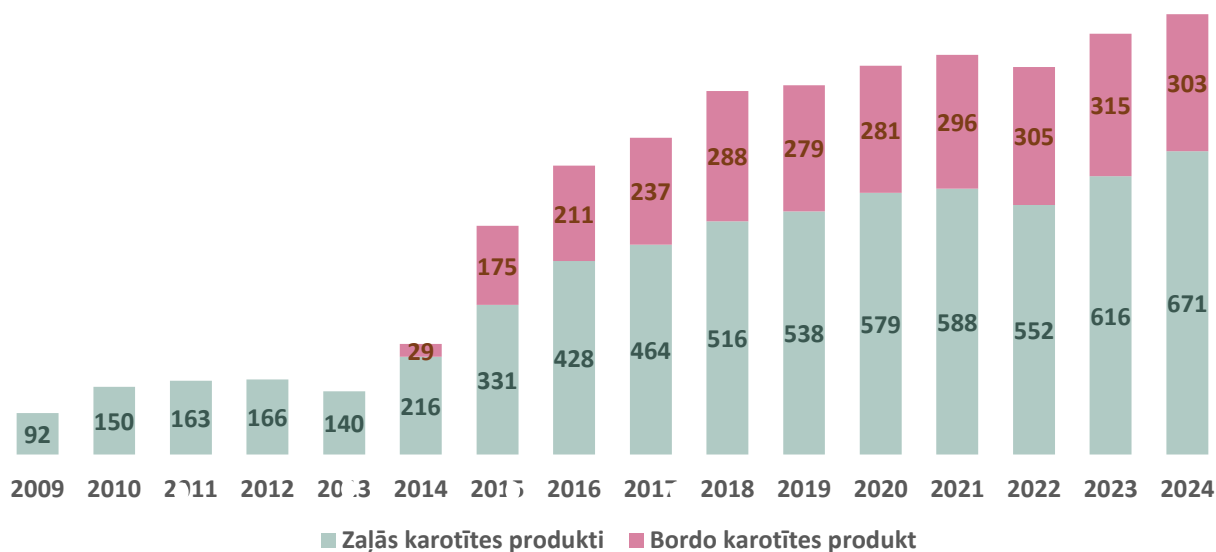
Avots: Oficiālās statistikas portāls

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Ievērojot pārtērētāju pieprasījumu pēc kvalitatīviem vietējiem pārtikas produktiem, pārtikas ražotāju ieinteresētību un spēju ražot pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību, kā arī atbilstoši Valdības rīcības plāna, Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam un Zemkopības ministrijas darbības stratēģijas 2021.–2027. gadam pasākumiem, kas paredz sasniegt augstākus standartus pārtikas aprītē, īstenojot pasākumus kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanai vietējā tirgū, Zemkopības ministrija strādā pie pārtikas kvalitātes shēmu attīstīšanas.

2024. gada beigās Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (NPKS) produkti aptver plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaitam kopumā sasniedzot 974: no tiem 671 marķēts ar norādi “Zaļā karotīte” un 303 – ar “Bordo karotīti”.

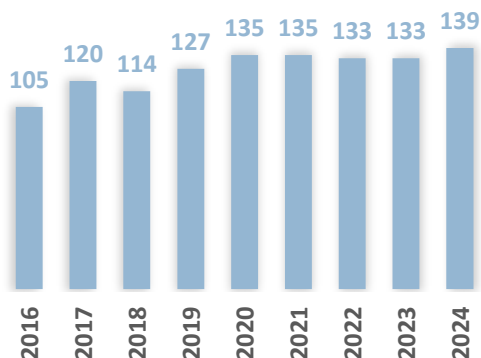
2024. gadā “Zaļo karotīti” ieguva 16 jaunu uzņēmumu 40 produktiem, bet “Bordo karotīti” – seši jauni uzņēmumi 20 produktiem.

3.8. attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits

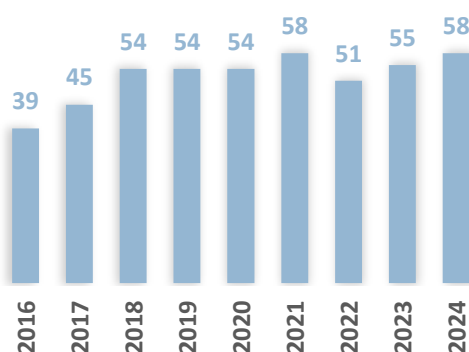
Avots: PVD/ LPUF

2024. gada beigās NPKS ir iesaistījušies 197 uzņēmumi, no kuriem 139 ir “Zaļās karotītes” produktu ražotāji un 58 uzņēmumi – “Bordo karotītes” produktu ražotāji. NPKS iesaistīti arī 5092 izejvielu piegādātāji.

3.9. attēls. “Zaļās karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits

Avots: PVD/ LPUF

3.10. attēls. “Bordo karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits

Avots: PVD/ LPUF

2024. gadā NPKS produktu realizācijas apjoms pieaudzis pienam un piena produktiem, augļiem un ogām un to produktiem un pat trīs reizes vairāk – medum. No saražotām 11 325 tonnām augļu un dārzeņu un to produktu apjoma lielākais īpatsvars ir augļu un ogu sulām, nektāriem – 10 734 tonnas.

2024. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sarucis maizes un miltu izstrādājumu, dārzeņu un kartupeļu un gaļas realizācijas apjoms. No kopējā gaļas apjoma 9387 tonnām lielāko īpatsvaru veido putnu gaļa ar 5600 tonnām.

3.3. tabula

Realizētās produkcijas apjoms, tonnas

Gads	Piens un piena produkti	Medus	Augļi un ogas un to produkti	Dārzeņi un kartupeļi	Maizes un miltu izstrādājumi	Gaļa
2014.	10922	34	233	4142	1401	
2015.	43 158	35,5	25 612	16 475	14 775	
2016.	79 272	26	63 627	18 899	279344	10 776
2017.	81 350	20	72 170	351 592	35 903	12059
2018.	68 537	34	19 847	19 020	30 687	9651
2019.	68 391	24	1947	16 297	7063	10 640
2020.	76 339	25	10 930	15 177	20 744	11 849
2021.	101 886	23	11 380	12 449	19 260	11 768
2022.	88 121	22	602	11 246	15 426	103 255
2023.	68 765	21	548	14 025	16 167	12 291
2024.	106 009	63	11 325/591	10 735	7656	9387

Avots: PVD (saskaņā ar MK noteikumu Nr. 461 "Prasības pārtikas kvalitātes shēmām, to ieviešanas, darbības, uzraudzības un kontroles kārtība" 16. p.)

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija īstenoja shēmas popularizēšanas pasākumus, informatīvas kampaņas plašsaziņas līdzekļos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos.

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, 2024. gadā tika izmaksāts ES atbalsts par dalību pārtikas kvalitātes shēmās Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskā plāna pasākuma intervencē “Pārtikas kvalitātes shēmas”, kopsummā 1 557 360 EUR.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma.

Atbalstot Eiropas Savienības mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu, izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas Eiropas Savienības aizsargāto produktu reģistros.

2024. gadā ES Aizsargāto produktu reģistros bija iekļauti septiņi Latvijas produkti – “Sklandrausis”, “Salināta rudzu rupjmaize”, “Carnikavas nēģi”, “Jāņu siers”, “Latvijas lielie pelēkie zirņi”, “Rucavas baltais sviests” un “Salacgrīvas nēģi”. 2024. gadā turpinājās darbs pie pieteikuma “Aglonas maizes veistūklis” saskaņošanas reģistrācijai Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā, turklāt 2024. gada 12. decembrī Eiropas

Komisijā tika iesniegts pieteikums produkta "Rīgas līča lucīši" reģistrācijai Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā.

2024. gadā ražotāju grupā "Carnikavas nēgi" piedalījās seši, "Sklandrauši" – 11, "Latvijas lielie pelēkie zirņi" – 10, "Salināta rudzu rupjmaize" – viens, "Jāņu siers" – septiņi, "Rucavas baltais sviests" – divi un "Salacgrīvas nēgi" – seši ražotāji.

2024. gadā ir kāpis realizācijas apjoms produktiem, kas iekļauti Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā: realizētas 5,23 tonnas "salinātas rudzu rupjmaizes" un 12,79 tonnas "sklandraušu", nedaudz samazinājies "Jāņu siers" realizācijas apjoms (kopā saražots 140,15 tonnu). Savukārt "Salacgrīvas nēgiem" (produktam ar aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norādi) realizācijas apjoms palielinājies: svaigā veidā realizētas 15,46 tonnas, cepti želejā – 2,29 tonnas. Realizēts 13 tonnu "Latvijas lielie pelēkie zirņi", kam ir aizsargāts cilmes vietas nosaukums. "Carnikavas nēgi", kam ir aizsargāta ģeogrāfiskās izcelsmes norāde, svaigā veidā realizēti 3,75 tonnu un ceptā veidā – 1,63 tonnu apjomā.

2024.gadā Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centram tika piešķirti līdzekļi no valsts subsīdiu programmas aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu, aizsargātu cilmes vietas nosaukumu un garantētu tradicionālo īpatnību shēmu, kā arī tām atbilstošo produktu atpazīstamības veicināšanai – tika sagatavoti vizuālie materiāli, publikācijas, reklāmas materiāli, kā arī nodrošināta dalība izstādē "Rīga FOOD" un Siera dienā. Arī ražotāju grupas organizēja produktu popularizēšanu Siera dienā, Sklandraušu festivālā, Carnikavas nēgu svētkos u. c. pasākumos.

Lai veicinātu nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībnieku un produktu skaita palielināšanos, 2024. gadā Zemkopības ministrija sagatavoja grozījumus Ministru kabineta noteikumos Nr.461 "Prasības pārtikas kvalitātes shēmām, to ieviešanas, darbības, uzraudzības un kontroles kārtība", iekļaujot prasības jauniem NPKS produktiem, kā arī turpinājās darbs pie jauna pārtikas kvalitātes shēmu regulējuma izstrādes ES, lai stiprinātu ES sistēmu kvalitātes politikas jomā un vienkāršotu gan ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu pārvaldību, visām nozarēm paredzot vienotu procesuālo un kontroles noteikumu kopumu, gan ilgtspējas kritēriju pārvaldību.

4. ZIVSAIMNIECĪBA

4.1. Zvejniecība

Samazinoties reņģu, brētliņu, salaku un plekstu nozvejai, 2024. gadā Baltijas jūrā un Rīgas līcī kopumā nozvejots 51 975 tonnu zivju, t. i., par 9169,1 tonnām mazāk nekā 2023. gadā (sk. 4.1. tab.). Pamatā tas notika nozvejas kvotu samazinājuma dēļ. Latvijai piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm tika izmantotas 94,4 % un brētliņām – 89,4 % apjomā. Tāpat jāņem vērā, ka mencu krājuma sliktā stāvokļa dēļ no 2020. gada ir aizliegta mencu specializētā zveja un piešķirtā kvota tika paredzēta tikai mencu piezvejas segšanai, ko galvenokārt ieguva jūras piekrastes zvejā. No 2022. gada ir aizliegta arī laša specializētā zveja.

Pēc stāvokļa 2024. gada 31. decembrī Baltijas jūrā un Rīgas līcī aiz piekrastes joslas zvejā bija iesaistīti 37 kuģi, bet piekrastes joslā – 619 zvejas laivas.

4.1. tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī, tonnas

Zivju suga	Nozveja 2023. gadā, t	Nozveja 2024. gadā, t	Nozvejas izmaiņas salīdzinājumā ar 2023. gadu, t
Plekste	243,3	176,6	– 66,7
Salaka	511,7	306,7	– 205,0
Reņģe	30 025,7	25 275,9	– 4749,8
Brētliņa	28 775,1	24 071,9	– 4703,2
Pārējās	1588,2	2 143,8	+ 555,6
Kopā	61 144,0	51 974,9	– 9169,1

Avots: ZM

Ar tāljūras zveju 2024. gadā bija iesaistīti septiņi kuģi, kopumā nozvejojot 52 026,9 tonnas zivju (sk. 4.2. tab.). 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu tāljūras nozveja palielinājās par 8437,3 tonnām, kas veidoja 50,0 % no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos (104,0 tūkst.tonnu).

Tāljūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Mauritānijas zvejas zonā, izmantojot zvejas licences, kas izsniegtas, pamatojoties uz ES noslēgto zivsaimniecības partnerattiecību nolīgumu ar Mauritānijas Islāma Republiku. 2024. gadā zveja Marokas zvejas zonā nenotika, jo tur nebija noslēgts jauns zivsaimniecības partnerattiecību nolīgums starp ES un Marokas Karalisti. Salīdzinoši nelielu daļu tāljūras nozvejas veidoja zveja Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisijas (NEAFC) un Svalbāras zvejas rajonos, kur Latvijas kuģi zvejoja galvenokārt garneles un mencas - kopējais nozvejotais apjoms šajos ūdeņos bija 4169,5 tonnas.

4.2. tabula

Latvijas nozveja tāljūrā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2023. gadā, t	Nozvejas apjoms 2024. gadā, t	+/- salīdzinājumā ar 2023. gadu, t
NEAFC (garneles, mencas u. c.)	5451,2	4169,5	-1281,7
Mauritānijas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	38 138,4	47857,5	+9719,0
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	0	0	0
Kopā:	43589,6	52026,9	+8437,3

Avots: ZM dati

Iekšējos ūdeņos 2024. gadā tika nozvejotas 224,6 tonnas zivju (nēgi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u. c.) – par 14,5 tonnām vairāk nekā 2023. gadā. Ezeros tika nozvejotas 141,0 tonnas zivju, upēs – 81,7 tonnas zivju, bet vismazāk – 1,9 tonnas zivju – tika nozvejots ūdenskrātuvēs.

4.2. Akvakultūra

2024. gadā PVD bija atzīti 117 akvakultūras uzņēmumi, savukārt pēc Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) datiem, 2024. gadā aktīvi darbojās 66 uzņēmumi, kuri piedāvāja akvakultūras produkciju vietējā un ārvalstu tirgū. Akvakultūras uzņēmumi realizēja dažādu sugu zivis, produktus no alģēm, kā arī zivju mazuļus, kas bija paredzēti zivju resursu atražošanai.

Institūta BIOR zivju audzētava "Tome" ar savām piecām filiālēm nodrošina zivju mazuļu audzēšanu zivju resursu atražošanai valstī apstiprinātā zivju resursu atražošanas daudzgadu plāna īstenošanai. Valsts zivju audzētavas un tās filiāļu galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana.

Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls Latvijā nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo zivju audzēšanas tradīcijas un zemes īpašnieku sociālekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2024. gadā ekonomiski aktīvajos 66 uzņēmumos (kopējais nodarbināto skaits – 288 cilvēki) akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 623 dīķi ar 5683,6 ha kopējo platību, 1159 baseini ar 14 866 m³ lielu kopējo tilpumu un 111 recirkulācijas sistēmas ar 15 458 m³ lielu kopējo tilpumu. (sk. 4.3. tab.)

4.3. tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platība

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2022.	667	5582,9	1124	14 688	78	14 031,2	69
2023.	641	5570,6	1150	14 777	79	14 708,0	69
2024.	623	5683,6	1159	14 866	111	15 458,0	66

Avots: CSP

Pēc CSP datiem, 2024. gadā Latvijas kopējais realizētais akvakultūras zivju produkcijas apjoms sastādīja 742,0 tonnas 3,1 milj. eiro vērtībā, tajā skaitā realizēta zivju produkcija ārzemju tirgos sastādīja 41,3 tonnas 239,8 tūkst. eiro vērtībā. Galvenās realizētās zivju sugas gan svaigā, gan apstrādātā veidā bija karpa, palija, sams, store, forele, līnis, zandarts, līdaka u. c. sugu zivis. (sk. 4.4. tab.)

4.4. tabula

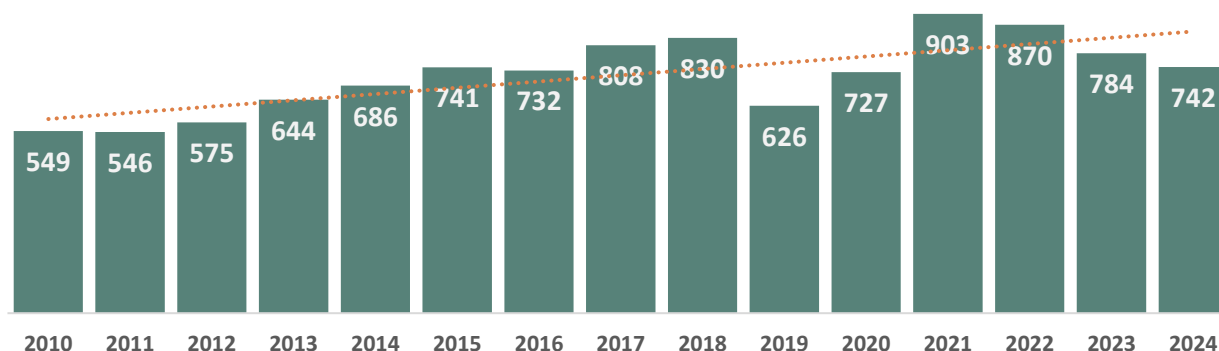
Akvakultūras produkcijas apjoms (realizētās zivis)

Gads	Karpa un karūsa	Palija	Sams	Store	Forele	Līnis	Līdaka	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā, tonnas
2022.	620,5	86,7	58,0	45,8	27,9	3,9	1,2	25,8	869,8
2023.	578,2	59,6	39,5	28,5	36,0	5,1	11,5	25,5	783,9
2024.	487,2	87,9	54,4	38,7	30,6	11,4	5,8	26,0	742,0

Avots: CSP

Laika periodā no 2010. – 2024. gadam kopējās realizētās akvakultūras zivju produkcijas gada vidējais apjoms sastāda 717 tonnas. Būtiskākais realizētās produkcijas apjoma kāpums vērojams 2021. gadā, kad tas sasniedza 902,5 tonnas, savukārt pēdējo trīs gadu laikā vērojama realizēto zivju apjoma samazinājums.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu Latvijas realizētās akvakultūras zivju produkcijas apjoms samazinājās par 42 tonnām, toties palielinājās produkcijas vērtība par 0,1 milj. eiro. Līdz ar to var secināt, ka akvakultūras zivju produkcija minētajā periodā tika realizēta ar augstāku vērtību nekā iepriekš.

4.1. attēls. Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms, tonnas

Avots: Oficiālās statistikas portāls

4.3. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Latvijas tautsaimniecībā zivsaimniecības nozarē ir pastāvīga tendence, ka kopējās zivju produkcijas, tostarp sagatavotu vai konservētu zivju, eksporta vērtība pārsniedz importa vērtību.

Tātad 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu zivju, tostarp sagatavoto vai konservēto zivju, produkcija tika eksportēta lielākā apjomā un arī ar lielāku vērtību, nodrošinot stabilu vietu Latvijas zivju apstrādes uzņēmumu eksporta galamērķos.

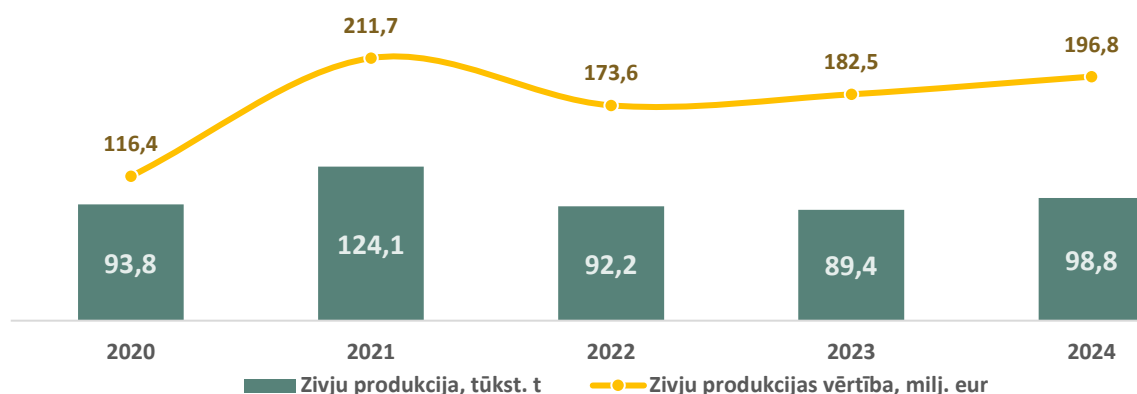
2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu zivsaimniecības nozares ieguldījums Latvijas kopējā eksporta apjomā pēc vērtības ir palielinājies par 0,2 procentpunktiem un zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā veidoja 1,88 %.

Zivju produkcija, tostarp sagatavotas vai konservētas zivis, no Latvijas 2024. gadā tika eksportētas uz 76 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2024. gadā no Latvijas tika eksportētas 97,6 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 198 milj. eiro vērtībā, tajā skaitā atvēsināto un saldēto zivju produkcija no Latvijas tālējūras zvejas kuģiem veidoja 51,3 tūkst. t vai 44,2 milj. eiro vērtībā.

4.2. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta dinamika

Avots: ZM

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms palielinājās gan tonnās – par 10,5 % (9,4 tūkst. t), gan vērtības izteiksmē – par 7,9 % (14,4 milj. eiro). Tā kā zivju produkcija minētajā periodā tika eksportēta lielākā apjomā un ar augstāku vērtību nekā iepriekš, var secināt, ka Latvijas zivju produkcija joprojām ieņem stabilu pozīciju mūsu ražotāju eksporta noietā tirgos.

2024. gadā zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Eiropas Savienības (ES) valstīm salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā. No Latvijas uz ES valstīm tika eksportēts 27,5 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 117,9 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu eksporta apjoms uz šīm valstīm palielinājās gan tonnās – par 8,1 % (2,1 tūkst. t), gan vērtības izteiksmē – par 7,7 % (8,4 milj. eiro).

Vienlaikus ES valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 27,9 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu samazinājās par 0,58 procentpunktiem.

Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ieņēma Lietuva ar 6,1 % (6,0 tūkst. t), Igaunija ar 5,4 % (5,3 tūkst. t), Polija ar 4,7 % (4,6 tūkst. t), Dānija ar 2,3 % (2,3 tūkst. t), Rumānija ar 2,1 % (2,0 tūkst. t) un Vācija ar 1,8 % (1,8 tūkst. t).

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās uz Dāniju – par 612 t, Poliju – par 547 t, Horvātiju – par 166 t, Lietuvu – par 163 t, Portugāli – par 143 t, Vāciju – par 125 t un Igauniju – par 108 t, bet samazinājās uz Īriju – par 64 t, Kipru – par 19 t, Somiju – par 18 t un Čehiju – par 9 t.

2024. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā.

Uz trešajām valstīm no Latvijas tika eksportēts 71,3 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 78,9 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) uz trešajām valstīm eksporta apjoms palielinājās gan tonnās – par 11,5 % (7,4 tūkst. t), gan vērtības izteiksmē – par 8,1 % (5,9 milj. eiro).

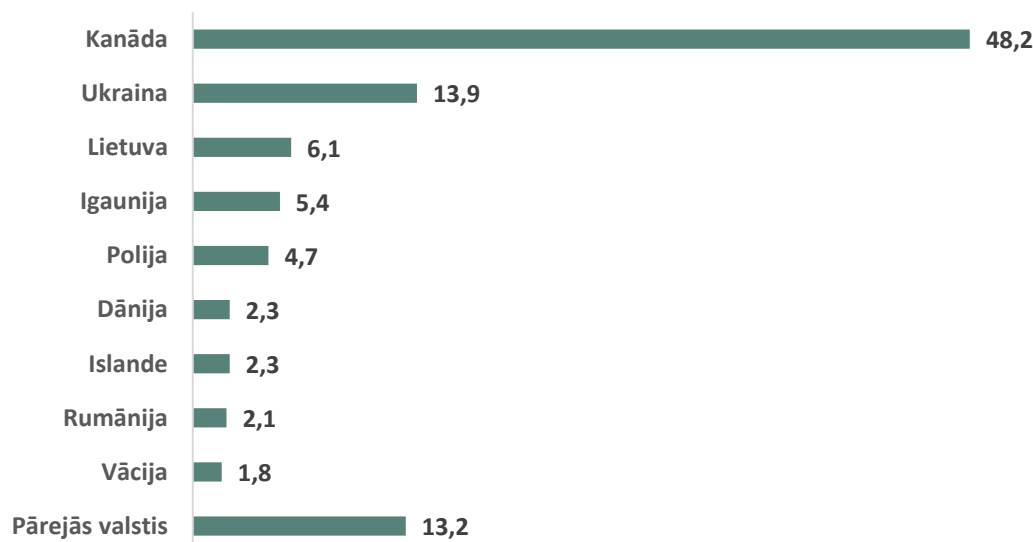
Trešo valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 72,1 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 0,58 procentpunktiem.

Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ieņēma Kanāda ar 48,8 % (48,2 tūkst. t), Ukraina ar 13,9 % (13,8 tūkst. t), Islande ar 2,3 % (2,2 tūkst. t), Baltkrievija ar 1,6 % (1,6 tūkst. t), Lielbritānija ar 1,4 % (1,4 tūkst. t) un ASV 0,96 % (1,0 tūkst. t).

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās uz Kanādu – par 9,5 tūkst. t, Islandi – par 1,0 tūkst. t., Serbiju – par 171 t, Moldovu – par 164 t, Lielbritāniju – par 144 t, Dienvidāfriku – par 101 t un Norvēģiju – par 71 t, bet samazinājās uz Ukrainu – par 1,4 tūkst. t, Baltkrieviju – par 1,3 tūkst. t, ASV – par 511 t, Ganu – par 440 t, Japānu – par 161 t un Kazahstānu – par 154 t.

Latvija 2024. gadā sāka eksportu uz Dienvidāfriku (101 t), Apvienotajiem Arābu Emirātiem (42,3 t), Zambiju (40,3 t), Malaiziju (26,7 t) un Azerbaidžānu (7,0 t), bet pārtrauca eksportu uz Honkongu un Kirgizstānu.

2024. gadā zivju produkciju (bez konserviem) Latvija eksportēja uz 49 valstīm.

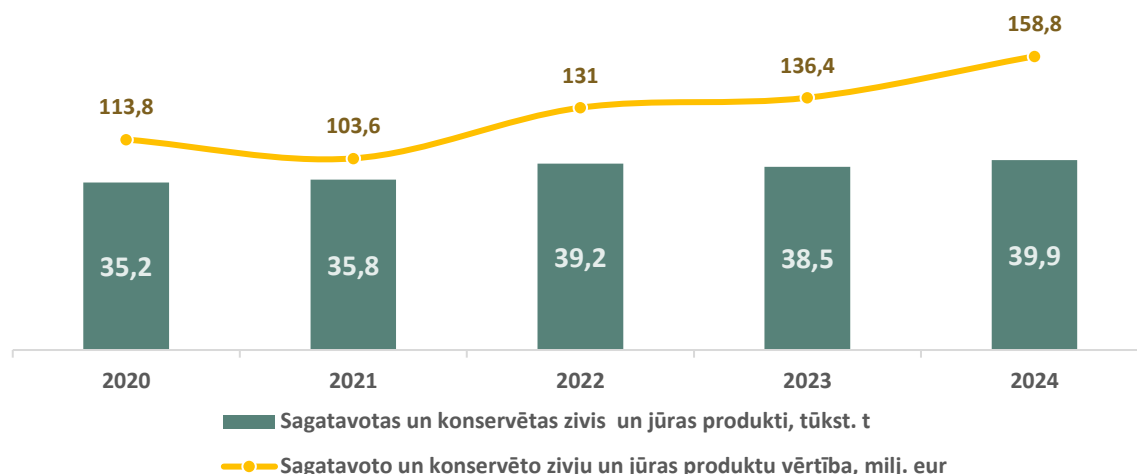
4.3. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā 2024. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 98,8 tūkst. t)

Avots: ZM pēc CSP datiem

Zivju konservu eksports

2024. gadā no Latvijas tika eksportēts 39,9 tūkst. t sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 158,8 milj. eiro vērtībā.

4.4. attēls. Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoms palielinājās gan tonnās – par 3,7 % (1,4 tūkst. t), gan pēc vērtības – par 16,5 % (22,5 milj. eiro), liecinot par to, ka tika vairāk eksportēta produkcija ar augstāku vērtību.

2024. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju eksportā.

2024. gadā no Latvijas uz citām ES valstīm tika eksportēts 24,3 tūkst. t sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 101 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu eksporta apjoms palielinājās gan tonnās – par 5,3 % (1,2 tūkst. t), gan pēc vērtības – par 14 % (12,4 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 60,8 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 0,93 procentpunktiem.

Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma ieņēma Vācija 20,2 % (8,1 tūkst. t), Zviedrija 10,2 % (4,1 tūkst. t), Lietuva 5,5 % (2,2 tūkst. t), Dānija 5,3 % (2,1 tūkst. t), Polija 4,8 % (1,9 tūkst. t) un Igaunija 4,2 % (1,7 tūkst. t).

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu eksporta apjoms no Latvijas palielinājās uz Zviedriju – par 658 t, Itāliju – par 302 t, Vāciju – par 162 t, Austriju – par 123 t, Nīderlandi – par 117 t un Ungāriju – par 89 t, toties saruka uz Dāniju – par 209 t, Čehiju – par 180 t, Lietuvu – par 97 t, Slovākiju – par 49 t, Igauniju – par 49 t un Somiju – par 22 t.

2024. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju eksportā.

Uz trešajām valstīm no Latvijas tika eksportēts 15,7 tūkst. t sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 57,9 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksports uz trešajām valstīm palielinājās apjoma ziņā – par 1,3 % (197 t) un vērtības izteiksmē – par 21,0 % (10,0 milj. eiro).

Trešo valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 39,2 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 0,93 procentpunktiem.

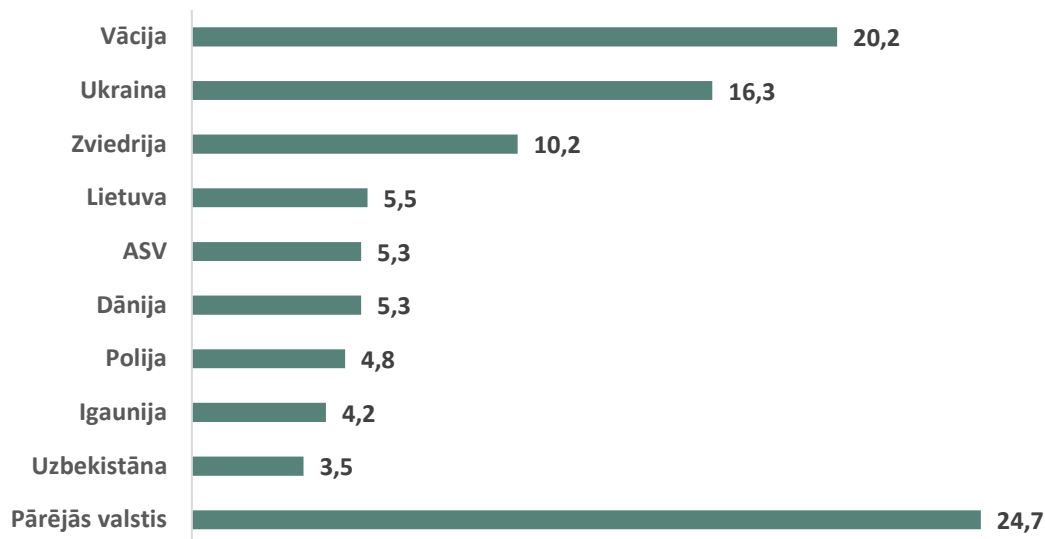
Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma ieņēma Ukraina ar 16,3 % (6,5 tūkst. t), ASV ar 5,3 % (2,1 tūkst. t), Uzbekistāna ar 3,5 % (1,4 tūkst. t), Moldova ar 3,0 % (1,2 tūkst. t) un Kanāda ar 2,0 % (784 t).

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu eksporta apjoms no Latvijas palielinājās uz Kanādu – par 510 t, ASV – par 419 t, Lielbritāniju – par 104 t, Izraēlu par 93 t, Austrāliju – par 87 t, Saūda Arābiju – par 79 t un Gruziju – par 71 t, toties saruka uz Uzbekistānu – par 486 t, Moldovu – par 432 t, Azerbaidžānu – par 290 t, Armēniju – par 90 t, Ukrainu – par 76 t, Turkmēnistānu – par 57 t un Apvienotajiem Arābu Emirātiem – par 17 t.

2024. gadā no Latvijas sākās eksports uz Dominikānas Republiku (48,5 t), Dienvidāfriku (38 t), Čīli (8,3 t), Kataru (6,6 t), Turciju (5,9 t), Jordāniju (1,7 t), Bahreinu (0,29 t) un Libānu (0,16 t).

Savukārt eksports tika pārtraukts uz Baltkrieviju, Irāku, Malaiziju, Papua-Jaungvineju un Šrilanku, tomēr eksporta apjomi uz iepriekšminētajām valstīm nebija tik nozīmīgi, lai ietekmētu Latvijas kopējo sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjomu.

2024. gadā sagatavotās vai konservētās zivis un jūras produktus Latvija eksportēja uz 71 valsti.

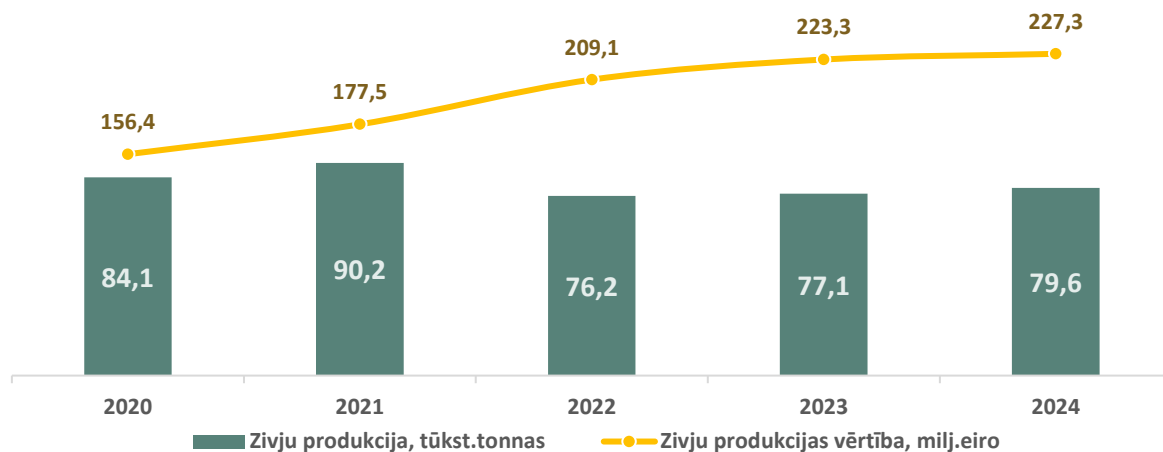
4.5. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā 2024. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 39,9 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports

2024. gadā Latvijā tika importēts 79,6 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 227,3 milj. eiro vērtībā.

4.6. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) importa dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomam un vērtībai vērojama palielinājuma tendence, t. i. par 3,3 % (2,6 tūkst. t) un 1,8 % (4,0 milj. eiro) vairāk, liecinot par zivju produkcijas (bez konserviem), tostarp Latvijas zivju apstrādātājiem nepieciešamo izejvielu lielākām piegādēm dažādu zivju produktu ražošanai.

2024. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā.

Latvijā no ES valstīm tika importēts 60,8 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 179,9 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms no ES valstīm palielinājās gan tonnās - par 3 % (1,76 tūkst. t), gan vērtības izteiksmē par 0,17 % (0,302 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 76,4 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu samazinājās par 0,25 procentpunktiem.

Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā veidoja Lietuva ar 29,7 % (23,6 tūkst. t), Zviedrija ar 14,1 % (11,2 tūkst. t), Igaunija ar 9,3 % (7,4 tūkst. t), Polija ar 7,2 % (5,8 tūkst. t), Dānija ar 5,4 % (4,3 tūkst. t) un Somija ar 4,0 % (3,2 tūkst. t).

Zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās no Austrijas – par 905 t, Somijas – par 870 t, Dānijas – par 311 t, Spānijas – par 301 t, Nīderlandes – par 222 t un Itālijas – par 157 t, bet samazinājās no Čehijas – par 959 t, Igaunijas – par 630 t un Īrijas – par 48 t.

2024.gadā tika pārtraukts zivju produkcijas (bez konserviem) imports no Kipras.

2024.gadā zivju produkcijas (bez konserviem) imports no trešajām valstīm salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā.

Latvijā no trešajām valstīm tika importētas 18,8 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 47,4 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu no trešajām valstīm importētās zivju produkcijas (bez konserviem) apjomam vērojama palielinājuma tendence, t. i., par 4,4% (795 t) vairāk, importa vērtībai palielinoties par 8,3 % (3,6 milj. eiro).

Trešo valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 23,6 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 0,25 procentpunktiem.

Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā veidoja Lielbritānija ar 6,2 % (5,0 tūkst. t), Fēru salas ar 6,0 % (4,8 tūkst. t), Norvēģija ar 3,6 % (2,9 tūkst. t), Islande ar 3,3 % (2,6 tūkst. t), Maroka ar 0,9 % (0,8 tūkst. t) un Indija ar 0,7 % (0,6 tūkst. t).

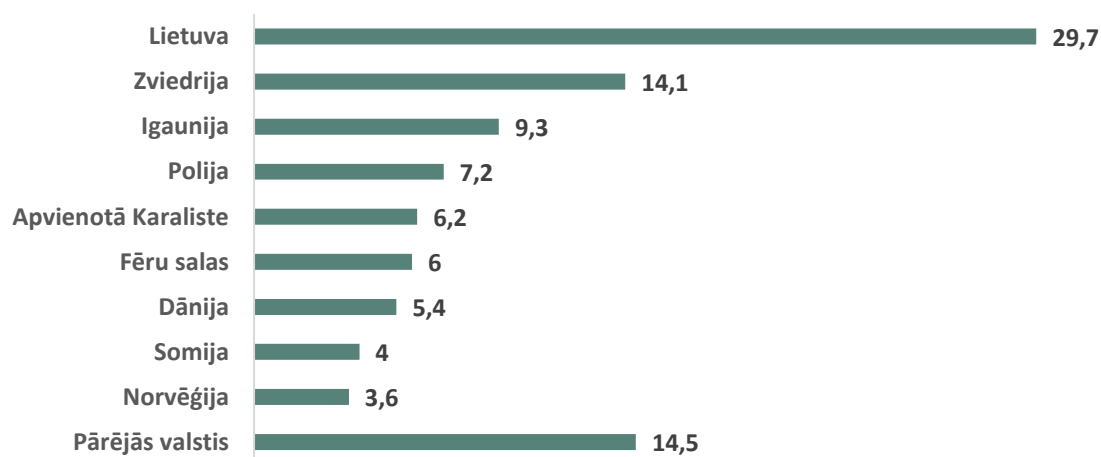
Savukārt no Krievijas Latvijā nelielā apjomā nonāca tikai saldēta saldūdens zivju fileja, kas veidoja 0,02% (13,5 t) īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma.

Zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās no Fēru salām – par 1,7 tūkst. t, Grenlandes – par 454 t, Indijas – par 369 t, Marokas – par 140 t un Kanādas – par 136 t, bet samazinājās no Lielbritānijas – par 488 t, ASV – par 435 t, Krievijas – par 385 t, Ķīnas – par 342 t, Norvēģijas – par 196 t un Islandes – par 160 t.

2024.gadā atsākās zivju produkcijas (bez konserviem) imports no Kanādas (136 t), Ukrainas (60 t), Meksikas (54 t), Mauritānijas (36 t), Taivānas (28 t), Turcijas (11 t), Maurīcijas (2,0 t) un Seišalām (1,8 t), savukārt imports tika pārtraukts no Armēnijas, Baltkrievijas, Ekvadoras, Gruzijas, Indonēzijas, Šrilankas un Urugvajes.

Importa apjomi, kas tika pārtraukti no iepriekšminētajām valstīm nebija tik nozīmīgi, lai ietekmētu kopējo Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomu.

2024. gadā zivju produkciju (bez konserviem) Latvija importēja no 48 valstīm.

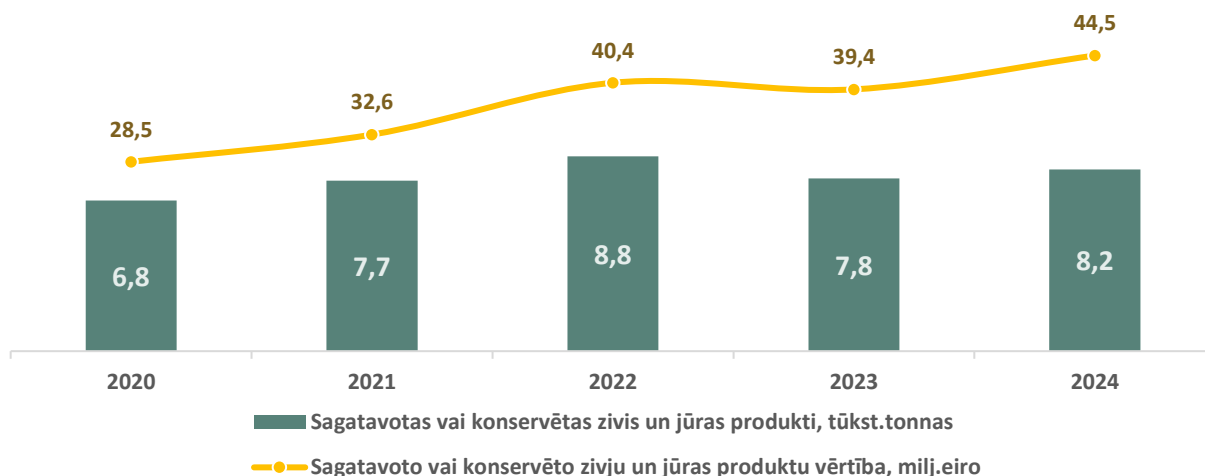
4.7. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) importā 2024. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 79,6 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Zivju konservu imports

Latvijā 2024. gadā tika importēti 8,2 tūkst. t sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 44,5 milj. eiro vērtībā.

4.8. attēls. Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomam un vērtībai vērojama palielinājuma tendence, t. i. par 5,1 % (0,4 tūkst. t) un 13,1 % (5,1 milj. eiro) vairāk.

2024. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomā.

2024. gadā Latvijā no citām ES valstīm tika importēti 6,3 tūkst. t sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 34,4 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu importa apjoms no ES valstīm samazinājās tonnās par 1,7 % (0,106 tūkst. t), bet pieauga vērtības ziņā par 6,4 % (2,1 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 76,7 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu samazinājās par 5,3 procentpunktiem.

Sarp ES valstīm lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomā veidoja Lietuva – 42% (3,4 tūkst. t), Dānija – 6,5 % (537 t), Vācija – 5,4 % (446 t), Polija – 5,2 % (430 t), Igaunija – 4,2 % (347 t) un Nīderlande – 4,1 % (339 t).

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu importa apjoms Latvijā palielinājās no Dānijas – par 185 t, Igaunijas – par 110 t, Nīderlandes – par 94 t, Beļģijas – par 44 t un Čehijas – par 7 t, bet samazinājās no Polijas – par 263 t, Lietuvas – par 203 t, Zviedrijas – par 57 t, Spānijas – par 42 t un Vācijas – par 15 t.

2024. gadā atsākās sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu imports no Horvātijas (33,5 t) un Kipras (0,049 t) bet imports izbeidzās no Bulgārijas.

2024. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomā.

2024. gadā Latvijā no trešajām valstīm tika importēts 1,9 tūkst. t sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 10,1 milj. eiro vērtībā.

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms no trešajām valstīm palielinājās gan tonnās par 36 % (507 t), gan vērtības izteiksmē – par 44 % (3,1 milj. eiro).

Trešo valstu īpatsvars 2024. gadā veidoja 23,3 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma, un salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 5,3 procentpunktiem.

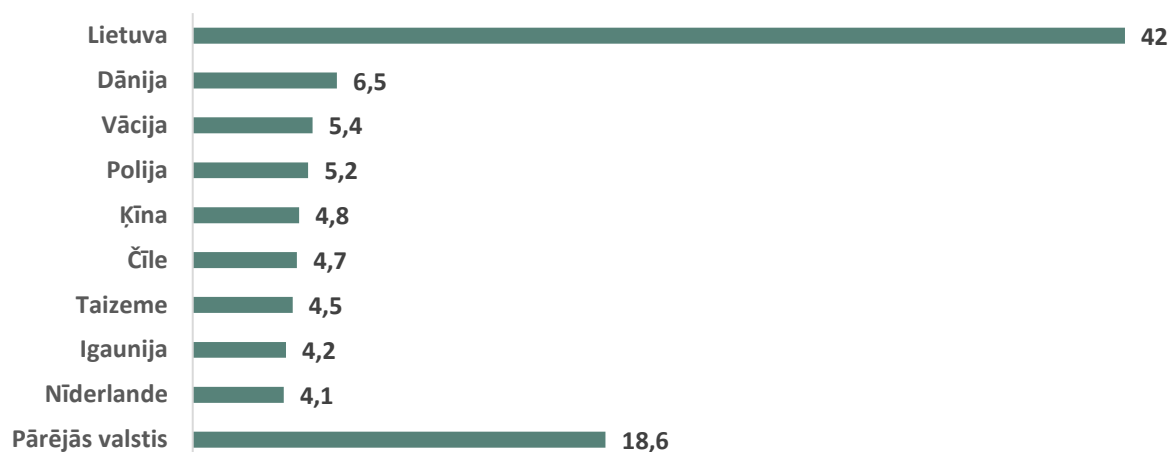
Sarp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma ieņēma Ķīna ar 4,8 % (395 t), Čīle ar 4,7 % (383 t), Taizeme ar 4,5 % (368 t), Vjetnama ar 2,3 % (192 t) un Ekvadora ar 2,2 % (182 t).

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu importa apjoms Latvijā palielinājās no Taizemes – par 199 t, Ķīnas – par 196 t, Ekvadoras – par 154 t, Islandes – par 51 t un Moldovas – 18 t, bet samazinājās no Armēnijas – par 48 t, Vjetnamas – par 22 t, Turcijas – par 15 t, Seišālām – par 13 t un Norvēģijas – par 12 t.

2024. gadā atsākās imports pavisam nelielā apjomā no Irānas (0,002 t) un Šrilankas (0,002 t), bet imports tika pārtraukts no Armēnijas, Austrālijas, Dienvidāfrikas, Indijas, Japānas, Krievijas, Šveices un Turcijas. Tomēr

importa apjoms, kas tika pārtraukts no iepriekšminētajām valstīm nebija tik nozīmīgs, lai ietekmētu kopējo Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomu.

2024. gadā sagatavotie vai konservētie zivju un jūras produkti Latvijā tika importēti no 36 valstīm.

4.9. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importā 2024. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 8,2 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

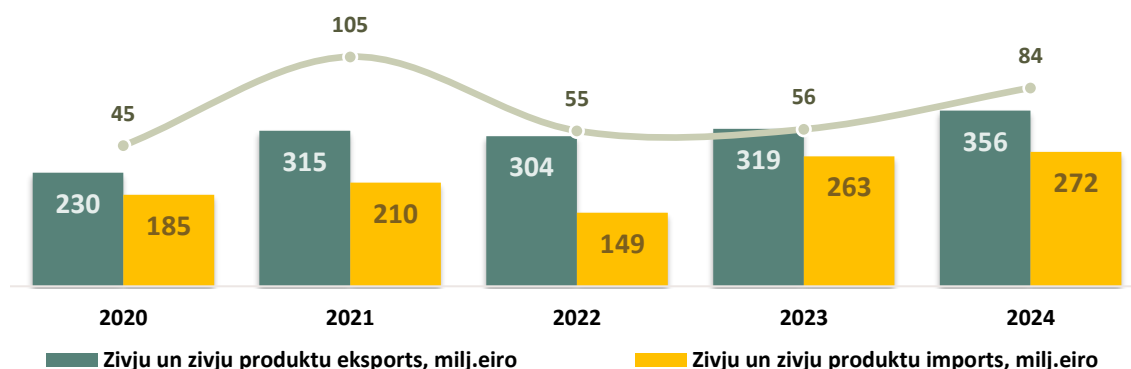
Ārējās tirdzniecības balance

2024. gadā visas zivju produkcijas, tostarp sagatavotu vai konservētu zivju, ārējās tirdzniecības balance ir saglabājusies pozitīva un sasniedza 83,9 milj. eiro.

Pat neskatoties uz to, ka zivju produkcijai (bez konserviem) ārējās tirdzniecības balance bija negatīva (– 30,4 milj. eiro), tā joprojām saglabājas pozitīva sagatavotām vai konservētām zivīm (+ 114,3 milj. eiro).

Lielāko apjomu no kopējās importētās zivju produkcijas (bez konserviem) veidoja saldētās un atvēsinātas zivis, kas tika izmantotas par izejvielu sagatavoto vai konservēto zivju produkcijas ražošanai Latvijā, līdz ar to palielinot valsts eksporta tirdzniecības rādītājus.

Zivju, tostarp sagatavoto vai konservēto zivju, produkcijas eksporta vērtība 2024. gadā sasniedza 356 milj. eiro – par 11,5 % vairāk (+ 36,8 milj. eiro) nekā 2023. gadā.

4.10. attēls. Ārējās tirdzniecības balances rādītāji, milj. eiro

Avots: ZM

5. NACIONĀLAIS ATBALSTS LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā ir jāatbilst ES pamatnostādnēm par valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni valsts, papildus ES atbalstam tiek sniegts atbalsts nacionālo subsīdiju veidā. Atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Komisijas 2022. gada 14. decembra Regulu (ES) 2022/2472, ar kuru, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, dažu kategoriju atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgu ar iekšējo tirgu, (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2022. gada 21. decembris, Nr. L 327) 8. pantā noteiktajām prasībām.

2024. gadā, tāpat kā iepriekšējos divos gados, kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,72 milj. eiro atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai" (turpmāk šajā nodaļā – noteikumi Nr. 1524), kas izdoti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi ir noteikti, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentiem, kuros paredzēti lauksaimniecības attīstības mērķi un virzieni, kā arī to sasniegšanas veids.

Ar valsts atbalstu atbilstoši noteikumiem Nr. 1524 tiek īstenoti seši atbalsta pasākumi (sk. 5.1. tab.).

5.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2024. gadā

Atbalsta pasākums	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai	4 599 694,11	64,7
Atbalsts augkopības attīstībai	256 786,35	3,6
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	721 932,77	10,2
Atbalsts tirgus veicināšanai	741 208,05	10,4
Atbalsts pārtikas kvalitātes shēmu veicināšanai un produktu reģistrācijai	117 606,55	1,7
Atbalsts lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares profesionālo izglītības programmu pilnveidošanai	45 000,00	0,6
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	622 378,24	8,8
Kopā	7 104 606,07	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību (64,7 % no kopējā finansējuma), tirgus veicināšanu (10,4 % no kopējā finansējuma) un starptautisko un savstarpējo sadarbību (10,2 % no kopējā finansējuma).

5.2. Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai

Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai ir svarīgs, lai uzlabotu lauksaimniecības produktu ražotāju, atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvo sabiedrību, lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumu un zvejniecības un zvejas produktu apstrādē iesaistīto iespēju noteiktos termiņos pildīt kredītsaistības, īstenojot Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānā 2023.–2027. gadam paredzētos uzsāktos investīciju projektus. Vēloties stiprināt savu tirgus varu, saimniecības un uzņēmumi meklē kreditēšanas iespējas, lai ieviestu savā ražošanā jaunas tehnoloģijas.

Atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai Lauku atbalsta dienestā 2024. gadā bija pieteikušies 2628 atbalsta pretendenti, piesakot kopējo summu 27,4 milj. eiro apmērā. Tas liecina par lielu kredītslogu lauksaimniecības produktu ražotājiem, atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumiem.

Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai nepieciešams ekonomikas izaugsmes stiprināšanai, kā arī lauku saimniecību un kooperatīvo sabiedrību un pārtikas ražotāju konkurētspējas veicināšanai, lai saglabātu nodarbinātību lauku teritorijās.

Atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai piešķir par iepriekšējos 12 mēnešos faktiski samaksātajām procentu likmēm. Atbalsta apmērs kredītprocentu daļējai dzēšanai nepārsniedz aizdevuma gada procentu likmi 4 % apmērā.

5.2. tabula

Izmaksātais valsts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai 2024. gadā

Atbalsta pasākums	Atbalsta saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai primārajiem lauksaimniecības produktu ražotājiem	2440	14 827 583,9	90
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai atbilstīgām lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām	35	650 375,02	4
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai lauksaimniecības produktu pārstrādes komersantiem	35	908 777,45	6
Kopā:	2510	16 386 736,37	100

Avots: LAD

5.3. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā turpinājās aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumiem Nr. 582 "Kārtība, kādā īsteno valsts atbalsta programmu par aizdevumu piešķiršanu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras nozarē".

Aizdevumus administrē akciju sabiedrība "Attīstības finanšu institūcija Altum" (turpmāk – sabiedrība "Altum").

Aizdevumi tiek piešķirti primārās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, zvejniecības vai akvakultūras produkcijas ražotājiem un pastrādātājiem, atzītām kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām.

Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2024. gadā piešķirti 355 aizdevumi 33,55 milj. eiro apmērā (sk. 5.3. tab.).

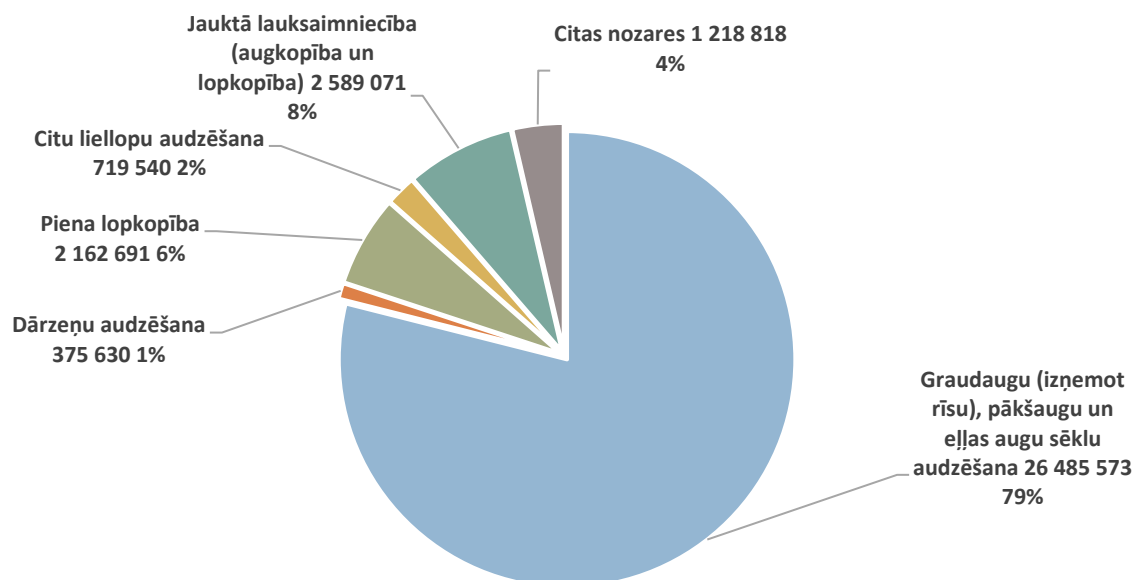
5.3. tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi

Gads	Tūkst. EUR	Skaits, gab.
2010.	10 618	201
2011.	13 374	300
2012.	10 903	253
2013.	9056	193
2014.	8188	171
2015.	7048	169
2016.	9825	157
2017.	5200	138
2018.	8167	165
2019.	5267	167
2020.	9073	116
2021.	8409	107
2022.	10 792	113
2023.	20 021	207
2024.	33 551	355

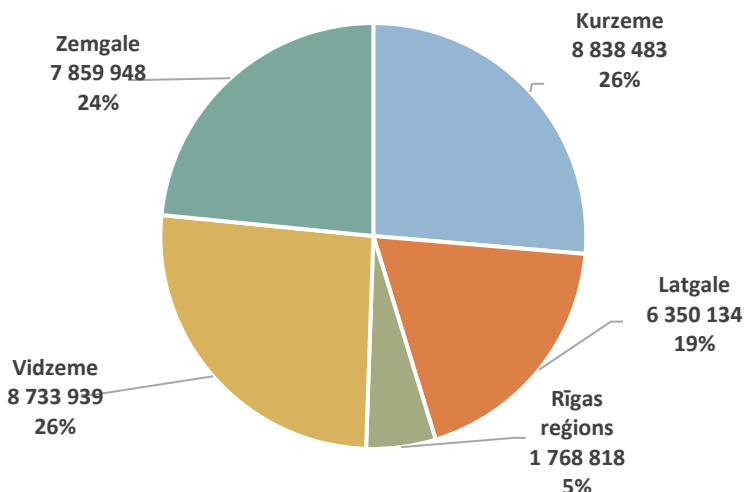
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu – aptuveni 79,0 % no kopējās summas – ir piešķirti graudkopības saimniecībām (sk. 5.1. att.). Savukārt no reģioniem vislielāko aizdevumu summu – aptuveni 26 % katrā no reģioniem – ir saņēmuši Kurzemes un Vidzemes reģiona lauksaimnieki (sk. 5.2. att.).

5.1. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2024. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.2. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa reģioniem 2024. gadā, milj. EUR

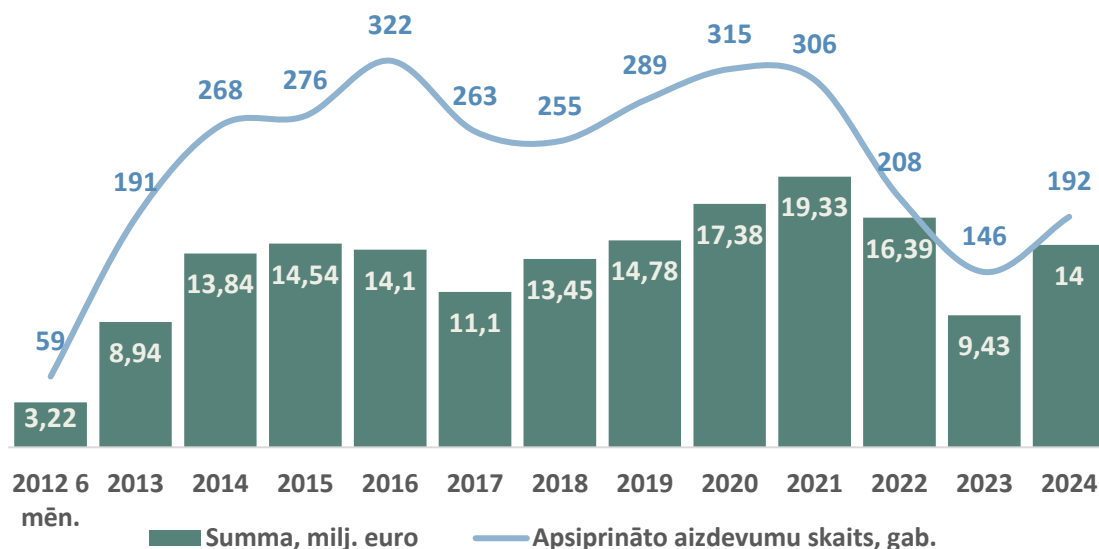
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa ir 94 511 eiro. Salīdzinoši daudz ir aizdevumu (kopumā 118) par summu no 10 000 līdz 30 000 eiro. Tāpat liela daļa aizdevumu (kopumā 98) bija par summu 100 000 eiro vai lielākā apmērā.

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

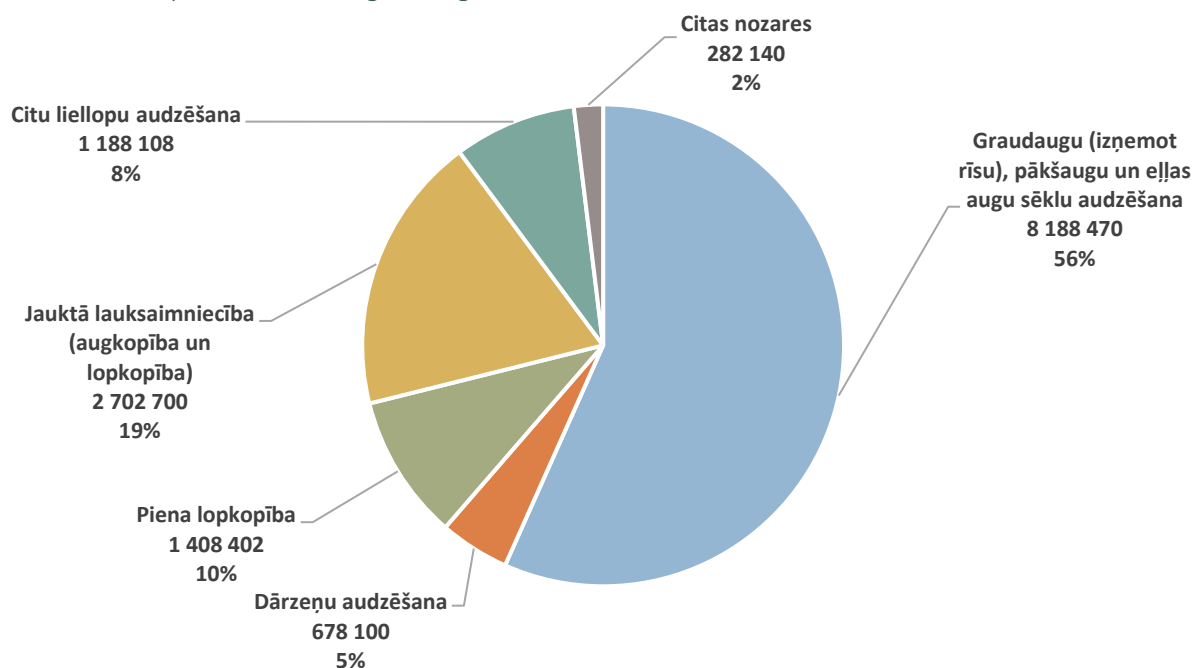
2024. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 22. maija noteikumiem Nr. 295 "Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai" tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana, lai lauksaimniecības produkcijas ražotājiem piešķirtu ilgtermiņa aizdevumus lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu pieteikumus izvērtē un administrē sabiedrība "Altum". Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2024. gadā piešķirti 192 zemes iegādes aizdevumi par 14,45 milj. eiro (sk. 5.3. att.) 2928,47 hektāru zemes iegādei.

5.3. attēls. Sabiedrības "Altum" piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei

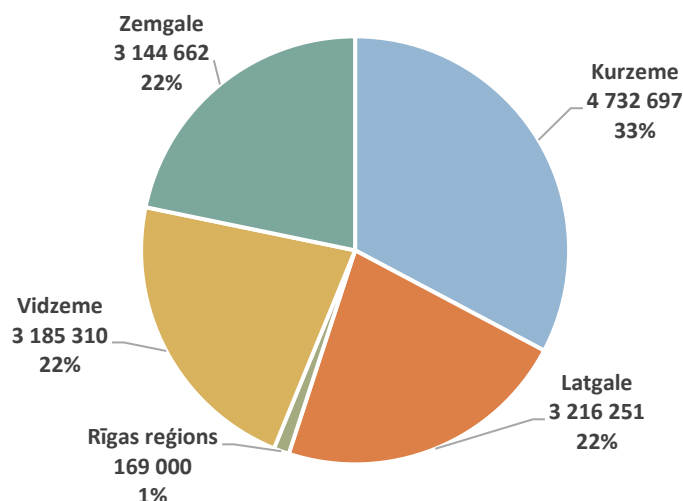
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa bija 75 250 eiro. Liela daļa aizdevumu ir no 10 000 līdz 30 000 eiro (55 aizdevumi) vai 100 000 eiro vai vairāk (38 aizdevumi). Zemes iegādes cena bija no 1604,35 eiro par hektāru Latgales reģionā līdz 8000 eiro par hektāru Zemgales reģionā.

5.4. attēls. Zemes iegādes aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2024. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.5. attēls. Zemes iegādes aizdevumu reģionālais sadalījums 2024. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu saņēmušas graudkopības saimniecības – 56 % no kopējās summas. Pēc reģionālā dalījuma vislielākā summa piešķirta Kurzemes reģiona lauksaimniekiem – 33 % no kopējās summas.

Kredītgarantijas lauku uzņēmējiem

Kredītgarantija ir viens no finanšu instrumentiem, ko ir iespēja izmantot sekmīgai to lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Sabiedrība "Altum" arī 2024. gadā turpināja izsniegt garantijas par banku izsniegtajiem kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādātājiem.

Kredītgarantijas sedz līdz 80 procentiem no finanšu pakalpojuma summas ne tikai aizdevumiem investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem, bet turpmāk arī finanšu līzingam un finanšu līzinga limitam, faktoringam, banku garantiju limitam un kredītvēstulei.

5.4. tabula

Valsts akciju sabiedrības "Lauku attīstības fonds" un
AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" piešķirtās kredītgarantijas

Gads	Izsniegto garantiju skaits	Garantētā summa (tūkst. EUR)
2010.	141	14 989
2011.	207	23 164
2012.	164	23 371
2013.	148	15 885
2014.	63	6393
2015.	34	3283
2016.	20	2348
2017.	34	4415
2018.	19	4361
2019.	10	2426
2020.	18	7577
2021.	11	2008
2022.	11	3129
2023.	7	4149
2024.	9	8251
Kopā	887	125 749

Avots: VAS "Lauku attīstības fonds" un sabiedrība "Altum"

2024. gada 31. decembrī garantiju programmā spēkā bija 32 kredītgarantijas par kopējo summu 10 milj. eiro.

5.4. Nodokli

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji tiek atbalstīti arī nodokļu atvieglojumu un atbrīvojumu veidā.

5.5. tabula

Valsts ieņēmumu dienesta administrētie kopbudžeta ieņēmumi no nodokļu maksātājiem, kuru pamatdarbības veids atbilst *NACE 2. red. grupai 01 "Augkopība un lopkopība, medniecība un sasiņķtas palīgdarbības"*

Nodokļa veids	2023.*	2024.**
Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi, tūkst. eiro	3888,79	3983,67
Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi, tūkst. eiro	-135 590,89	
Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu ieņēmumi, tūkst. eiro	83 651,06	90 256,36
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi, tūkst. eiro	43 095,92	47 320,11
Mikrouzņēmumu nodokļa ieņēmumi, tūkst. eiro	113,07	82,79
Pārējo nodokļu un maksājumu ieņēmumi, tūkst. eiro	5847,00	6101,60
VID administrētie kopbudžeta ieņēmumi, tūkst. eiro	1004,95	66 122,55

* Informācija pēc stāvokļa 03.05.2024.

**** Informācija pēc stāvokļa 17.03.2025.**

Avots: VID

iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Tiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) maksātājiem, kas gūst ienākumus no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojuma sniegšanas, pirms nodokļa piemērošanas tiek atrēķināts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais ienākums 3000 eiro apmērā, turklāt ar IIN apliekamajā ienākumā netiek iekļautas summas, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

No 2018. gada Latvijā tika mainīts uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) maksāšanas režīms: nodokli piemēro nevis reinvestētai peļņai, bet gan sadalītai peļņai un ar saimniecisko darbību nesaistītiem izdevumiem. Turklāt lauksaimnieki ir tiesīgi ar nodokli apliekamo ienākumu samazināt par 50 % no saņemtā valsts un Eiropas Savienības atbalsta summām lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Nekustamā īpašuma nodoklis

Nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN) likmi vai likmes 0,2–3 % apmērā no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka katra pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim. NĪN likmi, kas pārsniedz 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, pašvaldība nosaka tikai tad, ja nekustamais īpašums netiek uzturēts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Ja pašvaldība saistošos noteikumus nav publicējusi līdz noteiktajam termiņam, NĪN likme zemei ir 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības.

Lauku zemei tiek ierobežota NĪN palielināšana, tām piemērojot speciālo vērtību. Speciālā vērtība ir noteikta, pamatojoties uz lauku zemes kadastrālo vērtību. Taksācijas gada lauku zemes speciālās vērtības pieaugums gadā nepārsniedz 10 % no iepriekšējam taksācijas gadam noteiktās lauku zemes speciālās vērtības.

Uz lauksaimnieciskajā ražošanā izmantotām ēkām un būvēm, tāpat kā uz zemi, ko aizņem atjaunotās vai jaudzētās mežaudzes (jaunaudzes), attiecas atbrīvojums no NĪN maksāšanas.

Akcīzes nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, izpildot noteiktus minimālo ieņēmumu kritērijus (līdz 2024./2025. saimnieciskajam gadam – 350 EUR/ha konvencionālās un 210 EUR/ha bioloģiskās saimniecības un no 2025./2026. saimnieciskā gada – 450 EUR/ha konvencionālās un 270 EUR/ha bioloģiskās saimniecības), ir tiesīgi iegādāties marķētu dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi, kas ir 15 % apmērā no akcīzes nodokļa standartlikmes. Latvijā 2023./2024. saimnieciskajā gadā kopējā akcīzes nodokļa atviegrojuma vērtība bija 49 milj. eiro.

Pievienotās vērtības nodoklis

Lauksaimniekam, kas nav reģistrēts PVN maksātājs, nododot paša ražotu neapstrādātu lauksaimniecības produkciju lauksaimniecības produkcijas pārstrādātājam, kas ir reģistrēts PVN maksātājs, ir tiesības saņemt PVN kompensāciju 14 % apmērā no piegādātās lauksaimniecības produkcijas vērtības. Kompensācijas mērķis ir kompensēt PVN nodokli, ko lauksaimnieks samaksājis, iegādājoties preces un saņemot pakalpojumus, lai nodrošinātu nodošanai paredzētās lauksaimniecības produkcijas ražošanu.

Latvijā PVN standartlikme ir 21 %. Samazinātā 12 % PVN likme tiek piemērota noteiktiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, tostarp mazgātiem, mizotiem, lobītiem, grieztiem un fasētiem, bet ne termiski vai kā citādi apstrādātiem (piemēram, saldētiem, sālītiem, kaltētiem).

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis

No 2014. gada 1. jūnija ir ieviests sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīms, kas ievērojami samazina nodokļu slogu tiem lauksaimniekiem, kuri nodarbina strādniekus tādos sezonas rakstura darbos kā augļkoku, ogulāju un dārzeņu audzēšana vai stādīšana, sējumu un stādījumu kopšana, ražas novākšana, augļu, ogu un dārzeņu šķirošana, kā arī akmeņu lasīšana sējumu, stādījumu un zālāju platībās. Maksimālais termiņš, kurā laukstrādniekam var piemērot sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīmu, nedrīkst pārsniegt 90 nostrādāto dienu, bet saņemto ienākumu maksimālais apmērs – 3000 eiro. Šis nodokļa režīms attiecas tikai uz tiem laukstrādniekiem, kas ir nodarbināti tieši sezonas rakstura darbos no kārtējā gada 1. aprīļa līdz kārtējā gada 30. novembrim.

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis ir 15 procentu apmērā no laukstrādnieka nopelnītā atalgojuma, bet ne mazāks kā 0,70 eiro par katru nostrādāto dienu. Persona, kas maksā sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokli, kļūst sociāli apdrošināta pensijai, ja pie visiem darba devējiem nopelnītais ienākums mēnesī pārsniedz 70 eiro.

2023. gadā 406 lauksaimnieki nodarbināja 3140 sezonas laukstrādnieku.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, dīkšaimniecības un atbilstīgas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, ja tās atbilst noteiktiem kritērijiem, var saņemt transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 75 % no kopējā nodokļa apmēra par kravas automobiļiem, piekabēm un puspiekabēm.

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Zemnieku saimniecības un komersanti, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, ir tiesīgi saņemt atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas, ja tie atbilst noteiktiem kritērijiem.

Autoceļu lietošanas nodeva

Atbrīvojums no autoceļu lietošanas nodevas tiek piemērots no kārtējā gada 10. jūlija līdz 30. septembrim par transportlīdzekļiem, kuru īpašnieks vai turētājs ir fiziska vai juridiska persona, kas iekļauta Lauku atbalsta

dienesta maksājumu datubāzē un nodrošina noteiktus minimālos ieņēmumus no lauksaimniecības produkcijas ražošanas.

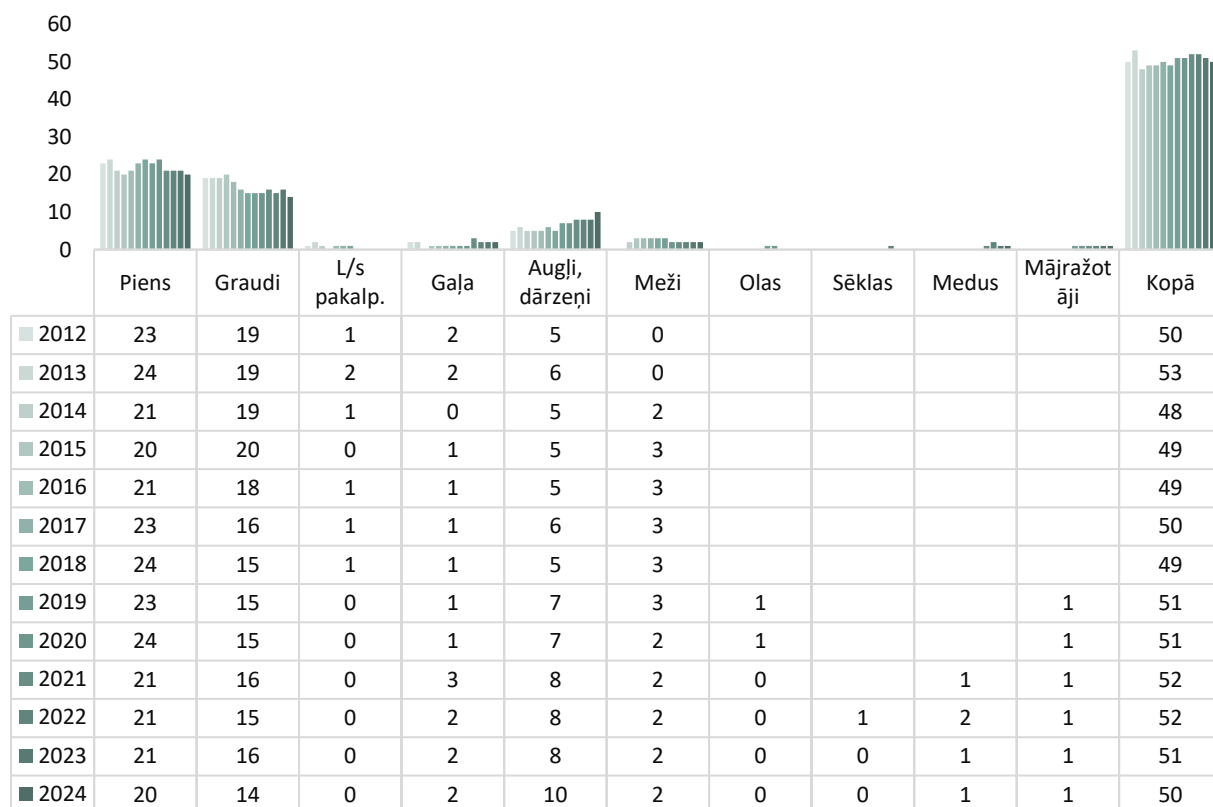
5.5. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām

Kooperācijas veicināšana

Kooperācija lauksaimniecības sektorā ir ļoti nozīmīga. Apvienojoties kooperatīvos, mazie un vidējie lauksaimniecības produkcijas ražotāji iegūst lielāku pievienoto vērtību savai produkcijai. Kooperācija samazina tirgus risku faktoru ietekmi un darījumu izmaksas, kā arī veicina pieeju tirgiem, papildu resursiem un inovācijai.

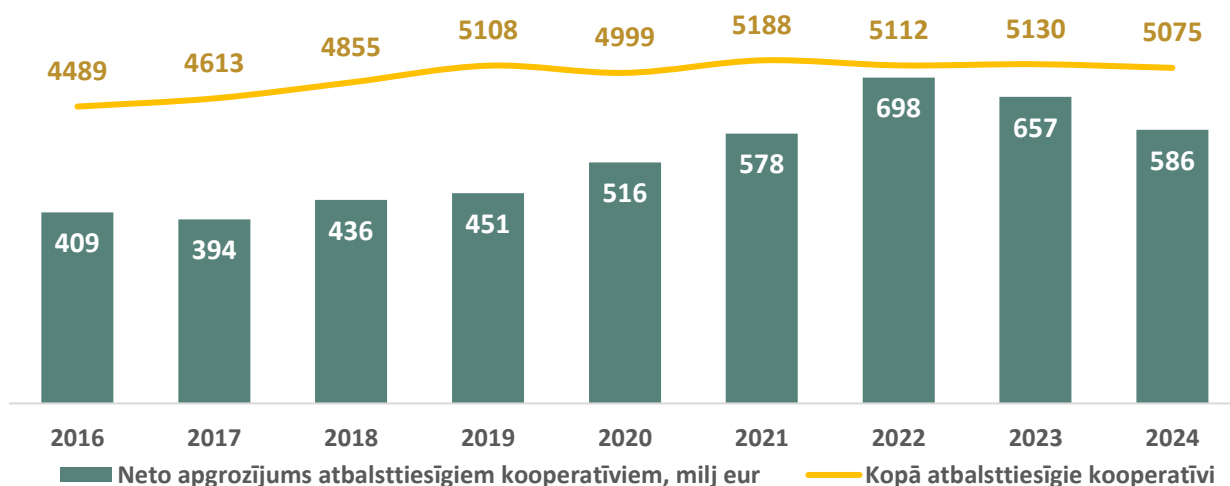
Pildot 2022. gada 28. oktobra deleģēšanas līgumu Nr. 2022/148 "Par ikgadējo kooperatīvo sabiedrību izvērtēšanu atbilstības statusa piešķiršanai", Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācija katru gadu izvērtē kooperatīvās sabiedrības atbilstības statusa piešķiršanai. Šī statusa iegūšana apliecina to, ka konkrētā kooperatīvā sabiedrība nodrošina savu darbību lauksaimniecības, mežsaimniecības vai pārtikas, dzērienu un amatniecības nozarē (turpmāk šajā nodaļā – mājražošanas nozare) atbilstoši kooperācijas pamatprincipiem. Atbilstības statuss sabiedrībai tiek piešķirts, ja tā atbilst kritērijiem par sabiedrības pārvaldi, peļņas sadali, biedru skaitu un to statusu, sabiedrības darbības tiesiskumu, nodokļu (nodevu) parāda pieļaujamo apmēru, maksātspējas vai likvidācijas procesa neesamību, sabiedrības darbības veidu un ilgumu, saražotās produkcijas izcelsmi, sabiedrības preču un pakalpojumu apgrozījuma veidu un apjomu, kā arī citiem sabiedrības saimnieciskās darbības kvantitatīvajiem kritērijiem. Par 2024. gadu atbilstības statusu ieguva 50 kooperatīvo sabiedrību. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību skaits pēdējos gados ir noturīgi stabils. (Sk. 5.6. att.)

5.6. attēls. Atbilstīgās kooperatīvās sabiedrības, skaits

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

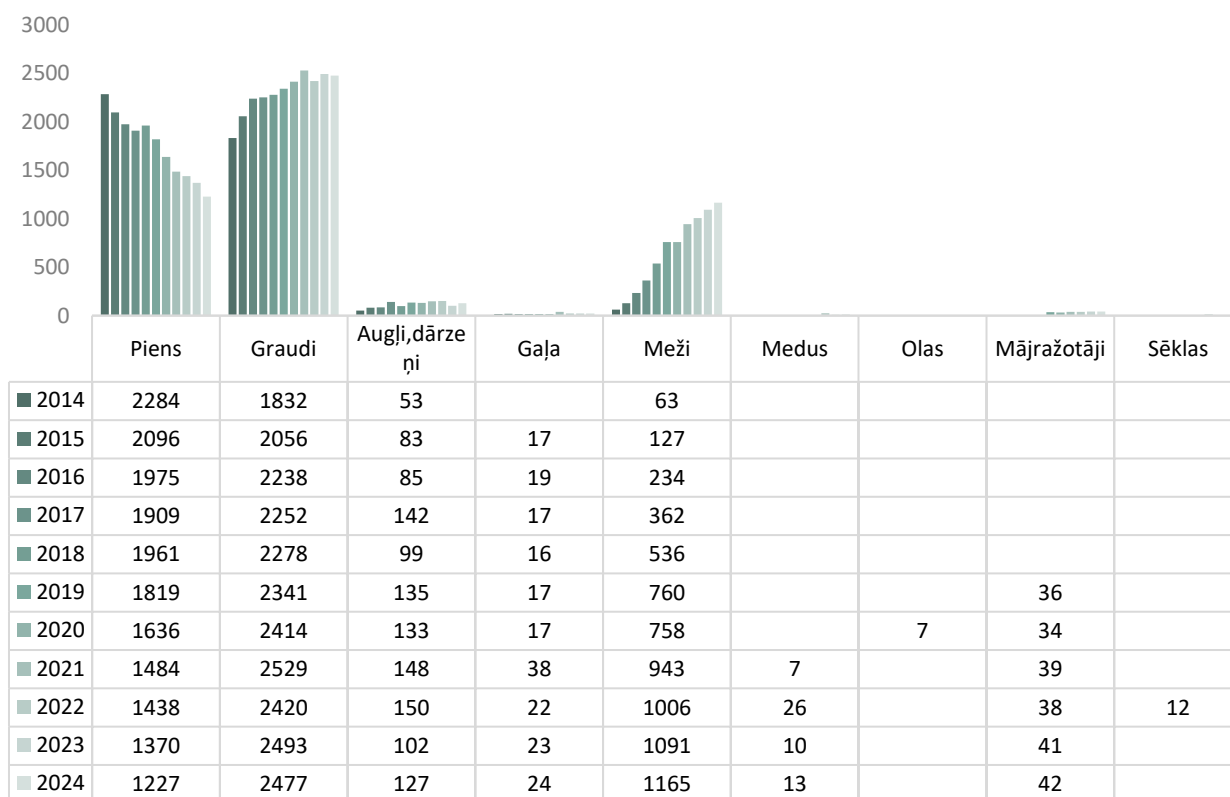
2024. gadā atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās bija apvienojušies 5075 biedru. Biedru skaits salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā ir samazinājies par 55 biedriem, kā arī ir konstatēts kooperatīvo sabiedrību neto apgrozījuma kritums no 657,1 milj. eiro 2023. gadā līdz 586,3 eiro jeb 10,8 % 2024. gadā (sk. 5.7. att.). Agrozījuma kritums saistīts ar klimatisko apstākļu un tirgus svārstību radītajām sekām lauksaimniecības sektorā 2024. gadā.

5.7. attēls. Biedru skaits atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās un to neto apgrozījums

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā par 16 biedriem samazinājās biedru skaits graudu nozares kooperatīvos. Biedru skaita samazinājums bija vērojams arī piena nozarē – par 143 biedriem. Biedru skaita krituma tendence piena nozares kooperatīvos novērojama jau vairākus gadus, un tas galvenokārt ir saistīts ar ganāmpulku īpašnieku novecošanos un ražošanas pārtraukšanu, kā arī ar faktu, ka šajā lauksaimniecības nozarē nenotiek paaudžu nomaiņa. Savukārt meža kooperatīvos biedru skaits 2024. gadā ir palielinājies par 74 biedriem. Biedru skaita palielinājums vērojams augļu un dārzeņu nozarē, jo atbilstības statusu ieguvuši divi jauni šīs nozares kooperatīvi. Vienīgajā atbilstības statusu ieguvušajā mājražošanas nozares kooperatīvā 2024. gadā kļuvis par vienu biedru vairāk. Arī liellopu kooperatīviem piepūlcējies viens biedrs. 2024. gadā medus nozares kooperatīvā sabiedrība apvienoja 13 biedru. (Sk. 5.8. att.)

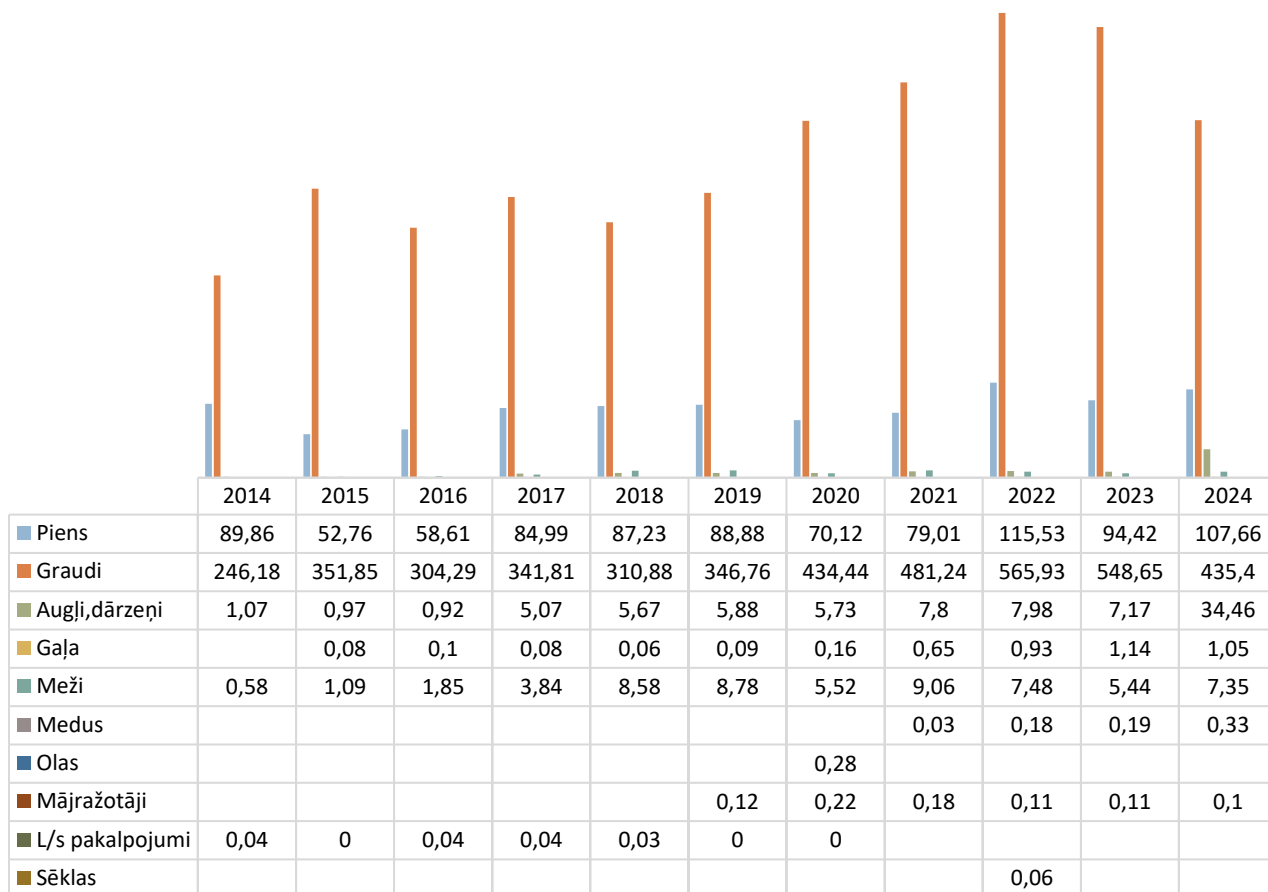

5.8. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību biedru skaits pa nozarēm

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

5.9. attēla dati ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi nemainīgi ir graudu nozares kooperatīvi. Tiesa, 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu to apgrozījums ir krities par 113,25 milj. eiro. (Sk. 5.9. att.) Tas skaidrojams ar to, ka nelabvēlīgie laikapstākļi samazināja ražu, kā arī pasaules tirgos kritās graudu cenas. Salīdzinājumā ar

2023. gadu 2024. gadā piena kooperatīvu apgrozījums ir kāpis par 13,24 milj. eiro, jo tirgū bija ne tikai liels pieprasījums pēc piena, bet arī augsta piena iepirkuma cena. Augļu un dārzeņu sektora kooperatīvi piedzīvojuši ievērojamu apgrozījuma pieaugumu, jo 2024. gadā tiem pievienojās divi jauni kooperatīvi, no kuriem viens ir izteikti spēcīgs ar salīdzinoši ļoti lielu apgrozījumu un stabiliu vietu tirgū. 2024. gadā apgrozījums par 1,91 milj. eiro jeb 35 % palielinājies arī meža nozares kooperatīviem, turpretī vienīgajam atbilstīgajam mājražošanas nozares kooperatīvam apgrozījums ir nedaudz krities salīdzinājumā ar 2023. gadu. Tāda pati tendence vērojama arī divu gaļas kooperatīvu apgrozījumā rādītājos. Salīdzinājumā ar 2023. gadu, kad to apgrozījums bija 1,14 milj. eiro, 2024. gadā tas ir 1,05 milj. eiro. Vienīgā medus kooperatīva apgrozījumā vērojams ievērojams kāpums, 2024. gadā tam sasniedzot 0,33 milj. eiro jeb 74 %. Apgrozījuma pieaugumu var skaidrot ar kooperatīva veiksmīgo projekta īstenošanas gaitu LAP pasākumā “Ražotāju grupu un organizāciju izveide”. (Sk. 5.9. att.)

5.9. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību neto apgrozījums pa nozarēm, milj. EUR

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Atbalsta saņemšanas kārtība LAP 2014–2020 pasākumā M09 ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 “Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam “Ražotāju grupu un organizāciju izveidei””, un kopš perioda sākuma trīs mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības jau ir izpildījušas LAD apstiprināto pasākuma biznesa plānu. 2021. un 2022. gadā iepriekšminētajos noteikumos tika izdarīti grozījumi, lai varētu izsludināt jaunas pieteikšanās kārtas uz LAP pārejas perioda finansējumu 1,0 milj. EUR, kas tika paredzēts ar LAP grozījumiem (10.2. redakcijā), turklāt tika precizēts, ka uz atbalstu varēs pretendēt tādas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, kas atbilstības statusu pirmo reizi ieguvušas pēc 2019. gada 1. janvāra, un ka kooperatīvu apvienībām izveides atbalstu var piešķirt, ja tās darbojas konvencionālā piena vai graudu nozarē.

2024. gadā savus biznesa plānus turpina īstenot septiņas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības. Ar tiem katra kooperatīvā sabiedrība apņemas sasniegt konkrētus mērķus un kāpināt apgrozījumu un biedru skaitu. Divas no atbalstam apstiprinātajām kooperatīvajām sabiedrībām pārstāv liellopu audzēšanas nozari, divas – augļu un ogu nozari, viena – medus nozari un viena ir kooperatīvā sabiedrība, kas apvieno mājražotājus, un vēl viena ir kooperatīvu apvienība, kas apvieno citus konvencionālā piena kooperatīvus. 2024. gadā priekšapmaksā kooperatīvajām sabiedrībām izmaksāti 153 973,49 eiro, savukārt kā pamatsummas maksājums kopumā

97 169,52 eiro izmaksāti piecām kooperatīvajām sabiedrībām. Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, turklāt diviem atbalsta pretendentiem, lai tie varētu izpildīt LAP 2007–2013 paredzētās saistības, tika rezervēts finansējums 26,4 tūkst. eiro apmērā (kopā pasākumā ar pārejas perioda finansējumu paredzēti 1,6 milj. eiro), bet kopumā izmaksāts 706 tūkst. eiro liel finansējums (pamatsumma). Trīs meža kooperatīvajām sabiedrībām biznesa plāna īstenošanai laikposmā no 2015. līdz 2022. gadam izmaksāti 526,2 tūkst. eiro. 2024. gadā sešas kooperatīvās sabiedrības ir saņēmušas priekšapmaksas finansējumu un kopš projektu uzsākšanas (2021. un 2022. gadā) piecas kooperatīvās sabiedrības – arī pamatsummas maksājumu.

6. ES PASĀKUMI LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI

Informācija par ES atbalstu un KLP stratēģisko plānu

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijas lauksaimniekiem ir iespēja saņemt Eiropas Savienības atbalstu saskaņā ar Kopējo lauksaimniecības politiku (turpmāk – KLP).

KLP īstenošana tiek finansēta, izmantojot divus fondus – Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA).

ELGF finansē šādus izdevumus:

- a) tiešo maksājumu intervences lauksaimniekiem saskaņā ar KLP stratēģisko plānu;
- b) lauksaimniecības tirgus regulējošus vai atbalstošus pasākumus, kas noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007, kā, piemēram, programmu “Piens un augļi skolai”;
- c) intervencēs konkrētās nozarēs, kā, piemēram, atbalstu ražotāju organizācijām;
- d) informācijas un veicināšanas pasākumus, ko dalībvalstis īsteno attiecībā uz lauksaimniecības produktiem Savienības iekšējā tirgū un trešajās valstīs un ko ir atlasījusi Komisija;
- e) lauksaimniecības produktu popularizēšanu, ar ko nodarbojas tieši Komisija vai ko dara ar starptautisku organizāciju starpniecību;
- f) pasākumus, ko saskaņā ar Savienības tiesību aktiem īsteno, lai nodrošinātu ģenētisko resursu saglabāšanu, raksturošanu, vākšanu un izmantošanu lauksaimniecībā;
- g) lauksaimniecības uzskaites informācijas sistēmu izveidi un uzturēšanu;
- h) lauksaimniecības apsekojumu sistēmas, tostarp lauksaimniecības uzņēmumu struktūras apsekojumiem.

ELFLA finansē Savienības finansiālo iemaksu lauku attīstības intervencēs, kā tas ir noteikts Lauku attīstības programmā un KLP stratēģiskajos plānos.

Kas ir Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns

Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskie plāni nosaka ES dalībvalstu lauksaimniecības un lauku attīstības atbalsta politiku periodam no 2023. gada līdz 2027. gada beigām. Katra dalībvalsts ir izstrādājusi savu Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānu 2023.–2027. gadam (KLP SP), un visus plānus apstiprina Eiropas Komisija.

Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.–2027. gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka Latvijas atbalsta prioritātes un atbalsta instrumentus lauksaimniecības, kā arī lauku attīstības jomā. Eiropas Komisija to apstiprināja 2022. gada 11. novembrī, un tā īstenošana ir uzsākta 2023. gada 1. janvārī.

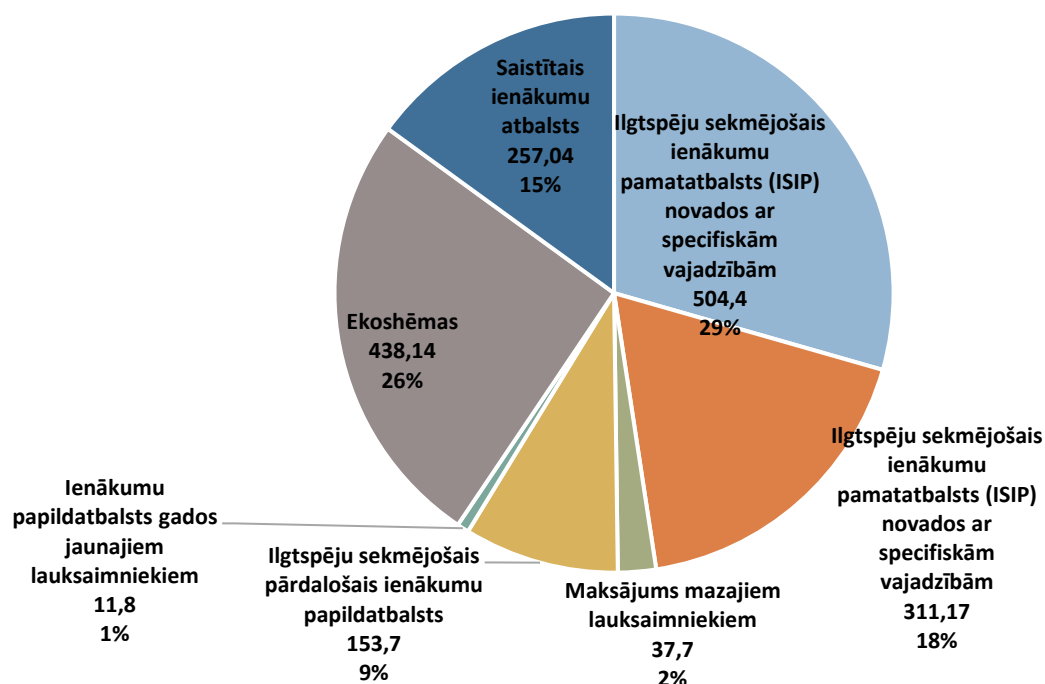
Latvijas KLP stratēģiskā plāna mērķis ir turpināt sniegt pietiekamu atbalstu lauksaimniekiem, lai tie spētu nodrošināt iedzīvotājiem mūsu valstī ražotu pārtiku, kas ir droša, kvalitatīva un par pieejamu cenu. Tāpat uzsvars tiek likts uz Latvijas lauksaimnieku un pārtikas ražotāju konkurētspējas uzlabošanu, strādājot pie efektīvas resursu izmantošanas, ieguldījumiem bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un klimata pārmaiņu mazināšanā. KLP stratēģiskā plāna atbalsts turpinās sekmēt saimnieciskās dzīves nodrošināšanu laukos – infrastruktūras uzturēšanu un apdzīvotības saglabāšanu.

Tas apvieno plašu mērķtiecīgu atbalsta pasākumu klāstu, ievērojot Latvijas vajadzības, kas noteiktas, pamatojoties uz savas teritorijas un lauksaimniecības un pārtikas nozares stipro un vājo pušu, iespēju un draudu (SVID) analīzi.

KLP stratēģiskā plāna finansējuma sadalījums 2023.–2027. gada periodam

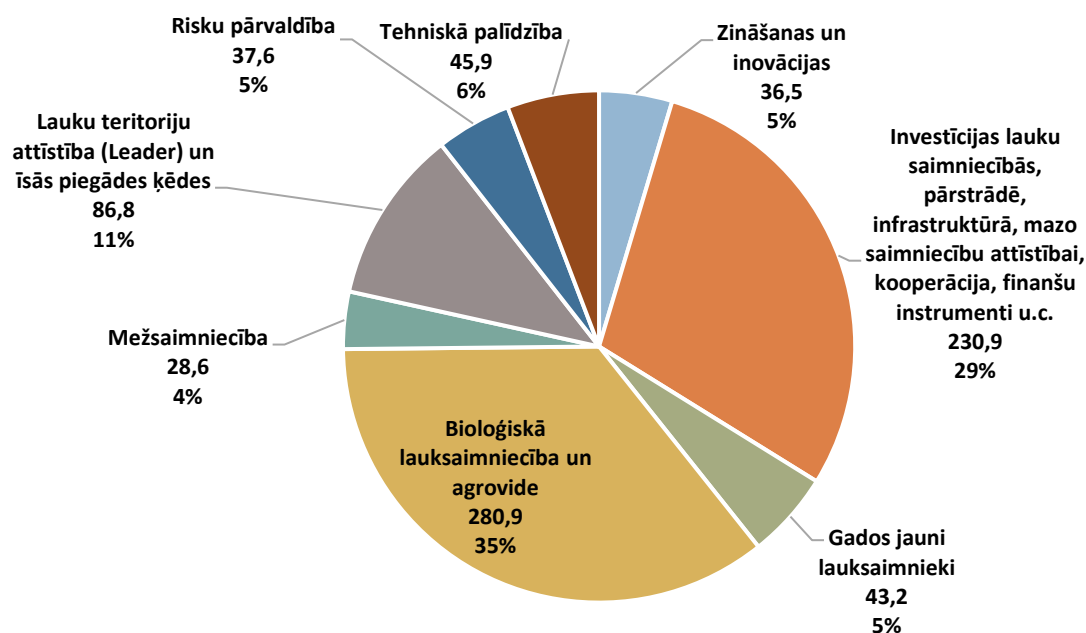
KLP stratēģiskā plāna īstenošanai (2023.–2027. gada periodam) ir paredzēti 2,5 miljardi eiro, no kuriem lielākā daļa jeb 1,714 miljardi eiro tiks piešķirta tiešo maksājumu veidā. Lauku attīstības pasākumiem ir paredzēti 0,791 miljards eiro un Tirgus kopējās organizācijas atbalsta pasākumiem – 10,1 miljons eiro.

Ar jauno KLP stratēģisko plānu 2023.–2027. gadam (KLP SP) tiks sniegts ieguldījums 10 KLP mērķos, ievērojamu finansiālu atbalstu – 48 % KLP SP finansējuma – paredzot politikas ieguldījumam ar klimata pārmaiņām saistīto mērķu sasniegšanai un 46 % – ekonomisko mērķu nodrošināšanai.

6.1. attēls. Tiešie maksājumi (kopā 1,714 miljardi EUR), milj. EUR

Avots: Zemkopības ministrija

6.2. attēls. Lauku attīstība (kopā 0,791 miljardi EUR ar valsts līdzfinansējumu; pasākumi apvienoti pa blokiem), milj. EUR

Avots: Zemkopības ministrija

- Atbalsts ražotāju organizācijām – 6,9 milj. EUR
- Biškopības produktu sektors – 3,2 milj. EUR (kopā ar valsts līdzfinansējumu)

Latvijas pienākums ir sniegt ieguldījumu arī kopējās Eiropas Savienības mērķos. Kopējās lauksaimniecības politikai ir noteikti deviņi specifiskie un viens horizontālais mērķis, kas aptver attīstības ekonomisko, vides un klimata, kā arī sociālo aspektu.

6.3. attēls. Deviņi KLP mērķi

Avots: Zemkopības ministrija

Šo mērķu sasniegšanai Latvijas KLP SP ir paredzēts vairāk nekā 80 atbalsta pasākumu jeb intervenču. Latvijas KLP SP ir iekļauti turpmāk minētie atbalsta pasākumi jeb intervences.

24 tiešo maksājumu intervences

Pamatienākumu atbalsts
TM 1: Ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts
TM 1.3: Maksājums mazajiem lauksaimniekiem
TM 2: Ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts (PM)
TM 3: Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem
Ekoshēmas
TM 4.1: Atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi
TM 4.2: Ekoloģiski nozīmīgas platības
TM 4.4: Saudzējošā lauksaimniecības prakse
TM 4.5: Slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošas lauksaimniecības prakses
TM 4.6: Zālāju saglabāšanas veicināšana
TM 4.7: Agroekoloģijas prakses bioloģiskās saimniecībās
Saistītais atbalsts
TM 5.1: Saistītais ienākumu atbalsts (SA) par slaucamām govīm
TM 5.2: SA par liellopiem
TM 5.3: SA par aitām
TM 5.4: SA par kazām
TM 5.5: SA par dārzeniņiem
TM 5.6: SA par augļiem un ogām
TM 5.7: SA par cietes kartupeļiem
TM 5.8: SA par sertificētiem sēklas kartupeļiem
TM 5.9: SA par sertificētu labības sēklu
TM 5.10: SA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām
TM 5.11: SA par vasaras rapsi un vasaras ripsi
TM 5.12: SA par miežiem
TM 5.13: SA par rudzu populācijas šķirnēm
TM 5.14: SA par proteīnaugiem

35 lauku attīstības intervences

LA 1.1: Mācības (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide)
LA 1.2: Konsultantu mācības (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide)
LA 1.3: Informatīvie pasākumi (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide)
LA 2.1: Individuālu (vienreizēju) konsultāciju pakalpojumi (konsultāciju pakalpojumi)
LA 2.2: Daudzgaļu konsultāciju pakalpojumi ("inkubācija") (konsultāciju pakalpojumi)
LA 3: Demonstrējumi
LA 4.1.1: Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās konkurētspējai
LA 4.1.2: Atbalsts ieguldījumiem SEG un amonjaka emisijas samazinošajiem pasākumiem un klimata pārmaiņu mazināšanai un pielāgošanās pasākumu īstenošanai lauku saimniecībās
LA 4.1.3: Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības dzīvnieku labturības uzlabošanai un biodrošības pasākumu īstenošanai
LA 4.1.4: Atbalsts ieguldījumiem AER izmantošanai vai energoefektivitātes palielināšanai
LA 4.1.5: Atbalsts aizdevumu veidā ieguldījumiem mazās un vidējās lauku saimniecībās
LA 4.1.6: Atbalsts subsīdijas veidā procentu likmes daļējai dzēšanai
LA 4.2: Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē
LA 4.3: Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā
LA 4.4: Atbalsts ieguldījumiem nelauksaimniecības aktivitāšu īstenošanai
LA 4.5: Mākslīgo mitrāju izveide
LA 4.6: Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošana
LA 5: Atbalsts ieguldījumiem mazajās lauku saimniecībās
LA 6: Atbalsts gados jauniekiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai
LA 7.1: Ieguldījumi meža ieaudzēšanai, nomaiņai, atjaunošanai un retināšanai
LA 7.2: Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi
LA 8: Atbalsts meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai uzturēšanai
LA 9: Ražotāju grupu un organizāciju izveide
LA 10.1: Zaļās joslas
LA 10.2: Vidi saudzējoša dārzkopība
LA 10.3: Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība
LA 10.4: Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām
LA 10.5: Zālāju biotopu apsaimniekošana
LA 11: Bioloģiskā lauksaimniecība
LA 12: <i>Natura 2000</i> maksājums mežiem
LA 16: Atbalsts EIP darba grupu projektu īstenošanai
LA 17: Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija
LA 18: Pārtikas kvalitātes shēmas
LA 19: Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošanu
LA 20: Sadarbība pārtikas īso piegāžu ķēžu darbības veicināšanai un piedāvājuma nodrošināšanai

24 intervences konkrētās nozarēs

Augļi un dārzeni (TKO1)

TKO 1.1: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, pētniecībā un eksperimentālās un inovatīvās ražošanas metodēs un citos pasākumos
TKO 1.2: Konsultāciju pakalpojumi un tehniskā palīdzība
TKO 1.3: Apmācība, tostarp padomdošana un paraugprakses apmaiņa
TKO 1.4: Bioloģiskā vai integrētā ražošana
TKO 1.5: Produkcijas pārvadāšanas un uzglabāšanas ilgtspēju un efektivitāti palielinoša rīcība
TKO 1.6: Noieta veicināšana, saziņa un tirgvedība, tostarp rīcība un aktivitātes, kuru konkrētais mērķis ir palielināt patērētāju informētību par ES kvalitātes shēmām un veselīga uztura nozīmi, kā arī tirgu dažādošana un konsolidācija
TKO 1.7: Savienības un valstu kvalitātes shēmu īstenošana
TKO 1.8: Izsekojamības un sertifikācijas sistēmu īstenošana, jo īpaši galapatērētājiem pārdoto produktu kvalitātes uzraudzība
TKO 1.9: Darbības klimata pārmaiņu mazināšanai un darbības, lai pielāgotos klimata pārmaiņām

Citās nozarēs: labība (TKO 2.1), lobītie pākšū dārzeņi KN0713 (TKO 2.2), liellopu un teļa gaļa (TKO 2.3), piens un piena produkti (TKO 2.4) un cūkgaļa (TKO 2.5)

TKO 2.1.1, TKO 2.2.1, TKO 2.3.1, TKO 2.4.1, TKO2.5.1: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, pētniecībā un eksperimentālās un inovatīvās ražošanas metodēs un citos pasākumos
TKO2.1.2, TKO 2.2.2., TKO 2.3.2, TKO 2.4.2, TKO2.5.2: Konsultāciju pakalpojumi un tehniskā palīdzība
TKO 2.1.3, TKO 2.2.3, TKO 2.3.3, TKO 2.4.3, TKO 2.5.3: Apmācība, tostarp padomdošana un paraugprakses apmaiņa
TKO 2.1.4, TKO 2.2.4, TKO 2.3.4, TKO2.4.4, TKO 2.5.4: Bioloģiskā vai integrētā ražošana
TKO 2.1.5, TKO 2.2.5, TKO 2.3.5, TKO 2.4.5, TKO 2.5.5: Produkcijas pārvadāšanas un uzglabāšanas ilgtspēju un efektivitāti palielinoša rīcība
TKO 2.1.6, TKO 2.2.6, TKO 2.3.6, TKO 2.4.6, TKO 2.5.6: Noieta veicināšana, saziņa un tirgvedība, tostarp rīcība un aktivitātes, kuru konkrētais mērķis ir palielināt patērētāju informētību par ES kvalitātes shēmām un veselīga uztura nozīmi, kā arī tirgu dažādošana un konsolidācija
TKO 2.1.7, TKO 2.2.7, TKO 2.3.7, TKO 2.4.7, TKO 2.5.7: Savienības un valstu kvalitātes shēmu īstenošana
TKO 2.1.8, TKO 2.2.8, TKO 2.3.8, TKO 2.4.8, TKO2.5.8: Izsekojamības un sertifikācijas sistēmu īstenošana, jo īpaši galapatērētājiem pārdoto produktu kvalitātes uzraudzība

Biškopības produktu sektors

TKO 3.1: Konsultāciju pakalpojumi, tehniskā palīdzība, apmācība, informācijas un paraugprakses apmaiņa, tostarp ar tīklošanas palīdzību, biškopjiem un biškopju organizācijām
TKO 3.2: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, kā arī citi pasākumi, kas cita starpā vērsti uz bišu parazītu un slimību, jo īpaši varrozes, apkarošanu
TKO 3.3: Nelabvēlīgu klimatisko apstākļu nodarīta kaitējuma novēršana un mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem piemērotu apsaimniekošanas prakšu izstrādes un izmantošanas veicināšana
TKO 3.4: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, kā arī citi pasākumi, kas cita starpā vērsti uz bišu skaita atjaunināšanu stropos Savienībā, tostarp bišu audzēšanu
TKO 3.5: Sadarbība ar specializētām struktūrām, lai īstenotu pētniecības programmas biškopības un biškopības produktu jomā
TKO 3.6: Noieta veicināšanas, saziņas un mārketinga, tostarp tirgus uzraudzības, pasākumi un aktivitātes, kuru mērķis jo īpaši ir uzlabot patērētāju informētību par biškopības produktu kvalitāti
TKO 3.7: Produktu kvalitāti uzlabojoši pasākumi

6.1. Tiešie maksājumi

Lai stiprinātu Eiropas lauksaimniecības nozīmi nākotnē, ES kopējā lauksaimniecības politika (KLP) tiek pārskatīta un pielāgota mainīgajiem ekonomikas apstākļiem un iedzīvotāju prasībām un vajadzībām.

2018. gada jūnijā Eiropas Komisija nāca klajā ar tiesību akta priekšlikumiem par jaunu KLP pēc 2020. gada, ietverot tajā arī Eiropas zaļā kursa mērķus attiecībā uz ilgtspēju.

Pēc ilgām sarunām tikai 2021. gada 2. decembrī tika oficiāli pieņemta jaunā KLP, paredzot to īstenot no 2023. gada 1. janvāra. KLP stratēģiskā plāna regula paredz, ka no 2023. gada ir piemērojami turpmākinētie tiešo maksājumu pasākumi.

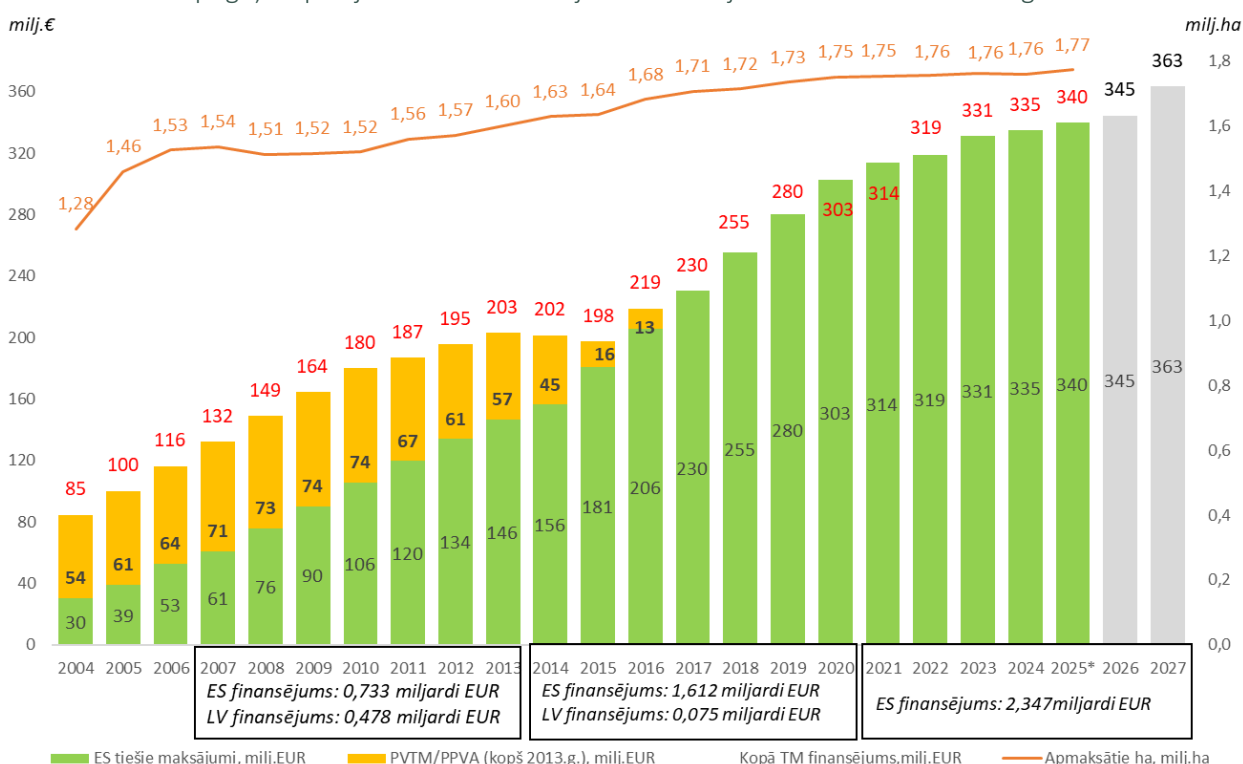
Obligāti ieviešamas intervences:

- 1) ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts (ISIP), ko drīkst diferencēt teritoriju grupām, kurās ir līdzīgi sociālekonomiski vai agronomiski apstākļi;
- 2) ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts – atbalsta pārdalīšana no lielākām uz mazākām vai vidēji lielām lauku saimniecībām. KLP stratēģiskā plāna regula paredz, ka, saņemot tiešos maksājumus, visām dalībvalstīm katru gadu vismaz 10 % no kopējā tiešo maksājuma finansējuma ir jāpārdala mazajām un vidējām saimniecībām;
- 3) ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem (JAL) – atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem lauksaimnieciskās darbības uzsākšanai. To var izmaksāt no tiešajiem maksājumiem vai lauku attīstības pasākumiem. KLP stratēģiskā plāna regulā ir noteikts minimālais novirzāmais finansējums gados jauniem lauksaimniekiem;
- 4) klimatiskās un vidiskās shēmas jeb ekoshēmas – atbalsts par klimatam un videi labvēlīgu pasākumu piemērošanu. Ekoshēmām katru gadu ir jānovirza vismaz 25 % tiešo maksājumu finansējuma.

Brīvprātīgi ieviešamas intervences – dalībvalsts izvēle:

- 1) saistītais ienākumu atbalsts – atbalsts nozarēm, kas saskaras ar grūtībām. Finansējumam no tiešajiem maksājumiem drīkst novirzīt līdz 13 % un papildus 2 % par proteīnaugiem;
- 2) maksājums mazajiem lauksaimniekiem – vienkāršota shēma, kas aizstāj visus citus tiešos maksājumus;
- 3) noteikt maksimumu attiecībā uz ilgtspēju sekmējoša ienākumu pamatatbalsta summu, kura konkrētā kalendārajā gadā piešķirama lauksaimniekam.

6.1. attēlā ir atspoguļots pieejamais tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2027. gadam.

6.4. attēls. Tiešo maksājumu finansējums, milj. EUR

* 2025. gadā deklarētie ha

Avots: ZM

Latvijā tiešie maksājumi pieejami saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa **noteikumiem Nr. 198** "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 198);

- Ministru kabineta 2023. gada 31. janvāra **noteikumiem Nr. 50** "Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku attīstībai 2023.–2027. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 50);
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra **Regulu (ES) 2021/2115**, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013;
- Komisijas 2021. gada 7. decembra Deleģēto **regulu 2022/126**, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 papildina ar prasībām, kuras piemērojamas konkrētu veidu intervences pasākumiem, ko dalībvalstis savos KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam noteikušas atbilstīgi minētajai regulai, kā arī ar noteikumiem par īpatsvaru, ko piemēro laba lauksaimnieciskā un vidiskā stāvokļa (LLVS) 1. standarta vajadzībām;
- Komisijas 2022. gada 13. decembra Deleģēto **regulu 2023/370**, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 papildina attiecībā uz procedūram, termiņiem, kādos dalībvalstīm jāiesniedz KLP stratēģisko plānu grozīšanas pieprasījumi, un citiem gadījumiem, kad KLP stratēģisko plānu grozījumu maksimālais skaits nav piemērojams;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra **Regulu (ES) 2021/2116** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 1306/2013;
- Komisijas 2022. gada 4. maija Deleģēto **regulu (ES) 2022/1172**, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 papildina attiecībā uz kopējā lauksaimniecības politikā integrēto administrācijas un kontroles sistēmu un ar nosacījumu sistēmu saistīto administratīvo sodu piemērošanu un aprēķināšanu;
- Komisijas 2022. gada 31. maija Īstenošanas **regulu (ES) 2022/1173**, ar ko nosaka noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 piemēro attiecībā uz kopējā lauksaimniecības politikā integrēto administrācijas un kontroles sistēmu.

ES tiešo maksājumu intervences

No 2023. gada Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta intervences:

- **Ilgtermiņa sekmējošais ienākumu pamatatbalsts** – šis pamatatbalsts turpinās vienoto platības maksājumu (VPM). ISIP tiek diferencēts, nodrošinot par 10 eiro/ha lielāku atbalsta likmi novados, kuros zemes kvalitātes novērtējums ballēs vidēji ir mazāks par 38 ballēm un veģetācijas periods īsāks par 195 dienām, vai novados, kas robežojas ar ES trešajām valstīm;
- **Maksājums maziem lauksaimniekiem** – saistībā ar tiešajiem maksājumiem tiks saglabāts vienkāršots atbalsts mazajiem lauksaimniekiem – 500 eiro par saimniecību, aizstājot pārējos tiešos maksājumus;
- **Ilgtermiņa sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts** – jauns tiešo maksājumu atbalsts, lai pārdalītu atbalstu no lielām uz mazām saimniecībām;
- **Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem** – papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem par saimniecības pirmajiem 150 hektāriem;
- **Klimata un vides shēmas (turpmāk – ekoshēmas)**. Ieviestas sešas ekoshēmas, kas veicinās videi un klimatam labvēlīgas lauksaimniecības prakses:
 - ekoshēmas atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
 - ekoshēmas atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību;
 - ekoshēmas atbalsts par saudzējošo lauksaimniecības praksi;
 - ekoshēmas atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi;
 - ekoshēmas atbalsts par zālāju saglabāšanas veicināšanu;
 - ekoshēmas atbalsts par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās;

- **Saistītais ienākumu atbalsts** – dalībvalstis noteiktām nozarēm, kas saskaras ar grūtībām, var turpināt nodrošināt atbalstu no tiešajiem maksājumiem. Latvijā tiek saglabāts ar ražošanu saistītais ienākumu atbalsts 13 sektoros un no 2023. gada ir ieviests atbalsts par rudzu populācijas šķirnēm:
 - saistītais ienākumu atbalsts par slaucamām govīm;
 - saistītais ienākumu atbalsts par liellopiem;
 - saistītais ienākumu atbalsts par aitām;
 - saistītais ienākumu atbalsts par kazām;
 - saistītais ienākumu atbalsts par dārzeņiem;
 - saistītais ienākumu atbalsts par augļiem un ogām;
 - saistītais ienākumu atbalsts par cietes kartupeļiem;
 - saistītais ienākumu atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem;
 - saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām labības sēklām;
 - saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
 - saistītais ienākumu atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi;
 - saistītais ienākumu atbalsts par miežiem;
 - saistītais ienākumu atbalsts par rudzu populācijas šķirnēm
 - saistītais ienākumu atbalsts par proteīnaugiem.

No 2023. gada ES tiešo maksājumu pretendentiem ir noteikts:

- ja ISIP pārsniedz 100 000 eiro, piemēro samazinājumu 100 % apmērā tai ISIP summas daļai, kas pārsniedz 100 000 eiro. Pirms samazinājuma piemērošanas pēc lauksaimnieka pieprasījuma no ISIP summas tiek atskaitīta iepriekšējā kalendāra gadā ar lauksaimniecisko darbību saistītā darba alga un tai piemērotais algas nodoklis, kā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- ka, pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

6.1. tabula

ES TM izlietojums

Gads	TM apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	1 749 968	50 619	323 372 207
2024.	1 759 880	49 720	331 830 031

Avots: LAD

Maksājuma maksimums (atbalsta griesti)

Ilgtspēju sekmējoša ienākumu pamatatbalsta (ISIP) summa, ko lauksaimniekam attiecīgajā kalendāra gadā paredzēts piešķirt un kas pārsniegs 100 000 EUR, samazināma par 100 %. Pirms samazinājuma piemērošanas pēc lauksaimnieka pieprasījuma no ISIP summas tiek atskaitīta lauksaimnieka iepriekšējā kalendāra gadā jebkura izmaksātā ar lauksaimniecisku darbību saistītā darba alga un tai piemērotais algas nodoklis, kā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, par kurām lauksaimnieks veicis grāmatvedības uzskaiti.

2024. gadā vienam ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērots maksājuma samazinājums 28,5 tūkst. eiro apmērā.

1. Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešie maksājumi par platībām tiek piešķirti par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsttiesīga, ja tā ir lauksaimnieka rīcībā kārtējā gada 15. jūnijā un tiek izmantota lauksaimnieciskai darbībai. Platībai jāatbilst atbalsttiesīga hektāra definīcijai visu kalendāro gadu, par kuru iesniegts Ģeotelpiskais iesniegums. Lauksaimniecības platības ir aramzeme, ilggadīgie stādījumi (arī iescirtmeta atvasājus) un ilggadīgie zālāji.

Aramzeme ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja

- ✓ augsnes virsma ir līdzena atbilstoši lauksaimnieciskās apsaimniekošanas veidam un vietas mikroreljefam, tā ir piemērota pirmssējās apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;

- ✓ tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;
- ✓ izmantojot to kā melno papuvi, nezāles tiek apkarotas, nepieļaujot sēklas nogatavošanos.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā** stāvoklī, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izplautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un ilggadīgie zālāji ir **uzturēti ganīšanai piemērotā stāvoklī**, ja tie līdz kārtējā gada 15. augustam ir noganīti un nepietiekami noganītā platība ir apļauta vai tie ir nopļauti, izņemot

- ✓ aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantoti ārstniecības augu vākšanai vai nektāra vākšanai biškopībā, tostarp platībās, kurās tiek īstenota lauku attīstības interence “Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām” vai “Bioloģiskā lauksaimniecība”, ja tie ir nopļauti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1. oktobrim un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei VAAD vai par attiecīgajām platībām ir iesniegts iesniegums LAD reizē ar vienoto iesniegumu.

Īscirtmeta atvasāju (*apse, kārkls, baltalksnis*) platība ir atbalsta tiesīga, ja:

- ✓ tiek stādītas un audzētas viena vecuma īscirtmeta atvasāju sugas;
- ✓ apsei vai baltalksnim ir vismaz 1 000, bet kārklam vismaz 4 000 stādu gabalu uz hektāru;
- ✓ maksimālais cirtes aprites laiks ir 5 gadi;
- ✓ platībās nav reģistrētas vai no jauna izveidotas meliorācijas sistēmas;

iesniedz īscirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopiju.

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja

- ✓ to izmanto mežistrādes vajadzībām, ceļu būvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai vai citām nelauksaimnieciskajām darbībām laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- ✓ uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu, izvietoti saules paneļi vai ceļi;
- ✓ nogabalā pārsvarā ir invazīvo latvāņu ģints augi, kam izveidojušās ziedkopas;
- ✓ tajā aug vilkvāļītes vai tā ir mitrzeme, kas laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ir klāta ar ūdeni ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas, ja vien šāda platība neaizņem daļu no lauka un nav deklarēta kā biodaudzveidības sala;
- ✓ nogabals ir mauriņš vai piemājas zemes zālājs, kas regulāri tiek nopļauts vai smalcināts;
- ✓ to aizņem Ziemassvētku eglīšu stādījumi.

Tomēr lauksaimnieks var iesniegt pierādījumus, ka lauksaimniecības zeme tiek izmantota lauksaimnieciskai darbībai.

Ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts (ISIP)

ISIP var saņemt:

- ✓ ja lauksaimnieks izpilda vismaz vienu no aktīva lauksaimnieka kritērijiem;
- ✓ par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā ISIP platība ir vismaz viens hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidu zemes gabala, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūraugu) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektārus lielai.

No 2023. gada ir ieviesta ISIP diferencēšana pa teritoriju grupām, kurās ir līdzīgi sociālekonomiski un agronomiski apstākļi:

- ✓ pamata atbalsta likmi EUR par hektāru iespējams saņemt par lauksaimniecības zemi, kas atrodas valstspilsētās un novados, kuri nerobežojas ar valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, un kuros veģetācijas perioda ilgums ir vismaz 195 dienas vai lauksaimniecības zemes kvalitatīvais vērtējums ir vismaz 38 balles, – Aizkraukles novads, Ādažu novads, Bauskas novads, Dienvidkurzemes novads, Dobeles novads, Jelgavas novads, Jēkabpils novads, Kuldīgas novads, Ķekavas novads, Limbažu novads, Līvānu novads, Mārupes novads, Ogres novads, Olaines novads, Preiļu novads, Ropažu novads, Salaspils novads, Saldus novads, Saulkrastu novads, Siguldas novads, Talsu novads, Tukuma novads, Valmieras novads, Varakļānu novads un Ventspils novads;
- ✓ paaugstinātu atbalsta likmi EUR par hektāru iespējams saņemt par lauksaimniecības zemi, kas atrodas novados, kuros veģetācijas perioda ilgums ir īsāks par 195 dienām un lauksaimniecības zemes kvalitatīvais vērtējums ir mazāks nekā 38 balles vai kuri robežojas ar valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, – Alūksnes novads, Augšdaugavas novads, Balvu novads, Cēsu novads, Gulbenes novads, Krāslavas novads, Ludzas novads, Madonas novads, Rēzeknes novads, Smiltenes novads un Valkas novads.

6.2. tabula

ISIP finansējuma izlietojums					
Gads	Teritoriju grupa	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	novadi ar īpašiem apstākļiem	94,64	599 374	34 394	146 231 125
	pārējā Latvijas teritorija	84,64	1 112 914		
2024.	novadi ar īpašiem apstākļiem	94,17	601429	32 379	150 509 592
	pārējā Latvijas teritorija	84,17	1 118 967		

Avots: LAD

Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem

Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem (turpmāk – JAL atbalsts) var tik piešķirts fiziskām un juridiskām personām par **pirmās** izveidotās vai pārņemtās lauku saimniecības pirmajiem **150 hektāriem**, kas ir atbalsttiesīgi ISIP saņemšanai. Maksājums tiek piešķirts piecus gadus vai ne ilgāk kā līdz 2027. gadam.

Maksājumu var saņemt arī par kontrolē esošu lauku saimniecību, ar kuru pārņemta pirmā dibinātā saimniecība, ja tā izveidota, mainot juridisko statusu, vai arī ir pilnībā izbeigta iepriekšējās personas (juridiskas vai fiziskas) darbība.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kas

- 1) gadā, kad pirmo reizi piesakās JAL atbalsta saņemšanai, nav vecāka par 40 gadiem;
- 2) ir lauku saimniecības vadītājs un īpašnieks saimniecībai, kas izveidota piecu gadu laikā pirms pirmā iesnieguma iesniegšanas JAL atbalstam, un reāli un ilgstoši kontrolē saimniecības lēmumus kārtējā gadā, kad piesakās JAL atbalstam (viens vai kopā ar citiem gados jauniem lauksaimniekiem ir vienīgais saimniecības īpašnieks, vai tam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu (ja vairāki, tad katram vismaz 20 %) un ir paraksta tiesības no pieteikšanās dienas līdz 1. oktobrim);
- 3) ir ieguvusi augstāko vai vidējo profesionālo lauksaimniecības izglītību, apgūstot lauksaimniecības priekšmetus 320 stundu apjomā, vai apgūvusi lauksaimniecības zināšanu pamatkursus (vismaz 160 stundu) līdz 1. augustam gadā, kad pirmo reizi piesakās JAL atbalsta saņemšanai.

Maksājuma piemērošanas nolūkos tika uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (vai uzsākta fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- Lauksaimniecības datu centrā reģistrēti lauksaimniecības dzīvnieki, kuru skaits atbilst vismaz trim nosacītajām liellopu vienībām;
- VID deklarēti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības.

Saimniecības dibināšana vai izveide ietver arī situācijas, kad gados jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai kad viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības ar nosacījumu, ka pārņemto saimniecību iepriekš nav pārvaldījis cits gados jauns lauksaimnieks.

Nosacījumi juridiskām personām – kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja

- vienam gados jaunam lauksaimniekam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu un paraksta tiesības vai vairākiem gados jauniem lauksaimniekiem kopā pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu, katram vismaz 20 % kapitāldaļu un paraksta tiesības;
- paraksta tiesības tie saglabā vismaz no pieteikšanās dienas JAL atbalstam līdz 1. oktobrim.

Ja kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kura kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst gados jauna lauksaimnieka definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt maksājumu, ja viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības vienīgie īpašnieki un tiem ir paraksta tiesības gadā, kad tie piesakās maksājumam, un šo statusu tie saglabā līdz kārtējā gada 1. oktobrim.

Papildu nosacījumi

Ja gados jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja gados jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir tikai par vienas saimniecības platību, ko norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīgu nosacījumu radīšana.

Iepriekšējā maksājumu perioda gados jaunajiem lauksaimniekiem atbalsta saņēmēji var pieteikties JAL atbalstam, bet ne ilgāk kā piecus gadus pēc kārtas, skaitot no pirmā gada, kad iesniegts iesniegums, lai saņemtu maksājumu gados jauniem lauksaimniekiem.

6.3. tabula

Ienākumu papildatbalsta gados jauniem lauksaimniekiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	35,63	58 089	1 795	2 301 145	2 067 284
2024.	41,22	51 932	1 409	2 335 095	2 135 923

Avots: LAD

Maksājums mazajiem lauksaimniekiem

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015. gada Latvijā tika ieviests vienkāršs un īpašs atbalsta veids mazajiem lauksaimniekiem – mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums. No 2023. gada šo atbalsta veidu aizstāj maksājums mazajiem lauksaimniekiem.

Maksājums mazajiem lauksaimniekiem (MLS) ir fiksēts maksājums – 500 eiro gadā saimniecībai, un tas aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus. Iepriekš šai maksājuma shēmai varēja pievienoties tikai vienu reizi līdz 2015. gada 15. jūnijam, bet, sākot no 2023. gada, šāda nosacījuma vairs nav, un lauksaimnieks periodā līdz 2027. gadam var brīvi katru gadu izvēlēties, vai konkrētajā gadā pieteikties MLS saņemšanai vai ne. Arī šajā plānošanas periodā no shēmas var izstāties jebkurā gadā.

Lauksaimnieks var saņemt MLS, ja deklarē visu savā rīcībā esošo lauksaimniecības zemi, nodrošina deklarētās zemes atbilstību atbalsttiesīguma nosacījumiem un nav radījis mākslīgus apstākļus priekšrocību gūšanai no mazo lauksaimnieku maksājuma. Lauksaimniekiem, kas tiešajiem maksājumiem piesakās pirmoreiz un vēlas pieteikties MLS saņemšanai, kopā ar ģeotelpisko iesniegumu maksājuma mazajiem lauksaimniekiem saņemšanai Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz arī apliecinājums, kas ietver ziņas par lauksaimnieku, zemes iegūšanas veidu, saimniecības pārņemšanas raksturu, plānoto saimniecisko darbību un saimniecības izveidošanas mērķi, nodrošinot pierādījumus, ka nav tikuši radīti mākslīgi apstākļi MLS saņemšanai.

6.4. tabula

Maksājuma mazajiem lauksaimniekiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/gadā	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	500	37 680	16 225	8 091 779

2024.	500	39 484	17 341	8 625 315
-------	-----	--------	--------	-----------

Avots: LAD

Ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts

Sākot ar 2023. gadu, ir ieviests jauns atbalsta veids – ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts (PM).

Ģeotelpiskajā iesniegumā nav nepieciešama īpaša atzīme, lai pieteiktos PM saņemšanai. Šo maksājumu automātiski saņem lauksaimnieks, kurš ir atbalsttiesīgs un pieteicies ISIP un kura saimniecības platība ir lielāka par trim hektāriem. PM tiek maksāts par saimniecības platības daļu, kas ir lielāka par trīs hektāriem un nepārsniedz 100 hektāru. Saimniecība ar platību, kas ir lielāka par 100 hektāriem, arī var saņemt PM, un šādi saimniecībai tas tiks maksāts kopumā par 97 hektāriem. PM ir noteikta atšķirīga (lielāka) atbalsta likme par platību, kas pārsniedz trīs hektārus, bet nav lielāka par 30 hektāriem, un mazāka likme par platību, kas pārsniedz par 30 hektāru, bet nav lielāka par 100 hektāriem.

6.5. tabula

Ilgtspēju sekmējošā pārdalošā ienākumu papildatbalsta finansējuma izlietojums

Gads	Teritoriju grupa	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	> 3 līdz 30 ha	60,82	408 833	31 697	29 301 115
	> 30 līdz 100 ha	12,23	365 424		
2024.	> 3 līdz 30 ha	63,93	396 758	30 062	29 739 861
	> 30 līdz 100 ha	12,14	365 106		

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts (SA)

Saistīto ienākumu atbalstu var piešķirt noteiktām atbalstāmajām nozarēm un produktiem vai īpašajiem saimniekošanas veidiem, lai palīdzētu risināt grūtības, ar ko ir jāsaskaras, uzlabojot konkurētspēju, ilgtspēju vai kvalitāti. Saistīto ienākumu atbalstu drīkst piešķirt tikai tādām nozarēm, kuru produkcijas un īpašo saimniekošanas veidu uzturēšanai ir svarīgi sociālekonomiski vai vidiski iemesli.

Saistītais ienākumu atbalsts par slaucamām govīm

SA par slaucamo govi var saņemt, ja

- govīs ir turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- notiek to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govīm pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim ir vismaz **6300** kilogramu vai govij bioloģiskajā saimniecībā vai Latvijas brūnās un zilās šķirnes govij, ko izmanto lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanai, – **4650** kilogramu. Uz slaucamām govīm jeb pirmpienēm, kuru pirmā standarta laktācija tiek uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim, izslaukuma prasība netiek attiecināta;
- govīs ir reģistrētas un apzīmētas un par tām ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;
- lauksaimnieks nodrošina piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks izveido un uztur saimniecības piena izmantošanas, tostarp realizācijas, uzskaiti rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;

- pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tiek pārstrādāts saimniecībā.

6.6. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par slaucamām govīm finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	282,89	88 119	2 987	26 640 738	24 876 772
2024.	286,53	85 409	2 754	27 137 294	24 402 620

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par liellopiem

SA par liellopiem var saņemt par liellopu, ja

- tas pieder pie gaļas šķirnes (Šarolē, Herefordas, *Aberdinangus*, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Beļģijas zilā, Hekes, blondais akvitānietis, *Aubrak*, Pjemontas, Deksteras, Saleras, *Shorthorn*, Vagjū, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnes (stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā, Normandijas, Ungārijas stepju, kombinēto šķirņu krustojums) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā ir tele, kas vēl nav atnesusies, vai tas ir bullis vai vērsis un ja liellops lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un ganāmpulkā noturēts vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;
- tā ir zīdītājgovs, kura netiek slaukta, bet tiek izmantota teļu zīdīšanai, kura ir atnesusies divu gadu laikposmā, kas beidzas kārtējā gada 15. novembrī, un kura lauksaimnieka ganāmpulkā ir turēta sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- tas ir reģistrēts un apzīmēts un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.7. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par liellopiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/liellopu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	104,94	66 740	3 699	7 009 740	6 968 964
2024.	108,17	64 775	3 517	7 009 740	6 980 704

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par aitām

SA par aitām var saņemt par aitu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušas;
- tā pieder pie gaļas šķirnes (*Il de France*, Tekselas, Igaunijas baltgalve, Dorsetas, Šarolē, *Swifter*, *Dala*, Norvēģijas baltā, Leinas, Hempšīras, Sufolkas, Dorperas, Oksforddaunas, Persijas melngalve, gaļas šķirņu krustojums), kombinētās (vilnas-gaļas) šķirnes (Latvijas tumšgalve, Igaunijas tumšgalve, Šropšīras, Lietuvas melngalve, Vācijas melngalve, Vācijas merino vietējā, Leisteres, Somijas landrase, Islandes, Romanovas, Gotlandes, Haidšnukes ragainā pelēkā, Soa, *Jakobs*) vai piena šķirnes (Ostfrīzijas piena, beļģu piena, Lakonas, piena šķirņu krustojums) vai ir iegūtas, krustojot ar kādu no minētajām šķirnēm;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā ilgāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1. marta;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.8. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par aitām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/aitu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	31,81	21 000	568	725 898	666 131
2024.	33,78	20 125	527	725 898	678 037

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par kazām

SA par kazām var saņemt par kazu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā ilgāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot kārtējā gada 15. maija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.9. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par kazām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/kazu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	35,67	2 369	144	91 240	84 357
2024.	36,94	2 171	146	91 240	79 844

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par dārzeņiem

SA par dārzeņiem varē saņemt, ja

- attiecīgajā platībā audzē tomātus, sīpolus, šalotes sīpolus, maurlokus, lielloku sīpolus, batūnus, ķiplokus, puravus, galviņkāpostus, ziedkāpostus, citus kāpostus (izņemot lopbarības kāpostus), galda kolrābjus, burkānus, galda kāļus, galda bietes, mangoldu (lapu bietes), selerijas, redīsus, melnos rutkus, pētersīļus, pastinakus, gurķus, kornišonus, dārza ķirbjus, cukīni, kabačus, patisonus, vīglapu ķirbjus, lielaugļu ķirbjus, muskata ķirbjus, skābenes (izmantojamas pārtikai), rabarberus, spinātus, mārtrutkus, parastās dilles, salātus, topinambūrus, papriku, baklažānus vai sparģeļus;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp dārzeņu kultūraugu skaits līdz kārtējā gada 31. augustam vienā kvadrātmetrā nav mazāks par minimālo noteikto skaitu un dārzeņu platībā īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- par platību, kas pārsniedz trīs hektārus, ir izveidota uzskaites sistēma, kurā kārtējā gadā par katra kultūrauga laukiem norādīta informācija par lauku un tā platību, audzēto kultūraugu, agrotehniskajiem pasākumiem, izmantotajiem mehāniskajiem, bioloģiskajiem, agrotehniskajiem vai ķīmiskajiem augu aizsardzības pasākumiem, tostarp par lietoto augu aizsardzības līdzekli, kā arī informācija par ražu un tās novākšanas datumu.

6.10. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par dārzeņiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	594,97	2 911	490	2 013 628	1 730 376
2024.	594,97	3 040	457	2 013 628	1 807 697

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par augļiem un ogām

SA par augļiem un ogām var saņemt, ja

- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzētas vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmcidonijas, smiltsērķšķi, saldie un skābie ķirši, plūmes, dārza pīlādži, zemenes, krūmmellenes, lielogu dzērvenes, upenes, sarkanās un baltās jānogas, ērkšķogas, aronijas, avenes, kazenes, sausserži, irbenes un plūškoki, melones vai arbūzi;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP un rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, ir izplautas vai mehāniski apstrādātas, un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi aizvākti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- par platību, kas pārsniedz trīs hektārus, ir izveidota uzskaites sistēma, kurā kārtējā gadā par katra kultūrauga laukiem norādīta informācija par lauku un tā platību, audzēto kultūraugu, agrotehniskajiem pasākumiem, izmantotajiem mehāniskajiem, bioloģiskajiem, agrotehniskajiem vai ķīmiskajiem augu aizsardzības pasākumiem, tostarp par lietoto augu aizsardzības līdzekli, kā arī informācija par ražu un tās novākšanas datumu;

! Lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret lauksaimniekiem un nepieļautu tirgus un konkurences kropļojumus, uzskatāms, ka lauksaimnieks ir radījis mākslīgus apstākļus, lai saņemtu saistīto ienākumu atbalstu par platībām, ja viņš nav novācis ražu, kultūraugam sasniedzot gatavības fāzi, vai nav ierīkots jauns ilggadīgo kultūraugu stādījums, izmantojot kultūraugam piemērotu stādīšanas metodi.

6.11. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par augļiem un ogām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	131,28	8 575	1 530	1 143 604	1 124 452
2024.	131,04	8 629	1 474	1 143 604	1 128 181

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par cietes kartupeļiem

SA par cietes kartupeļiem 2023. gadā varēja saņemt par cietes kartupeļiem, ja

- lauksaimnieks ir noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- no viena hektāra novākti un cietes ražotājam piegādātajiem cietes kartupeļiem ir iegūtas vismaz 3,5 tonnas kartupeļu cietes.

No 2024.gada saistītais ienākumu atbalsts par cietes kartupeļiem tiks izmaksāts par platību, kurā tiek nodrošināta ražības prasība.

6.12. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	259,19	753	82	207 145	194 619
2024.	280,10	519	70	207 145	145 200

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

SA par sertificētas sēklas kartupeļiem var saņemt par kartupeļiem, ja

- attiecīgajā platībā ir iestādīti pirmsbāzes, bāzes vai sertificētas kategorijas pirmās paaudzes sēklas kartupeļi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp līdz nākamā gada 15. maijam iegūta pirmsbāzes, bāzes vai sertificētas kategorijas sēkla vismaz 10,3 tonnas vai attiecībā uz bioloģiskās lauksaimniecības kontroles sistēmā iekļautajām platībām vismaz 8,0 tonnas vidēji saimniecībā no viena lauku apskatei pieteiktā hektāra;

- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību.
- lauksaimnieks VAAD piesaka sēklas kartupeļu platību lauku apskatei.

No 2024.gada saistītais ienākumu atbalsts par sertificētiem sēklas kartupeļiem tiks izmaksāts par platību, kurā tiek nodrošināta ražības prasība!

6.13. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par sertificētās sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	426,07	376	22	160 216	160 215
2024.	396,94	362	16	160 216	137 583

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām labības sēklām

SA par sertificētām labības sēklām var saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti kvieši, rudzi, tritikāle, mieži, auzas un griķi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp līdz nākamā gada 15. maijam iegūts noteikts PB, B un C kategorijas sēklas apjoms vidēji saimniecībā no viena lauku apskatei pieteiktā hektāra;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka labības sēklu platību lauku apskatei.

Ja iegūtā sēkla tiek sertificēta citā Eiropas Savienības dalībvalstī, lauksaimnieks līdz nākamā gada 15. aprīlim iesniedz LAD attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts par sēklu sertificēšanu atbildīgās iestādes izsniegtu dokumentu par kārtējā gadā izaudzēto un līdz nākamā gada 15. aprīlim sertificēto sēklu apjomu.

No 2024.gada saistītais ienākumu atbalsts par sertificētu labības sēklu tiks izmaksāts par platību, kurā tiek nodrošināta ražības prasība.

6.14. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par sertificētās labības sēklām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	91,37	7 865	80	730 852	718 436
2024.	82,52	8 708	75	730 852	711 538

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām

SA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām var saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēts pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudziedu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, auzuņairene, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas, lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu) vai esparsete;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp līdz nākamā gada 15. maijam iegūts noteikts attiecīgās sugas PB, B un C kategorijas sēklu apjoms vidēji saimniecībā no viena lauku apskatei pieteiktā hektāra;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz

25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;

- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka stiebrzāļu un lopbarības augu platību lauku apskatei.

Ja iegūtā sēkla tiek sertificēta citā Eiropas Savienības dalībvalstī, lauksaimnieks līdz nākamā gada 15. aprīlim iesniedz LAD attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts par sēklu sertificēšanu atbildīgās iestādes izsniegtu dokumentu par kārtējā gadā izaudzēto un līdz nākamā gada 15. aprīlim sertificēto sēklu apjomu.

No 2024.gada saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām tiks izmaksāts par platību, kurā tiek nodrošināta ražības prasība.

6.15. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	68,68	5 312	81	291 380	364 324
2024.	88,13	5 976	74	291 380	523 412

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi

SA par vasaras rapsi un vasaras ripsi var saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesējušos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību.

6.16. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par vasaras rapsi un vasaras ripsi finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	40,32	9 905	393	736 063	398 588
2024.	33,94	21 527	588	736 063	707 164

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par rudzu populācijas šķirnēm

SA par rudzu populācijas šķirnēm tika ieviests no 2023. gada, un to var saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek iesētas un audzētas rudzu populācijas šķirnes, kuras kārtējā gada 15. martā ir iekļautas Lauksaimniecības augu sugu šķirņu kopējā katalogā;
- lauksaimnieks var nodrošināt sertificētas sēklas izcelsmes apliecinājumu, kas apliecina šķirni un sertificētas sēklas iegādi pēdējo četru gadu laikā;
- kārtējā gadā ir noslēgts rudzu populācijas šķirņu piegādes līgums ar maizes ražotāju vai graudu pārstrādātāju, kam noslēgts līgums ar maizes ražotāju;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir pieteikta ISIP, tostarp platībā dabiski iesējušos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām.

6.17. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par rudzu populācijas šķirnēm finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	81,08	640	18	57 358
2024.	75	467	15	34 168

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par miežiem

SA par miežiem var saņemt, ja

- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru, ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistošos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām.

6.18. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par miežiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	36,88	83 757	4 437	3 097 671	3 085 791
2024.	38,61	79 928	4 022	3 097 671	3 076 432

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par proteīnaugiem

SA par proteīnaugiem var saņemt par proteīnaugu platību, ja

- to aizņem tīrsējā sētas lauka pupas, parastās jeb dārza pupiņas, zirņi, soja, lini vai kaņepes;
- to aizņem maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi, ja zirņu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars > 50 %;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un tā ir pieteikta ISIP, platībā dabiski iesaistošos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- tā nav pieteikta citam SA par platībām.

! Par lauka pupām SA par proteīnaugiem nepiešķir, ja lauksaimnieks ir novācis ražu, kultūraugam nesaņiedzot gatavības fāzi.

! Lauksaimniekam ir tiesības pretendēt uz SA par proteīnaugiem par kaņepju platību, ja tā ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai.

6.19. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par proteīnaugiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Indikatīvais finansējums, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2023.	126,00	71 457	2 800	6 620 873	8 989 479
2024.	128,00	74 609	2 942	6 697 293	9 539 720

Avots: LAD

Zaļā arhitektūra

KLP 2023–2027 “zaļā arhitektūra” ir visaptveroša satvars lauksaimniecības atbalstam, kas izstrādāts, lai uzlabotu Eiropas lauksaimniecības vides un klimata rādītājus. Ar “zaļo arhitektūru” tiek ieviesti vairāki instrumenti un pasākumi, kuru kopējais mērķis ir veicināt ilgtspēju, aizsargāt dabas resursus un sekmēt ES klimata un vides mērķu sasniegšanu, jo īpaši to, kas izklāstīti Eiropas zaļajā kursā.

Zaļo arhitektūru veido

➤ **nosacījumu sistēma**, kas aizstāj iepriekšējā perioda savstarpējās atbilstības un zaļināšanas koncepcijas, nosakot vides pamatstandartus, kas jāievēro visiem lauksaimniekiem, lai saņemtu tiešos maksājumus. Šie standarti ietver laba lauksaimniecības un vides stāvokļa (LLVS) nosacījumus un tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības (TANPP).

Nosacījumu sistēma aptver dažādas jomas un aspektus, kā, piemēram, augsnes veselību, ūdens aizsardzību, bioloģisko daudzveidību un dzīvnieku labturību;

➤ **klimate un vides shēmas jeb ekoshēmas** – jauna, dalībvalstīm obligāti veidojama, bet lauksaimniekiem brīvprātīga I pīlāra daļa, ar kuru tiek sniegti atbalsta maksājumi lauksaimniekiem, kas ievieš plašākas un vērīgākas vides un klimatam saudzīgas prakses, kuras pārsniedz obligātās nosacījumu sistēmas prasības.

Katra dalībvalstis var izstrādāt savas ekoshēmas, lai risinātu konkrētas valsts vai reģionālas vides prioritātes un problēmas;

➤ **agrovīdes un klimata pasākumi**, t. i., lauku attīstības II (pīlāra) pasākumi, kas dod dod iespēju saņemt daudzgadu maksājumus lauksaimniekiem, kuri iesaistās vides un klimatam labvēlīgas prakses īstenošanā. Šie pasākumi ir plašāki un ilgāka termiņa salīdzinājumā ar ekoshēmām, pārsniedzot arī obligātās nosacījumu sistēmas prasības.

Agrovīdes un klimata pasākumu īstenošana II pīlārā ļauj dalībvalstīm pievērsties konkrētām vides problēmām lauku apvidos, ievērojot vietējās vajadzības un specifiku.

KLP 2023–2027 “zaļā arhitektūra” ir atbalsta koncepcijas maiņa virzībā uz ilgtspējīgāku lauksaimniecību Eiropas Savienības mērogā. Integrējot nosacījumu sistēmu, ekoshēmas un lauku attīstības pasākumus, tā nodrošina saskaņotu mehānismu lauksaimnieku atbalsta maksājumiem, lai tie ieviestu prakses, kas ne tikai labvēlīgi ietekmē vidi un klimata centienus, bet arī veicina Eiropas lauksaimniecības ilgtermiņa ilgtspēju. Šī pieeja atbilst ES plašākiem mērķiem vides jomā, jo īpaši Eiropas zaļās politikas mērķiem, nodrošinot, ka lauksaimniecībai ir svarīga nozīme, lai līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitralitāti.

Klimata un vides shēmas: ekoshēmu atbalsts

Ekoshēmas ir jauns KLP 2023–2027 “zaļās arhitektūras” elements, kas paredzēts, lai stimulētu lauksaimniekus īstenot tādas lauksaimniecības prakses, kas ir labvēlīgas vides un klimatam. KLP stratēģiskā plāna tiešo maksājumu sadaļā dalībvalstīm ir jāparedz lauksaimniekiem brīvprātīgas ekoshēmas, kuru mērķis ir uzlabot KLP vidisko un klimatisko sniegumu, veicināt ilgtspējību lauksaimniecībā, vienlaikus nodrošinot pārtikas nodrošinājumu un lauku attīstību. Šīs shēmas ir jāveido tā, lai pārsniegtu obligātās prasības, kas jau ir paredzētas ar nosacījumu sistēmu.

Atšķirībā no dažiem obligātajiem tiešo maksājumu pasākumiem ekoshēmas lauksaimniekiem ir brīvprātīgas un dod iespēju gūt papildu ienākumus, īstenojot vides un klimatam saudzīgas prakses.

Ekoshēmas tiek finansētas no KLP I pīlāra, kas attiecas uz tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem. Šīm shēmām ir atvēlēta ievērojama finansējuma daļa – vismaz 25 % no dalībvalsts KLP budžeta, un tas atspoguļo stingro ES apņemšanos nodrošināt vides ilgtspēju un klimata mērķu sasniegšanu.

Katrai dalībvalstij ir iespēja elastīgi izstrādāt un īstenot ekoshēmas, kas pielāgotas to īpašajiem lauksaimniecības un vides apstākļiem un vajadzībām, lai risinātu izvirzītos mērķus. Šāda pieeja nodrošina plašu ekoshēmu daudzveidību visā ES.

KLP ekoshēmas ir galvenā iniciatīva ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses veicināšanai visā ES. Nodrošinot finansiālus stimulus, šīs shēmas mudina lauksaimniekus ieviest vides un klimatam labvēlīgu praksi, tā palīdzot sasniegt ES plašākos vides un ilgtspējības mērķus, tomēr to panākumi būs atkarīgi no to efektīvas izstrādes, lauksaimnieku līdzdalības un stingras uzraudzības.

Ekoshēmu atbalsta maksājumi tiek aprēķināti, pamatojoties uz izmaksām un ienākumiem, kas lauksaimniekiem radušies, lai ieviestu konkrēto praksi. Ekoshēmu intervences ir izstrādātas tā, lai tās būtu pieejamas visdažādākajām saimniecībām neatkarīgi no veida un lieluma, tā nodrošinot plašu līdzdalību.

Latvijā ekoshēmu īstenošanai 2023.–2027. gada plānošanas periodā atvēlēti 25 % no piešķirtā KLP budžeta jeb 428,4 milj. EUR.

No 2023. gada Latvijā tika īstenotas šādas ekoshēmas:

- atbalsts par vides un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību;
- atbalsts par saudzējošo lauksaimniecības praksi;
- atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi;
- atbalsts par zālāju saglabāšanas veicināšanu;
- ekoshēmas atbalsts par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās.

Veicinot ilgtspējīgu lauksaimniecības praksi, ekoshēmas sekmē ES zaļā kursa mērķu sasniegšanu, jo īpaši attiecībā uz lauksaimniecības ietekmes uz vidi samazināšanu un lauksaimniecības sistēmu noturības pret klimata pārmaiņām palielināšanu.

Atbalsta maksājums saistībā ar ekoshēmām tiek piešķirts lauksaimniekam, kas ir tiesīgs saņemt ISIP, ir pieteicies konkrētās ekoshēmas intervences atbalstam un ievēro atbalsta saņemšanas nosacījumus.

1. Ekoshēmas atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi

Intervences mērķis – veicināt ilgtspējīgu lauksaimnieciskās ražošanas metožu izmantošanu lauksaimniecības zemes apsaimniekošanā.

Mērķa platība 2027. gadā: 492 840 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 95 448 028 EUR.

Atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi piešķir par

➤ **aramzemes platību**, kurā tiek audzēti graudaugi, šķiedraugi, rapsis, ripsis, dārzeņi, zemenes, arbūzi, melones, kartupeļi, pākšaugi, garšaugi un ārstniecības augi.

Lai saņemtu atbalstu, lauksaimnieks visā aramzemes platībā īsteno šādas prakses:

1) nodrošina kultūraugu dažādošanu aramzemē:

- 1–10 ha, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 75 % no aramzemes;
- 10–30 ha audzē vismaz trīs dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 % un divu galveno kultūraugu platībai – 90 % no aramzemes;
- vairāk nekā 30 hektāros audzē vismaz četrus dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 %, divu galveno kultūraugu platībai – 90 % un pirmo trīs kultūraugu platībai – 99 % no aramzemes;

2) veido augsnes segumu laikposmā no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim:

- Vidzemē un Latgalē vismaz 65 % no aramzemes platības;
- paši (nitrātu) jutīgajā teritorijā vismaz 75 % no aramzemes platības;
- pārējā teritorijā vismaz 70 % no aramzemes platības;

➤ **par ilggadīgo stādījumu platību**, kur rindstarpās veido augsnes segumu no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim.

Ekoshēmas atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi nepiešķir lauksaimniekam, kas piesakās uz ekoshēmas atbalstu par agroekoloģijas prakses īstenošanu bioloģiskās saimniecībās.

6.20. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Plānotā likme, €/ha	43,00	43,00	43,00	43,00	43,00
Minimālā likme, €/ha	30,10	30,10	30,10	30,10	30,10
Maksimālā likme, €/ha	55,90	55,90	55,90	55,90	55,90
Faktiskā likme, €/ha	30,10	30,10			

Avots: LAD

6.21. tabula

Finansējuma izlietojums

Gads	Saņēmēju skaits	Apmaksātā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	7 902	765 970	30,10	22 893 117
2024.	10 991	954 326	30,10	27 222 949

Avots: LAD

2. Ekoshēmas atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību

Atbalstu par ekoloģiski nozīmīgu platību piešķir par

➤ aramzemes platību, kurā tiek izveidotas ekoloģiski nozīmīgas platības;

➤ augsnes kvalitātes un reakcijas optimizāciju.

2.1. Atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību

Intervences mērķis – veicināt ūdens un augsnes kvalitātes uzlabošanu, erozijas ierobežošanu, augu aizsardzības līdzekļu lietošanas mazināšanu, saglabāt bioloģisko daudzveidību, tostarp apputeksnētājus.

Mērķa platība 2027. gadā: 111 759 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 67 625 680 EUR.

Atbalsts tiek piešķirts par aramzemes platību, ja tajā tiek izveidotas šādas ekoloģiski nozīmīgas platības, kurās netiek lietoti augu aizsardzības līdzekļi:

- slāpekli piesaistoši kultūraugi;
- nektāraugi;
- zaļmēslojuma augu papuve;
- starpkultūras;
- zālāju pasējs.

6.22. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Atbalstāmā platība	Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Nektāraugi, slāpekli piesaistoši kultūraugi	Plānotā likme, €/ha	151,00	151,00	151,00	151,00	151,00
	Minimālā likme, €/ha	105,70	105,70	105,70	105,70	105,70
	Maksimālā likme, €/ha	193,00	193,00	193,00	193,00	193,00
	Faktiskā likme, €/ha	177,36	119,65			
Zaļmēslojuma papuve	Plānotā likme, €/ha	212,00	212,00	212,00	212,00	212,00
	Minimālā likme, €/ha	148,40	148,40	148,40	148,40	148,40
	Maksimālā likme, €/ha	275,60	218,00	218,00	218,00	218,00
	Faktiskā likme, €/ha	275,60	218,00			
Starpkultūras	Plānotā likme, €/ha	80,00	80,00	80,00	80,00	80,00
	Minimālā likme, €/ha	56,00	56,00	56,00	56,00	56,00
	Maksimālā likme, €/ha	93,00	93,00	93,00	93,00	93,00
	Faktiskā likme, €/ha	56,00	56,00			
Zālāju pasējs	Plānotā likme, €/ha	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00
	Minimālā likme, €/ha	35,00	35,00	35,00	35,00	35,00
	Maksimālā likme, €/ha	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00
	Faktiskā likme, €/ha	60,67	52,37			

Avots: LAD

6.23. tabula

Finansējuma izlietojums

Gads	Atbalstāmā platība	Saņēmēju skaits	Apmaksātie hektāri	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	Kopā	3 759	112 469		13 238 536
	Nektāraugi, slāpekli piesaistoši kultūraugi		44 730	177,36	
	Zaļmēslojuma papuve		6 806	275,60	
	Starpkultūras		39 166	56,00	
	Zālāju pasējs		21 767	60,67	
2024.	Kopā	4 582	140 955		13 346 999
	Nektāraugi, slāpekli piesaistoši kultūraugi		58 225	119,65	
	Zaļmēslojuma papuve		12 028	218,00	
	Starpkultūras		48 097	56,00	
	Zālāju pasējs		22 605	52,37	

Avots: LAD

2.2. Papildu atbalsts par augsnes kvalitātes un reakcijas optimizāciju

Intervences mērķis – uzlabot augsnes struktūru un reakciju visā aramkārtas dziļumā ilgākam laikposmam, kā arī palielināt augsnes bioloģisko aktivitāti un veicināt pilnīgāku mēslojuma izmantošanu, ierobežot augu slimību izplatību. Augsnes pH skaitļa palielināšana samazina N₂O emisiju uz produkcijas vienību, vienlaikus palielinot ražību, kā arī tiek kavēta fosfora izskalošanās.

Mērķa platība 2027. gadā: 200 000 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 13 000 000 EUR.

Vienu reizi laikposmā no 2023. līdz 2027. gadam par konkrētu atbalstam apstiprinātu lauku var saņemt atbalstu par augsnes kvalitātes un reakcijas optimizāciju (pamatkaļķošanu), ja tā veikta pirmssējas apstrādes laikā un šajā laikā pēc augsnes kvalitātes un reakcijas optimizācijas īstenošanas tiek veidota ekoloģiski nozīmīga platība vai audzēti pākšaugi.

6.24. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	45,50	45,50	45,50	45,50	45,50
Maksimālā likme, €/ha	71,00	71,00	71,00	71,00	71,00
Faktiskā likme, €/ha	71,00	71,00			

Avots: LAD

6.25. tabula

Finansējuma izlietojums

Gads	Saņēmēju skaits	Apmaksātie hektāri	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	47	1 162	71	81 967
2024.	102	3 364	71	233 379

Avots: LAD

3. Ekoshēmas atbalsts par saudzējošu lauksaimniecības praksi

Intervences mērķis – veicināt saudzējošas augsnes apstrādes metodes, nodrošinot augsnes dabīgās auglības un veselības uzlabošanu, gaisa un mitruma apriti, t. i., augsni apstrādā saudzīgi vai to near. Jāsamazina vēja erozijas iedarbība un slāpekļa izskalošanās. Augsnes virskārtā palielinās organiskās vielas saturs un var palielināties fosfora daudzums.

Mērķa platība 2027. gadā: 428 545 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 30 046 667 EUR.

Ekoshēmas atbalsts par saudzējošu lauksaimniecības praksi veicina ilgtspējīgas lauksaimniecības prakšu izmantošanu lauksaimniecībā, lai uzlabotu augsnes veselību, saglabātu bioloģisko daudzveidību un samazinātu lauksaimnieciskās darbības ietekmi uz vidi. Saudzējošo lauksaimniecības prakšu īstenošana uzlabo augsnes struktūru, organisko vielu saturu un palielina bioloģisko daudzveidību augsnē, samazina noteci un veicina ūdens infiltrāciju, tā uzlabojot ūdens izmantošanas efektivitāti, kā arī samazina siltumnīcefekta gāzu emisiju, augsnē piesaistot vairāk oglekļa.

Atbalstu par saudzējošu lauksaimniecības praksi piešķir par aramzemes platību, kurā kārtējā gadā tiek audzēti graudaugi, eļļas augi, šķiedraugi, nektāraugi, pākšaugi tīrsējā vai sēti maisījumā ar labību, tauriņzieži tīrsējā vai sēti maisījumā ar stiebrzālēm, no kurām tauriņzieži veido vairāk nekā 50 procentu pirmajā sējuma izveides gadā, ja tie sēti, izmantojot kādu no šādiem augsnes pirmssējas apstrādes veidiem:

- **minimālu augsnes apstrādi** – augsnes virskārtas seklu apstrādi ne dziļāk par 15 cm, izmantojot kultivatoru, disku vai frēzi. Mērķis – samazināt mehānisku iejaukšanos augsnē, lai saglabātu augsnes struktūru, uzlabotu ūdens aizturi augsnē un samazinātu eroziju. Šī prakse samazina augsnes slāņu izārdīšanu, aizsargājot augsnes organiskās vielas un labvēlīgos mikroorganismus;

- **augsnē joslu apstrādi**, kad tiek apstrādāta augsnes josla līdz 5 cm platumā sēklas sēšanai, rindstarpās atstājot vismaz 10 cm platu joslu, kurā augsni mehāniski neapstrādā un saglabā augu atliekas vai rugaini. Apvienojot augsnes saudzējošās apstrādes priekšrocības ar vajadzību pēc precīziem stādīšanas apstākļiem, augsne tiek apstrādāta tikai tajās rindās, kurās tiks sētas sēklas, atstājot neskartas rindstarpes. Šāda prakse samazina augsnes eroziju, saglabā mitrumu un pavasarī ļauj augsnei agrāk sasilt;

- **tiešo sēju**, kad kārtējā gadā pēc iepriekšējā kultūrauga novākšanas augsne netiek apstrādāta un arta, bet tiek sēts tieši rugainē. Tiešā sēja novērš mehānisku iejaukšanos augsnē, saglabājot augsnes struktūru un organiskās vielas. Sēklas sēj tieši augsnē bez iepriekšējās augsnes apstrādes. Šāda prakse palīdz saglabāt augsnes mitrumu, samazina eroziju un laika gaitā uzlabo augsnes veselību.

Šī ekoshēma kopumā veicina pāreju uz ilgtspējīgākām lauksaimniecības metodēm, kas līdzsvaro produktivitāti un vides saudzēšanu, un veicina KLP 2023–2027 plašāku mērķu sasniegšanu.

6.26. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā					
Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Plānotā likme, €/ha	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00
Minimālā likme, €/ha	10,50	10,50	10,50	10,50	10,50
Maksimālā likme, €/ha	19,50	19,50	19,50	19,50	19,50
Faktiskā likme, €/ha	12,88	11,22			

Avots: LAD

6.27. tabula

Finansējuma izlietojums				
Gads	Saņēmēju skaits	Apmaksātie hektāri	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	2 381	468 601	12,88	6 018 132
2024.	2 622	513 551	11,22	5 751 442

Avots: LAD

4. Ekoshēmas atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi

Intervences mērķis – veicināt precīzu un efektīvu mēslojuma (organiskā mēslojuma un minerālmēsli) un augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, lai ilgtermiņā mazinātu to izmantošanu, kā arī veicināt precīzās lauksaimniecības tehnikas un tehnoloģijas izmantošanu, kas nodrošina mēslojuma patēriņa un emisijas samazināšanu.

Mērķa platība 2027. gadā: 258 670 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 25 154 552 EUR.

Šīs ekoshēmas atbalsts ir vērsts uz tādu ilgtspējīgu lauksaimniecības metožu veicināšanu, kas samazina mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas ietekmi uz vidi. Lauksaimnieki tiek stimulēti izmantot precīzās lauksaimniecības metodes, lai precīzi noteiktu kultūraugiem vajadzīgo slāpekļa daudzumu un to iestrādātu augsnē. Tas samazina pārmērīgu mēslošanas līdzekļu izmantošanu, kas savukārt izraisa slāpekļa emisijas un ūdenstilpju piesārņojumu.

Ekoshēmas atbalstu par slāpekļa un amonjaka emisijas un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi piešķir par lauksaimniecības zemes platību, par kuru ir augsnes agroķīmiskās izpētes vai agroķīmisko pakalpojumu sniedzēju dati vai augsnes paraugu analīžu rezultāti un kurā laikposmā no priekšauga ražas novākšanas vai iestrādes augsnē līdz atbalstam pieteiktā kultūrauga ražas novākšanai izmanto kādu no šādām metodēm:

- tiešu šķidrā organiskā mēslojuma izkliedi un iestrādi;
- minerālmēsli precīzo izkliedi;
- augu aizsardzības līdzekļu precīzo izsmidzināšanu.

4.1. Tieša šķidrā organiskā mēslojuma izkliede un iestrāde

Mērķa platība 2027. gadā: 21 357 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 3 167 789 EUR.

Tieša šķidrā organiskā mēslojuma (šķidrmēsli, vircas, digestāta) izkliedi un iestrādi īsteno ar lentveida izklieģētāju vai inžekcijas metodi, izmantojot organisko mēslojumu vismaz 10 t/ha.

Atbalsta piešķiršanas nosacījumi:

- līdz 30. jūnijam saimniecības izvēlētā elektroniskā uzskaites sistēmā saimniecībai ir sagatavots mēslošanas plāns, kas nosaka saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu, kuru aprēķinot netiek pārsniegts MK noteikumu Nr. 198 18. pielikumā kultūraugiem noteiktais slāpekļa apjoms;
- augsnes analīzes nav senākas par pieciem gadiem īpaši jutīgajās teritorijās vai par septiņiem gadiem pārējā Latvijas teritorijā;
- mēslojums tiek iestrādāts saskaņā ar mēslošanas plānu, nepārsniedz saimniecības slāpekļa vajadzību laukos, kuros kultūraugiem lietots slāpekli saturošs mēslošanas līdzeklis;
- šķidrā organiskais mēslojums (šķidrmēsli, virca, digestāts) tieši izkliešams (iestrādājams) augsnē ar lentveida izkliešātāju vai inžektoru;
- mēslošanas līdzekļu izmantošanas uzskaitē jāveic elektroniskā uzskaites sistēmā līdz 22. maijam, 30. jūnijam, 31. augustam un 5. novembrim;
- līdz 5. novembrim lauksaimniekam VAAD informācijas sistēmā jāiesniedz informācija par saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu un par mēslošanas līdzekļu izmantošanu, ražas novākšanas datumu, šķidrā mēslojuma apjomu (iegādātiem, pārdotiem, izlietotiem un atlikušajiem), tā iestrādes datumu un devu, izmantoto tehniku vai pakalpojuma sniedzēju, ja izklieš neveic pats.

6.28. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Plānotā likme, €/ha	31,00	31,00	31,00	31,00	31,00
Minimālā likme, €/ha	21,70	21,70	21,70	21,70	21,70
Maksimālā likme, €/ha	40,03	40,03	40,03	40,03	40,03
Faktiskā likme, €/ha	28,14	21,70			

Avots: LAD

4.2. Minerālmēsļu un augu aizsardzības līdzekļu precīzā izkliešana

Mērķa platība 2027. gadā: 237 313 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 21 986 763 EUR.

Minerālmēsļu precīzajai izkliešanai vai augu aizsardzības līdzekļu precīzai izsmidzināšanai izmantojama iekārta, kurai ir automātiskā pārklājumu regulēšanas iespēja, tostarp sekciju kontrole un konstantas vai mainīgas devas regulēšanas iespēja, lai nodrošinātu apstrādāto zonu nepārklāšanos. Traktortehnikai vai iekārtai ir jābūt aprīkoti ar vadības termināli, kam ir GPS uztvērējs, kā arī sekciju kontroles un uzstādītās devas kontroles funkcija precīzai minerālmēsļu iestrādei vai augu aizsardzības līdzekļu lietošanai.

Atbalsta piešķiršanas nosacījumi:

- līdz 30. jūnijam saimniecības izvēlētā elektroniskā uzskaites sistēmā ir sagatavots mēslošanas plāns, kas nosaka saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu, kuru aprēķinot netiek pārsniegts MK noteikumu Nr. 198 18. pielikumā kultūraugiem noteiktais slāpekļa apjoms tikai par precīzo minerālmēsļu izkliešanu;
- mēslojums tiek iestrādāts saskaņā ar mēslošanas plānu, nepārsniedz saimniecības slāpekļa vajadzību laukos, kuros kultūraugiem lietots slāpekli saturošs mēslošanas līdzeklis;
- augsnes analīzes nav senākas par pieciem gadiem īpaši jutīgajās teritorijās vai par septiņiem gadiem pārējā Latvijas teritorijā;
- mēslojuma iestrādei vai (un) augu aizsardzības līdzekļu lietošanā ir jāizmanto precīzās tehnoloģijas (ir automātiskā pārklājumu regulēšanas iespēja, vadības termināls ar GPS uztvērēju);
- mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas uzskaitē jāveic elektroniskā uzskaites sistēmā līdz 22. maijam, 30. jūnijam, 31. augustam un 5. novembrim;
- līdz 5. novembrim lauksaimniekam VAAD informācijas sistēmā jāiesniedz informācija par iegādātajiem, izlietotajiem un krājumā esošajiem AAL, to lietošanas pamatojumu, izsmidzināšanas

datumu, apstrādāto platību, izmantoto tehnoloģisko iekārtu, nomāto tehniku un pakalpojuma sniedzēju, ja izsmidzināšanu neveic pats;

- VAAD vai LAD jāiesniedz GPS dati vai ģeomarķēti fotoattēli par vismaz 10 % atbalstam pieteikto lauku, vai tos var uzglabāt saimniecībā trīs gadus un pārbaudes laikā uzrādīt pēc pieprasījuma.

6.29. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Plānotā likme, €/ha	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
Minimālā likme, €/ha	14,00	14,00	14,00	14,00	14,00
Maksimālā likme, €/ha	24,00	24,00	24,00	24,00	24,00
Faktiskā likme, €/ha	14,00	14,00			

Avots: LAD

6.30. tabula

Finansējuma izlietojums

Gads	Atbalstāmais pasākums	Saņēmēju skaits	Apmaksātie hektāri	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	Kopā:	995	386 080		5 738 740
	Precīzā šķidrmēsļu iestrāde		24 264	28,14	
	Precīzā minerālmēsļu un AAL izklāde		361 816	14,00	
2024.	Kopā:	1 250	465 511		6 748 845
	Precīzā šķidrmēsļu iestrāde		31 384	21,70	
	Precīzā minerālmēsļu un AAL izklāde		434 127	14,00	

Avots: LAD

5. Ekoshēmas atbalsts par zālāju saglabāšanas veicināšanu

Intervences mērķis – saglabāt ilggadīgo zālāju platības, nepārveidojot tās par aramzemi. Šī ekoshēma nodrošina finansiālus stimulus lauksaimniekiem par ilggadīgo zālāju saglabāšanu, t. i., lauksaimniekiem ir jāuztur esošās ilggadīgo zālāju platības.

Mērķa platība 2027. gadā: 317 599 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 111 159 650 EUR.

Lauksaimnieks, piesakoties ekoshēmas atbalstam par zālāju saglabāšanas veicināšanu, uzņemas saistības divus gadus pēc kārtas neapart, nelobīt un neirdināt atbalstam pieteikto zālāju platību.

Ekoshēmas atbalstu par zālāju saglabāšanas veicināšanu piešķir par

➤ **ilggadīgo zālāju un aramzemē sēto zālāju platību**, uz kuras ganību sezonā laikposmā no kārtējā gada 15. maija līdz 15. septembrim ganāmpulkā ir nodrošināts dzīvnieku vidējais blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz vienu ilggadīgā zālāja vai aramzemē sēta zālāja apstiprināto hektāru (LU/ha).

Ja lauksaimnieks saņem ienākumu papildatbalstu gados jauniem lauksaimniekiem vai ja dzīvnieku vidējais blīvums tiek veidots ar aitu, kazu vai briežu sugas dzīvniekiem, ir jānodrošina 0,3 LU/ha;

➤ **stiebrzāļu platību**, kuru izmanto sēklas iegūšanai un kurā notikusi Valsts augu aizsardzības dienesta lauku apskate, lauku atzīstot par atbilstošu sēklaudzēšanas prasībām.

Ekoshēmas atbalstu par zālāju saglabāšanas veicināšanu nepiešķir par ekoloģiski jutīgu ilggadīgo zālāju, uz kuru attiecināms 9. LLVS standarts ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju pārveidošanas vai aparšanas aizliegumam.

6.31. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Plānotā likme, €/ha	70,00	70,00	70,00	70,00	70,00
Minimālā likme, €/ha	49,00	49,00	49,00	49,00	49,00
Maksimālā likme, €/ha	76,00	76,00	76,00	76,00	76,00
Faktiskā likme, €/ha	76,00	66,95			

Avots: LAD

6.32. tabula

Finansējuma izlietojums

Gads	Saņēmēju skaits	Apmaksātie hektāri	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	10 826	281 031	76	21 151 122
2024.	11 142	298 576	66,95	19 901 493

Avots: LAD

6. Ekoshēmas atbalsts par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās

Intervences mērķis – veicināt bioloģiskās ražošanas prakses attīstību un sniegt atbalstu par bioloģiskās ražošanas noteikumu ievērošanu, kā arī nodrošināt Latvijas un visas ES mērķu par bioloģisko lauksaimniecību sasniegšanu.

Bioloģiskā ražošana ir sistēma, kas veicina vides aizsardzības prasību integrēšanu KLP un sekmē ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošanu.

Mērķa platība 2027. gadā: 350 000 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 95 704 000 EUR.

Ekoshēmas atbalstu par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās lauksaimniekam piešķir, ja saimniecībā visa lauksaimniecības zemes platība ir iekļauta bioloģiskās lauksaimniecības kontroles sistēmā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regulas (ES) 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007 34. panta 1. punktu.

Atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi piešķir par

➤ **aramzemes platību**, kurā tiek audzēti graudaugi, šķiedraugi, rapsis, ripsis, dārzeņi, zemenes, arbūzi, melones, kartupeļi, pākšaugi, garšaugi un ārstniecības augi.

Lai saņemtu atbalstu, lauksaimnieks visā aramzemes platībā īsteno šādas prakses:

1) nodrošina kultūraugu dažādošanu aramzemē:

- 1–10 ha, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 75 % no aramzemes;
- 10,01–30 ha audzē vismaz trīs dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 % un divu galveno kultūraugu platībai – 90 % no aramzemes;
- vairāk nekā 30 hektāros audzē vismaz četrus dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 %, divu galveno kultūraugu platībai – 90 % un pirmo trīs kultūraugu platībai – 99 % no aramzemes;

2) veido augsnes segumu laikposmā no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim:

- Vidzemē un Latgalē vismaz 65 % no aramzemes platības;
- īpaši (nitrātu) jutīgajā teritorijā vismaz 75 % no aramzemes platības;
- pārējā teritorijā vismaz 70 % no aramzemes platības;

➤ **ilggadīgo stādījumu platību**, kur rindstarpās veido augsnes segumu no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim.

Ekoshēmas atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi nepiešķir lauksaimniekam, kas piesakās uz ekoshēmas atbalstu par agroekoloģijas prakses īstenošanu bioloģiskās saimniecībās;

➤ **ilggadīgo zālāju un aramzemē sēto zālāju platību**, uz kuras ganību sezonā laikposmā no kārtējā gada 15. maija līdz 15. septembrim ganāmpulkā ir nodrošināts dzīvnieku vidējais blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz vienu ilggadīgā zālāja vai aramzemē sēta zālāja apstiprināto hektāru (LU/ha).

Ja lauksaimnieks saņem ienākumu papildatbalstu gados jauniem lauksaimniekiem vai ja dzīvnieku vidējais blīvums tiek veidots ar aitu, kazu vai briežu sugas dzīvniekiem, ir jānodrošina 0,3 LU/ha.

6.33. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Plānotā likme, €/ha	56,00	56,00	56,00	56,00	56,00
Minimālā likme, €/ha	39,20	39,20	39,20	39,20	39,20

Maksimālā likme, €/ha	72,80	72,80	72,80	72,80	72,80
Faktiskā likme, €/ha	71,85	62,96			

Avots: LAD

6.34. tabula

Finansējuma izlietojums

Gads	Saņēmēju skaits	Apmaksātie hektāri	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2023.	3 397	270 452	71,85	19 139 428
2024.	3 456	283 513	62,96	17 661 891

Avots: LAD

6.2. Nosacījumu sistēma

Nosacījumu sistēma ir galvenais KLP 2023 – 2027 elements, kas tiešo maksājumu un lauku attīstības agrovides platībmaksājumu saņemšanu sasaista ar obligāto prasību un standartu kopumu vides aizsardzības, klimata pasākumu, sabiedrības veselības, dzīvnieku labturības un zemes apsaimniekošanas jomās. Nosacījumu sistēmai ir būtiska nozīme Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) zaļajā arhitektūrā 2023.-2027. gadam. Tā kalpo par KLP vides un klimata stratēģijas pamatu, sasaistot tiešos maksājumus un citus atbalsta veidus ar atbilstību pamatstandartiem.

Nosacījumu sistēmas galvenais uzdevums ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot noteikto prasību un pamatstandartu izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus, vienlaikus veicinot ilgtspējīgu lauksaimniecības praksi. Pēc būtības nosacījumu sistēma ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Nosacījumu sistēma aizstāj un integrē iepriekšējā plānošanas perioda savstarpējās atbilstības noteikumus un “zaļināšanas” maksājumu elementus vienotā, racionālākā sistēmā. Nosacījumu sistēma veido arī labas prakses pamatprincipu un standartu bāzi, lai ar ekoshēmu un agrovides pasākumu palīdzību sniegti papildus stimulus lauksaimniekiem īstenot progresīvākus vides un klimata pasākumus.

Nosacījumu sistēmu veido divas galvenās komponentes:

- ✓ Tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības (TANPP): Tās ir balstītas uz ES tiesību aktiem un aptver tādas jomas kā sabiedrības veselība, dzīvnieku un augu veselība un dzīvnieku labturība. Šīs prasības tiek piemērotas tādā apjomā un pakāpē, kādā tās tiek īstenotas konkrētajā dalībvalstī. Visiem lauksaimniekiem, kas saņem KLP maksājumus, ir obligāti jāievēro šīs obligātās prasības.
- ✓ Laba lauksaimniecības un vides stāvokļa standarti (LLVS): Šo standartu mērķis ir aizsargāt augsnes kvalitāti, ūdens resursus, bioloģisko daudzveidību un ainavu. Labus lauksaimniecības un vides nosacījumus un standartus izstrādā katra dalībvalsts, ņemot vērā savu specifisko situāciju un vajadzības, pamatojoties uz vienotu ES sistēmu, un tie ir jāievēro visiem lauksaimniekiem, kas saņem KLP maksājumus.

KLP nosacījumu sistēmā ietvertās prasības ir ļoti svarīgas, lai nodrošinātu, ka lauksaimniecībai sniegtais atbalsts veicina plašāku sabiedrisko labumu gūšanu, jo īpaši attiecībā uz vides ilgtspēju, klimata izmaiņu novēršanu, pielāgošanos klimata izmaiņām un sabiedrības veselību kopumā. Nosacījumu sistēmas prasību noteikšana, sasaistot maksājumus ar obligātiem standartiem, palīdz saskaņot lauksaimniecības prakses ar ES klimata un vides mērķiem, vienlaikus aizsargājot sabiedrības intereses. Nosacījumu sistēmas uzdevums ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus.

Lai pārliecinātos par lauksaimnieku atbilstību nosacījumu sistēmas prasībām un standartiem, tiek īstenotas lauksaimnieku pārbaudes, ietverot pārbaudes uz vietas saimniecībā, kā arī izmantojot platību monitoringa sistēmu. Neatbilstības rezultātā lauksaimniekiem var piemērot atbalsta samazinājumu tiešajiem maksājumiem un lauku attīstības agrovides platībmaksājumiem. Atbalsta samazinājumi tiek noteikti proporcionāli konstatētās neatbilstības smagumam, apjomam un pastāvīgumam, un tie var svārstīties no neliela maksājumu samazinājuma līdz pilnīgai atcelšanai nopietnu, tīšu vai atkārtotu pārkāpumu gadījumos. Šāda sankciju sistēma ir paredzēta, lai panāktu atbilstību noteiktajām prasībām un mudinātu lauksaimniekus ievērot noteiktos standartus.

Nosacījumu sistēmas prasības tiek attiecinātas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – ISIP, ilgtspēju sekmējošo pārdalošo ienākumu papildatbalstu, ienākumu

- papildatbalstu gados jauniem lauksaimniekiem, ekoshēmu intervencēm, saistīto ienākumu atbalstu;
- lauku attīstības agrovides platībmaksājumiem – zaļo joslu izveide, vidi saudzējošu metožu lietošana dārzkopībā, paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām, zālāju biotopu apsaimniekošana.

Nosacījumu sistēmas prasību izpildes kontrolē ir iesaistītas šādas kompetentās kontroles iestādes:

- Lauku atbalsta dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasības klimata un vides jomā jautājumos, kas saistīti ar bioloģiskās daudzveidības un ainavu aizsardzību un kvalitātes uzturēšanu, un laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus;
- Pārtikas un veterinārais dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību izpildi sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības aizsardzības jomā jautājumos, kas saistīti ar pārtikas nekaitīgumu un dzīvnieku labturību
- Valsts augu aizsardzības dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību izpildi klimata un vides jomā jautājumos, kas saistīti ar mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgās teritorijās, un sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības aizsardzības jomā jautājumos, kas saistīti ar augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, kā arī kontrolē laba lauksaimniecības un vides stāvokļa standartu par aizsargjoslas (buferjoslas) izveidi gar ūdensobjektiem;
- Valsts meža dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību izpildi vides jomā jautājumos, kas saistīti ar savvaļas putnu aizsardzību mežu platībās.

6.3. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

Ražotāju organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

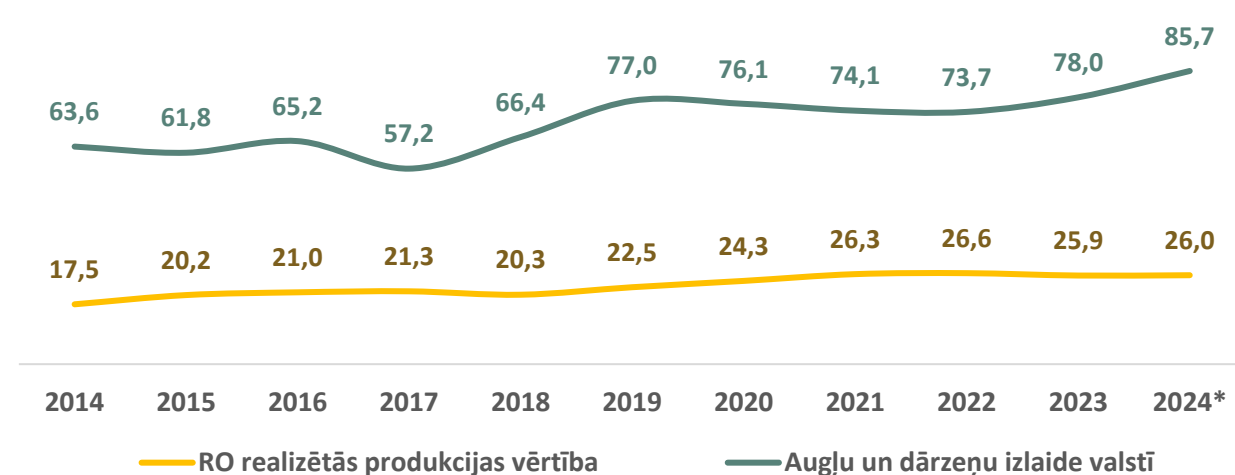
Latvijā 2024. gadā savas darbības programmas (turpmāk – DP) turpina īstenot piecas atzītas augļu un dārzeņu RO, kas saņem atbalstu no Eiropas Lauksaimniecības Garantiju fonda, lai veicinātu ražotāju savstarpēju sadarbību produkcijas kopējai virzībai tirgū. Tās apvieno 52 biedrus un par saņemto atbalstu īsteno investīcijas un darbības saistībā ar ražošanas plānošanu, attiecināmo produktu kvalitātes uzlabošanu un vides aizsardzību. Augļu un dārzeņu RO saražotās produkcijas tirgus daļa 2024. gadā provizoriski veidoja 30,3 % no kopējās valstī saražotās augļu un dārzeņu vērtības.

2024. gadā pirms 2022. gada 31. decembra atzīto augļu un dārzeņu nozares RO darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas Īstenošanas regula (EK) 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 1308/2013 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu, un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari;
- Komisijas Deleģētā regula (EK) 2017/891, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un Eiropas Parlamenta un padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011;
- Ministru kabineta 2023. gada 25. aprīļa noteikumi Nr. 203 “Ražotāju organizāciju atzīšanas un atbalsta piešķiršanas kārtība”;
- Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017–2025;
- nosacījumi attiecībā uz pasākumiem vides jomā (vides programma ir neatņemama stratēģijas sastāvdaļa).

2023. gada 1. janvārī stājās spēkā jaunais Eiropas Savienības regulējums, kas līdz ar citiem jautājumiem paredz turpināt atbalstu atzītām augļu un dārzeņu RO, kuras ir atzītas pēc 2023. gada 1. janvāra. Salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu jaunais regulējums paredz stingrākas prasības RO darbības programmas īstenošanai.

Pašlaik atzītās RO kalpo par labu paraugu tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai un nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

* Provizoriski dati

6.5. attēls. Augļu un dārzeņu RO pārdotās produkcijas vērtība, milj. EUR

Avots: ZM pēc LAD datiem

Ražotāju organizācijas citos – piena, cūkgaļas, liellopu gaļas, labības un pākšu dārzeņu – sektoros

Lai veicinātu ražotāju savstarpēju sadarbību produkcijas kopējai virzībai tirgū, kopš 2023. gada 1. janvāra ir spēkā jaunais Eiropas Savienības regulējums, kas līdz ar citiem jautājumiem paredz atbalstu atzītām ražotāju organizācijām ne tikai augļu un dārzeņu, bet arī piena, cūkgaļas, liellopu gaļas, labības un pākšu dārzeņu sektorā.

Plānošanas periodā no 2023. līdz 2027. gadam kopumā citu nozaru atzītām RO paredzēts atbalsts:

- piena sektorā – 1 130 000 eiro,
- labības sektorā – 2 300 000 eiro,
- cūkgaļas sektorā – 267 000 eiro,
- liellopu gaļas sektorā – 175 000 eiro,
- pākšu dārzeņu sektorā – 128 000 eiro.

Atbalsta programmu 2024. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra Regula (ES) 2021/2115, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013 (turpmāk – regula 2021/2115);
- Komisijas 2021. gada 7. decembra Deleģētā regula (ES) 2022/126, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 papildina ar prasībām, kuras piemērojamas konkrētu veidu intervences pasākumiem, ko dalībvalstis savos KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam noteikušas atbilstīgi minētajai regulai, kā arī ar noteikumiem par īpatsvaru, ko piemēro laba lauksaimnieciskā un vidiskā stāvokļa (LLVS) 1. standarta vajadzībām (turpmāk – regula 2022/126).

Latvijā atbalsta programma atzītām RO citos sektoros ir ieviesta ar Ministru kabineta 2023. gada 25. aprīļa noteikumiem Nr. 203 “Ražotāju organizāciju atzīšanas un atbalsta piešķiršanas kārtība” un tiek īstenota atbilstoši Eiropas Komisijas 2022. gada 11. novembrī apstiprinātajai stratēģijai piecu gadu laikposmam “Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.–2027. gadam”.

Saskaņā ar Lauku atbalsta dienesta sniegto informāciju 2023. gadā atzītas piecas RO citās nozarēs, un no tām trīs graudu RO savu darbības programmu īstenoja 2024. gadā.

Programma skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu

Pārskata periodā Latvijā turpinājās ES atbalsta programmas skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu īstenošana. Programma vairāk pazīstama kā skolu apgādes programma vai programma “Piens un augļi skolai”.

Programma dod iespēju pirmsskolas un 1.–9. klases izglītojamiem trīs reizes nedēļā saņemt bezmaksas svaigu augļu, dārzeņu un piena porcijas, turklāt programmas nosacījumi paredz, ka ik gadu īstenojama virkne papildu izglītojošu un informatīvu pasākumu, lai izglītotu bērnus un viņu ģimenes locekļus par lauksaimniecību un dažādām lauksaimniecības ražošanas metodēm, par reģionam raksturīgiem produktiem, par veselīgu uzturu, par cīņu pret pārtikas izšķērdēšanu u. tml.

Atbalsta programmu 2024. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Īstenošanas regula (ES) 2017/39 par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemērot attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Deleģētā regula (ES) 2017/40, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu un groza Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 907/2014;
- Komisijas 2024. gada 12. marta Īstenošanas Lēmums (ES) 2024/845, ar kuru nosaka Savienības atbalsta galīgo piešķirumu, kas dalībvalstīm atvēlēts skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu laikā no 2024. gada 1. augusta līdz 2025. gada 31. jūlijam, un groza Īstenošanas lēmumu (ES) 2023/655.

Latvijā atbalsta programma “Piens un augļi skolai” ir ieviesta ar Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumiem Nr. 485 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm” un tiek īstenota atbilstoši Zemkopības ministrijas 2023. gada 24. aprīlī apstiprinātajai stratēģijai sešu gadu laikposmam “Plāns programmas skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu īstenošanai Latvijā 2023./2024.–2028./2029. mācību gados”.

Lai ņemtu vērā ražošanas izmaksu (tostarp piena iepirkuma cenas) ievērojamo kāpumu jau 2021. gada otrajā pusē, bet jo īpaši pēc Krievijas karaspēka iebrukuma Ukrainā 2022. gada februārī, 2022./2023. gadam tika paaugstinātas atbalsta likmes abām produktu grupām – augļiem un dārzeņiem, kā arī pienam, lai bērni turpinātu saņemt bezmaksas produktus programmā. Tomēr vienlaikus atbalsta likmju palielināšana ievērojami saīsināja produktu izdales perioda ilgumu, jo programmas kopējais budžets saglabājās nemainīgs.

2024. gada septembrī valdība lēma par papildu 3,860 milj. eiro piešķiršanu no valsts budžeta atbalsta programmas īstenošanai, lai 2025. gadā būtu iespēja produktus izdalīt lielākā daudzumā un ilgāku laiku.

Programmu Latvijā administrē LAD.

6.35. tabula

Atbalsta skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu izlietošana Latvijā 2022./2023.–2024./2025. mācību gadā*

Mācību gads	2022./2023.	2023./2024.	2024./2025.**
Iesaistītās izglītības iestādes, no tām:	1372	1364	1353
augļu un dārzeņu izdalē iesaistītās	1317	1348	1328
piena izdalē iesaistītās	1229	1258	1230
Augļu un dārzeņu izdalē iesaistīto izglītojamo skaits***	270 073	270 633	266 780
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	95 %	96 %	97 %
Piena izdalē iesaistīto izglītojamo skaits***	258 898	261 854	256 441
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	91 %	93 %	93%
Izdalītie augļi un dārzeņi, tonnas	859	706	1008

Izdalītais piens, tonnas	2118	2643	1760
To pretendentu skaits, kuri iesaistās programmā	111	109	131
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), milj. EUR:	4,090	3,803	3,732
t. sk. ES atbalsts, milj. EUR	1,406	1,559	1,541
t. sk. valsts atbalsts, milj. EUR	2,684	2,244	2,191

* 2024./2025. mācību gada dati par izdalītajiem produktiem un izmaksāto atbalstu ietver arī papildu piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojumu.

** Tā kā tabulā atspoguļotās atbalsta summas attiecas uz LAD izmaksāto atbalstu atbilstošajā periodā (mācību gadā no augusta līdz jūlijam), informācija par 2024./2025. mācību gadu ziņojuma sagatavošanas brīdī nav pilnīga.

*** Izglītojamo skaits atspoguļo programmā iesaistītajās izglītības iestādēs mācību gada sākumā reģistrēto izglītojamo skaitu mērķauditorijas grupā, t. i., pirmsskolā un 1.–9. klasē.

Avots: LAD

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO paredzēta cenu atbalsta sistēma, kuras mērķis ir stabilizēt tirgu situācijās, kad produktu cenas ir ievērojami samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par produktu uzglabāšanu privātās (ražotāja) noliktavās vai kā iepirkums valsts intervencē (sk. 6.27. tab.).

6.36. tabula

ES iespējamie tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

	Iepirkums valsts intervencē	Atbalsts privātai uzglabāšanai
Atbalsttiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

Pārskata periodā no 2022. līdz 2024. gadam salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem bija spēkā ilgāki valsts intervences periodi labībai, sviestam un vājpiena pulverim (grozījumi tika pieņemti 2021. gadā pēc ES Kopējās Lauksaimniecības politikas reformas). Iepriekš labības iepirkums valsts intervencē bija pieejams laikposmā no 1. novembra līdz 31. maijam, bet, sākot no 2022. gada, parasto kviešu iepirkums valsts intervencē bija pieejams jau no 1. oktobra un miežiem un cietajiem kviešiem – visu gadu. Arī sviestam un vājpiena pulverim valsts intervences periods tika pagarināts par vienu mēnesi, tam sākoties nevis vairs 1. martā, bet gan 1. februārī.

Pārskata periodā Eiropas Savienībā no tirgus intervences pasākumiem bija pieejams intervences iepirkums vājpiena pulverim, sviestam un labībai, taču, ievērojot labvēlīgo cenu situāciju tirgū, Latvijas uzņēmumi neizmantoja šos pasākumus.

2022. gadā saistībā ar piegādes ķēžu traucējumiem, ko izraisīja Krievijas iebrukums Ukrainā, kā arī saistībā ar cūkgaļas eksporta samazinājumu uz Ķīnu bija pieejams atbalsts cūkgaļas privātai uzglabāšanai. Arī šos atbalsta pasākumus Latvijas uzņēmumi neizmantoja.

Pārskata periodā tirgus intervences pasākumus Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Komisijas 2016. gada 18. maija Īstenošanas regula (ES) 2016/1240, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemēro attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2016. gada 18. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1238, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģētā regula (ES) Nr. 907/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz maksājumu aģentūrām un citām iestādēm, finanšu pārvaldību, grāmatojumu noskaidrošanu, nodrošinājumu un euro izmantošanu;

- Komisijas 2022. gada 23. marta Īstenošanas regula (EC) 2022/470, ar ko piešķir atbalstu privātai cūkgaļas uzglabāšanai un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 237 "Tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība augkopības un lopkopības produktu tirgū".

Eiropas Savienības atbalsts ārkārtas tirgus pasākumiem

Šis ir atbalsts traucējumu novēršanai vai saistībā ar dzīvnieku slimībām un augu kaitēkļiem vai patērētāju uzticības zaudēšanu veselības riska dēļ, vai pasākumiem īpašu problēmu risināšanai situācijās, kad izrādās nepietiekami citi TKO pasākumi.

2023. gadā, pamatojoties uz Komisijas 2023. gada 14. jūlija Īstenošanas regulu (ES) 2023/1465, ar ko nodrošina ārkārtas finansiālo atbalstu lauksaimniecības sektoriem, kurus skārušas īpašas problēmas, kas ietekmē lauksaimniecības produktu ražotāju ekonomisko dzīvotspēju, no Eiropas Savienības budžeta 22 dalībvalstu lauksaimniekiem tika piešķirts atbalsts pavisam 330 milj. EUR apmērā, tostarp Latvijai tika piešķirti 6 796 780 EUR.

Latvijā atbalsts tika ieviests ar Ministru kabineta 2023. gada 7. novembra noteikumiem Nr. 641 "Eiropas Savienības ārkārtas atbalsta piešķiršanas noteikumi lauksaimniekiem augļu un ogu, piena un gaļas liellopu, aitu, kazu un zirgu audzēšanas nozarē". Atbalsts tika piešķirts

- **augļu un ogu saimniecībām**, lai segtu ekonomiskos zaudējumus, kas radušies 2023. gada pavasara sala un salnu postījumu dēļ. Augļu un ogu audzētājiem par pavasara salā un salnās cietušajām platībām kopumā tika izmaksāti 3 006 414 EUR, un atbalstu saņēma 278 saimniecības;
- **lopkopības saimniecībām** (piena un gaļas liellopu, aitu, kazu un zirgu nozarē), lai daļēji segtu lopbarības iegādes izmaksas. Kopējais izmaksātā atbalsta apmērs sasniedza 3 785 979 EUR, un to saņēma 4358 saimniecības.

Atbalstam lauksaimnieki varēja pieteikties 2023. gada novembrī, bet atbalsts tika izmaksāts 2024. gadā.

2024. gadā Latvijas lauksaimniekiem augkopības nozarē tika piešķirts **valsts atbalsts par 2023. gadā vētras radītajiem zaudējumiem**. Atbalsts tika piešķirts, pamatojoties uz Ministru kabineta 2024. gada 11. jūnija noteikumiem Nr. 357 "Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība par vētras radītajiem zaudējumiem augkopības nozarē 2023. gadā".

2023. gada 7. augustā Latvijā tika pieredzēts spēcīgs negaiss, kas atnesa lielgraudu krusu, vētru un stipras lietusgāzes, nodarot postījumus vairākos Latvijas reģionos. Negaisa skartajās teritorijās gāja bojā ievērojama daļa lauksaimniecības kultūraugu sējumu un stādījumu, un lauksaimnieki cieta ievērojamus zaudējumus, īpaši tie, kuriem nebija iespējas savus stādījumus apdrošināt.

Atbalsta kopējais pieejamais apmērs bija 1 135 000 EUR, un tas tika piešķirts par 2023. gada 7. augusta negaisos cietušo kultūraugu platībām, par kurām paziņots Lauku atbalsta dienestā. Kopumā izmaksātā atbalsta summa bija 981 833 EUR, un to saņēma 117 saimniecību par 1791,7 ha kopējo platību, no kurām 65,9 % aizņēma graudaugi, 17,1 % – rapsis, 9,8 % – zirņi un 7,2 % – augļi un dārzeņi.

Atbalsts tika piešķirts saskaņā ar Komisijas 2022. gada 14. decembra Regulas (ES) 2022/2472, ar kuru, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, dažu kategoriju atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgu ar iekšējo tirgu, 25. pantu.

6.4. Informatīvie un veicināšanas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības produktiem

Eiropas Savienības atbalsts paredzēts ražotāju un nozaru organizāciju izstrādātām lauksaimniecības un pārtikas produktu veicināšanas un informēšanas programmām, kuru ilgums ir 1–3 gadi. Atbalsta mērķis ir veicināt ES un trešo valstu patērētāju zināšanas par ES lauksaimniecības produktu labo kvalitāti un īpatnībām.

ES informatīvie un veicināšanas pasākumi, kas attiecas uz lauksaimniecības produktiem, tiek atbalstīti jau kopš 1980. gada. Latvijā pirmā programma uzsākta 2006. gadā. Kopš tā laika Latvijas organizācijas ir veiksmīgi īstenojušas 10 programmu gan iekšējā tirgū, gan trešo valstu tirgos.

2024. gadā Latvijā tika īstenotas divas programmas:

1) kopš 2022. gada norisinās Latvijas Apvienotās putnkopības asociācijas programma "ES ražotu olu informācijas un veicināšanas pasākumi Latvijā un Lietuvā" ar kampaņas saukli "Olas ir spēks", kas triju gadu

garumā Latvijā un Lietuvā tiek izplatītas zināšanas par ES izperētām olām – par to, kāpēc olas ir svarīgas ikdienas uztura daļa, kā olas atšķiras cita no citas, kā ES ražotāji rūpējas par putnu labturību un olu kvalitāti un kā tās var pagatavot uzturā;

2) 2022. gada nogalē Eiropas Komisija apstiprināja arī Latvijas Biškopības biedrības programmu “ES medus – gards un videi draudzīgs”, kuras darbību Latvijā un Igaunijā sākās 2023. gadā. Projekta mērķis ir veicināt medus patēriņu ikdienā un sabiedrības informētību par medus lietošanas iespējām un tā saistību ar dabas daudzveidību Latvijā un Igaunijā. Projekta laikā tiek organizētas informatīvas kampaņas, lai popularizētu Eiropas Savienībā ievāktu medu kā gardu un videi draudzīgu pārtikas produktu.

6.5. Lauku attīstības pasākumi

6.5.1. Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2022. gadam

Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, Lauku attīstības programmai 2014.–2020. gadam (LAP) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes regulu (EK) Nr. 1698/2005 (turpmāk – regula Nr. 1305/2013) 5. pantu ir noteiktas sešas šādas ES lauku attīstības prioritātes: P1 “Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 “Konkurētspēja”, P3 “Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 “Ekosistēmu pārvaldība”, P5 “Resursu efektivitāte un klimats” un P6 “Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs, un katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi. Vislielākais publiskais finansējums (neskaitot papildu valsts un ESAI finansējumu, LAP 13.1 redakcija) ir paredzēts divām no prioritātēm – P4 “Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību” (654,2 milj. EUR) un P2 “Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu” (588,7 milj. EUR).

2024. gada beigās šajās prioritātēs bija arī visaugstākie izpildes rādītāji: vislielākais izmaksātais publiskais finansējums (kopā ar valsts papildu un ESAI finansējumu) 671,7 milj. EUR apmērā jeb 97,8 % no plānotā bija P4 prioritātē, bet prioritātē P2 tika izmaksāti 599,1 milj. EUR jeb 92,0 % no prioritātei atvēlētajā finansējuma. P6 prioritātē kopējie publiskie izdevumi izlietoti 96,7% no plānotā jeb 252,9 milj. EUR apmērā.

Savukārt ne tik strauja virzība ir uz prioritāšu P3 un P5 mērķiem. Tā, piemēram, P3 prioritātē līdz 2024. gada beigām bija izmaksāti 83,9 % no LAP paredzētā finansējums jeb 140,5 milj. EUR. P5 prioritātē pēdējā gada laikā ir vērojams ievērojams progress finansējuma izlietojumā; par 15,1 procentpunktu, sasniedzot 87,6 % no plānotā jeb 154,4 milj. EUR. Kopumā virzība uz LAP izvirzītajiem mērķiem ir vērtējama kā sekmīga.

Latvija, īstenojot LAP, ir izvēlējusies ieviest 16 atbalsta pasākumu, kas, ievērojot atbalstāmās prioritātes un administrēšanas kapacitāti, ir pakāpeniski uzsākti 2014. gadā (galvenokārt platībatkarīgie maksājumi un pasākums M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”), lielāko daļu projektveida pasākumu īstenošanu aizsākot 2015. un 2016. gadā. Vairāku pasākumu īstenošana tika sākta plānošanas perioda vidū – tikai 2017. un 2018. gadā (M16 “Sadarbība” un daži M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” apakšpasākumi). 2020. gadā pēc grozījumiem LAP iekļauts vēl viens jauns apakšpasākums – M2.2 “Atbalsts konsultantu apmācībai”, kura uzsākšanai 2020. gadā tika sagatavota normatīvā bāze.

2021. gadā tika ieviests jauns atbalsta veids – finanšu instrumenti lauksaimniecības un lauku attīstības jomā (LAP 13.1. redakcijā 25,0 milj. eiro) pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumos M4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībām” un M4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādei”, kā arī apakšpasākumā M6.4. “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā”.

Ziņojumā sniegtā informācija par LAP īstenošanas progresu vērtēta salīdzinājumā ar 2024. gadā spēkā esošo LAP 13.1 redakciju, kuru Eiropas Komisija (EK) apstiprināja 2024. gada 13. martā un kurā ar LAP 10.2 redakciju iekļauts arī LAP pārejas perioda finansējums 2021.–2022. gadam (468,14 milj. EUR), tajā skaitā daļa no ESAI finansējuma 84,09 milj. EUR apmērā. Viss plānošanas periodā LAP pieejamais finansējums kopā ar pārejas perioda finansējumu ir 2025,0 milj. eiro. Līdz 2024. gada beigām atbalsta saņēmējiem ir izmaksāts publiskais finansējums un EK deklarēts 1907,0 milj. EUR apmērā jeb 94,2 % no periodā pieejamā finansējuma, tajā skaitā ESAI finansējums 66,8 milj. EUR.

Kopumā no LAP īstenošanas sākuma līdz 2024. gada beigām ir izsludinātas 136 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. 2024. gadā tika izsludinātas piecas kārtas.

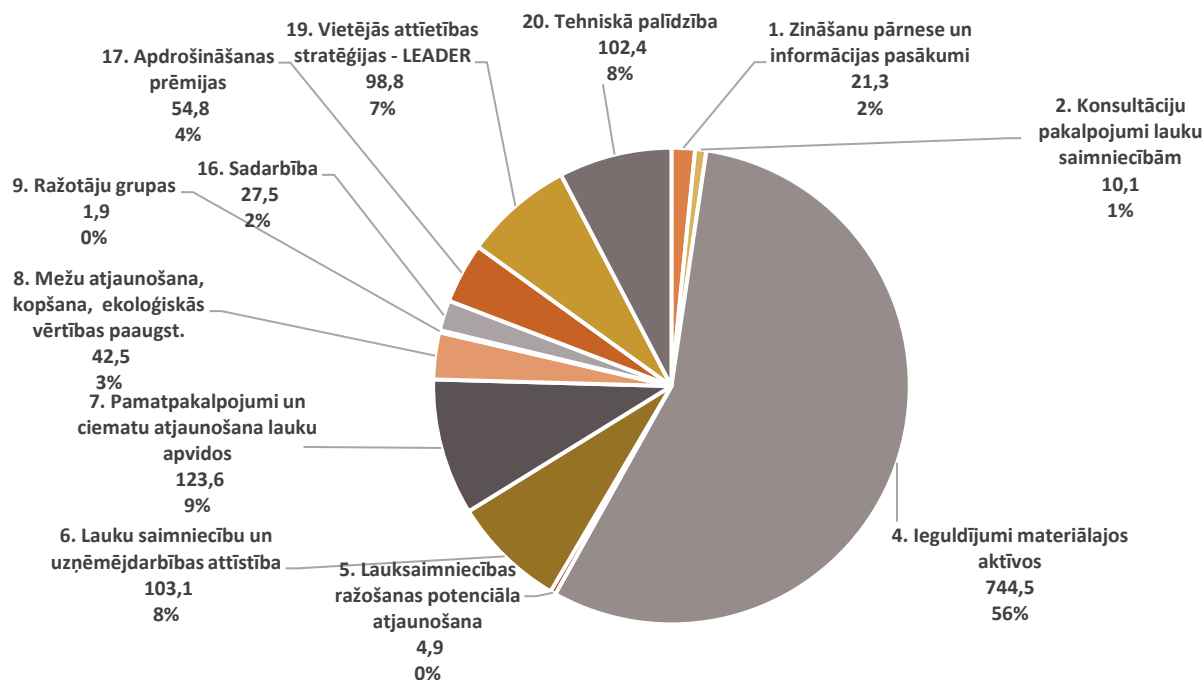
2024. gadā pasākumā M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” turpinājās 2023. gadā noslēgtais līgums par mācību organizēšanu un īstenošanu 1.1. apakšpasākumā “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi” (līguma izpildītājs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, apakšuzņēmējs – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte), kā arī beidzās 2023. gada sākumā nozares nevalstisko organizāciju noslēgto līgumu izpilde.

Savukārt saistībā ar 1.2. apakšpasākumu “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem” 2024. gadā turpinājās 2022. gadā noslēgtie 19 līgumi ar atklātā konkursa uzvarētājiem par demonstrējumu nodrošināšanu augkopības nozarē un 2023. gada sākumā noslēgto 11 līgumu izpilde par demonstrējumu nodrošināšanu lopkopības nozarē.

1.3. apakšpasākumā “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem” 2024. gadā turpinājās 2023. gadā noslēgtā līguma izpilde par pakalpojuma sniegšanu. Saimniecību un mežu apmeklējumu organizēšanu nodrošināja SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”.

Pasākumā M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” turpinājās noslēgto līgumu izpilde par individuālu konsultāciju nodrošināšanu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un beidzās 2021. gada sākumā noslēgtais līgums par konsultāciju nodrošināšanu uzņēmuma izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai (“inkubācija”) ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. 2.3. apakšpasākumā “Atbalsts konsultantu apmācībai” beidzās līguma izpilde par konsultantu apmācības nodrošināšanu.

Kopumā izsludinātajās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtās no plānošanas perioda sākuma iesniegts 84 818 projektu iesniegumu ar kopējo publisko finansējumu 2086,5 milj. EUR. No tiem līdz 2024. gada beigām apstiprināti 67 186 projekti ar publisko finansējumu 1528,9 milj. EUR apmērā. No apstiprinātajiem projektiem līdz 2024. gada beigām atsaukti 5243 projekti (vai tajos pārtrauktas saistības) ar kopējo publisko finansējumu 260,7 milj. EUR, ieskaitot arī korekcijas apstiprināto projektu pieteikumus. Tātad līdz pārskata perioda beigām jau ir īstenoti un vēl tiek īstenoti kopumā 61 943 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1268,2 milj. EUR jeb 98,0 % no kopējā projektveidīgo pasākumu finansējuma. (Sk. 6.6. att.)

6.6. attēls. 2014.–2024. gadā apstiprinātais (īstenoto un īstenošanā esošo projektu) finansējums LAP sadalījumā pa projektveida pasākumiem, milj. EUR

Avots: ZM pēc LAD datiem

Vislielākais apstiprinātais publiskais finansējums, kā arī visvairāk apstiprināto projektu ir atbalsta pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumos 4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” (8737 projekti ar kopējo publisko finansējumu 597,4 milj. EUR) un 4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” (449 projekti 150,6 milj. EUR apmērā). Nākamais lielākais apstiprinātais publiskais finansējums ir pasākumā M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos” ar atbalstītiem 364 projektiem un izmaksāto

atbalstu 123,6 milj. EUR, par kuriem ir sakārtoti pašvaldību ceļi 1559 km garumā, turklāt pasākums jau ir pilnībā īstenots.

Apakšpasākumā 4.3. "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" ir apstiprināts 891 projekts ar 95,3 milj. EUR lielu publisko finansējumu. Liela aktivitāte bija vērojama apakšpasākumā M19.2. "Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītās vietējās attīstības stratēģiju" ar 5297 apstiprinātajiem projektiem par 94,2 milj. EUR.

Pārskata periodā turpinājās atbalsta izmaksa platībatkarīgajā atbalsta pasākumā M12 "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām", un 2024. gadā pasākumā M12 atbalstam pieteicās 3349 pretendenti, deklarējot 50 837 ha lielu meža zemes platību. Tas ir neliels progress, tāpat kā katru gadu līdz šim. Pārējie LAP platībatkarīgie pasākumi ir beigušies, un no 2023. gada tiek atbalstīti saskaņā ar Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģisko plānu 2023.–2027. gadam.

Kopš 2022. gada, kad tika uzsākta reāla finanšu instrumentu (FI) ieviešana, parakstot finansēšanas nolīgumu starp Lauku atbalsta dienestu un AS "Attīstības finanšu institūcija "Altum", tika pārskaitīti avansa maksājumi sabiedrībai "Altum" 21,0 milj. EUR apmērā finanšu instrumentu ieviešanai. Tos ieviešot, līdz 2024. gada beigām sabiedrība "Altum" gala saņēmējiem kopumā izmaksāja publisko finansējumu 18,95 milj. EUR, kas ir 90,2 % no sākotnēji piešķirtā avansa maksājuma. Lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmā tika izsniegti 508 aizdevumi un piešķirtas astoņas garantijas, izmantojot ELFLA finanšu līdzekļus.

2024. gadam lauksaimniecības un pārtikas nozarē bija raksturīgs vairāku nelabvēlīgu apstākļu kopums, kas ir ietekmējis lauksaimniecības un pārtikas produktu ražošanas nozares uzņēmumu ekonomisko dzīvotspēju. Jāņem arī vērā, ka Krievijas izraisītais karš Ukrainā joprojām būtiski un tieši ietekmē lauksaimniecības un pārtikas ražošanas uzņēmumus Latvijā, pakļaujot tos ilgstošas krīzes spiedienam un pasliktinot lauksaimnieku finansiālo situāciju un rentabilitāti.

2024. gadā Latvija piedzīvoja nelabvēlīgus un ekstremālus laikapstākļus (maiņa salnas, 28.–29. jūlija vētru u. c.), kas ievērojami ietekmēja vairākas lauksaimniecības nozares, turklāt vairākas nozares piedzīvoja tirgus norišu izraisītus ekonomiskus satricinājumus un joprojām turpina tos pārvarēt, piemēram, ražošanas resursu augstās cenas. Ražošanas lielās izmaksas un globālie piegādes ķēžu pārrāvumi turpina ietekmēt vietējo tirgu, radot spiedienu uz lauksaimniekiem.

2024. gadā LAP pasākumiem izmaksāts un EK deklarētais publiskais finansējums 107,0 milj. eiro apmērā jeb 5,3 % no kopējā LAP īstenošanai pieejamā publiskā finansējuma, bet visā plānošanas periodā (līdz 2024. gada beigām) – 1907,0 milj. eiro jeb 94,2 % no LAP pieejamā publiskā finansējuma, tajā skaitā ESAI finansējums 66,8 milj. eiro. Izvērstu informāciju par izmaksāto un deklarēto publisko finansējumu līdz 2024. gada beigām sk. 6.37. tabulā.

6.37. tabula

LAP 2014.–2020. izmaksātais un EK deklarētais finansējums līdz 2024. gada beigām, EUR

Pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	Izmaksātais/deklarētais publiskais finansējums, tūkst. EUR
M01	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi	17 695,7
M02	Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai	7719,3
M04	Ieguldījumi fiziskajos aktīvos	678 287,7
M05	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	4903,2
M06	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	98 688,4
M07	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	123 594,7
M08	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	42 258,1
M09	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	705,0
M10	Agrovide un klimats	107 316,7
M11	Bioloģiskā lauksaimniecība	245 011,9
M12	<i>Natura 2000</i> un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi	43 756,5
M13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	259 135,6
M16	Sadarbība	22 889,5
M17	Riska pārvaldība	49 553,8
M19	Atbalsts <i>LEADER</i> vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	96 922,0

M20	Tehniskā palīdzība	96 397,0
M113	Priekšlaicīga pensionēšanās	12 174,0
	KOPĀ	1 799 998,9

Avots: LAD

M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 705 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi””.

1.1. apakšpasākums “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”

2024. gadā turpinājās 2023. gadā noslēgtā līguma izpilde par mācību organizēšanu un īstenošanu profesionālās izglītības un prasmju apguves apakšpasākumā. Līguma izpildītājs ir SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un apakšuzņēmējs – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte (līgumcena 5,1 milj. EUR).

2024. gadā beidzās 2023. gada sākumā nozares nevalstisko organizāciju noslēgto līgumu izpilde.

Kopumā 2024. gadā, īstenojot apakšpasākumu, apmācīta 8041 persona. Mācību dalībnieku skaitu sadalījumā pa mācību blokiem sk. 6.38. tabulā.

6.38. tabula

Mācību dalībnieku skaits pa mācību blokiem, 2024. gads

Mācību bloks	Mācību dalībnieku skaits
Lauksaimniecība	6838
Pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošana	163
Mežsaimniecība	1040
KOPĀ	8041

Avots: LAD

No perioda sākuma kopumā apmācīts 32 930 mācību dalībnieku jeb 131,7 % no plānotā apmācāmo skaita. Lielākoties – 65,1 % gadījumu – lauksaimniecības, pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošanas, mežsaimniecības nozarē iesaistītās personas piedalījušās mācībās par tēmām, kas attiecas uz mērķa virzienu 2A (konkurētspēja), taču bijusi arī interese (34,9 %) par profesionālās izglītības un prasmju apguvi jomā, kas attiecas uz mērķa virzienu 4 (vides saglabāšanas pasākumi), un tajā 91,65 % dalībnieku ir apmācīti par tematiem lauksaimniecībā un 8,35 % – par tematiem mežsaimniecībā.

1.2. apakšpasākums “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”

2024. gadā turpinājās 2022. gadā noslēgto 19 līgumu izpilde ar atklātā konkursa uzvarētājiem par demonstrējumu nodrošināšanai augkopības nozarē. Pakalpojuma sniedzēji ir APP “Agroresursu un ekonomikas institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte. Līgumu kopējais publiskais finansējums ir 832,47 tūkst. EUR. Nodrošināta demonstrējumu ierīkošana un īstenošana.

Tāpat tika turpināta 2023. gada sākumā noslēgto 11 līgumu izpilde par demonstrējumu nodrošināšanu lopkopības nozarē. Publiskā iepirkuma (atklātā konkursa) uzvarētājs un līguma izpildītājs ir SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Līguma kopējais publiskais finansējums ir 439,31 tūkst. EUR.

1.3. apakšpasākums “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem”

2024. gadā turpinājās 2023. gadā noslēgtā līguma izpilde par pakalpojuma sniegšanu, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” nodrošinot saimniecību un mežu apmeklējumu organizēšanu. Līgumcena – 1,25 milj. EUR.

Kopumā 2024. gadā apakšpasākumā apmeklējumus piedalījušies 1156 cilvēki.

M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākuma M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumam “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 695 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un

lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”.

Savukārt kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākuma M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumam “Atbalsts konsultantu apmācībai”, noteikta Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumos Nr. 672 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultantu apmācībai”.

2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”

2024. gadā tika turpināta līguma izpilde par individuālu konsultāciju sniegšanu mežsaimniecības jautājumos. Pakalpojuma sniedzējs ir mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība (turpmāk – MPKS) “Mežsaimnieks” (apakšuzņēmējs – MPKS “Mūsu mežs”, Jānis Saulītis). Līguma kopējā publiskā finansējuma summa ir 500 tūkst. EUR.

Tāpat turpinājās 2023. gadā noslēgtā līguma izpilde par individuālu konsultāciju nodrošināšanu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. Līguma izpildītājs ir SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Līgumcena – 4,25 milj. EUR. Kopumā 2024. gadā apakšpasākumā tika sniegtas 7376 konsultācijas, ko saņēmušas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē iesaistītās 2886 personas (sk. 6.39. tab.).

6.39. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem, 2024. gads

Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	2195	5275
Mežsaimniecība	691	2101
KOPĀ	2886	7376

Avots: LAD

Kā redzams 6.39. tabulā, viens konsultāciju saņēmējs mēdz saņemt vairākas konsultācijas. No perioda sākuma konsultācijas kopumā saņēmušas 52 464 personas, un tas jau vairākas reizes pārsniedz LAP prognozēto vērtību par konsultēto atbalsta saņēmēju skaitu – 10 500.

Beidzās 2021. gada sākumā noslēgtais līgums par konsultāciju nodrošināšanu uzņēmuma izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai (“inkubācija”) ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Līgumcena bija 1 milj. EUR. 2024. gadā vairāku gadu sadarbības līgumi par konsultāciju pakalpojumu saņemšanu bija 99 gala labuma guvējiem. Pildot daudzgadu līgumu, tika sniegta 451 konsultācija (sk. 6.40. tab.).

6.40. tabula

Sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju jomām saskaņā ar vairāku gadu sadarbības līgumā paredzēto, 2024. gads

Konsultāciju joma	Konsultāciju skaits
Augkopība	83
Lopkopība	44
Mežsaimniecība	0
Grāmatvedība, finanšu analīze	55
Ekonomika, vadībizības	269
KOPĀ	451

Avots: LAD

Dalījumā pa mērķa virzieniem lielākā daļa (62,72 %) konsultāciju saņēmēju ir pieprasījuši konsultācijas par jautājumiem, kas atbilst mērķa virzienam 4 (vides saglabāšanas pasākumi). No tiem 64,36 % personas ir saņēmušas konsultācijas par lauksaimniecības jautājumiem un 35,64 % – par mežsaimniecības jautājumiem. Attiecīgi 37,28 % konsultāciju saņēmēju ir izmantojuši iespēju konsultēties par mērķa virziena 2A (konkurētspēja) jautājumiem.

2.3. apakšpasākums “Atbalsts konsultantu apmācībai”

2024. gadā beidzās līguma izpilde par konsultantu apmācības nodrošināšanu. 2021. gadā noslēgtā līguma izpildītājs bija SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”.

Kopumā 2024. gada apakšpasākuma mērķbās piedalījušies 69 konsultanti (personu skaitu sadalījumā pa mācību jomām sk. 6.41. tabulā).

Apmācīto konsultantu skaits pa mācību jomām, 2024. gads

Mācību joma	Apmācīto konsultantu skaits
Augkopība	39
Lopkopība	9
Ekonomika	14
Mežsaimniecība	7
KOPĀ	69

Avots: LAD

Kā redzams 6.41. tabulā, 2024. gadā 69,6 % no apmācītajiem konsultantiem savas zināšanas pilnveidoja par lauksaimniecības nozares jautājumiem, 20,3 % papildināja zināšanas ekonomikas jomā un 10,1 % cēla savu kapacitāti, lai uzlabotu konsultāciju pakalpojuma kvalitāti mežsaimniecības jomā.

M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumā M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”, noteikta Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumos Nr. 600 “Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”” turpmāk – MK noteikumi Nr. 600), Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 59 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība investīciju veicināšanai lauksaimniecībā” un Ministru kabineta 2021. gada 30. novembra noteikumos Nr. 776 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība atklātu projektu konkursa veidā pasākumā “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 2014.–2020. gada plānošanas perioda pārejas laikā 2021. un 2022. gadā” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 776).

2024. gadā tika izdarīti grozījumi MK noteikumos Nr. 776, nosakot projektu īstenošanas uzsākšanas un dokumentu iesniegšanas termiņus projektiem, kuru attiecināmo izmaksu summa pārsniedz piecus miljonus eiro. Otrs grozījumu mērķis bija samazināt administratīvo slogu atbalsta pretendentiem, paredzot, ka projektu uzraudzībā nepieciešamo informāciju LAD iegūst no valsts pārvaldes datubāzēm, nevis to katru gadu pieprasa no atbalsta saņēmējiem. Tāpat precizēta komercdarbības atbalsta atgūšanas kārtība. Tika izdarīti arī grozījumi MK noteikumos Nr. 600, lai samazinātu administratīvo slogu atbalsta pretendentiem, paredzot, ka LAD projekta uzraudzības periodā izmantos valsts pārvaldes iestāžu rīcībā esošo informāciju par saimnieciskajiem rādītājiem, nevis to pieprasīs no atbalsta saņēmējiem.

2024. gadā tika izsludinātas trīs projektu pieteikumu iesniegšanas kārtas pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”. Finansējums projektu pieteikumu iesniegšanas kārtās (2024.g.) 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” tika piešķirts, ievērojot reģionalizācijas principu – starp LAD reģionālajām pārvaldēm, kā arī ņemot vērā vienotajam platību maksājumam deklarētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības atbilstoši saimniecību grupu sadalījumam pēc to kopējā apgrozījuma: 4000–70 000 eiro – mazo saimniecību grupai, 70 001–350 000 eiro – vidējo saimniecību grupai un vairāk nekā 350 000 EUR – lielo saimniecību grupai, vidējo un lielo saimniecību grupā atbalstot ieguldījumus, kas saistīti ar vides un klimata mērķiem.

No valsts finansējuma virrīcības līdzekļiem, sākot ar 2023. gada 1. septembri līdz 2024. gada 1. martam bija izsludināta projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumos 4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”, lai novērstu 2023. gada 7. augustā radušos laikapstākļu postījumus lauksaimniecības ražošanas vai lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumu ēkām vai būvēm, un kopējais kārtā izsludinātais finansējums bija 4,0 milj. EUR.

Izvērtējot pieteikto projektu iesniegumus, no 2024. gadā

- izsludinātajās divās kārtās (12. un 13. kārtā) 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” iesniegtajiem 539 projektiem tika apstiprināti 429 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 21,0 milj. EUR apmērā;
- izsludinātajā vienā kārtā (12. kārtā) 4.2. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” iesniegtajiem 19 projektiem apstiprināti 15 atbilstoši projekti, kuriem atvēlēts 2,9 milj. EUR liels kopējais publiskais finansējums.

4.1. apakšpasākumā izsludinātajās divās kārtās (12. un 13. kārtā) visvairāk apstiprināto projektu bija

- laukkopības sektorā – 244 projekti ar publisko finansējumu 12,8 milj. EUR;
- nobarojamo liellopu sektorā – 70 projektu ar publisko finansējumu 1,9 milj. EUR;
- piena lopkopības sektorā – 49 projekti ar publisko finansējumu 3,6 milj. EUR;
- laukkopības un lopkopības sektorā – 45 projekti ar publisko finansējumu 2,0 milj. EUR;
- citos sektoros – 21 projekts ar publisko finansējumu 0,5 milj. EUR.

Latvijā tieši laukkopības un piena lopkopība ir galvenie lauksaimniecības sektori, kuros katrā no izsludinātajām kārtām ir arī visvairāk iesniegto projektu iesniegumu. 2024. gadā investīcijas pamatlīdzekļos tika paredzētas

- mēslošanas un augu aizsardzības tehnikas iegādei – 6,4 milj. EUR 148 projektiem;
- augsnes apstrādes tehnikas un iekārtu iegādei – 3,1 milj. EUR 146 projektiem;
- sējas un stādāmās tehnikas iegādei – 4,5 milj. EUR 93 projektiem;
- lopbarības sagatavošanas tehnikas iegādei – 1,4 milj. EUR 80 projektiem;
- precīzās tehnoloģijas iegādei – 0,6 milj. EUR 63 projektiem;
- fermu aprīkojuma un iekārtu iegādei – 2,6 milj. EUR 50 projektiem;
- kravu transportēšanas tehnikas iegādei – 0,5 milj. EUR 35 projektiem;
- saules paneļu iegādei – 0,5 milj. EUR 32 projektiem ;
- kravu celšanas un kraušanas tehnikas iegādei – 0,5 milj. EUR 12 projektiem;
- lauksaimniecības produkcijas pirmapstrādes un uzglabāšanas tehnikas iegādei – 0,2 milj. EUR septiņiem projektiem;
- ražas novākšanas tehnikas iegādei – 18,6 tūkst. EUR diviem projektiem;
- citu līdzekļu iegādei – 0,7 milj. EUR 292 projektiem.

4.2. apakšpasākumā pēc 2024. gadā izsludinātās kārtas projekti tika apstiprināti

- piena pārstrādes nozarē – seši projekti (publiskais finansējums 1,35 milj. EUR);
- graudu pārstrādes nozarē – trīs projekti (publiskais finansējums 0,1 milj. EUR);
- gaļas pārstrādes nozarē – trīs projekti (publiskais finansējums 0,1 milj. EUR);
- dārzeņu pārstrādes nozarē – viens projekts (publiskais finansējums 0,3 milj. EUR);
- augļu pārstrādes nozarē – viens projekts (publiskais finansējums 0,04 milj. EUR);
- citās iepriekš neminētās pārstrādes nozarēs – viens projekts (publiskais finansējums 1,1 milj. EUR).

4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” 2024. gadā tika pabeigta iesākto projektu īstenošana un izmaksāts finansējums 1,5 milj. EUR apmērā. Apakšpasākums ir beidzies, un turpmāk līdzīgi pasākumi tiek atbalstīti intervencē LA 4.3 saskaņā ar Latvijas KLP SP 2023.–2027. gadam.

Kopumā 2014.–2020. gada plānošanas periodā līdz 2024. gada beigām ir izmaksāts publiskais finansējums 79,4 milj. EUR apmērā jeb 93,6 % no paredzētā. No perioda sākuma pasākumā M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” līdz 2024. gada beigām kopumā ir iesniegti 28 811 projektu iesniegumi (tostarp par projektiem, kas finansēti no valsts papildu finansējuma), pieprasot kopējo publisko finansējumu 1326,1 milj. EUR. No tiem tika apstiprināti 21 954 projekti (tostarp multiprojekti, kuros pieteikumi ir iesniegti divos vai trijos apakšpasākumos vienlaikus, tāpēc šādi iesniegumi tiek uzskaitīti atsevišķi, un 11 925 projektiem tika piešķirts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai) šādos apakšpasākumos:

- 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 8737 projekti ar publisko finansējumu 597,4 milj. EUR apmērā;
- 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 449 projekti ar publisko finansējumu 150,6 milj. EUR apmērā.

4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” apstiprināts 891 projekts, kuros bija paredzēta gan meliorācijas sistēmu pārbūve, gan meliorācijas sistēmas atjaunošana, ar publisko finansējumu 95,3 milj. EUR apmērā.

Atbalsta pretendentiem šajā LAP M04 pasākumā ir iespēja iegūt arī valsts finansējumu atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai, ja tie kvalificējas kā atbalsta saņēmēji, pretendējot uz atbalstu pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā un 4.2. apakšpasākumā. Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai no plānošanas perioda sākuma ir lūgts 13 828 iesniegumos, bet apstiprināti 11 925 iesniegumi:

- no 4.1. apakšpasākumā saņemtajiem 13 573 iesniegumiem, kuros kopumā prasīts finansējums 46,4 milj. EUR apmērā, apstiprināti 11 744 iesniegumi par 39,2 milj. EUR;
- no 4.2. apakšpasākumā saņemtajiem 255 iesniegumiem, kuros kopumā prasīts finansējums 3,2 milj. EUR apmērā, apstiprināts 151 iesniegums par 2,0 milj. EUR.

Izvērtējot no perioda sākuma līdz 2024. gada beigām īstenotos un daļēji īstenotos projektus pasākumā M04, secināms, ka to ieguldījums mērķu sasniegšanā ir šāds:

- mērķa virzienā 2A (ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā) ir īstenoti vai daļēji īstenoti projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir 510,7 milj. EUR jeb 92,2 % no plānotā (tajā skaitā valsts papildu finansējums un FI), kā arī 3,2 milj. EUR jeb 49,3 % no plānotā Eiropas Savienības Atveseļošanās instrumenta (turpmāk – ESAI) finansējuma. Virzība uz mērķa virzienu 2A ir ļoti sekmīga;
- mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem) ieguldījumu dod 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti ar publisko finansējumu 80,1 milj. EUR jeb 75,3 % no plānotā (t. sk. valsts papildu finansējums un FI). Virzība uz mērķa virzienu 3A ir apmierinoša;
- mērķa virzienā 5B (energoefektivitātes palielināšana) 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenoti vai daļēji īstenoti projekti ar publisko finansējumu 18,9 milj. EUR jeb 66,7 % no paredzētā, t. sk. 2,3 milj. EUR jeb 91,0 % no plānotā ESAI finansējuma. Virzība uz mērķa virzienu 5B ir sekmīga;
- mērķa virzienā 5D (ieviestas tehnoloģijas SEG un (vai) amonjaka emisiju samazinājumam) ieguldījumu dod 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir 95,5 milj. EUR jeb 77,7 % no mērķa virzienā plānotā, t. sk. 16,3 milj. EUR jeb 64,2 % no plānotā ESAI finansējuma. Virzība uz mērķa virzienu 5D ir apmierinoša;
- mērķa virzienā 5C (sekmēt atjaunojamo energoresursu izmantošanu) ieguldījumu dod 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir 2,2 milj. EUR jeb 13,9 % no plānotā un kuriem ESAI finansējums apskatāmajā periodā netika plānots.

Jāņem vērā, ka 2023. un 2024. gadā tika izsludinātas projektu pieņemšanas kārtas, kurās tika paredzēts ieguldījums tieši prioritātē P5 (mērķa virzienos 5B, 5C un 5D), un liela daļa šajās kārtās apstiprinātie projekti vēl tiek īstenoti.

M05 “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana”

Atbalsta saņemšanas nosacījumi pasākumā M05 noteikti Ministru kabineta 2015. gada 14. jūlija noteikumos Nr. 401 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumam “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana””.

2023. un 2024. gadā pasākumā vairs netika izsludinātas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, viss finansējums ir izmantots, un pasākums ir beidzies.

No perioda sākuma līdz 2024. gada beigām tika iesniegti 152 projektu iesniegumi, no tiem apstiprināts 131, bet īstenoti 116 projekti par kopējo summu 4,9 milj. EUR, tajā skaitā 70 projektu cūkkopības nozarē par 3,07 milj. EUR un 46 – putnkopības nozarē par 1,75 milj. EUR. Unikālo klientu skaits ir 83, kas ir 83,0 % no LAP plānotajiem 100 atbalsta saņēmējiem pasākumā M06 “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”.

M06 “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”

6.1. apakšpasākums “Atbalsts jauniešiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.1. apakšpasākumā “Atbalsts jauniešiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumos Nr. 323 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumam “Atbalsts jauniešiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai””.

2023. un 2024. gadā netika izsludinātas jaunas iesniegumu pieteikšanās kārtas, un apakšpasākums ir beidzies ar sešām kārtām. Pēc iepriekšējām kārtām apstiprinātie projekti tiek veiksmīgi īstenoti, un kopumā visās sešās projektu iesniegšanas kārtās tika apstiprināti 489 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 19,6 milj. EUR (100,4 % no pasākumā pieejamā finansējuma – 18,8 milj. EUR), bet daļēji vai pilnībā

īstenoti ir 479 projekti (93,0 % no plānotā) ar kopējo publisko finansējumu 17,8 milj. EUR jeb 94,8 % no apakšpasākumā pieejamā. Tātad šī apakšpasākuma ieviešana ir bijusi veiksmīga, jo lielākā daļa to jauno lauksaimnieku, kuri varēja pretendēt uz atbalstu šajā pasākumā, šo iespēju ir izmantojuši un iznākuma rādītāji pārsniedz 90 % līmeni no LAP plānotā.

6.3. apakšpasākums “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.3. apakšpasākumam “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 292 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumam “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības””.

2024. gadā netika izsludināta jauna iesniegumu pieteikšanās kārta, un apakšpasākums ir beidzies ar astoņām kārtām. Vēl tiek veiksmīgi īstenoti pēc iepriekšējām kārtām apstiprinātie projekti: kopumā no plānošanas perioda sākuma to bija 3687 un tiem atvēlētais publiskais finansējums – 53,7 milj. EUR. Līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnībā ir īstenoti 3646 projekti (93,4 % no plānotā) 50,3 milj. EUR apmērā, tostarp no Eiropas Atveseļošanās instrumenta (ESAI) daļēji vai pilnībā īstenoti 669 projekti ar 8,0 milj. EUR lielu finansējumu. To skaitā ir arī 27 līdz 2020. gada beigām kopumā īstenotie 137 projekti no iepriekšējā plānošanas perioda ar kopējo izmaksāto publisko finansējumu 327,0 tūkst. EUR (uzņemoties pārejošās saistības).

6.4. apakšpasākums “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstībā”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.4. apakšpasākumam, noteikta Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumos Nr. 320 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā”.

Atbalsts izsludinātajās projektu pieteikumu kārtās tika paredzēts visām trim apakšpasākuma jomām – ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstībai, ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai, kā arī tūrisma aktivitāšu veicināšanai. Pasākuma īstenošanai visā LAP plānošanas periodā kopumā tika paredzēts publiskais finansējums 37,7 milj. EUR apmērā, tajā skaitā finanšu instrumentu veidā 9,0 milj. EUR, bet no ESAI finansējuma – 5,0 milj. EUR.

2024. gadā minētajā apakšpasākumā tika izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Viena no tām bija paredzēta veterināro pakalpojumu sniedzējiem ar kopējo publisko finansējumu 1,4 milj. EUR, bet otra – meža kooperatīvajām sabiedrībām ieguldījumiem pamatlīdzekļu iegādē ar kopējo publisko finansējumu 1,5 milj. EUR.

Kopumā visā periodā (no 2016. gada līdz 2024. gada beigām) 6.4. apakšpasākumā tika izsludinātas septiņas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, kurās kopumā tika saņemti 949 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 53,2 milj. EUR un apstiprināti 558 projektu iesniegumi (ieskaitot FI, 76 projekti no ESAI finansējuma) ar kopējo publisko finansējumu 44,2 milj. EUR, bet īstenoti vai daļēji īstenoti 657 projekti 545 atbalsta saņēmējiem (ieskaitot 188 ar FI un 55 no ESAI finansējuma), izmantojot kopējo finansējumu 31,0 milj. EUR apmērā jeb 82,1 % (t. sk. FI 6,6 milj. EUR un ESAI 3,6 milj. EUR jeb 71,1 %) no plānotā.

Ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanā un attīstībā galvenās projektos atbalstītās darbības nozares ir mežizstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, koksnes, koka izstrādājumu ražošana, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, automobiļu apkope un remonts, mēbeļu un gatavo metālizstrādājumu ražošana. Tūrisma pakalpojumu sniedzēji tūrisma aktivitāšu veicināšanas projektos paredzējuši attīstīt viesu izmitināšanu, sporta nodarbības, izklaidi un atpūtu.

Viena no apakšpasākumā paredzētajiem rādītājiem ir atbalsta saņēmēju skaits, kas saņem atbalstu uzņēmējdarbības attīstīšanai, tos novirzot ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītām darbībām lauku apvidos. Līdz 2024. gada beigām minētajā apakšpasākumā ieguldījumu vērtība bija 106,9 % apmērā, no plānotajiem 510 projektiem (ieskaitot FI) tos pilnībā vai daļēji bija īstenojuši 545 atbalsta saņēmēji, tostarp 55 no tiem projekta īstenošanai saņēmuši ESAI finansējumu, kas ir 72,4 % no plānotiem 76. Savukārt otram rādītājam – radīto darbavietu skaitam īstenotajos jeb daļēji īstenotajos projektos – līdz 2024. gadam vērtība jau bija pārsniegta 1,9 reizes, jo no jauna tika radītas 1872 darbavietas (LAP tika paredzēts 1000 jaunradītu darbavietu), tostarp 500 pilna laika darbavietas sievietēm. Apstiprinātajos ESAI projektos plānots radīt 114 darbavietu, kas arī ir 1,8 reizes vairāk par LAP plānotajām 64.

M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M07, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 18. augusta noteikumos Nr. 475 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

2022. gadā beidzās projektu īstenošana, un pasākums ir pilnībā pabeigts, tāpēc 2024. gadā tajā nav bijis nekādu izdevumu. No perioda sākuma līdz 2024. gada beigām pilnībā īstenoti ir 363 projekti par 123,6 milj. EUR jeb 100,0 % no plānotā. Pilnībā vai daļēji īstenotajos projektos sakārtoti pašvaldību grants ceļi 1559 km garumā, pārsniedzot LAP paredzētos 840 km (185,7 %), jo sākotnēji, plānojot pārbūvēto ceļu kilometrāžu, tika ņemtas vērā maksimālās viena kilometra grants ceļa izmaksas, taču būvniecības pakalpojumu iepirkumos reālās izmaksas bija mazākas, tāpēc pašvaldības varēja atļauties sakārtot vairāk ceļu kilometru.

Arī pasākuma rādītājs "iedzīvotāju skaits, kuri gūst labumu no uzlabotiem pakalpojumiem" līdz pārskata perioda beigām ir izpildīts par 181,5 % (36 744 iedzīvotāji) no paredzētā iznākuma rādītāja.

M08 "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā"

Kārtība, kādā tiek piešķirts ES un valsts atbalsts pasākumam M08, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 4. augusta noteikumos Nr. 455 "Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un ES atbalstu pasākuma "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā" īstenošanai".

8.1. apakšpasākums "Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un kopšana"

Tajā 2024. gadā netika izsludinātas jaunas projektu pieņemšanas kārtas, bet turpinājās iesākto projektu īstenošana. Kopumā periodā apstiprināti 2492 projekti 8,7 milj. EUR apmērā 6575 ha lielas meža platības tā ieaudzēšanai un papildināšanai.

Apakšpasākumā līdz pārskata perioda beigām izmaksāts finansējums 6,6 milj. EUR apmērā (94,2 % no paredzētā) 6335 ha mežaudžu ierīkošanai (126,7 % no plānotā), kā arī to kopšanai.

8.3. apakšpasākums "Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi" un 8.4. apakšpasākums "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana"

8.3. apakšpasākuma aktivitātē "Meža ugunsgrēku, kaitēkļu un slimību monitoringa iekārtu un sakaru aprīkojuma ierīkošana un uzlabošana" 2024. gadā netika izsludinātas jaunas projektu pieņemšanas kārtas. Kopumā šajā apakšpasākumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināti 12 projekti par kopējo publisko finansējumu 6,1 milj. EUR.

Arī 8.4. apakšpasākumā "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana" 2024. gadā netika izsludinātas jauna projektu pieņemšanas kārtas, bet turpinājās iesākto projektu īstenošana. Kopumā no plānošanas perioda sākuma apstiprināts finansējums 298 projektos 1,3 milj. EUR apmērā mežaudžu atjaunošanai 2711 ha platībā.

Kopā visā apakšpasākumā līdz 2024. gada beigām diviem atbalsta pretendentiem jeb 66,7 % no plānotā triju atbalsta pretendentu skaita izmaksāts finansējums 6,1 milj. EUR apmērā jeb 99,4 % no plānotā.

8.5. apakšpasākums "Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai"

Tajā 2024. gadā netika izsludinātas jaunas projektu pieņemšanas kārtas, bet turpinājās iesākto projektu īstenošana. Kopumā periodā apstiprināti 14 936 projekti ar publisko finansējumu 32,3 milj. EUR jaunaudžu kopšanai un mazvērtīgu mežaudžu nomaiņai 94 904 ha platībā, bet izmaksāts finansējums 29,6 milj. EUR (98,5 % no paredzētā) 14 328 projektiem (116,5 % no paredzētā) par 92 035 ha meža uzturēšanu, tas ir, 93,2 % no 29 LAP plānotā.

M09 "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"

Atbalsta saņemšanas kārtība pasākumā M09 noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveidei"", un kopš perioda sākuma LAD apstiprinātā pasākuma biznesa plāna izpildi ir pabeigušas trīs mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības. 2021. un 2022. gadā noteikumos tika izdarīti grozījumi, lai varētu izsludināt jaunas pieteikšanās kārtas uz LAP pārejas perioda finansējumu 1,0 milj. EUR, kas tika paredzēts ar LAP grozījumiem (10.2. redakcija), precizējot, ka uz atbalstu var pretendēt tādas atbilstīgas kooperatīvās

sabiedrības, kuras atbilstības statusu pirmo reizi ieguvušas pēc 2019. gada 1. janvāra, un ka kooperatīvu apvienībām izveides atbalstu var piešķirt, ja tās darbojas konvencionālā piena vai graudu nozarē.

2024. gadā savus biznesa plānus turpināja īstenot septiņas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, un katra no tām, īstenojot šos plānus, ir apņēmušās sasniegt konkrētus mērķus un kāpināt apgrozījumu un biedru skaitu. Divas no atbalstam apstiprinātajām kooperatīvajām sabiedrībām pārstāv liellopu audzēšanas nozari, vēl divas – augļu un ogu nozari, viena – medus nozari, un viena ir kooperatīvā sabiedrība, kas apvieno mājražotājus, kā arī ir viena kooperatīvu apvienība, kas apvieno citus konvencionālā piena kooperatīvus. 2024. gadā tās priekšapmaksā saņēmušās 153 973 EUR un pamatsummas maksājumu – kopumā 97 170 EUR – piecas kooperatīvās sabiedrības.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, kā arī LAP 2007–2013 saistību izpildei diviem atbalsta pretendentiem tika rezervēts finansējums 26,4 tūkst. EUR apmērā (kopā pasākumā ar pārejas perioda finansējumu paredzēti 1,6 milj. EUR), bet kopumā izmaksāti 706,0 tūkst. EUR apmērā, t. i., pamatsumma. Trīs meža kooperatīvajām sabiedrībām biznesa plāna īstenošanai laikposmā no 2015. līdz 2022. gadam izmaksāti 526,2 tūkst. EUR. 2024. gadā maksājumi šiem kooperatīviem vairs nav pārskaitīti, jo šie trīs projekti ir pabeigti un ir uzsākta to uzraudzība.

2024. gadā sešas kooperatīvās sabiedrības ir saņēmušas priekšapmaksas finansējumu, kuru EK nedeklarē, un kopš projektu uzsākšanas (2021. un 2022. gadā) piecas kooperatīvās sabiedrības 2024. gadā ir saņēmušas arī pamatsummas maksājumu. LAP pasākuma rādītāja “Atbalstīto darbību skaits (izveidoto grupu skaits)” prognozētā vērtība LAP ir astoņas izveidotas kooperatīvās sabiedrības. Tātad jau īstenotos projektos un pamatsummu 2024. gadā saņēmušajos projektos kopumā izveidotās astoņas kooperatīvās sabiedrības atbilst 100 % (neietverot saistības no iepriekšējā perioda) mērķa vērtībai, bet visos projektos (arī divos, kas nav saņēmuši pamatsummas maksājumu) pavisam paredzēts izveidot 10 kooperatīvo sabiedrību, kas ir 125 % no prognozētās mērķa vērtības.

Savukārt LAP pasākuma rādītājā “Saimniecību skaits, kas piedalās atbalstītajās ražotāju grupās” prognozētā vērtība LAP ir 1235 saimniecības. Šajā pasākumā pēc pabeigto projektu un piecu pamatsummu saņēmušo skaita izpilde 2024. gadā ir 854 saimniecības jeb biedri (69 %), bet visos uzsāktajos projektos kopējais biedru skaits 1. līmeņa kooperatīvām sabiedrībām ir 894 (766 īstenotajos projektos, 128 uzsāktajos projektos). Pieskaitot vēl 2. līmeņa kooperatīva (kooperatīvu apvienības) 2024. gadā sastāvā esošo kooperatīvu biedru skaitu, ar kuru apvienībai 2024. gadā ir bijis apgrozījums, t. i., 586 biedrus, kopējais biedru skaits sasniedz 1480, kas ir 119,8 % no LAP mērķa vērtības.

M16 “Sadarbība”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M16, noteikta Ministru kabineta 2017. gada 25. aprīļa noteikumos Nr. 222 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība 16. pasākuma “Sadarbība” 16.1. apakšpasākumam “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai” un 16.2. apakšpasākumam “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā”.

16.1 apakšpasākums “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai”

Atbalsts šajā apakšpasākumā ir paredzēts Eiropas Inovāciju partnerības (turpmāk – EIP) darba grupām, kuras apvieno lauksaimniekus, mežsaimniekus, lauksaimniecības produktu pārstrādātājus, lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares nevalstisko organizāciju vai kooperatīvu pārstāvjus, konsultantus, pētniekus, tostarp studentus, vai citas jaunradē ieinteresētās personas un kuras piedāvā nacionāli nozīmīgu, uz jaunradi vērstu EIP projekta ideju saistībā ar lauksaimniecību, mežsaimniecību vai lauksaimniecības produktu pārstrādi. EIP darba grupu projektu idejas ir novatoriskas, risina nozarē aktuālas problēmas un paredz nozīmīgu ieguvumu nozarei. Ieinteresētās personas ir izrādījušas lielu atsaucību, un kopš apakšpasākuma īstenošanas uzsākšanas ir apstiprināti 59 projekti ar publisko finansējumu 23,4 milj. EUR apmērā.

2024. gadā netika izsludinātas jaunas iesniegumu pieteikšanās kārtas, tā ka apakšpasākums ir veiksmīgi beidzies ar piecām kārtām. Kopumā apakšpasākumā līdz pārskata perioda beigām pilnībā vai daļēji īstenoti ir visi 59 apstiprinātie projekti 17,5 milj. EUR apmērā jeb 80,8 % no apakšpasākumā paredzētā. Jāsecina, ka šī apakšpasākuma ieviešana līdz pārskata perioda beigām ir bijusi sekmīga.

16.2. apakšpasākums "Atbalsts jaunu produktu metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei"

Kopā plānošanas periodā apakšpasākumā 16.2 "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei" tika izsludinātas četras projektu pieņemšanas kārtas, un ir apstiprināti 66 projekti par kopējo publisko finansējumu 5,2 milj. EUR. Patlaban ir īstenoti vai daļēji īstenoti ir 63 projekti, kuriem kopumā izmaksāts publiskais finansējums 4,4 milj. EUR apmērā jeb 91,1 % no plānotā finansējuma.

16.2. apakšpasākumā liela daļa no projektiem ir saistīti ar dažādu lauksaimniecības produktu audzēšanu un zemes ielabošanas veidiem, kā arī ar auglīkopības nozares attīstīšanu un lauksaimniecības produktu pārstrādi, tostarp ievērojamā daļā apstiprinātajos projektos paredzētas videi saudzīgas (bioloģiskas un integrētas) inovatīvas metodes un tehnoloģijas un lauksaimniecības un pārstrādes produktu ražošana. Apakšpasākums ir veiksmīgi beidzies ar četrām kārtām. Kopumā 16.2. apakšpasākumā projektus ir īstenojušas vai vēl īsteno 63 darba grupas jeb 126,0 % no sākotnēji plānotā skaita – 50.

16.3. apakšpasākums "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai"

Plānošanas periodā 16.3. apakšpasākumā "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai" tika izsludinātas pavisam divas projektu pieņemšanas kārtas un ir apstiprināti 16 projekti par kopējo publisko finansējumu 1,2 milj. EUR. Projektu īstenošanas laikā tika lauzi trīs līgumi par summu 76,8 tūkst. EUR. Līdz pārskata perioda beigām pilnībā bija īstenoti četri projekti (izmaksātais publiskais finansējums – 159,6 tūkst. EUR), bet daļēji īstenoti 10 projekti, par kuriem izmaksāts 1,0 milj. EUR liels publiskais finansējums jeb 90 % no plānotā. 16.3. apakšpasākumā lielākā daļa projektu ir saistīti ar lauku tūrisma pakalpojumu virzību un attīstīšanu tirgū (arī jaunu tirgu sasniedzamību), jaunu nacionālās identitātes un nacionāla mēroga kulinārā tūrisma produktu popularizēšanu, kā arī lauku tūrisma popularizēšanu ar mārketingu. Apakšpasākums ir beidzies ar divām kārtām.

M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"

2023. un 2024. gadā LAP 2014–2020 paredzētajā pasākumā M17 vairs netika izsludināta iesniegumu iesniegšanas kārtas, kā arī netika izmaksāts atbalsts, jo viss pieejamais publiskais finansējums bija izmantots periodā līdz 2022. gadam. Pārskata perioda astoņos gados (2015.–2022. gadā) pasākumā 4616 saimniecībām kopumā izmaksāts finansējums (92,3 % no plānotā skaita) 54,8 milj. EUR apmērā jeb 100,4 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma. Trūkstošā atbalsta summa pretendentiem izmaksāta no LAP pasākumiem paredzētā virssaistību finansējuma, samazinot apakšpasākuma 4.1. "Atbalsts lauku saimniecībām" virssaistību piešķirumu.

No 2023. gada atbalsts riska pārvaldības instrumentiem tiek piešķirts no KLP SP 2023.–2027. gadam intervencē LA17 "Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija" paredzētā finansējuma.

M19 "Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)"

Kārtība, kādā tiek administrēts valsts un ES atbalsts pasākumā M19, noteikts

- Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumos Nr. 590 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju"";
- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumos Nr. 125 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai un īstenošanai" (turpmāk – noteikumi Nr. 125);
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumos Nr. 238 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība vietējām rīcības grupām starpteritoriālai un starpvalstu sadarbībai";
- Ministru kabineta 2022. gada 18. janvāra noteikumos Nr. 52 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam īstenošanas pārejas laikā";
- Ministru kabineta 2022. gada 16. augusta noteikumos Nr. 509 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju 2023.–2027. gadam sagatavošanai un īstenošanai".

19.1. apakšpasākums "Sagatavošanās atbalsts"

Plānošanas periodā 19.1. apakšpasākuma ir izmaksāts viss paredzētais atbalsts – 861,9 tūkst. EUR.

19.2. apakšpasākums “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju”

2024. gadā jaunas projektu iesniegumu kārtas netika sludinātas, bet tika apstiprināti 2023. gada beigās iesniegtie projekti ar publisko finansējumu 1,2 milj. EUR jeb 1,5 % no 19.2. apakšpasākumam “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju” paredzētā publiskā finansējuma, savukārt izmaksātais publiskais finansējums ir 5,9 milj. EUR jeb 7,2 % no šim apakšpasākumam paredzētā publiskā finansējuma.

Visā periodā līdz 2024. gada beigām pilnībā vai daļēji īstenoti 4805 projekti par 79,6 milj. EUR jeb 97,0 % no plānotā. 1A mērķa virzienā (inovāciju atbalsts) – 390 projektu (par kopējo publisko finansējumu 7,8 milj. EUR), 3A mērķa virzienā (lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības un tirdzniecības veicināšana) – 161 projekts ar kopējo publisko finansējumu 2,6 milj. EUR, 6A mērķa virzienā (uzņēmējdarbības veicināšana lauku teritorijās) ieguldījumu devuši 1659 projekti ar kopējo publisko finansējumu 30,9 milj. EUR, un visvairāk – 2595 projekti (ar kopējo publisko finansējumu 38,3 milj. EUR) – bija 6B mērķa virzienā (vietējās attīstības sekmēšana lauku teritorijās).

No pilnībā vai daļēji īstenotajiem projektiem 2316 (48,2 %) ir mazo un vidējo uzņēmumu īstenoti projekti, 1375 – NVO (28,6 %), 1111 (23,1 %) – valsts un pašvaldību iestāšu un trīs (0,1 %) citu atbalsta pretendentu īstenoti projekti.

3A mērķa virzienā īstenoti projekti, kas ir saistīti ar lauksaimniecības produktu, tostarp bioloģisko lauksaimniecības produktu, pārstrādi. Ieguldījumi novirzīti, piemēram, tādās saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā maizes un konditorejas produktu ražošana, augļu un dārzeņu pārstrāde, gaļas pārstrāde, siera un saldējuma ražošana, vīna darītavas un alus ražotnes attīstība u. c.

6A mērķa virzienā projekti īstenoti tādās jomās kā tūrisms un tūrisma pakalpojumi, amatniecība, koku izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana un restaurācija, ēdināšanas pakalpojumi, tirdzniecības vietas, sporta nodarbību, izklaides un atpūtas darbības, veterinārie pakalpojumi, autoservisa pakalpojumi, foto pakalpojumi, šūšanas pakalpojumi u. c. Īstenoti arī vietējo pašvaldību kopprojekti ar uzņēmējiem, kuros vietējā pašvaldība savā īpašumā ir izveidojusi infrastruktūru uzņēmēju saimnieciskajai darbībai.

6B mērķa virzienā īstenoti galvenokārt sabiedriskā labuma projekti, kuros tiek sakārtota teritorija pakalpojumu sniegšanai, tostarp dabas un kultūras objekti, un dažādoti sabiedriskie pasākumi. Projekti attiecas uz tādām jomām kā sporta, izklaides un atpūtas darbības, sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, apdzīvotās vietās publiskās ārtelpas labiekārtošana un teritorijas funkciju uzlabošana (piemēram, ielu apgaismojums, autobusa pieturas, videonovērošana u. c.), kā arī kultūras (tostarp kultūras centru, muzeju, baznīcu, kultūrvēsturisko vietu) un dabas objektu sakārtošana u. c. Kopumā no izveidotajiem vai uzlabotajiem pakalpojumiem un infrastruktūras labumu gūs 938 089 iedzīvotāju. Projektā plānotās darbavietas ir jārada ne vēlāk kā trešajā noslēgtajā gadā pēc projekta īstenošanas.

Līdz 2024. gada beigām, īstenojot projektus, radītas 1543 darbavietas, kas pārsniedz LAP plānoto mērķa vērtību – 800, kopumā veidojot 192,9 % no paredzētā mērķa rādītāja “T23 – atbalstīto projektu radītās darbavietas (LEADER) (6B)” vērtības, un 644 no tām radītas sievietēm.

19.3. apakšpasākums “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība”

Līdz 2024. gada beigām pilnībā vai daļēji īstenots 51 sadarbības projekts, no tiem 30 starpvalstu sadarbības projekti un 26 starpteritoriālās sadarbības projekti par kopējo publisko finansējumu 3,7 milj. EUR jeb 95,7 % no kopējā 19.3. “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība” pieejamā publiskā finansējuma. Tajos iesaistījušās visas 35 VRG, to skaitā 30 VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 35 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos.

VRG lielāka interese ir par starpvalstu sadarbības projektu īstenošanu. Sadarbība galvenokārt ir izveidojusies ar VRG no Igaunijas un Somijas. Kā sadarbības partneri piedalās arī VRG no Lietuvas, Portugāles, Slovēnijas, Lielbritānijas, Zviedrijas, Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Polijas, Vācijas, Horvātijas, Itālijas, Francijas, Rumānijas, Moldovas, Gruzijas un Meksikas. Latvijas VRG 14 starpvalstu sadarbības projektos pilda projekta koordinators pienākumus. Visi pilnībā vai daļēji īstenotie starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projekti dod ieguldījumu 6B mērķa virzienā un sekmē kāda no VRG SVVA stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir vienotas vietējās identitātes radīšana, tūrisms, mājažošana, bioekonomika, dabas un kultūras mantojums, tradīciju iedzīvināšana mūsdienās, amatniecība un viedie ciemi.

Visas 35 VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai **19.4. apakšpasākumā “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana”**. Tā kā apakšpasākumā vadošais fonds

ir ELFLA, sešas multifondu VRG piešķirto atbalstu izmanto arī darbībām, kas saistītas ar Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam atbalstu.

Visā periodā līdz 2024. gada beigām apakšpasākumā izmaksāts publiskais finansējums 13,4 milj. EUR apmērā, kas ir 90,3 % no 19.4. apakšpasākumam “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana” plānotā publiskā finansējuma.

Lielāko piešķirtā atbalsta daļu VRG ir novirzījušas darbības nodrošināšanai. Aktivitātei “VRG darbības nodrošināšana” izmaksāts publiskais finansējums 12,7 milj. EUR apmērā (95,0 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma) un aktivitātei “Aktivizēšana” – 674,7 tūkst. EUR apmērā (5,0 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma).

2024. gada sākumā 33 VRG uzsāka īstenot jaunās vietējās attīstības stratēģijas 2023.–2027. gadam un atbalsts darbības nodrošināšanai, vietējās attīstības stratēģijas iedzīvināšanas pārvaldībai, uzraudzībai un novērtēšanai tika saņemts saistībā ar Kopējās lauksaimniecības stratēģiskā plāna 2023.–2027. gada intervenci “Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošanu” vai Programmu zivsaimniecības attīstībai 2021.–2027. gadam, ņemot vērā, ka Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fonds ir noteikts par galveno fondu.

M20 “Tehniskā palīdzība”

Pasākuma mērķis ir atbalstīt efektīvu un atbilstošu LAP sagatavošanu, pārvaldību, uzraudzību un novērtēšanu, kā arī informācijas un saziņas tīkla (Valsts lauku tīkla – VLT, kopš 2023. gada sākuma – Valsts Kopējās lauksaimniecības politikas tīkla jeb VKLPT) uzturēšanas, sūdzību izskatīšanas, kontroles un revīzijas pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr. 599 “Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai, Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda, kā arī par valsts un Eiropas Savienības atbalsta lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodā” 26. punktu Tehniskās palīdzības atbalsta saņēmēji ir ZM un LAD.

No plānošanas perioda sākuma līdz 2024. gada beigām pasākumā “Tehniskā palīdzība” kopumā tika iesniegti un apstiprināti 36 ZM un LAD projektu iesniegumi par pasākumā paredzētajām darbībām, t. sk. 10 projekti pārejas periodam no 2021. līdz 2024. gadam un viens projekts 2023. gadā.

Projektos tiek sniegts atbalsts atbildīgajām institūcijām LAP ieviešanai un pasākumu administrēšanai, īstenoti VKLPT pasākumi un informācijas un publicitātes pasākumi atbalsta saņēmējiem un plašākai sabiedrībai par LAP sniegto ieguldījumu lauku attīstībā un atbalsta saņēmēju labo pieredzi un praksi, kā arī tiek īstenoti izvērtējumi LAP nepārtrauktās novērtēšanas sistēmā, lai to uzlabotu, un nodrošināta LAP Uzraudzības komitejas darbība u. c. ar LAP efektīvu ieviešanu un pārvaldību saistītas darbības.

Tā kā esošais plānošanas periods tuvojas nobeigumam, pasākumā tiek nodrošināta situācijas analīze un izvērtējumi un atbalstīta tematisko darba grupu norise, lai tajās piedalītos plašs ieinteresēto personu un organizāciju pārstāvju loks, kā arī citi pasākumi Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskā plāna īstenošanai jaunajā plānošanas periodā 2023.–2027. gadā.

Izdarot LAP grozījumus LAP 10.2. versijā, pasākumam tika piešķirts papildu finansējums pārejas periodam no 2021. līdz 2024. gadam 39,1 milj. EUR apmērā, tajā skaitā 4,2 milj. EUR no ESAI finansējuma. 2024. gada pasākumā no ESAI finansējuma izmaksāti 2 777 306 EUR.

Līdz 2024. gada beigām pasākumā kopumā ir izmaksāts finansējums 96,4 milj. EUR apmērā jeb 98,2 % no plānošanas periodā (kopā ar pārejas periodu) plānotā publiskā finansējuma, tostarp 2024. gadā – 10,3 milj. EUR. No plānošanas perioda sākuma visvairāk finansējuma – 63,8 % – ir izmantots LAP ieviešanas un pasākumu administrēšanai, tostarp atalgojumam, telpu uzturēšanai, nodarbināto apmācībai, administrēšanā iesaistīto darbinieku tehniskajam nodrošinājumam, dažādu forumu un tematisko grupu organizatorisko izdevumu segšanai. Otra finansiāli apjomīgākā pozīcija ir atbalsts VKLPT darbības nodrošināšanai – 26,1 % no kopējiem pasākuma “Tehniskā palīdzība” izdevumiem, savukārt novērtēšanai tika atvēlēti 1,7 % no izmaksātā finansējuma.

20.1. apakšpasākumā “Atbalsts tehniskajai palīdzībai (izņemot valstu lauku tīklus jeb VLT)” periodam no 2021. līdz 2024. gadam tika iesniegti un apstiprināti 10 projektu iesniegumi. Kopā 2024. gadā izmaksāts atbalsts 7,1 milj. EUR apmērā. No plānošanas perioda sākuma līdz pārskata perioda beigām šajā apakšpasākumā tika izmaksāts 66,2 milj. EUR liels finansējums jeb 91,1 % no plānošanas periodā visa plānotā finansējuma.

20.2. apakšpasākumā “Atbalsts valstu lauku tīklu jeb VLT izveidei un darbībai” periodam no 2021. gada līdz 2023. gada beigām tika iesniegts un apstiprināts viens projekta iesniegums. Projekta kopējais publiskais finansējums bija 10,8 milj. EUR, un 2024. gadā tika turpināta šī projekta īstenošana, izmaksājot 3,1 milj. EUR. No perioda sākuma apstiprinātajos trijos projektos kopā izmaksāti 30,1 milj. EUR jeb 95,4 % no plānotā finansējuma šajā apakšpasākumā. Tajā atbalsts paredzēts VLT un VKLPT sekretariāta darbības nodrošināšanai un VLT un VKLPT darba plānā paredzēto pasākumu īstenošanai visā Latvijas teritorijā, tostarp organizējot informatīvus pasākumus pēc iespējas tuvāk interesentu dzīvesvietai. Arī 2024. gadā pasākumu norisei plaši tika izmantoti dažādi tiešsaistes un videoformāta risinājumi.

Informācija par finanšu instrumentu ieviešanu

Kārtība, kādā tiek administrēts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauku attīstībai finanšu instrumentu veidā, noteikta

- Ministru kabineta 2021. gada 23. novembra noteikumos Nr. 769 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai finanšu instrumentu veidā”;
- Ministru kabineta 2018. gada 24. jūlija noteikumos Nr. 446 “Noteikumi par lauksaimniecības, lauku un zivsaimniecības saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmu”;
- Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumos Nr. 9 “Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas noteikumi”.

2024. gada 6. martā tika apstiprināta sabiedrības “Altum” precizētā finanšu instrumentu investīciju stratēģija un ieviešanas plāns, paredzot ELFLA finansējumu 25,0 milj. EUR apmērā izmantot FI ieviešanai.

- Pamatojoties uz sabiedrības “Altum” finanšu instrumentu investīciju stratēģiju un ieviešanas plānu, 2024. gada 18. aprīlī tika parakstīta vienošanās par grozījumiem finansēšanas nolīgumā starp LAD un sabiedrību “Altum” par FI īstenošanu, un FI ieviešana tika turpināta, sadalot finansējumu šādi: 24,0 milj. EUR – lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmas finansēšanai, no tiem
 - 15,5 milj. EUR – M4.1. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”;
 - 0,5 milj. EUR – M4.2. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”;
 - 9,0 milj. EUR – M6.4. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā”;
- 1,0 milj. EUR – lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas finansēšanai, no tiem
 - 0,8 milj. EUR – M4.1. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”;
 - 0,2 milj. EUR – M4.2. apakšpasākumam “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”.

Kopš 2022. gada, kad tika uzsākta faktiskā finanšu instrumentu ieviešana, sabiedrība “Altum” FI ieviešanai ir saņēmusi avansa maksājumus 21,0 milj. EUR apmērā. Līdz 2024. gada beigām, ieviešot FI, sabiedrība “Altum” gala saņēmējiem kopumā izmaksājusi publisko finansējumu 18,95 milj. EUR, kas ir 90,2 % no sākotnēji piešķirtā avansa maksājuma. Izmantojot ELFLA finanšu līdzekļus, lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmā tika izsniegti 508 aizdevumi un piešķirtas astoņas garantijas.

- 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” apstiprināti 319 projekti, paredzot ieguldījumu mērķa virzienā 2A, t. i., ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā. Maksājumi no publiskā finansējuma galasaņēmējiem finanšu instrumentos kopumā bijuši 10,3 milj. EUR apmērā jeb 70,1 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma. Ieguldījumi izdarīti, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā graudaugu u. c. lauksaimniecības kultūru audzēšana, jauktas saimniecības attīstība un liellopu audzēšana. Apakšpasākumā tika apstiprināti arī divi projekti lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmā, tiem atvēlot 470 892 eiro jeb 58,9 % no garantiju programmai plānotā finansējuma;

- 4.2. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" apstiprināti deviņi projekti ieguldījumam mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem), kurā kopējais publiskais finansējums veidoja 110 875 EUR jeb 37,0 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma. Ieguldījumi tika paredzēti augļu un dārzeņu pārstrādei un konservēšanai, piena pārstrādei un siera ražošanai, alus, kā arī citas pārtikas produkcijas ražošanai. Apakšpasākumā tika apstiprināts arī viens projekts lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmā, tam atvēlot 20 000 eiro jeb 1,0 % no šai programmai plānotā finansējuma;
- 6.4. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā" apstiprināti 188 projekti ieguldījumam mērķa virzienā 6A, t. i., uzņēmējdarbības veicināšanai lauku teritorijās. No publiskā finansējuma galasaņēmējiem finanšu instrumentos kopumā izmaksāti 6,55 milj. EUR, kas veidoja 72,8 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma. Ieguldījumi novirzīti, piemēram, tādās saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā izmitināšana viesu namos, izklaides un atpūtas pakalpojumu, veterināro pakalpojumu un automobiļu apkopes un remonta pakalpojumu nodrošināšana, kā arī namdaru un galdniecības izstrādājumu ražotnes attīstība.

Platībatkarīgie atbalsta intervences un pasākumi lauku attīstībai

Līdz ar jaunās KLP daudzgadu finanšu shēmas 2023.–2027. gadam aizsākšanu tika izbeigta daļa no iepriekšējās daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam laikā īstenotajiem agrovīdes pasākumiem, piemēram, M10.1.4. "Rugāju lauks ziemas periodā" (RLZP), tomēr vairākums no tiem turpināti, pielāgojot spēkā esošās saistības jaunajiem nosacījumiem vai pārtraucot tās saskaņā ar regulas Nr. 1305/2013³ 48. pantu, piemēram, M10.1.1. "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos" pielāgota intervencei LA10.5. "Zālāju biotopu apsaimniekošana", M10.1.2. "Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā" – intervencei LA10.2. "Vidi saudzējošā dārzkopība", M10.1.4. "Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei" – intervencei LA10.4. "Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām" un M11. "Bioloģiskā lauksaimniecība" – jaunai intervencei LA11. "Bioloģiskā lauksaimniecība".

Jāuzsver, ka no iepriekšējās daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam 2023. gadā, bet ne ilgāk par 2025. gada 31. decembri tiek turpināts tikai viens platībatkarīgais pasākums, t. i., atbalsts pasākuma M12 "Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi" M12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām".

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2023. un 2024. gadā ir atspoguļota 6.42. un 6.43. tabulā.

6.42. tabula

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2023.–2024. gadā

Pasākuma kods		LAP pasākums 2014–2020 (līdz 31.12.2025.)	Iesniegumu skaits	Apstiprinātie jeb finansētie ha	Iesniegumu skaits	Deklarētie jeb atbalstam pieteiktie ha
			2023. gadā		2024. gadā*	
M10	10	Agrovīde	7870	132 904	N/A	N/A
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	6133	44 492	N/A	N/A
	10.1.2.	Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	452	6396	N/A	N/A
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1444	80 891	N/A	N/A
	10.1.4.	Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei	159	1125	N/A	N/A
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība	4148	303 729	N/A	N/A
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	474	18 428	N/A	N/A
	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	3674	285 301	N/A	N/A
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par Natura 2000 mežu teritorijām	3303	50 016	3349	50 837

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32013R1305>

M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	N/A	N/A	N/A	N/A
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	N/A	N/A	N/A	N/A
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ietekmē specifiski ierobežojumi	N/A	N/A	N/A	N/A

* Provizorisks dati par 2024. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2025.).

Avots: LAD

Pasākums M12 “Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi” nodrošina kompensāciju par negūtajiem ieņēmumiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ teritorijās, kurās tiek veicināta direktīvu 92/43/EEK⁴ un 2009/147/EK⁵ prasību ievērošana, meža īpašnieku un apsaimniekotāju interese par dabas vērtību saglabāšanu, kā arī labvēlīgi nosacījumi īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstībai, taču ne visa platība īpaši aizsargājamā dabas teritorijā (ĪADT⁶), kas noteikta meža zemē, ir LAP (2014–2020) apakšpasākuma **M12.2 “Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām”** mērķteritorija. Šajā apakšpasākumā atbalsttiesīgā platība ir tāda meža zemes platība, kurai ir noteikti dažādas stingrības mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi un kura ir privātpašums (t. i., tā pieder fiziskām personām, fiziskām personām piederošiem uzņēmumiem vai juridiskām personām). Saskaņā ar regulas Nr. 1305/2013 30. panta 6. panta “b” apakšpunktu šīs platības var atrasties gan *Natura 2000* tīklā, gan ārpus tā.

Pēc Meža valsts reģistra datiem, līdz 2015. gadam par potenciāli atbalsttiesīgu platību tika noteikti 67 702 hektāri, bet 2023. gadā – jau 73 894 hektāri, jo pēdējos gados tiek īstenoti dažādi ar dabas vērtību fiksēšanu saistīti projekti (sk. 6.43. tab.).

6.43. tabula

Platības ĪADT ar mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem privātpersonu īpašumā, ha

Aizlieguma veids	2015. gadā	2022. gadā	2023. gadā
Aizliegta mežsaimnieciskā darbība, aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte	16 322	24 260	22 922
Aizliegta galvenā cirte	6597	2055	6283
Aizliegta kailcirte	44 783	37 275	44 689
KOPĀ	67 702	63 590	73 894

Avots: VMD

2024. gadā M12.2. apakšpasākumā “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” atbalstam pieteicās 3349 pretendenti, deklarējot 50837 hektāru lielu meža zemes platību (sk. 6.42. tab.). Tādējādi atbalsta saņēmēju skaits un atbalstam pieteiktā platība ik gadu nedaudz palielinās, jo 2023. gadā atbalstu saņēma 3303 pretendenti par 50 016 hektāriem meža zemes platības.

6.5.2. KLP SP 2023–2027 lauku attīstības pasākumi

2024. finanšu gadā kopumā tika īstenots 20 intervenču, no kurām atbalsts izmaksāts 14 intervencēs. Tika izsludinātas kārtas un uzsākta 14 ar investīciju, riska novēršanas, sadarbības un horizontālajiem pasākumiem nesaistītu lauku attīstības intervenču īstenošana, kā arī turpināta intervences LA 17 “Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija” īstenošana. Kopumā izsludināts 18 kārtu, un 2024. gada beigās uzsākta projektu īstenošana intervencē LA 19 “Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošanu” saistībā ar vietējām attīstības stratēģijām.

Kopumā astoņās ar investīciju, riska novēršanas, sadarbības un horizontālajiem pasākumiem nesaistītās intervencēs izmaksāti 31,7 milj. EUR. Tika īstenotas sešas agrovīdes intervences, kurās lauksaimnieki izrādīja diezgan lielu interesi un uzņēmās jaunas piecu gadu saistības. Par 2023. gada pieteikumiem izmaksāts 39,3 milj. EUR liels finansējums.

⁴ Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību

⁶ Dabas rezervāti, nacionālie parki, biosfēras rezervāti, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi

Jāņem vērā, ka 2024. gadā vēl turpinājās Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākumu īstenošana, tādēļ dažas KLP SP intervences tiks īstenotas pēc 2024. gada.

Projektveidīgo intervencu īstenošanā pārskata periodā bija vērojami ļoti atšķirīgi rezultāti. Tā, piemēram, liela aktivitāte bija intervencēs LA 4.1.3 “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības dzīvnieku labturības uzlabošanai un biodrošības pasākumu īstenošanai”, LA 4.1.6 “Atbalsts subsīdijas veidā procentu likmes daļējai dzēšanai”, LA 4.2 “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”, LA 5 “Atbalsts ieguldījumiem mazajās lauku saimniecībās”, LA 6 “Atbalsts gados jauniekiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”, LA16 “Atbalsts EIP darba grupu projektu īstenošanai” un LA 17 “Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija”.

Savukārt mazāka, nekā gaidīts, bija lauksaimnieku aktivitāte intervencēs LA 4.1.1 “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās konkurētspējai” un LA 4.1.4 “Atbalsts ieguldījumiem AER izmantošanai vai energoefektivitātes palielināšanai”, jo to ievērojami ietekmēja ekonomiskie apstākļi un ar nozari saistītie riska faktori, atturot zemniekus no jaunu projektu uzsākšanas. Salīdzinoši maza mežsaimnieku aktivitāte zemo atbalsta likmju dēļ bija arī intervencēs LA 7.1 “Ieguldījumi meža ieaudzēšanai, nomaiņai, atjaunošanai un retināšanai” un LA 8 “Atbalsts meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai uzturēšanai”.

2024. gadā vairākās lauku attīstības intervencēs izdarīti grozījumi, kuri kopumā paplašina atbalsta saņemšanas iespējas un dos ieguldījumu lauku saimniecību konkurētspējas veicināšanā, piemēram, ieviešot jaunu atbalstu finanšu instrumenta veidā, t. i., aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādē un aizdevumi lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicējiem (LA 4.1.5), kā arī ir palielinot aizdevumu apmēru un paplašinot atbalsta saņēmēju loku saistībā ar finanšu instrumentiem (LA 4.1.5, LA 4.4, LA 6). Tika arī palielināta atbalsta intensitāte līdz 70 % (LA 17) un atbalsta likmes (LA 7.1, LA 8, LA 10.4, LA 10.5 un LA 11) un izdarīti vēl citi grozījumi. Tāpat intervencē LA 4.1.1 ietverts atbalsts preventīviem ieguldījumiem, kā arī atbalsts lietotas tehnikas iegādei un palielināts tās vecums (LA 4.1.1 un LA5).

6.5.2.1. Platībatkarīgie un dzīvniekatkarīgie atbalsta pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (LA 10.1., LA 10.2., LA 10.3., LA 10.4., LA 10.5., LA 11.)

Sākot pildīt jauno KLP SP, 2023. gadā tika uzsākta sešu jaunu platībatkarīgo agrovides atbalsta pasākumu īstenošana vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai šādās intervencēs

- LA 10.1. “Zaļās joslas”;
- LA 10.2. “Vidi saudzējoša dārzkopība”;
- LA 10.3. “Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība”;
- LA 10.4. “Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām”;
- LA 10.5. “Zālāju biotopu apsaimniekošana”;
- LA 11. “Bioloģiskā lauksaimniecība”.

To administrēšanu nosaka Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa noteikumi Nr. 197 “Atbalsta piešķiršanas kārtība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo saistību īstenošanai”. Informācija par KLP SP 2023–2027 platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo pasākumu administrēšanas rezultātiem 2023. un 2024. gadā aplūkojama 6.44. tabulā.

6.44. tabula

Informācija par KLP SP 2023–2027 lauku attīstības platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un atbalstam pieteiktajām platībām 2024. gadā

Pasākuma kods	LAP pasākums 2023–2027	Iesniegumu skaits	Deklarētie jeb atbalstam pieteiktie ha vai LU	Iesniegumu skaits	Deklarētie jeb atbalstam pieteiktie ha vai LU**
			2023. gadā		2024. gadā*
LA 10.1.	Zaļās joslas	932	3137	1261	4502
LA 10.2.	Vidi saudzējošā dārzkopība	390	5703	415	6098
LA 10.3.	Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība	550	90 590	662	101 758*

LA 10.4.	Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām	716	30 268	735	33 594
LA 10.5.	Zālāju biotopu apsaimniekošana	6068	44 185	7010	48 166
LA 11.	Bioloģiskā lauksaimniecība	3610	367 205	3653	304 252
LA 12.	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

* Provizorisks dati par 2023. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2025.).

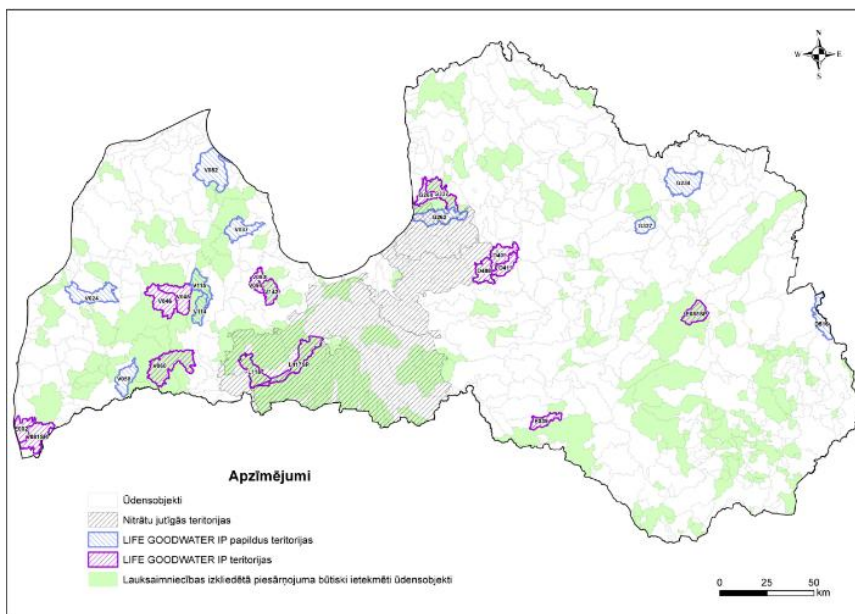
** LU – liellopu vienību skaits.

*** Līdz ziņojuma sagatvošanas brīdim administrēto iesniegumu dati.

Avots: LAD

Platībatkarīgās agrovides atbalsta intervences vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai ir vērstas uz to, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, nepieļautu lauku ainavas degradāciju, nodrošinātu vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, izmantojot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, vienlaikus samazinot piesārņojumu virszemes un pazemes ūdeņos un gaisā, tostarp SEG un amonjaka emisiju, kā arī saglabājot augsne augu barības vielas un kavējot erozijas procesus lauksaimniecībā izmantojamā zemē. Vienlaikus to mērķis ir arī uzlabot dzīvnieku labturību, kas veicinātu to dzīvildzi un veselību, un pārdomātu antimikrobiālo līdzekļu lietošanu.

Intervences LA 10.1. “Zaļās joslas” (sauktas arī “buferjoslas”) mērķis ir veidot dažāda platuma un seguma neražojošas buferjoslas aramzemē, tostarp gar virszemes ūdensobjektiem, lai novērstu barības vielu noplūdi, ierobežotu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu un nodrošinātu savvaļas apputeksnētāju dzīvotņu saglabāšanu. Šo intervenci lauksaimnieki var īstenot visā valsts teritorijā, taču tās galvenā mērķteritorija ir īpaši jutīgā teritorija, kas noteikta saskaņā ar normatīvajiem aktiem par prasībām ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma, kā arī lauksaimniecības izkliedētā piesārņojuma būtiski ietekmētie ūdens objekti (sk. 6.7. att.), kas atrodas riska ūdens objektu sateces baseinu teritorijās, saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu.

6.7. attēls. Lauksaimniecības izkliedētā piesārņojuma būtiski ietekmētie ūdens objekti

Avots: LVĢMC, 2024.

2024. gadā intervences LA 10.1 īstenošanai savā saimniecības aramzemē pieteicās 1261 pretendents, deklarējot atbalstam 4502 hektāru (sk. 6.43. tab.), no kuriem 52 % atradās kādā no mērķteritorijām, tajā skaitā 65 % no tiem bija četrus metrus platās buferjoslas gar lauku malām, bet pārējie – astoņus metrus platās buferjoslas gar virszemes ūdensobjektiem. Kopumā 70 % no deklarētajiem 4502 hektāriem bija četrus metrus platās un pārējie – astoņus metrus platās buferjoslas.

Intervences LA 10.2 “Vidi saudzējošā dārzkopība” mērķis ir samazināt augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, izmantojot vidi saudzējošas dārzu (tostarp kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu) apsaimniekošanas metodes.

2024. gadā intervences LA 10.2 īstenošanai savās kartupeļu, dārzeņu un augļudārzu platībās pieteicās 415 pretendenti, deklarējot atbalstam 6098 hektārus (sk. 6.43. tab.), no kuriem 58 % atradās kādā no

mērķteritorijām. Skatot platības pa kultūraugu grupām, secināms, ka augļu un ogulāju dārzus mērķteritorijās atbalstam pieteica mazāk (42 %) nekā ārpus tās, savukārt dārzu platības 70 % saimniecību ir pieteiktas mērķteritorijās.

Intervences LA 10.3 “Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība” mērķis ir piena un gaļas liellopu saimniecībās veicināt tādu prakšu ieviešanu, kas sniedz lielākus ieguldījumus gan dzīvnieku labturībā (arī veselībā), gan klimata pārmaiņu mazināšanā.

2024. gadā LA 10.3 intervences īstenošanai savās saimniecībās pieteicās 662 pretendenti, deklarējot atbalstam dažāda vecuma piena un gaļas liellopus, tostarp teļus, un kopumā tās bija 101 758 nosacītās liellopu vienības (LU) (sk. 6.43. tab.).

Intervences LA 10.4 “Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām” mērķis ir sniegt ekosistēmas pakalpojumu apputeksnēšanu, vienlaikus saglabājot barības bāzi savvaļas apputeksnētājiem.

2024. gadā intervences LA 10.4 īstenošanai pieteicās 735 pretendenti (sk. 6.43. tab.), sniedzot apputeksnēšanas pakalpojumus 33 594 hektāros.

Intervences LA 10.5 “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” (BDUZ) mērķis ir uzturēt Eiropas Savienības nozīmes biotopus un putnu dzīvotnes zālajos, tos atbilstoši apsaimniekojot gan *Natura 2000*, gan citās teritorijās (sk. 6.45. tab.).

6.45. tabula

Platība, kas atbilst BDUZ atbalsta saņemšanas nosacījumiem

Gads	Atbalsttiesīgā platība, ha	Apstiprinātā platība BDUZ, unikālie ha
2012.	40 841	35 937
2013.	51 813	34 322
2014.	47 921	33 030
2015.	47 699	31 861
2016.	46 609	32 445
2017.	45 529	34 163
2018.	50 406	36 809
2019.	54 826	40 264
2020.	60 851	42 680
2021.	61 896	43 938
2022.	63 008	44 492
2023.	65 447	39 717
2024.	65 664	40 000*

* Provizorisksie dati par 2024. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2025.).

Avots: LAD

2024. gadā intervences LA 10.5 īstenošanai savās saimniecībās pieteicās 7010 pretendenti, deklarējot atbalstam 48 166 ha (sk. 6.43. tab.), bet šī platība ir botānisko un putnu dzīvotņu aizņemtās teritorijas kopsumma, nevis unikālie zālāju biotopu hektāri, jo tie vietām var savstarpēji daļēji vai pilnībā pārklāties. Unikālo zālāju biotopu pieteiktā platība ir vairāk nekā 40 000 hektāru.

Intervences LA 11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” mērķis ir veicināt lauksaimniekus pāriet uz bioloģiskajām lauksaimniecības metodēm vai saglabāt to izmantošanu saimniecībā.

Latvijā bioloģiskajā lauksaimniecībā tiek izmantotas un sertificētas dažāda veida lauksaimniecības platības, no kurām lielākā daļa ir LIZ un neliela daļa – savvaļas platība (sk. 6.46. tab.). Savvaļas platība ir saimniecības zemes platība, kas nav LIZ, bet kas tiek izmantota bioloģiskajā lauksaimniecībā, piemēram, dzīvnieku ganībām, ārstniecības augiem u. c.

6.46. tabula

Sertificētā platība

Gads	Savvaļas platība, ha	LIZ platība, ha	Kopējā sertificētā platība, ha
2012.	NA	NA	195 658
2013.	2847	197 585	200 433
2014.	4155	203 442	207 598
2015.	4169	233 292	237 462
2016.	6834	263 890	270 725
2017.	57 463	271 146	328 609
2018.	190 453	283 185	473 638
2019.	184 977	289 600	474 578
2020.	688 820	291 417	980 289

2021.	728 889	304 087	1 032 975
2022.	733 271	314 637	1 047 908
2023.	448 708	299 255	747 963
2024.	448 877	308 418	757 295

Avots: Pārtikas un veterinārais dienests

Ne visa bioloģiski sertificētā platība ir LAP (2014–2020) pasākuma “Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA) mērķteritorija. BLA atbalsttiesīgā platība ir tāda bioloģiski sertificēta LIZ platība, kas iekļauta LAD Lauku reģistra lauku blokos, bet apstiprinātā platība ir tā, kurā tiek ievēroti atbalsta saņemšanas nosacījumi (sk. 6.47. tab.).

6.47. tabula

Sertificētā platība

Gads	Atbalsttiesīgā platība, ha	Apstiprinātā platība, ha
2012.	188 070	182 304
2013.	181 844	175 013
2014.	175 421	169 362
2015.	233 726	213 459
2016.	263 890	243 547
2017.	271 146	261 318
2018.	283 185	260 988
2019.	289 600	261 899
2020.	291 417	254 468
2021.	304 087	292 519
2022.	314 637	303 823
2023.	299 255	296 375
2024.	308 418	304 252*

* Provizorisks dati par 2024. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2025.).

Avots: LAD

2024. gadā Latvijā kopumā kā atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības praksei un metodēm bija sertificēti 757 295 hektāri (sk. 6.44. tab.). No tiem 308 418 hektāru ir LIZ, ko apsaimnieko 3396 dažādu jomu lauksaimniecības produktu ražotāji (PVD dati), un 99 % no šīs LIZ 2024. gadā bija pieteikti pasākuma LA 11 (BLA) atbalstam (sk. 6.44. tab.).

6.5.2.2. KLP SP (2023–2027) ar investīciju, riska novēršanas, sadarbības un horizontālajiem pasākumiem nesaistītas intervences

2024. gadā tika uzsākta 14 ar investīciju, riska novēršanas, sadarbības un horizontālajiem pasākumiem nesaistītu lauku attīstības intervencu īstenošana, kā arī tika turpināta intervences LA 17 “Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija” īstenošana. Kopumā tika izsludināts 18 kārtu, kā arī gada beigās uzsākta projektu īstenošana intervencē LA19 “Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošanu” saistībā ar vietējo attīstības stratēģiju ieviešanu. 2024. gadā astoņās ar investīciju, riska novēršanas, sadarbības un horizontālajiem pasākumiem nesaistītās intervencēs kopumā izmaksāti 31,7 milj. eiro.

Intervencē LA 4.1.1 “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās konkurētspējai” izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kā arī plānota otra projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā 2025. gada 4. ceturksnī. Pirmā kārtā tika izsludināta 04.11.2024.–04.12.2024., tai atvēlot kopējo finansējumu 36,3 milj. eiro. No tiem mazajām lauku saimniecībām tika piešķirti 16,8 milj. eiro, bet vidējām lauku saimniecībām – 18,5 milj. eiro. Tiesa, ekonomisko apstākļu un riska faktoru dēļ, kas ierobežoja projektu uzsākšanu un finansējuma izmantošanu, aktivitāte bija mazāka, nekā plānots. Pašlaik lauksaimnieku prioritāte ir nodrošināt saimniecību stabilitāti, nevis jaunu iniciatīvu attīstīšanu. Pieteicās 147 mazās saimniecības par kopējo finansējumu 13,6 milj. eiro un 181 vidējā saimniecība par kopējo finansējumu 11,3 milj. eiro.

Intervencē LA 4.1.2 “Atbalsts ieguldījumiem SEG un amonjaka emisijas samazinošajiem pasākumiem un klimata pārmaiņu mazināšanai un pielāgošanās pasākumu īstenošanai lauku saimniecībās” izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (04.11.2024.–04.12.2024.) ar kopējo finansējumu 17,6 milj. eiro. Iesaistīšanās nebija tik aktīva, kā gaidīts, jo to ietekmēja ekonomiskie apstākļi un riska faktori. Daļa finansējuma

netika izmantota, jo prioritāte ir stabilitāte, nevis jaunas iniciatīvas. Pieteicās 252 atbalsta pretendenti, pieprasot kopējo finansējumu 12,3 milj. eiro.

Intervencē LA 4.1.3 "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības dzīvnieku labturības uzlabošanai un biodrošības pasākumu īstenošanai" izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kā arī plānota otra projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā 2025. gada 4. ceturksnī. Pirmā kārtā tika izsludināta 04.11.2024.–04.12.2024. ar kopējo finansējumu 7,6 milj. eiro apmērā. Lauksaimnieku aktivitāte šajā intervencē bija ļoti liela, un tas apliecina arī viņu lielo interesi un vēlmi īstenot projektus, kas veicina dzīvnieku labturību un ilgtspējīgu lopkopību. Intervencē tika iesniegti 57 projekta pieteikumi ar kopējo finansējumu 7,64 milj. eiro, kas pārsniedza kopējo piešķirto finansējuma apmēru. Lauksaimnieku aktivitāte atspoguļo rūpes par dzīvnieku labturību, pārtikas drošību un ilgtspēju. Iesniegtie projekti veicināja uzturvielām bagāta ēdiena patēriņu, pārtikas atkritumu mazināšanu un cīņu pret antimikrobiālo rezistenci.

Intervencē LA 4.1.4 "Atbalsts ieguldījumiem AER izmantošanai vai energoefektivitātes palielināšanai" izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kā arī plānota otra projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā 2025. gada 4. ceturksnī. Pirmā kārtā tika izsludināta 04.11.2024.–04.12.2024. ar kopējo finansējumu 9,6 milj. eiro apmērā, un šis finansējums sadalīts uz pusēm pa 4,8 milj. eiro ieguldījumiem energoefektivitātes paaugstināšanai un ieguldījumiem atjaunīgās enerģijas ražošanai. Lauksaimnieku aktivitāte energoefektivitātes un atjaunīgo energoresursu projektu pieteikšanā ekonomisko apstākļu un riska faktoru ietekmē bija mazāka, nekā gaidīts. Lai gan bija inovāciju projekti, iesaistīšanos tajos ierobežoja piesardzība, atstājot neizmantotu daļu finansējuma. Pašlaik prioritāte ir stabilitāte, nevis jaunas iniciatīvas. Intervencē tika iesniegti 42 projekta pieteikumi, no kuriem saistībā ar ieguldījumiem energoefektivitātes paaugstināšanai tika iesniegti 16 projekti ar kopējo finansējumu 1,3 milj. eiro, savukārt 26 projekti, kas saistīti ar ieguldījumiem atjaunīgās enerģijas ražošanā, tika iesniegti par kopējo finansējumu 0,69 milj. eiro. Lauksaimniekiem, kas īsteno energoefektivitātes un atjaunīgo resursu projektus, samazināsies izmaksas un tiks veicināta ilgtspēja. Projekti paredz saules paneļu uzstādīšanu, iekārtu nomaiņu un ēku uzlabošanu, samazinot enerģijas patēriņu un sekmējot klimata mērķu sasniegšanu.

Intervencē LA 4.1.5 "Atbalsts aizdevumu veidā ieguldījumiem mazās un vidējās lauku saimniecībās" 2024. gadā tika izdarīti grozījumi, ieviešot jaunu atbalstu finanšu instrumenta veidā – aizdevumus apgrozāmo līdzekļu iegādē un aizdevumus lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicējiem, kā arī tika palielināts aizdevumu apmērs un paplašināts atbalsta saņēmēju loks. Pašlaik notiek nacionālo normatīvo aktu sagatavošana, un plānots, ka atbalsta izmaksa tiks uzsākta 2025. gadā.

Savukārt intervencē LA 4.1.6 "Atbalsts subsīdijas veidā procentu likmes daļējai dzēšanai" iesniegumu pieņemšanas kārtā tika izsludināta 2024. gada jūlijā. Atbalsts paredzēts investīcijām visiem lauksaimniecības nozares sektoriem. Aktivitāte saglabājas ļoti liela. 2023. gadā strauji kāpa *EURIBOR* likmes, tādēļ intervencē tika palielināts nepieciešamais finansējums. Atbalstīts 981 lauksaimniecības uzņēmums, kopumā piešķirot 7,0 milj. eiro (100 % valsts papildu finansējums).

Intervencē LA 4.2 "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" izsludinātas jau divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Pirmā kārtā norisinājās 22.07.2024.–22.08.2024., un tajā bija pieejams kopējais finansējums 20,0 milj. eiro. Tajā pieteicās 59 atbalsta pretendenti, pieprasot kopējo finansējumu 25,2 milj. eiro. Interese par pārstrādes projektiem ir palielinājusies, taču pieejamais finansējums nebija pietiekams visiem. Daudzi uzņēmēji, plānojot investīcijas, palika bez atbalsta, tādēļ plānots izsludināt jaunu projektu kārtu ar lielāku finansējumu. Otrā kārtā tika izsludināta 04.11.2024.–04.12.2024. kooperatīvajām sabiedrībām un kooperatīvo sabiedrību apvienībām, kas intervences LA 4.1.1, LA 4.1.2 un LA 4.1.4 varēja pretendēt uz kopējo finansējumu 5,7 milj. eiro. Kopā tika saņemti 17 projektu pieteikumi ar kopējo finansējumu 8,2 milj. eiro. Kooperatīvi aktīvi iesniedza projektus, lai stiprinātu biedru pozīcijas un efektīvāk izmantotu resursus, taču finansējums nebija pietiekams. Daudzi plānotie ieguldījumi palika bez atbalsta, liecinot par nepieciešamību palielināt finansējumu nākamajās kārtās.

Arī intervencē LA 4.3 "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Pirmā kārtā ar kopējo finansējumu 32,6 milj. eiro tika izsludināta 11.07.2024. un ir atvērta līdz 01.12.2026., un tajā uz atbalstu var pretendēt valsts nozīmes meliorācijas sistēmu tiesiskais valdītājs vai zinātniskās institūcijas. Otrā kārtā bija izsludināta 04.11.2024.–04.12.2024., dodot iespēju pieteikties uz pašvaldības nozīmes meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju pārbūvi un atjaunošanu ar kopējo finansējumu 3,6 milj. eiro. Pašvaldības aktīvi iesniedza projektus infrastruktūras uzlabošanai, bet finansējuma trūkums neļāva atbalstīt visus. Nākotnē nepieciešams palielināt līdzekļus šim mērķim. Kopā iesniegti 57 projekta pieteikumi par kopējo finansējumu 7,7 milj. eiro.

Intervencē LA 4.4 “Atbalsts ieguldījumiem nelauksaimniecības aktivitāšu īstenošanai” tiek izstrādāti nacionālie normatīvie akti un 2025. gada 2. ceturksnī plānota pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā.

Savukārt intervencēs LA 4.5 “Mākslīgo mitrāju izveide” un LA 4.6 “Zālāju biotopu atjaunošana” 2024. finanšu gadā izpilde nebija uzsākta, taču ir veiktas aktivitātes, kas sekmēs rezultātu sasniegšanu turpmākajos gados. Atbalsta pretendentiem līdz šim nebija intereses par LA 4.5. un LA 4.6 KLP SP 2.1. redakcijā iekļauto nosacījumu un zemo projekta vidējo izmaksu dēļ. Tādēļ, izvērtējot esošo situāciju, KLP SP tika veikti grozījumi (3.1. red.), palielinot vidējās projekta likmes un mainot labvēlīgākus nosacījumus atbalsta saņēmējiem. Tāpat LA 4.5 un LA 4.6 ir izstrādāti nacionālie normatīvie akti, kas tiek saskaņoti ar ieinteresētajam pusēm. LA 4.5 pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā plānota 2025. gada otrajā ceturksnī, bet LA 4.6 – 2025. gada trešajā ceturksnī.

Intervencē LA 5 “Atbalsts ieguldījumiem mazajās lauku saimniecībās” izsludinātas jau divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Pirmā kārtā ar kopējo finansējumu 5,0 milj. eiro bija izsludināta laikā no 06.10.2023. līdz 06.11.2023. Mazo lauksaimnieku aktivitāte bija liela, un kopumā projektu pieteikumu bija par 14 % vairāk, nekā plānots, taču izvērtēšanas procesā tika apstiprināti tikai 192 projekti ar kopējo publisko finansējumu 3,4 milj. eiro. Otrā kārtā izsludināta tika 03.06.2024.–03.07.2024. ar kopējo finansējumu 5,0 milj. eiro. Šajā kārtā mazo lauksaimnieku aktivitāte bija lielāka nekā pirmajā kārtā, tomēr izvērtēšanas procesā tika apstiprināti tikai 203 projekti ar kopējo publisko finansējumu 3,5 milj. eiro. Liela daļa projektu tika noraidīti, jo neatbilda atbalsta saņemšanas noteikumiem. Kopā 2024. gadā atbalsta izmaksu pilnībā vai daļēji saņēmuši 199 projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir 2,9 milj. eiro. Intervences nosacījumos izdarot grozījumus, iegādājāmās lietotas tehnikas vecums palielināts līdz 15 gadiem.

Intervencē LA 6 “Atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai” izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Pirmā kārtā norisinājās 20.09.2023.–20.10.2023., un tās kopējais finansējums bija 7,48 milj. eiro. Gados jauno lauksaimnieku aktivitāte bija ļoti liela, tāpēc arī kopējais projektu pieteikumu skaits bija vismaz par 40 % lielāks nekā plānotais skaits. Savukārt apstiprināti tika 168 projekti ar kopējo publisko finansējumu 6,7 milj. eiro. Arī otrajā kārtā (05.08.2024.–05.09.2024.) ar kopējo finansējumu 8,0 milj. eiro apmērā gados jauni lauksaimnieki pieteicās visai aktīvi. Šajā kārtā tika apstiprināti 157 projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir 6,28 milj. eiro. Finansējums pilnībā vai daļēji izmaksāts 165 projektos, kuru kopējais publiskais finansējums ir 4,9 milj. eiro.

Intervencē LA 7.1 “Ieguldījumi meža ieaudzēšanai, nomaīnai, atjaunošanai un retināšanai” izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (02.01.2024.–02.02.2024.), taču pieteicās daudz mazāk atbalsta pretendentu, nekā plānots, tāpēc pieteiktais publiskais finansējums meža ieaudzēšanai bija tikai 31 % no kārtā pieejamā, bet jaunaudžu retināšanai un mežaudžu nomaīnai – 49 %. Viens no iemesliem bija tieši mazās atbalsta likmes salīdzinājumā ar reālajām darbu izmaksām, tādēļ 2024. gadā tika izdarīti KLP SP grozījumi (3.1. red.), lai palielinātu atbalsta likmes. 2025. gada sākumā plānota nākamā projektu iesniegumu kārtā ar jaunajām pārskatītajām likmēm.

Intervencē LA 7.2 “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” 2024. gadā izdarīti grozījumi, precizējot intervences nosaukumu – “Atbalsts meža bojājumu profilaksei”, kā arī mainīta ikgadēji piešķiramā summa, nemainot intervencei sākotnēji paredzēto kopējā publiskā finansējuma apmēru. Projektu pieņemšanas kārtā paredzēta 2025. gadā.

Arī intervencē LA 8 “Atbalsts meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai uzturēšanai” 2024. gadā tika izsludināta pirmā projektu pieņemšanas kārtā, kas neguva tik lielu atsaucību, kāda bija plānota. Atbalsts tika izmaksāts papildu valsts finansējuma veidā.

Intervencē LA 9 “Ražotāju grupu un organizāciju izveide” 2024. gadā tika izdarīti grozījumi, jo valstī neizveidojās jaunas kooperatīvās sabiedrības, kas būtu tiesīgas pretendēt uz atbalstu šajā pasākumā. Šī iemesla dēļ KLP SP 2024. un 2025. finanšu gadā nav paredzēti izdevumi un rezultāti, bet tie sagaidāmi no 2026. gada.

2024. gadā izmaksas riska pārvaldībai intervencē LA 17 “Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija” saņēma 1940 saimniecību un kopā apdrošināti vairāk nekā 423 tūkstoši ha platību, kas ir par 23 % vairāk nekā 2023. gadā, bet apdrošināto dzīvnieku skaits nav ievērojami mainījies. Kopumā intervencē 2024. finanšu gadā kopējais publiskais finansējums izmaksāts 12,9 milj. eiro apmērā. Intervencē LA 16 “Atbalsts EIP darba grupu projektu īstenošanai” tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kas beidzās 2024. gada martā, bet, tā kā projektu izvērtēšana prasīja ilgu laiku – piecus mēnešus, 2024. finanšu gadā atbalsta maksājumi netika izmaksāti. Pirmajā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (05.02.2024.–05.03.2024.) kopējais izsludinātais finansējums bija 6,2 milj. eiro. EIP darba grupu aktivitāte bija

liela, un kopējais projektu pieteikumu skaits bija vismaz 60 % par lielāka nekā plānotais izlaides rādītājs 2024. finanšu gadam. Tika apstiprināti 19 projekti ar kopējo publisko finansējumu 4,32 milj. eiro.

Intervencē LA 18 "Pārtikas kvalitātes shēmas" pārskata periodā bija izsludināta viena pieteikšanas kārta no 26.02.2024. līdz 26.03.2024. ar kopējo finansējumu 2,15 milj. eiro. Bioloģiskās pārtikas un ģeogrāfiskās izcelsmes shēmās atbalsts lauksaimniekiem bija 340–590 eiro, bet pārstrādātājiem – līdz 7150 eiro, turklāt pretendenti varēja piedalīties vairākās shēmās vienlaikus, tā palielinot kopējo atbalsta apmēru. Atbalstu saņēma 618 pretendenti (513 lauksaimnieku un 105 pārstrādātāji), tomēr pārmaiņas tirgus apstākļos un izmaksu kāpums mazināja interesi iesaistīties shēmās. Tik un tā piešķirtais atbalsts nodrošināja plašāku un daudzveidīgāku produktu klāstu. Lai gan atbalsta aktivitāte bija mazāka, nekā plānots, piešķirtais finansējums sekmēja intervences mērķu sasniegšanu, jo to produktu skaits, par kuriem saņemts atbalsts, ir bijis ievērojami lielāks par plānoto. Kopā 2024. finanšu gadā kopējais publiskais finansējums izmaksāts 1,6 milj. eiro apmērā.

Intervencē LA 19 "Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošanu" 2024. gada sākumā 33 vietējās rīcības grupas (turpmāk – VRG) uzsāka sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju 2023.–2027. gadam (turpmāk – SVVA stratēģija) īstenošanu un sākotnēji organizēja informatīvos pasākumus potenciālajiem projektu iesniedzējiem, lai izskaidrotu jaunā plānošanas perioda atbalsta saņemšanas nosacījumus, tāpēc pirmo projektu īstenošana uzsākās tikai 2024. gada beigās. Līdz 2024. gada beigām visas VRG bija izsludinājušas vienu vai vairākas projektu pieņemšanas kārtas un apstiprināts 219 projektu ar kopējo finansējumu 11,0 milj. eiro. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem projektu iesniedzēju aktivitāte ir mazinājusies, īpaši Latgales reģionā un par projektiem, kas saistīti ar uzņēmējdarbības uzsākšanu un attīstību. To ietekmējusi ne vien atbalsta nosacījumu maiņa (atbalsta intensitāte ir mazāka nekā 2024.–2020. gada periodā), bet galvenokārt arī ekonomiskie apstākļi. Pašlaik uzņēmēji, ņemot vērā situāciju, vairāk koncentrējas uz stabilitātes saglabāšanu, nevis jaunu iniciatīvu uzsākšanu. Kopumā intervencē tika izmaksāts publiskais finansējums 1,26 milj. eiro apmērā – galvenokārt VRG darbības nodrošināšanai un SVVA stratēģijas iedzīvināšanas pārvaldībai, uzraudzībai un novērtēšanai. Pilnībā vai daļēji īstenoti seši projekti.

Intervencē LA 20 "Sadarbība pārtikas īso piegāžu ķēžu darbības veicināšanai un piedāvājuma nodrošināšanai" 2024. gadā tika pabeigts darbs pie valsts normatīvo aktu sagatavošanas, kurā tika iesaistīti sociālie partneri – lauksaimnieku NVO, vietējās rīcības grupas, pēc iespējas ņemot vērā viņu pausto viedokli, priekšlikumus un vajadzības. Lai mazinātu administratīvo slogu, izmantotu vienkāršoto izmaksu iespējas, kā arī pilnveidotu atbalsta saņemšanas nosacījumus, intervencē tika izdarīti grozījumi. Pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārta tiks organizēta 2025. gada sākumā, lai dotu laiku potenciālajiem sadarbības grupu dalībniekiem iepazīties ar atbalsta saņemšanas nosacījumiem un būt sagatavotiem sadarbības projektu iesniegšanai, kā arī lai LA 20 intervences projektu pieņemšanas kārta nepārklājas ar citām intervencēm, piemēram, LA 4.1.1 "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās konkurētspējai", kas bija atvērta 2024. gada beigās un ir aktuāla LA 20 intervences tiešajiem labuma guvējiem – lauksaimniekiem.

KLP SP horizontālo mērķu sasniegšanā ir paredzētas vairākas *HORIZ* intervences, kā

- LA 1.1 – Mācības (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide);
- LA 1.2 – Konsultantu mācības (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide);
- LA 1.3 – Informatīvie pasākumi (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide);
- LA 2.1 – Individuālu (vienreizēju) konsultāciju pakalpojumi (konsultāciju pakalpojumi);
- LA 2.2 – Daudzgaļu konsultāciju pakalpojumi ("inkubācija") (konsultāciju pakalpojumi);
- LA 3 – Demonstrējumi.

Šajās intervencēs pārskata gadā nav izpildes rādītāju, jo 2024. gadā tika izdarīti grozījumi KLP SP un tie neparedzēja horizontālo intervenču uzsākšanu 2024. gadā, tomēr pārtraukuma starp plānošanas periodu zināšanu apmaiņas darbībām nav, jo, īstenojot Lauku attīstības programmu 2014.–2022. un organizējot publiskus iepirkumus, tika izvēlēti zināšanu pārneses un konsultāciju pakalpojumu sniedzēji, ar kuriem ir noslēgti līgumi par pakalpojumu (mācību, apmeklējumu, demonstrējumu, konsultāciju) nodrošināšanu līdz 2025. gada septembrim, tāpēc 2024. gadā šie pakalpojumi tika sniegti. Lai sekmīgi sasniegtu plānotos rezultātus un virzītos uz paredzētajiem mērķiem, patlaban norit darbs pie nacionālo normatīvo aktu izstrādes, lai 2025. gadā varētu uzsākt īstenot *HORIZ* intervences.

6.6. Valsts kopējās lauksaimniecības politikas tīkls

Ievērojot regulas 2021/2115 126. pantu, MK noteikumu Nr. 50 12. punktā noteikts, ka kopējās lauksaimniecības politikas valsts tīkla sekretariāta pienākumus pilda un darbību īstenošanu nodrošina sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" (LLKC), ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Arī 2024. gadā noslēgti divi līgumi starp ZM un LLKC, paredzot izmantot pasākuma "Tehniskā palīdzība" finansējumu pārejas periodam. Pamatojoties uz tiem, LLKC turpināja pildīt VKLPT sekretariāta funkcijas un īstenoja VKLPT darba plānu.

Lai efektīvi apmainītos ar informāciju un īstenotu ikgadējā darba plāna pasākumus reģionos, VKLPT darbību nodrošina VKLPT sekretariāts ar centrālo biroju un 26 reģionālās struktūrvienības visā Latvijā. Lai informācija būtu pieejama pēc iespējas tuvāk lauku teritoriju iedzīvotājiem, uzņēmējiem un organizācijām, gandrīz visos Latvijas novados darbojas VKLPT novadu lauku attīstības speciālisti, kas administratīvi piesaistīti VLT 26 reģionālajām struktūrvienībām.

VKLPT mērķi ir palielināt ieinteresēto personu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamus atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Ievērojot ES tiesību aktos noteiktos VKLPT uzdevumus un pienākumus, VKLPT sekretariāts mērķu sasniegšanai un izpildei izstrādā daudzgadu rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajiem pasākumiem, finansējumu un sasniedzamajiem rezultativajiem rādītājiem.

Kopumā 2024. gadā VKLPT sekretariāta darbību raksturo 6.48. tabulā ietvertie dati.

6.48. tabula

VKLPT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2024. gadā

Rādītājs		Kopā	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un (vai) inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, tostarp starpterritoriālo un starptautisko sadarbību
VKLPT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)	VKLPT rīkoto pasākumu (semināru, konferenču, pieredzes apmaiņas u. c.) skaits	209	0	0	2
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, tostarp e-publikāciju, skaits	68	0	68	68
	Citi rīki, skaits (tīmekļvietne, sociālie mediji)	9	3	7	5
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	237	0	10	26
VKLPT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	440	0	0	3
	Konsultācijas ar dalībniekiem	10	0	2	8
	Citi (izglītojošie semināri, apmācība jauniešiem un skolēniem, tiešsaistes forumi, tīmekļvietnē ievietotie interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u. c.), kapacitātes celšanas pasākumi VKLPT pasākumu īstenošanā iesaistītajiem u. tml.)	325	0	0	1
To VKLPT pasākumu skaits, kuros piedalījies VKLPT		12	0	4	3
no tām VKLPT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u. tml.)		5	0	2	2

Avots: ZM

2024. gadā, darbojoties VKLPT sekretariātam, VKLPT tīmekļvietnē www.laukutikls.lv tika ievietoti dažādi raksti, arī par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību, un papildināta ne vien informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā, bet arī notikumu kalendārs ar pasākumiem pašvaldībās un VRG. Gada laikā VKLPT sekretariāts rīkojis vairākas diskusijas un darba grupas par lauku attīstībai svarīgiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu piemēriem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem.

Tāpat VKLPT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos un citu dalībvalstu rīkotos pasākumos (semināros un konferencēs) par lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātni (arī sociālajām inovācijām), jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u. c.

Īstenojot VKLPT Rīcības programmas 2023.–2027. gadam darba plānu, 2024. gadā tika noorganizēti 179 informatīvi izglītojoši semināri. Tie notika visās reģionālajās nodaļās, un galvenie semināru temati bija par

- uzņēmējdarbības uzsākšanu un ražošanas efektivitātes celšanu;
- ES un valsts normatīvo aktu grozījumiem, kas attiecas uz lauku un mežu apsaimniekošanu;
- Lauku attīstības programmas aktualitātēm un pasākumiem;
- finansējuma piesaistes iespējām lauku iedzīvotājiem;
- LEADER pieejas pasākumu īstenošanu.

VKLPT aktivitātes “Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir skolēnu informētības un intereses līmeņa celšana par dažādām uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās, par lauksaimniecības izglītības piedāvājuma dažādību, par procesiem dabā, par lauksaimniecības dažādību un nākotnes perspektīvām, kā arī skolēnu un pirmsskolas izglītojamo izpratnes veidošana par nozaru darbību, īpatnībām un tradīcijām. 2024. gadā LLKC konsultanti apmeklēja izglītības iestādes un iepazīstināja skolēnus ar uzņēmējdarbības iespējām laukos, tostarp lauksaimniecības nozarēm, informēja par izglītības iestādēm un tajās esošajām ar lauksaimniecību saistītajām programmām. Lai popularizētu mežsaimniecības nozari, 2024. gadā kopā ar Meža konsultāciju pakalpojumu centru (MKPC) klātienē notikusi 81 nodarbība vai pasākums visā Latvijā, un tajos piedalījās 2233 skolēni. Visus izglītojošos pasākumus un nodarbības vadīja MKPC nodaļu darbinieki – meža gidi dažādos Latvijas reģionos, pārsvarā lauku skolās.

2024. gadā Lauku attīstības nodaļa kopā ar Valsts zivsaimniecības sadarbības tīkla (ZST) sekretariātu un MKPC jau astoto gadu īstenoja interaktīvu akciju skolēniem “Šodien laukos”. Konkurss norisinās sociālajos tīklos, “Šodien Laukos” oficiālajos “Facebook” un “Instagram” kontos, izmantojot arī citus digitālus rīkus – e-pasta mārketingu un LLKC sociālo tīklu un mediju kanālus. Konkursa mērķis ir ar sociālo tīklu starpniecību izglītēt un informēt bērnus un jauniešus par lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības tēmām. Konkurssam ir gan izglītojošā daļa, kad jāsapagatavo dažādi materiāli par ikmēneša tematiem, gan izklaidējošā daļa – iespēja pildīt uzdevumus un sacensties par balvām.

Konkursā dalībnieki 2024. gadā sacentās par balvām. Konkursa uzdevumi veidoti tā, lai to izpilde būtu gan izzinoša (patstāvīga informācijas iegūšana un meklēšana), gan fiziska (došanās dabā, dažādi praktiski uzdevumi ārpus telpām), gan radoša (putnu barotavu veidošana), gan izglītojoša (putnu vērošana), gan attīstītu jauniešu tehnoloģiskās un datorprasmes (prezentāciju veidošana, video filmēšana un montēšana, infografiku izstrāde, fotografēšana, darbs ar teksta apstrādes programmu *MS Word* u. tml.), gan izklaidētu (ēst gatavošana, zīmēšana, krustvārdu mīklu risināšana). 2024. gada konkursā kopumā piedalījās 786 skolēni un bērni.

Lai sekmētu jauniešu palikšanu lauku teritorijās un mazinātu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām, ar VKLPT darbību 26 reģionālajās nodaļās tiek sniegts atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai. Lai jauniešiem būtu vienkāršāk piedalīties, daļa mācību dienu notika klātienē birojos, daļa – attālināti internetā, kā arī tika piedāvāti individuāli pieejami materiāli mācību vielas patstāvīgai apgūšanai. Veiksmīgi aizstāvējuši savu biznesa ideju, jaunieši saņēma apliecinājumus par to, ka ir apgūta konkrētā tēma un mācības pabeigtas. Visi, kas ir pabeiguši mācības un saņēmuši apliecinājumus, var startēt konkursā “Laukiem būt”. Konkursa fināls norisinājās 2024. gada 8. martā. Tajā piedalījās visi 18 konkursa finālisti. Kopumā konkursam iesniegts 50 pieteikumi. Lai informētu sabiedrību, VKLPT darbinieki regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī ziņo lauku iedzīvotājiem par jaunumiem normatīvajos aktos. 2024. gadā tika publicēti 12 informatīvā izdevuma “Lauku Lapa” izdevumi, kas pavaroti 50 400 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā. Katru nedēļu tiek publicēta arī elektroniskā izdevuma versija “Lauku e-Lapa”, kas tiek izsūtīta elektroniski vairāk nekā 22 000 abonentiem – lauksaimniekiem, 92 lauku uzņēmējiem, konsultantiem, komercuzņēmumu pārstāvjiem, valsts un pašvaldību darbiniekiem, kā arī dažādām citām iestādēm. 2024. gada laikā izsūtītas kopumā 52 “Lauku e-lapas”. “Lauku e-Lapa” pieejama arī VKLPT tīmekļvietnē. Vēl tika sagatavoti un izplatīti četri informatīvie izdevumi “Čiekurs”.

Īstenojot pasākumu “Vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju un mājsaimniecību atbalsta programma”, visu 2024. gadu notika aktīvs darbs pie atbilstošo uzņēmumu noskaidrošanas, uzrunāšanas un ievadīšanas jebkuram interesentam pieejamajā e-katalogā www.novadagarsa.lv, kas apvieno Latvijas produkcijas ražotājus, kuri ir bioloģiskās, integrētās audzēšanas, “Zaļās karotītes” un GLOBALG.A.P. shēmu dalībnieki. Katalogā apkopoti ražotāji, kuru produkcijā ir ne mazāk kā 70 % Latvijā saražotu izejvielu. Līdz 2024. gada beigām kopumā katalogā ievadīti 1057 uzņēmumi, no tiem 294 ir bioloģiskās saimniecības, 151 saimniecība izmanto integrētās audzēšanas metodi, 47 uzņēmumiem ir “Zaļās karotītes” sertifikāts, bet trim – GLOBALG.A.P. sertifikāts. Noorganizēti pieci klātienē pasākumi profesionālo skolu audzēkņiem

(329 dalībnieki), kā arī seminārs vai diskusija par tematu “Jauni produkti Eiropas aizsargāto shēmu reģistros – pieredze un iespējas” (70 dalībnieku).

Rīkojot informēšanas un publicitātes pasākumus, 2024. gadā tika organizētas septiņas starptautiska un nacionāla mēroga konferences.

Starptautisku pasākumu organizēšana Latvijā dod iespēju kolēģiem pasaulē uzzināt mūsu valstī notiekošo, kā arī plašākam skaitam Latvijas pārstāvju iepazīties ar starptautisko pieredzi.

Tika organizēta arī konkursa “Sējējs 2024” laureātu apbalvošanas ceremonija. Pēc žūrijas lēmuma ar lielajām “Sējēja” balvām tika apbalvoti laureāti deviņās nominācijās.

7. ĀRĒJĀ TIRDZNIECĪBA

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām noteic daudzpusējie līgumi, kas noslēgti saistībā ar Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO), divpusējie tirdzniecības līgumi un vienusēji ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi.

2024. gadā darbs ir noritējis pie visiem ES starptautiskās tirdzniecības attiecību jautājumiem – gan par daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības un ES divpusējās tirdzniecības jomu, gan par vienusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO. PTO galvenās darbības ir vērstas uz daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšanu dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizāciju, organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzību un tirdzniecības strīdu risināšanu starp dalībvalstīm.

2024. gadā aizvadīta 13. PTO ministru konference (MC13), kas notika Abū Dabī, Apvienotajos Arābu Emirātos no 26. februāra līdz 2. martam. Tajā liela uzmanība tika veltīta ne vien tradicionālajiem lauksaimniecības jomas jautājumiem, kuros prioritāte piešķirta pārtikas nodrošinājumam un ar to saistītajām problēmām, bet arī vides un klimata jautājumiem.

Lai gan MC13 norisinājās spraigas diskusijas par lauksaimniecību, dalībvalstis nespēja panākt viedokļu tuvināšanos nevienā no jautājumiem un joprojām saglabājās atšķirīgi viedokļi par valsts krājumu glabāšanu pārtikas nodrošinājuma nolūkos, kā arī par termiņiem, sagaidāmajiem rezultātiem un nepieciešamo elastību, kas jānodrošina saistībā ar vismazāk aizsargāto valstu pārtikas importu eksporta ierobežojumu dēļ. Diemžēl šī neveiksme kaitē vismazāk aizsargātajām valstīm, kas visvairāk paļaujas uz daudzpusējo tirdzniecības sistēmu. Dalībvalstis MC13 vienojās turpināt sarunas visās jomās, arī par lauksaimniecību.

Pēc MC13 tika atsāktas diskusijas PTO Lauksaimniecības komitejas īpašajās sesijās, lai aktīvi un laikus uzsāktu darbu pie daudzpusējās tirdzniecības sistēmas reformēšanas un modernizācijas jautājumiem un veicinātu nozīmīgu rezultātu sasniegšanu 14. PTO ministru konferencē, kas notiks Jaundē, Kamerūnā, 2026. gada 26.–29. martā.

PTO tiek turpinātas diskusijas arī par zivsaimniecības subsīdijām, lai atbilstoši ANO Ilgtspējīgas attīstības 14.6. mērķim panāktu tādu subsīdiju ierobežošanu, kas veicina pārmērīgu zvejas kapacitāti, zivju resursu pārzveju, kā arī nelegālu, neregistrētu un neregulētu zveju. MC12 pieņemtā zivsaimniecības nolīguma ratifikācija aizņem vairāk laika, nekā sākotnēji tika gaidīts, un līdz šim to ir ratificējušas 102 PTO dalībvalstis (lai nolīgums stātos spēkā, tas ir jāapstiprina divām trešdaļām PTO dalībvalstu). Pēc MC13 turpinās darbs pie tā saucamajiem otrās fāzes jautājumiem – par subsīdijām, kas sekmē pārmērīgu zvejas flotes kapacitāti un pārzveju, bet par to līdz 2024. gada beigām arī nebija izdevies panākt vienošanos un darbs jāturpina, lai panāktu vienošanos līdz MC14.

Gandrīz pēc astoņu gadu pārtraukuma MC13 ministri oficiāli apstiprināja jaunu dalībvalstu – Austrumtimoras un Komoru salu – pievienošanos PTO.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti tam, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīcijas ir atkarīgas no tirdzniecības partnera attīstības pakāpes un tā vajadzībām un iespējām. Piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis līdz ar citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

2024. gadā ES turpināja vairākas līdzšinējās sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem, kā arī vienpusēji sniedza ar tirdzniecības politiku saistītu atbalstu **Ukrainai un Moldovai**.

EK 2024. gada 31. janvārī ierosināja vēl uz gadu pagarināt 2022. gada 4. jūnijā ieviesto un 2023. gada 5. jūnijā⁷ pagarināto ievedmuitas nodokļu, kvotu un tirdzniecības aizsardzības pasākumu apturēšanu Ukrainas eksportam uz ES – tie ir tā saucamie autonomie tirdzniecības pasākumi, tādējādi ļaujot līdz 2025. gada 6. jūnijam liberalizēt tirdzniecību ar Ukrainu. Ar šiem autonomajiem tirdzniecības pasākumiem ES turpināja atbalstīt Ukrainas ekonomiku, lai atvieglotu sarežģīto situāciju, ar ko Ukrainas ražotāji un eksportētāji saskaras Krievijas izraisītā kara apstākļos. Tādējādi 2024. gada 6. jūnijā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1392⁸ par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem Ukrainas izcelsmes produktiem. Vienlaikus tika ieviests jauns aizsardzības mehānisms, lai mazinātu ES lauksaimnieku bažas, tostarp automātiska jutīgu preču (cukura, mājputnu gaļas, olu, auzu, kukurūzas, putrainu un medus) aizsardzība, ja imports pārsniedz noteiktu līmeni.

Ievērojot Ukrainai 2022. gada 23. jūnijā piešķirto ES kandidātvalsts statusu, EK 2023. gada 8. novembrī nāca klajā ar detalizētu pārskatu⁹, kas bija daļa no 2023. gada paplašināšanās pakotnes ziņojumiem, kuros Ukraina iekļauta pirmoreiz. Pamatojoties uz šo izvērtējumu, Eiropadome 2023. gada 14. decembrī pieņēma lēmumu sākt pievienošanās sarunas ar Ukrainu. Savukārt 2024. gada 25. jūnijā ES un Ukraina oficiāli atklāja pievienošanās sarunas, organizējot pirmo starpvaldību konferenci ministru līmenī. Šis solis apliecināja Ukrainas apņēmību īstenot nepieciešamās reformas un ES gatavību turpināt atbalstu Ukrainai tās ceļā uz dalību ES. 2024. gadā galvenais uzvars ir bijis uz tehnisko sagatavošanos un sarunu struktūras izveidi.

Tāpat kā Ukrainai, arī Moldovai ES ir piešķirusi tirdzniecības atbalstu, jo šis valsts eksports ir atkarīgs no tranzīta cauri Ukrainai un kara apstākļos Ukrainas infrastruktūras izmantošana rada risku Moldovas tirdzniecības plūsmai. 2024. gada 29. maijā stājās spēkā Regula (ES) 2024/1501 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem¹⁰. Ar to vēl uz vienu gadu (t. i., līdz 2025. gada 24. jūlijam) tika pagarināti Moldovai 2023. gada 14. jūlijā uz gadu piešķirtie ES tirdzniecības atvieglojumi, kas paredz vienu gadu īstenot tirdzniecības liberalizācijas pasākumus, piešķirot papildu beznodokļu tarifa likmes kvotas atsevišķiem Moldovas lauksaimniecības produktiem – tomātiem, ķiplokiem, galda vīnogām, āboliem, ķiršiem, plūmēm un vīnogu sulai.

ES un **Jaunzēlandes** brīvās tirdzniecības nolīgums stājās spēkā 2024. gada 1. maijā. Šis nolīgums paredz pilnīgu muitas tarifu atcelšanu lielākajai daļai preču, tostarp ES eksportam uz Jaunzēlandi un Jaunzēlandes eksportam uz ES. Nolīgums nodrošina brīvu piekļuvi ES tirgum 97 % Jaunzēlandes pašreizējā eksporta preču, un nolīguma spēkā stāšanās dienā atvieglojumi tika piemēroti vairāk nekā 94 % preču. No 2024. gada 1. maija 91 % ES izcelsmes eksporta produktu var tikt ievesti Jaunzēlandē, tiem nepiemērojot muitas nodokli vai izmantojot beznodokļu kvotas. Septiņu gadu laikā tiks liberalizēta piekļuve 97 % uz Jaunzēlandi eksportējamu ES preču.

2018. gada 18. jūnijā ES uzsāka sarunas par visaptverošu tirdzniecības nolīgumu ar Austrāliju. Sarunas bija ļoti aktīvas: līdz 2023. gada aprīlim norisinājās 15 sarunu kārtu, un tās bija iecerēts pabeigt līdz 2023. gada vasarai, tomēr nolīgumu nebija iespējams noslēgt un sarunu process iestrēga, galvenokārt saistībā ar sensitīvu lauksaimniecības produktu piekļuvi tirgum. 2024. gadā ES un Austrālijas divpusējās tirdzniecības attiecībās

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 31. maija Regula (ES) 2023/1077 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem, ar kuriem papildina tirdzniecības koncesijas, kas Ukrainas ražojumiem piemērojamas saskaņā ar Asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Ukrainu, no otras puses.

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1392 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem, kuri papildina tirdzniecības koncesijas, kas Ukrainas ražojumiem piemērojamas saskaņā ar Asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Ukrainu, no otras puses.

⁹ Komisijas 2023. gada 8. novembra paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES paplašināšanās politiku.

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1501 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem, ar kuriem papildina tirdzniecības koncesijas, kas Moldovas Republikas ražojumiem piemērojamas saskaņā ar Asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Moldovas Republiku, no otras puses.

būtisks progress netika panākts, lai gan noritēja ilgstošas sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu. Austrālija sarunas iecerējusi pabeigt pēc nākamajām vēlēšanām, kas notiks 2025. gadā.

Sarunas par brīvo tirdzniecības nolīgumu ar **Indonēziju** tika uzsāktas 2016. gadā, un līdz 2024. gada jūlijam ir norisinājies 19 sarunu kārtu. Nolīguma mērķis ir atvieglot tirdzniecību un investīcijas, kā arī atrisināt jautājumus par importa tarifiem, tirdzniecības šķēršļiem, tirdzniecību ar pakalpojumiem, publisko iepirkumu, konkurences noteikumiem, intelektuālā īpašuma tiesībām un ilgtspējīgu attīstību.

2022. gada 17. jūnijā ES atsāka sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu ar **Indiju**, kā arī atsevišķas sarunas par ieguldījumu aizsardzības nolīgumu un nolīgumu par ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm. Līdz 2024. gada oktobrim notika deviņas sarunu kārtas, tomēr sarunas ar Indiju ir sarežģītas un kopumā to progress ir lēns, jo katrai pusei joprojām ir atšķirīgas ambīcijas. Tirdzniecības sarunu mērķis ir likvidēt tirdzniecības šķēršļus un palīdzēt ES uzņēmumiem, īpaši mazajiem, veicināt eksportu uz Indiju, atvērt pakalpojumu un publiskā iepirkuma tirgu, nodrošināt ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību, īstenot saistības tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības jomā un pārliecināties, vai saskaņotie noteikumi ir izpildāmi.

Mercosur jeb Dienvidu kopējais tirgus: principālā vienošanās par sarunu pabeigšanu pēc vairāk nekā 20 gadu ilgām pušu sarunām tika panākta 2019. gada 28. jūnijā, pēc tam uzsākot līguma gatavošanu ratifikācijai, taču 2023. gada martā ES puse aktualizēja lietusmežu izciršanas problēmu un uzsāka atmežošanas mazināšanas iniciatīvu, vēloties ES un *Mercosur* bloka nolīgumā arī iekļaut tā saucamo papildu instrumentu, kas attiecas uz ilgtspējīgu attīstību. Pušu vienošanās par sarunu noslēgšanu un līguma tekstiem, tostarp ilgtspējas instrumentu, tika panākta 2024. gada 6. decembrī *Mercosur* samitā, kas norisinājās Urugvajas galvaspilsētā Montevideo. Patlaban līguma teksts tiek tulkots visās ES valodās un Eiropas Komisija gatavo priekšlikumu Eiropas Parlamentam un Padomei par līguma noslēgšanu un parakstīšanu.

Čile: 2023. gada 13. decembrī tika parakstīta vienošanās par Pagaidu tirdzniecības nolīgumu, kas ir daļa no esošā ES–Čiles Asociācijas nolīguma modernizācijas pasākumiem. Pagaidu tirdzniecības nolīgums palielinās abpusējās tirdzniecības liberalizācijas pakāpi, ņemot vērā gan kopš Asociācijas nolīguma noslēgšanas (2003. gadā) notikušās pārmaiņas un tendences starptautiskajā tirdzniecībā, gan citos ES divpusējos tirdzniecības nolīgumos ietvertās ambīcijas. Pagaidu tirdzniecības nolīgums tika ratificēts 2024. gada 29. februārī, un tas stājas spēkā no 2025. gada 1. janvāra.

Lai gan **ASV** ir ES lielākais tirdzniecības partneris, starp ES un ASV nav īpaša brīvās tirdzniecības nolīguma. Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības sarunas tika uzsāktas 2013. gadā, bet beidzās bez rezultāta 2016. gada beigās. Kopš 2021. gada jūnijā tika izveidota ES–ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padome, kuras mērķis ir koordinēt tirdzniecības, ekonomikas un tehnoloģiju jautājumus un padziļināt transatlantiskās attiecības, 2024. gadā ir noticis aktīvs darbs pie virknes jautājumu, tomēr 2024. gada augustā Donalds Tramps, būdams ASV prezidenta amata kandidāts, nāca klajā ar priekšlikumu ieviest universālu 10 % importa tarifu visām precēm, tostarp no ES. Šie tarifi tika pamatoti ar nepieciešamību aizsargāt ASV rūpniecību un mazināt tirdzniecības deficītu un būtiski ietekmēja tirdzniecības dienaskārtību 2025. gadā gan ASV, gan ES. Donaldam Trampam atgriežoties ASV prezidenta amatā uz otro pilnvaru termiņu, ir notikusi ASV tirdzniecības politikas kursa strauja nomaiņa, lai novērstu ASV nelīdzsvarotību starptautiskajā tirdzniecībā, un par vienu no galvenajiem instrumentiem tika paredzēta ieviešanas tarifu noteikšana.

Pēc **Krievijas** pilna mēroga iebrukuma sākšanas Ukrainā pret to tika ieviesta virkne sankciju, un 2024. gada laikā ES turpināja šo politiku, pieņemot vairākas jaunas sankciju pakotnes: 24. jūnijā tika pieņemta 14. sankciju pakotne, un 16. decembrī ES apstiprināja 15. sankciju pakotni. 2024. gadā pieņemtajās sankcijās galvenā uzmanība pievērsta Krievijas militārās un ekonomiskās kapacitātes vājināšanai, pastiprinot eksporta ierobežojumus, sankciju apiešanas novēršanu un sankciju piemērošanu jauniem uzņēmumiem, personām un kuģiem.

Reaģējot uz Krievijas agresiju pret Ukrainu un meklējot iespējas noteikt ierobežojumus, kas būtu vērsti uz tirdzniecības vājināšanu ar Krieviju un Baltkrieviju, 2024. gada 8. martā Latvijā spēkā stājās nacionāla mēroga aizliegums importēt noteiktas Krievijas un Baltkrievijas preces¹¹. Nacionālā importa aizlieguma darbības laiks sākotnēji tika paredzēts līdz 2025. gada 1. jūlijam. Aizliegto produktu saraksts noteikts Ministru kabineta 2024. gada 5. marta noteikumos Nr. 158 "Noteikumi par ieviešanu (importēšanu) Latvijā aizliegtiem lauksaimniecības un lopbarības produktiem"¹². Savukārt ES paaugstināja ES muitas nodokļus vairāku preču

11 Grozījumi Lauksaimniecības un lauku attīstības likumā, Saeimā pieņemti 2024. gada 22. februārī. Publikācija oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis": <https://www.vestnesis.lv/op/2024/39A.1>

12 Publikācija oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis": <https://www.vestnesis.lv/op/2024/48A.1>

importam no abām agresorvalstīm 2024. gada 1. jūlijā¹³. Saskaņā ar regulu 2024/1652 ir palielināti muitas nodokļi graudaugiem (KN 10. nodaļas produktiem), eļļas augu sēklām (KN 12. nodaļas produktiem), augu valsts produktiem, kas citur nav minēti un iekļauti (KN 14. nodaļas produktiem), augu eļļām (KN 15. nodaļas produktiem), lopbarības izejvielām un gatavai lopbarībai (KN 23. nodaļas produktiem), zirņiem (KN 0713 10 un 0713 20 00) un pākšu dārzena miltiem (KN 1106 10 00), kuru izcelsme ir Krievijā vai Baltkrievijā vai kurus eksportē no minētajām valstīm. Regulā 2024/1652 minēto produktu imports no Krievijas un Baltkrievijas vai no citām trešajām valstīm, ja tie ir Krievijas vai Baltkrievijas izcelsmes produkti, kopumā netiek aizliegta, bet, importējot regulā minētos produktus ES, tostarp Latvija, ir jāmaksā ievērojami lielāki muitas nodokļi. Muitas nodokļi šiem produktiem tiek paaugstināti līdz pietiekamam līmenim, lai apturētu vai ievērojami mazinātu importu no Krievijas un Baltkrievijas.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

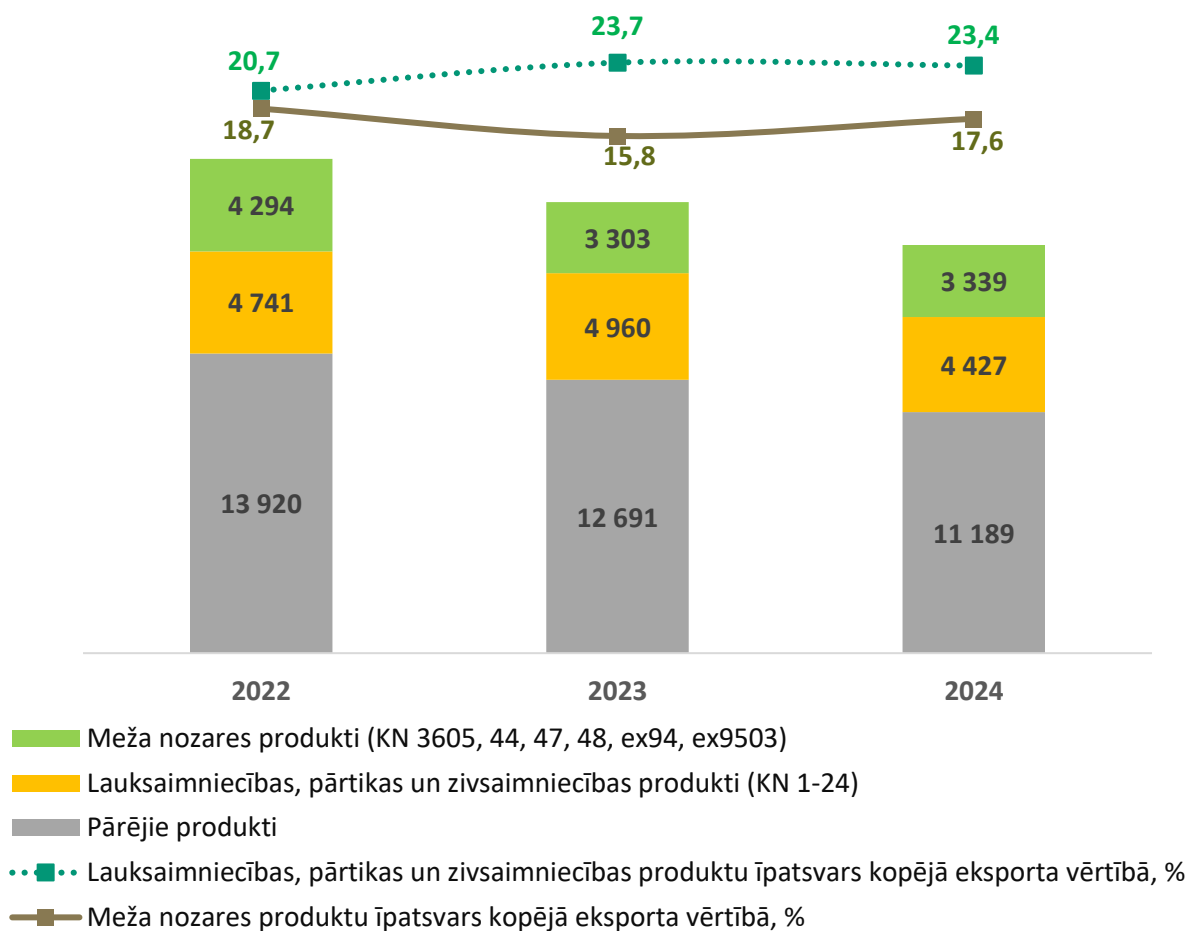
Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot vispārējo preferenču sistēmu (turpmāk šajā nodaļā – VPS), kas ES paredz tirdzniecības atvieglojumus 65 jaunattīstības valstīm un teritorijai, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz šīm valstīm. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu, un tās darbības laiks ir pagarināts līdz 2027. gada beigām, kamēr Eiropas Parlaments un ES Padome nav apstiprinājuši pārskatīto VPS regulu.

VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai mazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā. Vispārējo preferenču sistēma ES paredz trīs priekšrocību režīmus: vispārējo VPS režīmu (izmanto 11 valstis), īpašo veicināšanas režīmu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk – VPS+), kuru ir tiesīgas izmantot astoņas valstis, un īpašo režīmu vismazāk attīstītajām valstīm (“Everything But Arms” jeb EBA) – šo režīmu izmanto 46 valstis. Eiropas Komisija 2021. gada septembrī pieņēma tiesību akta priekšlikumu, lai atjaunotu VPS laikposmam no 2024. līdz 2034. gadam. Komisija ierosināja vairākus pašreizējās regulas pielāgojumus, tostarp palielināt eksporta iespējas un stimulēt ilgtspējīgu ekonomikas attīstību, kā arī labāk atspoguļot šīs desmitgades problēmas un ES politikas prioritātes, jo īpaši klimata pārmaiņu un ilgtspējības jomā. Šāda pieeja ļautu vēl stingrāk saistīt VPS regulu ar tās mērķiem samazināt nabadzību. Tā kā jaunās VPS regulas pieņemšana aizņēma ilgāku laiku, nekā plānots, 2023. gada novembrī esošās VPS regulas darbības termiņš tika pagarināts līdz 2027. gada beigām. Tākmēr turpinās darbs pie jaunās VPS regulas.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtība 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu ir samazinājusies par 533,3 miljoniem eiro jeb 10,8 %, veidojot 23,4 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Savukārt meža nozares produktu eksporta vērtība 2024. gadā pieauga par 35,5 miljoniem EUR jeb 1,1 % un veidoja 17,6 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. (Sk. 7.1. att.)

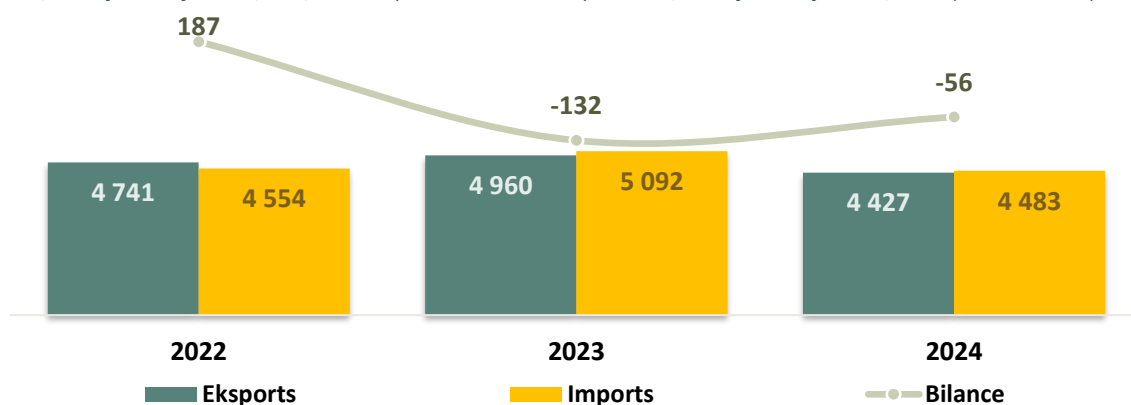
¹³ ES paaugstinātie muitas nodokļi ieviesti ar Padomes 2024. gada 30. maija Regulu (ES) 2024/1652, ar ko groza I pielikumu Regulai (EEK) Nr. 2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu.

7.1. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu un meža nozares produktu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu saruka gan lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports, gan to imports. Importa vērtība samazinājās straujāk nekā eksporta vērtība: eksporta kritums bija par 533,3 milj. EUR jeb 10,8 %, bet importa kritums – par 609,1 milj. EUR jeb 12,0 %. (Sk. 7.2. att.)

7.2. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

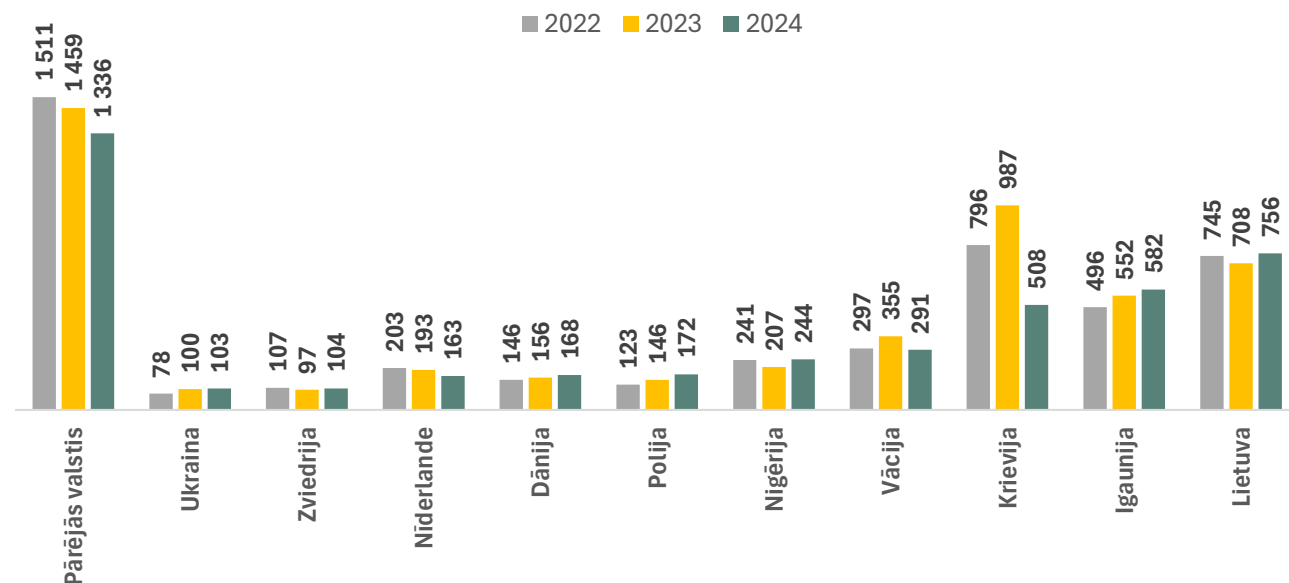

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Kopumā 2024. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti no Latvijas tika eksportēti uz 147 valstīm.

Salīdzinājumā ar 2023. gadu 2024. gadā Latvijas tirdzniecības vērtība ar ES valstīm palielinājās par 37,3 milj. eiro jeb 1 %, bet eksports uz trešajām valstīm samazinājās par 570,6 milj. eiro jeb 27 %.

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz ES valstīm 2024. gadā veidoja 64 %, bet uz trešajām valstīm – 36 %.

7.3. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ir Lietuva, Igaunija un Krievija¹⁴. Eksports uz šīm valstīm kopumā veidoja gandrīz pusi (42 %) no Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības 2024. gadā: uz Lietuvu – 17 %, uz Igauniju – 13 % un Krieviju – 11 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības. (Sk. 7.3. att.)

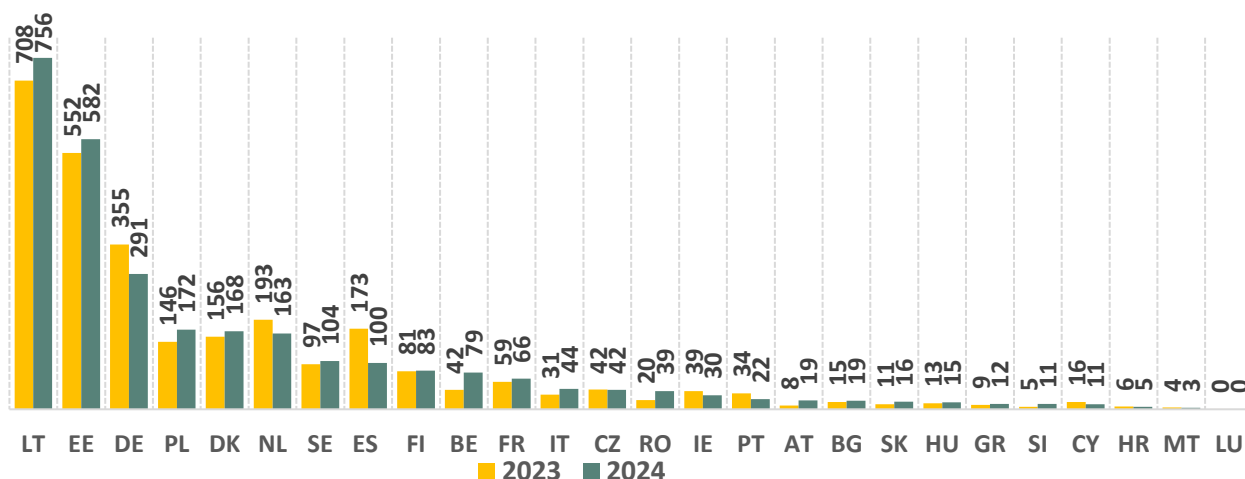
Vērtējot Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksportu uz ES valstīm, secināms, ka 57 % eksporta produkcijas 2024. gadā tika realizētas trīs ES valstīs – Lietuvā, Igaunijā un Vācijā. Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts bija Lietuva: 2024. gadā eksporta īpatsvars uz to veidoja 27 % no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm, kā arī salīdzinājumā ar 2023. gadu eksporta vērtība palielinājās par 48 milj. eiro jeb 7 %. (Sk. 7.4. att.)

Nozīmīgākās eksporta produktu grupas no Latvijas uz Lietuvu bija piens, tā produkti un olas (KN 04) ar 28 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti, labības, miltu un miltu konditorejas izstrādājumi (KN 19) ar 9 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz Lietuvu, kā arī bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni (KN 22) ar 7 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz kaimiņvalsti.

Uz pārējām divām nozīmīgākajām eksporta valstīm no ES valstīm – Igauniju un Vāciju – 2024. gadā eksports palielinājās uz Igauniju par 30 milj. eiro jeb 5 %, bet uz Vāciju samazinājās par 64 milj. eiro jeb 18 %.

Ievērojams eksporta vērtības kāpums 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu tika pieredzēts uz Austriju (par 137 %), Slovēniju (par 113 %) un Rumāniju (par 98 %), savukārt eksporta vērtība samazinājās ne tikai uz Vāciju, bet arī uz Spāniju (par 42 %), Nīderlandi (par 15 %), Portugāli (par 35 %), Kipru (par 31 %), Īriju (par 23 %), Horvātiju (par 8 %), Maltu (par 5 %), Čehiju (par 1 %) un Luksemburgu (par 1 %).

¹⁴ * Eurostat dati atspoguļo ne tikai Latvijas izcelsmes produkcijas eksportu, bet arī citu valstu produkciju, kas no Latvijas kā ES ārējās robežas ir tikusi izvesta uz Krieviju. Produkcija ar norādi par Latvijas izcelsmi 2024. gadā no Latvijas uz Krieviju tika eksportēta 1,1 milj. EUR vērtībā.

7.4. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2024. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija

- dzērieni, alkoholiskie šķidrumi un etiķis ar 18 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2024. gadā samazinājās par 430 milj. eiro;
- graudaugi ar 16 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2024. gadā nokritās par 34 milj. eiro;
- piens un tā produkti, olas un medus ar 12 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2024. gadā palielinājās par 36 milj. eiro. (Sk. 7.5. att.)

2024. gadā eksporta vērtība ievērojami pakāpās arī tabakas izstrādājumiem (par 72,6 % jeb 28,3 milj. eiro), dažādiem pārtikas produktiem – pārtikas piedevām, mērcēm (par 15,9 % jeb 26,7 milj. eiro), gaļai un ēdamiem gaļas subproduktiem (par 15,9 % jeb par 23,7 milj. eiro) un miltu izstrādājumiem un konditorejai (par 8,7 % jeb par 20,2 milj. eiro).

2024. gadā eksporta vērtība samazinājās arī veģetējošiem augiem, sīpoliem, grieztiem ziediem (par 81,2 % jeb par 89,8 milj. eiro), dārzeņiem (par 24,5 % jeb 45,8 milj. eiro), eļļas augu sēklām, augiem rūpniecībai (par 17,2 % jeb 41,2 milj. eiro) un pārtikas rūpniecības atliekām (par 7,8 % jeb 26,8 tūkst. eiro).

7.5. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

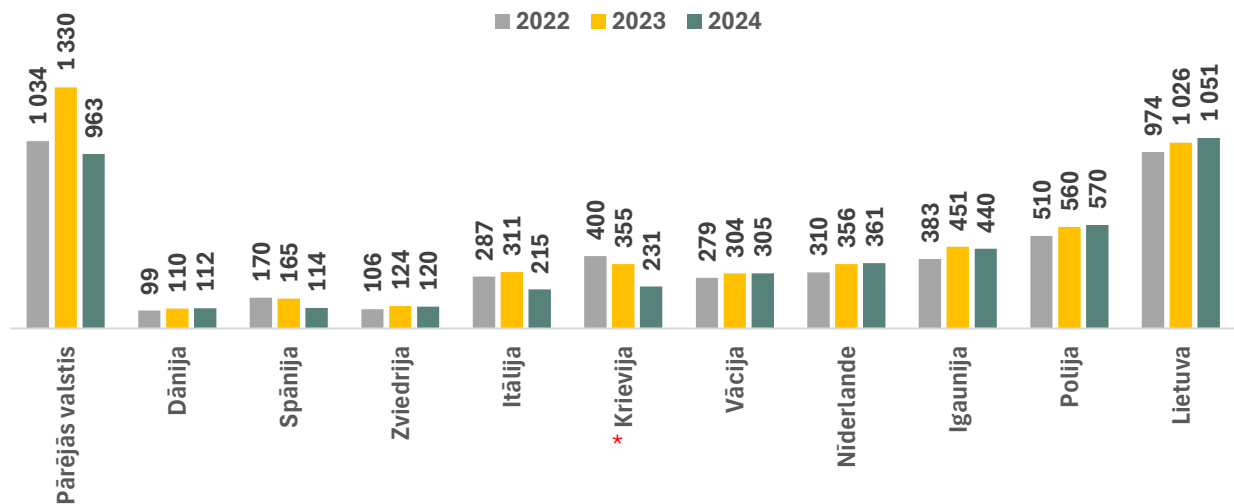

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Latvijā 2024. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti kopumā tika importēti no 129 valstīm.

Minēto produktu importa struktūrā 2024. gadā lielāko daļu veidoja imports no ES valstīm – no tām tika ievests 83 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu. 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu imports Latvijā no ES valstīm kopumā samazinājās par 414 milj. eiro jeb 10 % un no trešajām valstīm – par 195 milj. eiro jeb 21 %.

Nozīmīgākā importa tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2024. gadā Latvijā tika importēti 23 % no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu apjoma pēc to vērtības. (Sk. 7.6. att.)

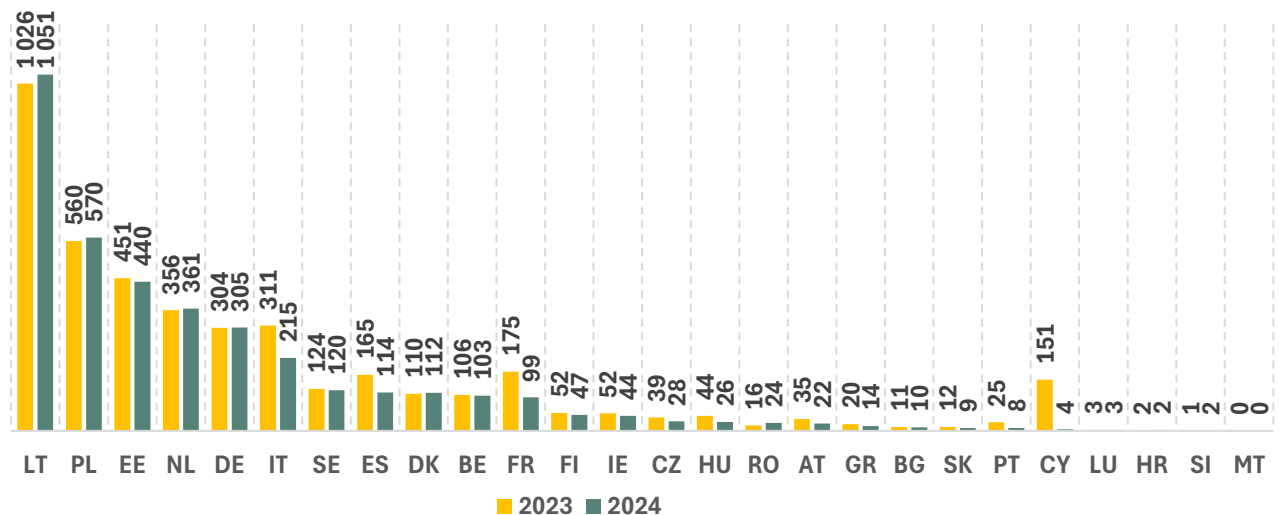

7.6. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Arī no ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva ar 28 % no kopējās importa vērtības starp ES valstīm (sk. 7.7. att.)¹⁵. Nozīmīgākās importa produktu grupas no Lietuvas bija graudaugi, t. i., kvieši (KN 10), kas veidoja 12 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts, pārtikas rūpniecības atliekas un lopbarība (KN 23) ar 10 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Lietuvas, kā arī piens un tā produkti (siers, krējums) ar 9 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no kaimiņvalsts.

Otra nozīmīgākā importa valsts ir Polija (15 % no kopējās importa vērtības) un trešā – Igaunija (12 %). 2024. gadā visstraujākais importa vērtības kāpums starp visām ES valstīm bija Lietuvai, importētās produkcijas vērtībai palielinoties par 26 milj. eiro jeb 3 %.

7.7. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis starp ES valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

¹⁵ *No 2024. gada 8. marta Latvijā ir aizliegts ievest graudaugus, lopbarības produktus, augļus un dārzeņus no Krievijas un Baltkrievijas. Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma izpratnē ieviešana Latvijā ir šo produktu laišana brīvā apgrozībā, izņemot laišana brīvā apgrozībā nolūkā piegādāt produktus saņēmējam citā dalībvalstī. Tādējādi kopējā pārskata periodā par produktu importu pēc 2024. gada 8. marta ir iekļauti dati par produktiem, kas importēti Latvijā, bet uz tiem attiecas piegāde saņēmējam citā dalībvalstī. Vienlaikus no 2024. gada 1. jūlija ir spēkā palielinātie ES muitas tarifi virknei Krievijas un Baltkrievijas izcelsmes produktu, tostarp graudaugiem, lopbarības produktiem u. c. Abu šo pasākumu ietekmē, piemēram, graudaugu imports Latvijā no Krievijas samazinājās par 100 %.

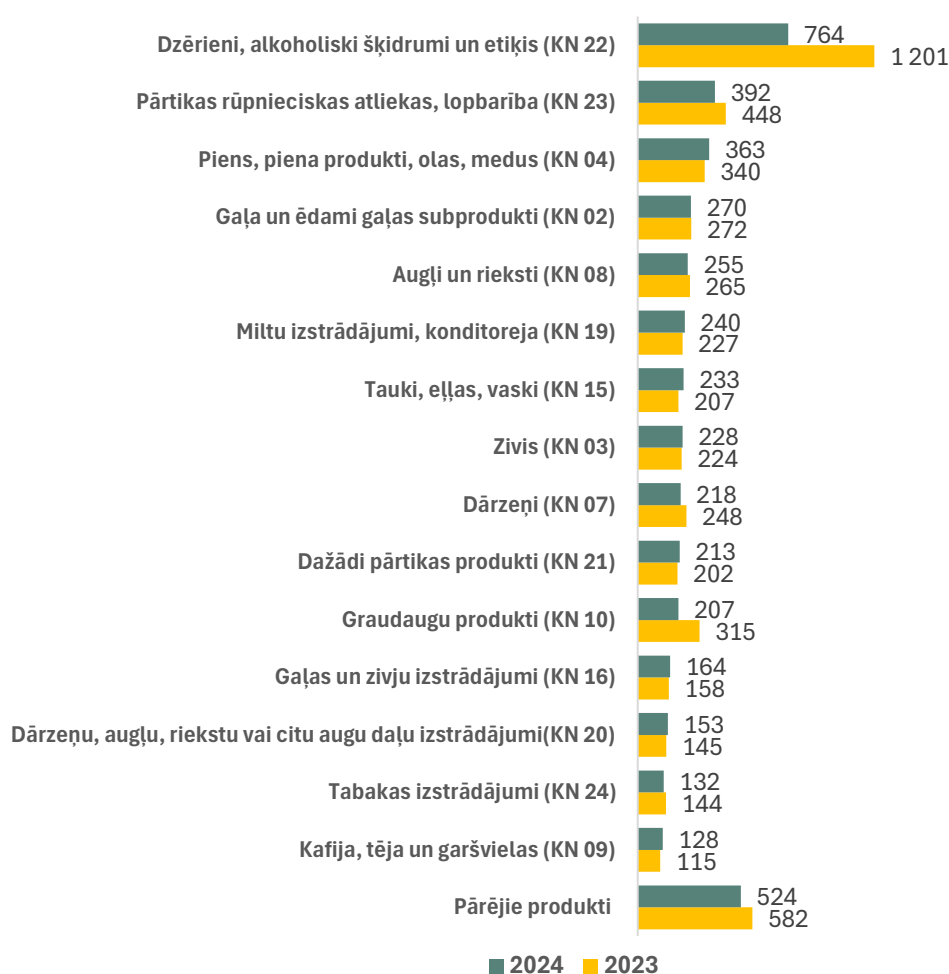
2024. gadā viskrasākais importēto preču kritums bija no Kipras (par 147 milj. eiro jeb 97 %) un Itālijas (par 95 milj. eiro jeb 31 %).

2024. gadā Latvijas nozīmīgākie importa produkti bija

- dzērieni, alkoholiski šķidrumi un etiķis ar 17 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas saruka par 36 % jeb 437 milj. eiro;
- pārtikas rūpniecības atliekas ar 9 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas nokritās par 12 % jeb 56 milj. eiro;
- piens un tā produkti, olas un medus ar 8 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas pieauga par 7 % jeb 23 milj. eiro.

2024. gadā importa vērtība ievērojami palielinājusies taukiem, eļļām, augu vaskiem (par 12,8 % jeb 26,5 milj. eiro), kafijai, tējai un garšvielām (par 11,5 % jeb 13,2 milj. eiro), dzīvnieku dzīvniekiem (par 57,1 % jeb 12,5 milj. eiro) un miltu izstrādājumiem un konditorejai (par 5,3 % jeb 12,1 milj. eiro).

Importa vērtība ievērojami samazinājās arī graudaugu produktiem (par 34,2 % jeb 108,0 milj. eiro), veģetējošiem augiem un grieztiem ziediem (par 33,8 % jeb 38,9 milj. eiro), dārzeņiem (par 12,3% jeb par 30,5 milj. eiro) un eļļas augu sēklām un augiem rūpniecībai (par 11,7 % jeb par 16,7 milj. eiro).

7.5. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

8. IZGLĪTĪBA, ZINĀTNE, KONSULTĀCIJAS

8.1. Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Studiju programmas

LBTU ir viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm Latvijā, kas īsteno pamatstudiju, maģistra un doktora studijas, kā arī pētniecību dažādām tautsaimniecības nozarēm. Universitāte piedāvā 55 studiju programmas vienā no trijiem īstenotajiem virzieniem – biozinātnēs, inženierzinātnēs un sociālajās zinātnēs. Universitātes spēks sakņojas šo trīs virzienu sadarbībā un mijiedarbībā.

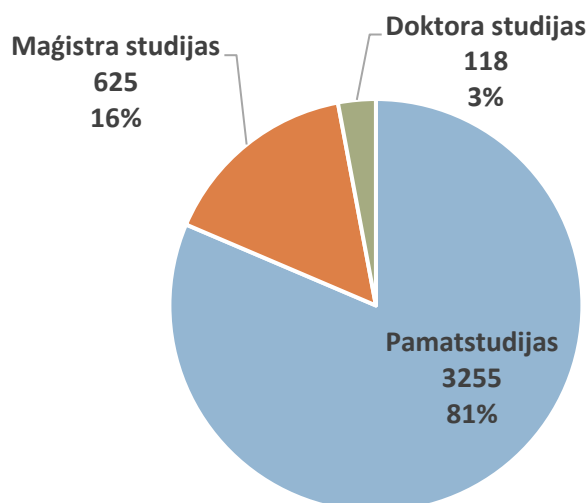
2024./2025. studiju gadā LBTU īstenoja 55 studiju programmas 14 studiju virzienos:

- 26 pamatstudiju programmas (tostarp vienu e-studiju formā);
- 18 augstākā līmeņa programmu;
- 11 doktora studiju programmu.

Studenti

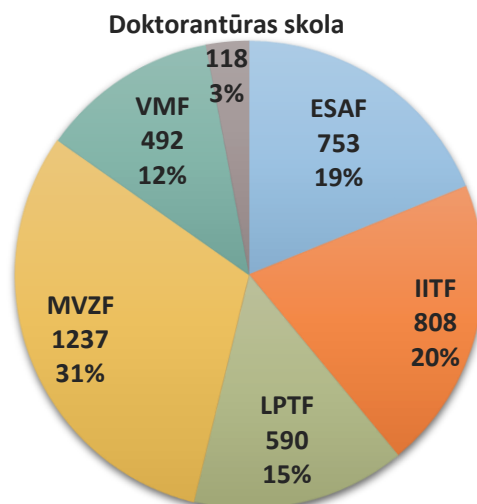
2024. gadā 1. oktobrī LBTU studēja 3998 studenti: pamatstudijās – 3255, augstākā līmeņa studijās – 625, doktora studijās – 118.

8.1. attēls. Studējošo skaits LBTU 01.10.2024.

Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

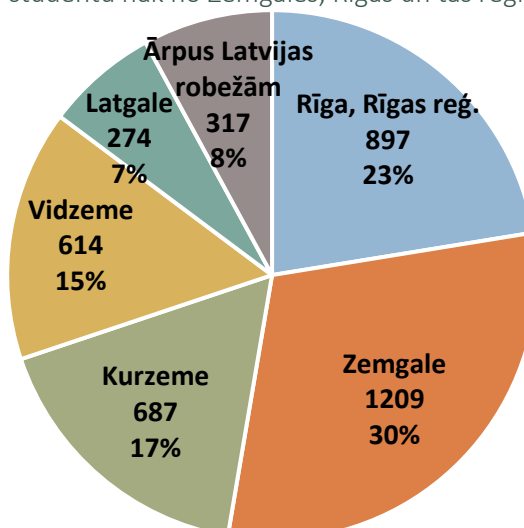
Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm ir šāds: lielākais studējošo skaits ir Meža un vides zinātņu fakultātē – 1237, tai seko Inženierzinātņu un informācijas tehnoloģiju fakultāte ar 808, Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte ar 753, Lauksaimniecības un pārtikas tehnoloģijas fakultāte ar 590, Veterinārmedicīnas fakultāte ar 492 studējošajiem. No 2023. gada 1. septembra doktora studijas ir pārņēmusi Doktorantūras skola, un 2024. gadā doktora studijās bija 118 doktorantu (sk. 8.2. att.).

8.2. attēls. Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm 01.10.2024.

Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Tradicionāli lielākā daļa LBTU studentu nāk no Zemgales, Rīgas un tās reģiona. (Sk. 8.3. att.)

8.3. attēls. Studējošo sadalījums pēc dzīvesvietas (bez doktorantiem) 01.10.2024.

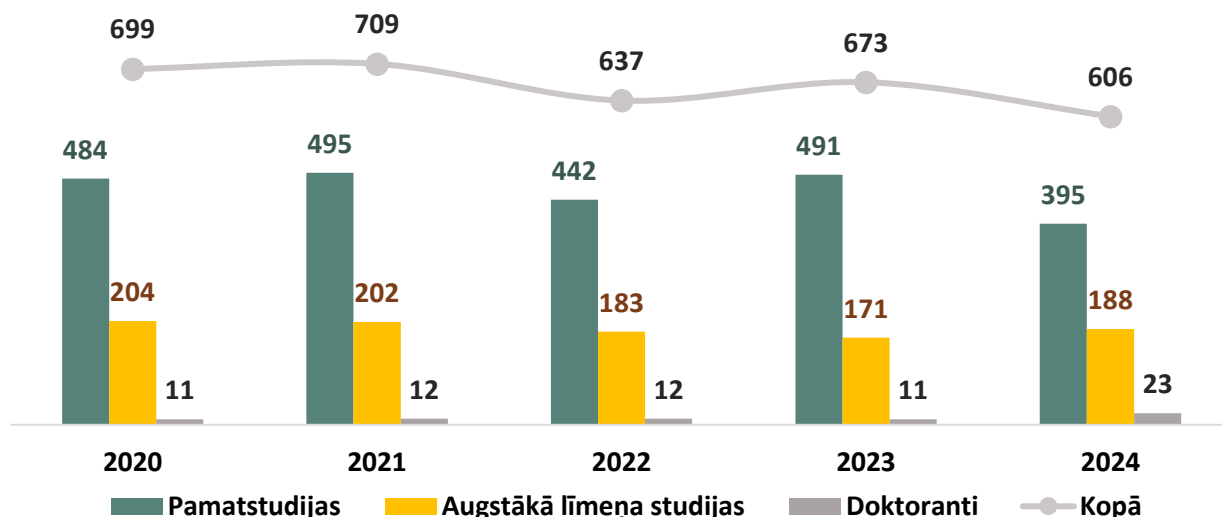
Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Absolventi

2024. gadā LBTU diplomu saņēma 606 absolventi, t. sk. 15 ārvalstu studentu: 395 pamatstudijās, 188 maģistra studijās, un 23 doktoranti aizstāvēja promocijas darbus.

Ar izcilību studijas absolvēja un “sarkano diplomu” saņēma 23 absolventi: astoņi – no Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes, pieci – no Inženierzinātņu un Informācijas tehnoloģiju fakultātes, pieci – no Meža un vides un zinātņu fakultātes un četri – no Lauksaimniecības un pārtikas tehnoloģijas fakultātes.

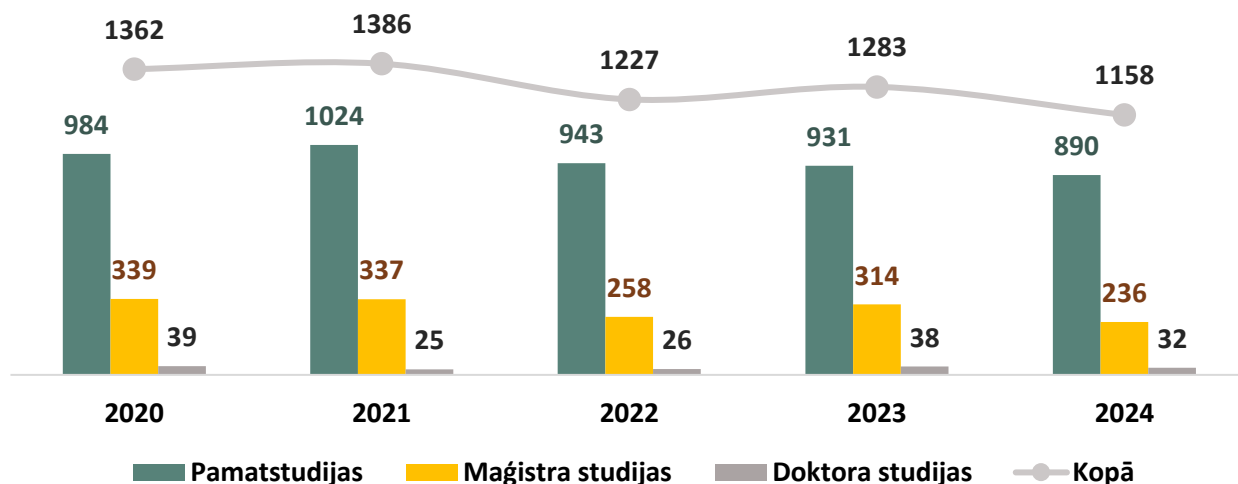
8.4. attēls. LBTU absolventu skaita dinamika

Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Uzņemšana

2024. gadā LBTU tika uzņemti 1158 jauni studenti, no tiem 890 pamatstudijās, 236 augstākā līmeņa studijās un 32 doktoranti. Salīdzinājumam 8.6. attēlā ir parādīti uzņemšanas rezultāti 2020.–2024. gadā.

8.5. attēls. LBTU uzņemto studentu skaita dinamika

Avots: Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

8.2. Zinātne, projekti un inovācijas

LBTU Zinātnes un projektu attīstības centrs (ZPAC) koordinē akadēmiskā personāla un studējošo zinātnisko darbību, nacionālo un starptautisko zinātnisko sadarbību, administrē dažādu projektu, valsts un uzņēmēj sabiedrību pasūtījumu izpildi, nodrošina informācijas izplatīšanu un finansējuma piesaistišanu.

LBTU pasaules universitāšu reitingos:

- *Times Higher Education* – Pasaules universitāšu reitingā – LBTU ierindojas grupā 1501+: dzīvības zinātņu (*Life Science*) apakšgrupā – 1001+; inženierzinību un tehnoloģiju apakšgrupā (*Engineering and technology*) – 1001+ un sociālo zinātņu apakšgrupā (*Social Sciences*) – 801+;

- *Times Higher Education* – Universitāšu ietekmes reitingā – LBTU ieņem vietu grupā no 1001 līdz 1500,

- *QS EECA* universitāšu reitingā par labākajām Eiropas jaunattīstības un Centrālāzijas valstu augstskolām LBTU ierindojas 241.–250. vietā.

2024. gadā LBTU vēlētos amatos strādāja 161 vadošais pētnieks, 63 pētnieki un 35 zinātniskie asistenti.

Web of Science vai *Scopus* datubāzēs iekļautajos izdevumos publicēti 959 oriģināli zinātniskie raksti (2021.–2023. gadā), tajā skaitā 355 publikācijas *Scopus* un *Web of Science* 1. un 2. kvartiles (Q1 un Q2) žurnālos, ar to apliecinot rakstu augsto kvalitāti.

Projekti

Kopējais LBTU zinātniskās darbības finansējums ir 8,418 milj. eiro, no kuriem 20 % veido starptautisko projektu finansējums.

Pētniecībā uzsākti vairāki nozīmīgi zinātniskie projekti:

1) pētniecības un inovāciju atbalsta programmas “Apvārsnis” projekts “Bioekonomikas pārveides veicināšana Centrālā un Austrumeiropas reģionā” (*BOOSTing the bioeconomy transformation FOR (4) the BIOEAST region – BOOST4BIOEAST*);

2) vairāki valsts pētījumu programmas projekti – “Zinātniski pamatoti risinājumi ilgtspējīgai pārtikas sistēmai Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanai” (*GreenAgroRes*), “Inovācijas meža apsaimniekošanā un koksnes apstrādes pievienotās vērtības ķēdē Latvijas izaugsmei: jauni pakalpojumi, produkti, tehnoloģijas” (*Forest4LV*), “Augstas izšķirtspējas bioloģiskās daudzveidības kvantificēšana dabas saglabāšanai un apsaimniekošanai” (*HiQBioDiv*);

3) atveseļošanas fonda projekts “LBTU institucionālās kapacitātes stiprināšana izcilībai studijās un pētniecībā”, lai ieviestu strukturālas pārmaiņas LBTU, tā veicinot izcilību un augstākās izglītības un zinātnes kvalitātes un resursu ieguldījumu efektivitāti un starptautisko konkurētspēju. Projektā ar 24 akadēmiskajiem grantiem nodrošināta sekmīga akadēmiskās karjeras platforma un stiprināta pētniecības izcilībā, piešķirot četrus pētniecības un attīstības grantus.

Zinātniskās konferences un rakstu krājumi

2024. gadā organizētas vairākas augsti novērtētas starptautiskas konferences:

- 19. starptautiskā zinātniskā konference “Students on their Way to Science”;
- 17. starptautiskā zinātniskā konference “Rural Environment, Education, Personality”;
- 17. Baltijas pārtikas zinātnes un tehnoloģijas konference “Foodbalt 2024” 11.–12.05.2023.;
- 25. starptautiskā zinātniskā konference “Economic Science for Rural Development”;
- 30. gadskārtējā starptautiskā zinātniskā konference “Research for Rural Development”;
- 22. starptautiskā zinātniskā konference “Engineering for Rural Development”.

LBTU ZPAC, gādājot par zinātniskā žurnāla “Rural Sustainability Research” izdošanu, 2024. gadā

- publicēts LBTU zinātniskā žurnāla “Rural Sustainability Research” 51. un 52. krājums;
- uzturēta e-žurnālu platforma.

Katru gadu LBTU tiek laisti klajā vairāki fakultāšu organizēti zinātnisko rakstu krājumi:

- “Proceedings of International Scientific Conference “Engineering for Rural Development”” – indeksēts *Elsevier SCOPUS*, *Web of Science* un citās datubāzēs;
- “Proceedings of the International Conference “Economic Science for Rural Development”” – indeksēts *Web of Science*, *Clarivate Analytics*, *AGRIS* un citās datubāzēs;
- “Proceedings of the International Scientific Conference “Rural Environment. Education. Personality.”” – indeksēts *Thomson Reuters*, *Web of Science*, *SCOPUS*, *EBSCO*, *CABI* un *AGRIS* datubāzēs;
- “Zinātniski praktiskās konferences “Līdzsvarota lauksaimniecība” raksti “Eiropas zaļais kurss”” – indeksēts *AGRIS* un *CAB Abstracts* datubāzēs;
- zinātniskā semināra rakstu krājums “Ražas svētki “Vecauce – 2024. Raža ekstremālos apstākļos”” – indeksēts *AGRIS* un *CAB Abstracts* datubāzēs.

Zinātnieku un komercsabiedrību sadarbība

Lai veicinātu zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju, kā arī sistemātiski apzinātu esošo un mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci universitātē, 2024. gadā darbu turpināja Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa (TEPEK).

LBTU konsorcijs ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru 2024. gadā ir kļuvusi par "EIT Food" pārstāvniecību Latvijā. Izglītojošās "EIT Food" programmās dalību no Latvijas uzsākuši vairāk nekā 30 dalībnieki.

Kopš 2024. gada LBTU ir "UniLab" dalībniece. "UniLab" ir Latvijas zinātņu universitāšu dibināts akselerators, kas piedāvā personalizētu mentoringu, pirmsakcelerācijas programmas un finansiālu atbalstu universitāšu ekosistēmu jaunuzņēmumiem ar lielu izaugsmes potenciālu. Ar Rīgas Tehniskās universitātes, Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes, LBTU, kā arī Rīgas domes un Ekonomikas ministrijas atbalstu "UniLab" veicina tehnoloģiju ietilpīgu biznesa ideju attīstību.

2024. gada novembrī sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju centru tika rīkots meikatons "Challenge Labs | Meikatons 2024". Meikatona laikā, kas ir 48 stundu garš ideju maratons, profesionālu mentoru vadībā dalībniekiem bija iespēja radīt jaunus, dzīvotspējīgus, modernajās tehnoloģijās balstītus projektus, sadarbojoties un uzņemoties izaicinājumus ar dažādu nozaru pārstāvjiem, kas risina aktuālus jautājumus lauksaimniecībā un pārtikas tehnoloģijā.

LBTU 2024. gada oktobrī otro reizi piedalījās Tallinā notiekošajā Baltijas ilgtspējas festivālā "Ietekmes diena 2024" (*Impact day 2023*), kas vērsts uz ilgtspējības principu izmantošanu bioekonomikas kontekstā.

Sadarbībā ar TEPEK 2024. gadā tika organizēta LBTU dalība un zinātnieku izstrādņu popularizēšana starptautiskajās izstādēs, semināros, kontaktbiržās un forumos, piemēram, "Riga Food 2024", izstādēs "BILTIM tehnika 2024" un "Pavasaris – 2024". Turpinās cieša sadarbība ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, Jelgavas biznesa inkubatoru, Zemgales plānošanas reģionu, Jelgavas pilsētas domi, Jelgavas novada domi un Zemgales reģiona Kompetenču attīstības centru, piedaloties uzņēmējdarbību veicinošos pasākumos.

Patenti, šķirnes un licences līgumi

2024. gadā LBTU turpināja uzturēt 11 patentu (tajā skaitā divus ārvalstu) un divus dizainparaugus. LBTU Zemkopības institūtā 2024. noslēgti 22 licences līgumi (kopumā 2024. gadā spēkā bija 125 licences līgumi), kā arī nacionālajā un ES kopējā augu šķirņu katalogā iekļauts 20 selekcionēto kultūraugu šķirņu.

8.3. Bulduru tehnikums

Bulduru tehnikums ir profesionālās vidējās izglītības iestāde, kas īsteno arodizglītības, profesionālās vidējās izglītības un profesionālās tālākizglītības programmas.

Izglītības iestādes vide

Bulduru tehnikums lepojas ar ainavisko skolas apkārtni, parku, dīķi, viedo dārzu, kas vienlaikus ir arī tehnikuma īstenoto programmu materiāltehniskā bāze. 2024. gadā Bulduru tehnikums tika apbalvots kā "Jūrmalas pilsētas sakoptākais īpašums 2024". Arī rudenī un ziemā, kas nav tiešā āra darbu sezona, dārzkopību ir iespējams praktiski apgūt segtajās platībās – modernā siltumnīcu kompleksā. Izglītojamiem no Latvijas reģioniem tiek dota iespēja dzīvot modernā un labiekārtotā dienesta viesnīcā.

Mērķi un pamatzdevumi

- Bulduru tehnikuma mērķis ir attīstīt un īstenot izglītības programmas stratēģiskās specializācijas virzienos "Dārzkopība", "Dārzu un parku kopšana" un "Būvniecība (apzaļumošana)", kas nodrošina tautsaimniecības, valsts un sabiedrības attīstības vajadzībām nākotnē nepieciešamos speciālistus, kā arī veicināt izglītības procesā iesaistīto personu izaugsmi par uzņēmīgiem, radošiem, atbildīgiem un konkurētspējīgiem sabiedrības locekļiem.

- Sadarbībā ar nozares uzņēmumiem īstenot darba vidē balstītas mācības, sagatavot Eiropas mērogā konkurētspējīgus tautsaimniecības nozaru speciālistus, kas rūpējas par to, lai Latvijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm varētu nodrošināt vietējo dārzkopības produkciju, kā arī veidot un saglabāt ainavisku vidi, izmantojot novatoriskus risinājumus.
- Nozarē kā kompetences centram īstenot metodisko darbu, nodrošināt metodisko atbalstu citām profesionālās izglītības iestādēm un pedagogu tālākizglītību stratēģiskās specializācijas virzienos.

Metodiskais darbs

Bulduru tehnikumam ir trīs stratēģiskās specializācijas jomas profesionālās izglītības kvalitātes uzlabošanai:

- “Dārzkopība” – dārzkopības tehniķis 4. PKL, dārzkopis 3. PKL;
- “Dārzu un parku kopšana” – kokkopis (arborists) 3. PKL;
- “Būvniecība” – ainavu būvtehniķis 4. PKL, ainavu strādnieks 3. PKL.

Sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru Bulduru tehnikums ir izveidojis profesionālās izglītības iestādēs izmantoto profesionālās izglītības mācību līdzekļu kartējumu **lauksaimniecības nozares** profesionālajā kvalifikācijā “Dārzkopības tehniķis ar specializācijām: dārzenkopībā, augļkopībā, puķkopībā, stādu audzēšanā” (ESF+ projekts “Profesionālo kvalifikāciju sistēmas attīstība izglītības kvalitātes nodrošināšanai”, vienošanās Nr. 4.2.2.9/1/24/I/001).

Bulturu tehnikuma pedagogi kopā ar Jēkabpils Tehnoloģiju tehnikuma pārstāvjiem ir piedalījušies profesionālās izglītības iestādēs izmantoto profesionālās izglītības mācību līdzekļu kartējuma izveidē **būvniecības nozares** profesionālajā kvalifikācijā “Ainavu būvtehniķis. Ainavu strādnieks” (ESF+ projekts “Profesionālo kvalifikāciju sistēmas attīstība izglītības kvalitātes nodrošināšanai”, vienošanās Nr. 4.2.2.9/1/24/I/001). Sadarbībā ar Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomi ierosināti grozījumi Lauksaimniecības nozares profesiju kartē, to papildinot ar jaunu “Ainavu dārznieka” 4. līmeņa kvalifikāciju, kas ļoti nepieciešama pašvaldību teritoriju apsaimniekošanas uzņēmumiem, piļu un muižu parku un dārzu uzturētājiem, botāniskajiem dārziem, pilsētvides parku, apstādījumu un zaļo zonu uzturētājiem un apsaimniekotājiem. Nākotnē plānots darbs pie profesijas standarta izstrādes un modulārās profesionālās izglītības programmas izstrādes.

Izglītojamo skaits profesionālās izglītības programmās

2024. gadā Bulduru tehnikumā par piešķirto 178 valsts budžeta vietu finansējumu profesionālās vidējās izglītības programmās kopumā mācījās 178 audzēkņi un 28 izglītojamie par SIA “Bulduru tehnikums” pašu finansējumu (sk. 8.5. tab.).

8.1. tabula

Bulduru tehnikuma audzēkņu skaits klātienē 2024. gadā

Izglītības tematiskā joma	Kods	Mācību programma	Mācību vietu skaits 2023. gadā
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	33 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	49
Arhitektūra un būvniecība	33 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	47
	35b 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	5
	33 811 02 1	Ēdināšanas pakalpojumi (pavārs)	64
Individuālie pakalpojumi	35b 215 08 1	Floristikas pakalpojumi (floristikas speciālists)	8
	33 811 03 1	Viesnīcu pakalpojumi (viesmīlības pakalpojumu speciālists)	33
			206
Kopā	33 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	49

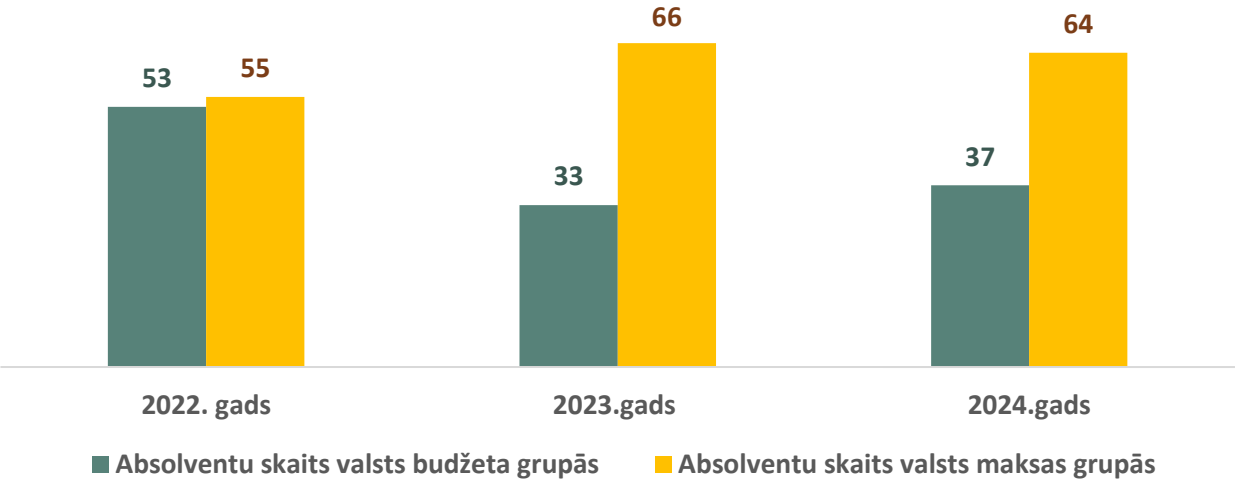
Avots: Bulduru tehnikums

Savukārt pieaugušo un profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides grupās mācījās 80 izglītojamo (sk. 8.6. tab.).

Bulduru tehnikuma audzēkņu skaits neklātienē 2024. mācību gadā

Izglītības tematiskā joma	Kods	Mācību programma	Mācību vietu skaits 2023. gadā
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	30T 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	18
Arhitektūra un būvniecība	20T622041	Dārzu un parku kopšana (arborists/kokkopis)	21
	30P215081	Floristikas pamati	41
Individuālie pakalpojumi			80
Kopā	30T 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	18

Avots: Bulduru tehnikums

8.6. attēls. Absolventu skaits profesionālās izglītības programmās

Avots: Bulduru tehnikums

Mācību sasniegumi

2024. gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu vidējais vērtējums programmās atspoguļots 8.3. un 8.4. tabulā.

8.3. tabula

2024. gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu vidējais vērtējums programmās

Valsts budžeta finansētās mācību programmas	Vidējais vērtējums ballēs profesionālās kvalifikācijas eksāmenā
Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	6,3
Būvniecība (ainavu būvtehniķis)	7,8
Ēdināšanas pakalpojumi (pavārs)	6,9
Floristikas pakalpojumi (floristikas speciālists)	7,3
Būvniecība (ainavu būvtehniķis) 1,5 gadi	6,5

Avots: Bulduru tehnikums

8.4. tabula

2024. gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu vidējais vērtējums programmās

Maksas mācību programmas	Vidējais vērtējums ballēs profesionālās kvalifikācijas eksāmenā
Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	7,2
Dārzu un parku kopšana (arborists jeb kokkopis)	6,6
Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	8,5

Avots: Bulduru tehnikums

Citi sasniegumi

2024. gadā darba vidē balstītās mācībās tika iesaistīts 214 izglītojamo.

2. Bulduru tehnikuma apvienotā komanda dārzkopībā, būvniecībā un floristikā 2024. gadā Virzburgā, Vācijā piedalījās Eiropas X jauno dārznieku konkursā, kurā 21 komandas konkurencē ieguva 6. vietu un žūrijas īpašo balvu par floristikas noformējumu.
3. Pirmo reizi Latvijā uzvarēts konkursā par tiesībām Bulduru tehnikumā organizēt XII Eiropas jauno dārznieku konkursu 2028. gadā.
4. 2024. gadā jauno bārmeņu konkursā *Monin Junior Cup* iegūta 3. vieta.
5. Katru gadu Bulduru tehnikuma izglītojamie piedalās nozares jauno profesionāļu meistarības konkursā "Skills Latvia" finālā, un 2024. gadā nominācijā "Ēdināšanas pakalpojumi" izcīnīta piektā vieta.
6. BT Izglītojamie aktīvi piedalās Latvijas Nacionālās bibliotēkas lasīšanas veicināšanas programmā "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija", iesaistoties aizraujošā visas Latvijas lasīšanas maratonā, lasot jaunākās un interesantākās jauniešu grāmatām, tās vērtējot un balsojot par tām.
7. 2024. gada februārī saņemta *Erasmus+* akreditāciju VET (profesionālās izglītības) sektorā, kas ļauj paplašināt sadarbības partneru loku arī ārpus Eiropas Savienības. Tādējādi tehnikums kļuvis labāk pazīstams starp Eiropas "zaļajām skolām". Uz tehnikumu praksē brauc studenti no Vācijas, Francijas, Spānijas un Igaunijas.
8. Ar *Erasmus* projekta finanšu atbalstu visiem programmu vadītājiem bija iespēja apmeklēt "World Skills" konkursu Lionā, Francijā un vērot jauno profesionāļu sniegumu no dažādām pasaules valstīm.
9. 2024. gadā atbilstoši ISO 17025 standartam akreditēta Agroķīmijas laboratorija.
10. Bulduru tehnikuma laboratorijās izglītojamie izstrādā zinātniski pētnieciskos darbus par dārzkopības tematiem:
 - "Aklimatizācijas procesu optimizācija, izmantojot bioreaktorus";
 - "Usnīnskābes saturs Latvijas ķērpjos".
11. Bulduru tehnikums vienīgais no Latvijas tehnikumiem organizēja Eiropas Universitāšu bioloģijas studentu konferenci "2024 – COST Action CA21157 CopyTree": "In vitro culture of woody crops: problem solving by new approaches".
12. Iegūta atzinība Būvniecības gada balvas nominācijā "Koka būve" 2024. gadā. Bulduru dārza lapene – unikāls seno būvniecības prasmju atjaunošanas piemērs.
13. Bulduru tehnikuma trīs izglītojamie piedalījās Latviešu valodas valsts 50. olimpiādes novada posmā, iegūstot vidēji 43 % no kopvērtējuma, un seši izglītojamie piedalījās Angļu valodas 53. olimpiādē Jūrmalas valstspilsētā, iegūstot vidēji 47,5 % no kopvērtējuma.

Uzņemšana

2024. gadā Bulduru tehnikumā valsts budžeta finansētās programmās tika uzņemti 79 jaunieši un 39 pieaugušie profesionālās tālākizglītības programmās un 41 pieaugušais profesionālās pilnveides izglītības programmās.

Papildiespējas

Bulduru tehnikums izglītojamiem nodrošina dienesta viesnīcu, sporta zāles, treniņu zāles un āra vingrošanas laukumu. Tehnikumā darbojas izglītojamo pašpārvalde, interešu izglītības pulciņi, bibliotēka un skolas ēdnīca.

Ik gadu sekmīgākajiem un aktīvākajiem jauniešiem ir iespēja saņemt Skolas attīstības biedrības "Par Bulduriem" ikgadējo stipendiju, kā arī ikmēneša valsts budžeta stipendiju par labām sekmēm un aktīvu līdzdalību pasākumos. Sekmīgākajam un profesijā visvairāk motivētajam absolventam ir iespēja saņemt Finanšu ministrijas organizēto Latvijas simtgades stipendiju.

Mūžizglītība

Bulduru tehnikuma Mūžizglītības centrs "Bulduri" piedāvā plašu kursu, meistarklašu un semināru klāstu dārzkopības, apzaļumošanas, kokkopības, floristikas un labbūtības jomā.

Populārākie kursi dārzkopībā: "Komposts – resurss vai atkritumi?", "Tomātu audzēšana", "Zemeņu audzēšana", "Vecs augļkoks – jauna raža", "Vīna darīšanas meistarklase".

Kursi apzaļumošanā: "Dārza dizains un plānošana", "3D dārza dizaina izveide ar *SketchUp*", "Dārza projektēšana ar AUTO CAD", "Iepazīsti graudzāles", "Augi dārzā skaistumam un pārtikai".

Kursi kokkopjiem: "Dzīvžoga veidošana", "Lielu koku pārstādīšana", "Praktiskā apmācību programma tradicionālo koka ēku (stāvbūvju) būvniecībā", "Motorzāģa vadītāja kursi".

Floristikas kursi un meistarklases: "Profesionālās pilnveides izglītības programma "Floristikas pamati", "Floristikas pilnveide", meistarklases "Bagātīgu pušķu veidošana", "Līgo dekoru veidošana" u. c.

Kursi labbūtībai: "Meža terapija", "BONSAI/NIWAKI (pundurkociņu/mazkociņu) meistarklase un veidošanas māksla", "Kā veiksmīgi komunicēt, un kā tikt galā ar stresu?".

2024. gadā Bulduru tehnikuma Mūžizglītības centrs saņēma Izglītības un zinātnes ministrijas pieaugušo neformālās izglītības ceļojošās balvas atzinību "Saules laiva" par ilgtspējīgu mācību īstenošanu 570 pieaugušajiem – apliecinājumu tam, ka "zaļās" prasmes ir pieprasītas un nozīmīgas mūsdienu dzīves kvalitātei.

Sadarbība ar nozarēm

Bulduru tehnikums aktīvi sadarbojas ar Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomi (LOSP), Latvijas Lauku konsultāciju centru un Latvijas ainavu arhitektu asociāciju, kā arī ir Būvniecības nozares ekspertu padomē pieaicināto personu sastāvā un aktīvi piedalās tās sapulcēs. Bulduru tehnikums sadarbojas vēl ar citām nevalstiskajām organizācijām, piemēram, "Europea International" Eiropas zaļo VET skolu asociāciju, Eiropas Dārzkopības skolotāju asociāciju, Augu aizsardzības dienestu, biedrību "Latvijas Dārznieks", Stādu audzētāju biedrību, Latvijas Augļkopju asociāciju, Latvijas Kokkopju-Arboristu biedrību, Latvijas Kokaugu nozares asociāciju, LU Botānisko dārzu, Salaspils Nacionālo botānisko dārzu, Latvijas Amatniecības kameru, Latvijas Floristu apvienību, Latvijas Viesnīcu un restorānu asociāciju, Latvijas Restorānu biedrību un Latvijas Valsts augļkopības institūtu.

Izglītības projekti

Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programmas projekts (*Interreg Central Baltic programme*) TAKE THE CHALLENGE CB0100153.

Partneri:

- 1) Bulduru tehnikums (vadošais partneris);
- 2) NVO "Vanaajamaja" (Igaunija).

Mērķis: tradicionālās koka būvniecības nozares aktualizēšana un amatu prasmju un zināšanu apkopošana un nodošana plašākai sabiedrībai, tostarp jauniešiem no nodarbinātības riska grupām.

Sasniegtais rezultāts:

- tradicionālā koka stāvbūves būvniecībā apmācīti 83 jaunieši Latvijā (43) un Igaunijā (40);
- sagatavots izglītojošs buklets par tradicionālās stāvbūves būvniecību angļu, latviešu un igauņu valodā "Stāvbūve. Praktisks ceļvedis iesācējiem stāvbūves būvniecībā".

Erasmus+ programmas maza mēroga partnerības projekts profesionālās izglītības sektorā

DIŽKOKI LATVIJAI – PROFESIONĀĻI PROFESIONĀĻIEM/VETREE.LV

LV 2023-2-LV01-KA210-VET-000171501

Partneri:

- 1) NVO "Europea Latvia" un Bulduru tehnikums (vadošais partneris);
- 2) Zviedrijas Arboristu federācija;
- 3) *Stiftelsen Pro Natura* (Zviedrija);
- 4) Latvijas Kokkopju-Arboristu biedrība;
- 5) Dabas aizsardzības pārvalde (asociētais partneris).

Mērķis: izglītēt nozares speciālistus un plašāku sabiedrību Latvijā par bioloģiski vērtīgu, lielu, vecu koku, arī dižkoku, novērtēšanu un apsaimniekošanu, tostarp nodrošinot zināšanu un mācību metodoloģijas pārnesi un izplatīšanas mehānisma ilgtspēju.

Sasniegtais rezultāts:

- apmācīti 34 speciālisti (pieredzējuši kokkopji, biologi, dabas un vides eksperti, mācībspēki) vecu, lielu bioloģiski vērtīgu koku, tostarp dižkoku, novērtēšanā un apsaimniekošanā un mācību treniņu vadīšanā;
- organizēti 32 vienas dienas semināri visā Latvijā;
- kopā apmācīti 620 saistīti nozares pārstāvji, t. sk. 28 % no tiem – atbildīgie pašvaldību darbinieki no visas Latvijas;
- sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi tiek gatavots elektronisks buklets par vecu, lielu bioloģiski vērtīgu koku, arī dižkoku, novērtēšanu un apsaimniekošanu;
- papildus projekta devumam izveidota ceļojoša izstāde par dižkokiem (eļļas gleznas).

Zinātniskie projekti

- *Erasmus+* maza mēroga partnerības projekts "Z-Farming 2022-1-SE02-KA210-YOU-000081685 (KA210-YOU – Small-scale partnerships in youth)".
- "3D fotogrammetrijas pielietošana un energoefektivitāti veicinošu inovāciju ieviešana optimālāku vides apstākļu nodrošināšanai vertikālajā lauksaimniecībā".
- "Veselīgu stādu materiālu ieguve un inovatīvu audzēšanas metožu izmēģinājumi tautsaimniecībā nozīmīgiem kultūraugiem". Šī projekta mērķis ir eksperimentāli izstrādāt tehnoloģijas augstvērtīga stādāmā materiāla ieguvei, kā arī testēt inovatīvas audzēšanas metodes – hidroponiku un aeroponiku, kas perspektīvā izmantojamas komercaudzēšanā tautsaimniecībā nozīmīgiem kultūraugiem, piemēram, kartupeļiem, zemenēm un sojai u. c.
- DigiDārzs – mēslošanas un augu aizsardzības stratēģiju izstrāde ar viedo tehnoloģiju pielietošanu dārzeņu polikultūru stādījumos. Projekts tiek īstenots Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai intervencē "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības darba grupu projektu īstenošanai" (LAD Nr. 24-00-COLA1601-000006). Divās saimniecībās tiek ierīkoti burkānu, kāpostu un puravu stādījumus, izmēģinot dažādus to laistīšanas, mēslošanas un augu aizsardzības paņēmienus. Tiks izgatavoti inovatīvi elektroķīmiski sensori, kas var pārraidīt faktisko izšķīdušo barības vielu daudzumu ūdenī minerālās barošanas precizēšanai reāllaikā.
- HORIZON-CL6-2022-GOVERNANCE-01-10 EU 101086523 "DISH – Delicious – Individual – Sustainable – Healthy". Īstenojot šo projektu, tiks ieviestas jaunu paradigmu datu vadītas pārtikas lietojumprogrammas, nodrošinot uz lietotāju orientētu pieredzi un gala lietotāja suverenitāti attiecībā uz personas datiem.
- Ārlietu ministrijas granta projekts "Biotehnoloģiju un digitālo prasmju pilnveide klimatkontrolētā lauksaimniecībā (*BioDigiSkills*)". Tā mērķis – atbalstīt Uzbekistānas dārzkopības modernizāciju klimatkontrolētajā lauksaimniecībā, integrējot biotehnoloģijas un digitālās prasmes, lai risinātu problēmas saistībā ar zemu ražību, augsnes piesārņojumu un vāju noturību pret klimata pārmaiņām. Tas tiks sasniegts, izglītojot jauniešus un lauksaimniekus, ieviešot jaunas tehnoloģijas, aprobējot šķirnes un organizējot hakatonu prototipu izstrādei. Tas ietvers mācību materiālu un dokumentācijas sagatavošanu, šķirņu introdukciju, hakatona norisi, uzvarētāju paziņošanu, lekcijas un meistarklases klātienē un attālināti, pieredzes apmaiņas braucienu un ES projekta rakstīšanu.

Starptautiskie projekti

2024. gadā Bulduru tehnikumā tika īstenoti vairāki *Erasmus+* projekti, kuros, lai pilnveidotu zināšanas ārvalstīs, kopumā tika iesaistīti 34 pedagogi un 36 izglītojamie, kas ir 17 % no kopējā izglītojamo skaita profesionālās vidējās izglītības programmās.

- *Erasmus+* sadarbības partnerības projekts “Increase the skills in green environment”/“Green Skills” (2023-1-LV01-KA220-VET-000159616). Projekta mērķis – apgūt jaunas zaļās prasmes ilgtspējīgas nozares attīstībai, lai paplašinātu profesionālo attīstību dārzkopībā un ainavu dārzkopībā gan pedagogiem, gan studentiem. 2024. gadā norisinājās šādi pasākumi: C-1 *Carpentras* Francijā par tematu “Zaļais ceļš Provansā”, C-2 *Guerande* Francijā par tematu “Ekoloģiskie dārzi”, TM-2 Starptautisko projektu koordinātoru sanāksme Čehijā projekta popularizēšanai, C-3 *Ciney* Beļģijā par teamtu “Organisko dārzu dizains” un C-4 Bulduros, Latvijā par tematu “Špaleras ar augļu kokiem”.
- *Erasmus+* VET akreditācijas projekts Nr. 2024-1-LV01-KA121-VET-000222834. Projekta mērķis – attīstīt starptautisko sadarbību ar Eiropas profesionālajām skolām, citu valstu skolām, nozaru organizācijām un uzņēmumiem, paplašināt iespējas skolas pedagogiem un darbiniekiem profesionāli pilnveidoties (ēnojot mācību procesu, mācīties kursus), izglītojamajiem piedalīties īstermiņa un ilgtermiņa starptautiskās praksēs. Pedagogi un skolas darbinieki piedalījās “darba ēnošanā” – profesionālā pilnveidē Slovākijā, Francijā un Šveicē. Izglītojamie piedalījās 10. Eiropas jauno dārznieku prasmju konkursā Vācijā.
- *Erasmus+* maza mēroga projekts “Sustainable Z-Farming”, 2022-1-SE02-KA210-YOU-0000881685 (projekta periods: 01.12.2021.–31.11.2023., tas pagarināts līdz 31.05.2024.) Projekta mērķis – veicināt jauniešu iesaistīšanos vides ilgtspējā un klimata pārmaiņu mazināšanā. Gotlandē un Latvijā notikušo projekta pasākumu galvenā uzmanība tika pievērsta aeroponikai – augu audzēšanai bez augsnes sistēmā, kas samazina primāro ietekmi uz vidi un klimatu.
- *GreenVET pathway – Enganging VET in a Whole Institution Approach to Sustainability* (2023-1-DE02-KA220_VET-000157144) projekta mērķis ir atbalstīt profesionālās izglītības iestādes visā Eiropā, lai tām būtu svarīga nozīme ilgtspējas kultūras izveidē un veicināšanā skolas vidē. Espo, Somijā norisinājās pasākums par ilgtspējīgas attīstības mērķiem un labās prakses piemēriem zaļajā domāšanā.
- *Erasmus+* mobilitātes projekts KA1 EGS-3 2023-1-LV01-KA122-VET-000137987. Tā mērķis – profesionālā prakse Eiropas uzņēmumos, lai gan izglītojamie, gan pedagogi gūtu starptautisku pieredzi un uzlabotu profesionālās svešvalodu zināšanas. Pedagogi devās “darba ēnošanas” mobilitātēs uz Spāniju, Franciju, Norvēģiju, Vāciju, Slovākiju, Lietuvu, kā arī uz kursiem Itālijā. Izglītojamie īstenoja ilgtermiņa mobilitāti (trīs mēnešus) Nīderlandē un īstermiņa mobilitātes (divas nedēļas) Luksemburgā, Spānijā, Beļģijā un Francijā.
- *Erasmus+* KA226 partnerības projekts “Sustainable Gardening for a Shared Future” (SG4SF/2020-1-BE03-KA220-VET-000033175). Projekta mērķis – izzināt un rast risinājumus dažādās dārzkopības nozarēs klimata pārmaiņu ietekmē. 2024. gadā Bulduru tehnikumā tika organizēta skolotāju – projektu koordinātoru – tikšanās projekta rezultātu apkopošanai.

2024. gadā Bulduru tehnikumā tika uzņemti 10 vācu studenti grupas mobilitātē un divi pavadošie pedagogi, kas piedalījās *Erasmus+* projektos. “Darba ēnošanā” Bulduru tehnikumā piedalījās viens pedagogs no Hījumā lgaunijā.

Partneri – 24 organizācijas no 15 valstīm (Francijas, Spānijas, Vācijas, Luksemburgas, Nīderlandes, Čehijas, Austrija, Beļģijas, Somijas, Norvēģijas, Itālijas, Zviedrijas, Šveices, Slovākijas un Lietuvas).

8.4. Malnavas koledža

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes aģentūra “Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Malnavas koledža” ir vadošā profesionālās izglītības iestāde Austrumlatvijā lauksaimniecības un autotransporta jomā. Koledža lepojas ar vairāk nekā 100 gadu bagātu pieredzi un tradīcijām izglītības jomā, profesionālu pedagogu kolektīvu un mūsdienīgām tehnoloģijām, kas atbilst darba tirgus prasībām.

Kvalitāte pēctecīgā izglītībā

LBTU Malnavas koledža īsteno īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas, profesionālās vidējās izglītības, arodizglītības, tālākizglītības, neformālās izglītības programmas, kā arī

ārpusformālās izglītības kvalifikācijas novērtēšanu. Koledža piedāvā apgūt īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas valsts finansētās studiju vietās, kā arī maksas studijās. 2024. gadā kopējais studentu skaits bija 175, no tiem 75 – valsts budžeta finansētās studiju vietās. Savukārt vidējās profesionālās izglītības programmu apguva 163 audzēkņi. Mūžizglītības un tālākizglītības centrā profesionāli pilnveidojās vairāk nekā 200 interesentu. Vairāk pieprasītas ir izglītības programmas lauksaimniecības nozarē.

8.5. tabula

LBTU Malnavas koledžas studiju programmas 2024. gadā

Studiju programmas nosaukums	Iegūstamā kvalifikācija	Studiju ilgums
Uzņēmējdarbība lauksaimniecībā	Uzņēmējdarbības speciālists lauksaimniecībā	2 gadi klātienē vai 2,5 gadi neklātienē
Augkopība	Augkopības speciālists	2 gadi klātienē vai 2,5 gadi neklātienē
Autotransports	Autoservisa speciālists	2,5 gadi klātienē vai 3 gadi neklātienē

Avots: Malnavas koledža

8.6. tabula

LBTU Malnavas koledžas vidējās profesionālās izglītības mācību programmas 2024. gadā

Mācību programmas nosaukums	Iegūstamā kvalifikācija	Mācību programmas apguves ilgums
Augkopība	Augkopības tehniķis	4 gadi
Lopkopība	Lopkopības tehniķis	1,5 gadi
Banku zinības un finanses	Finanšu darbinieks	4 gadi
Komerczinības	Komercdarbinieks	4 gadi
Lopkopība	Lopkopis	1 gads
Autotransports	Automehāniķis	4 gadi
Lauksaimniecība	Lauksaimniecības mehanizācijas tehniķis	4 gadi

Avots: Malnavas koledža

8.7. tabula

LBTU Malnavas koledžas mūžizglītības un tālākizglītības centra izglītības programmas 2024. gadā

Programmas nosaukums	Programmas apguves ilgums
Pamatapmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	27 stundas
Zināšanu atjaunošanas apmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	6 stundas
Augu aizsardzība (studiju kurss VIAA projekta 9. kārtā "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide")	160 stundu
Angļu valoda bez priekšzināšanām (sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ESF projekts "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai")	150 stundu
TR2 kategorijas traktortehnikas "Visi traktori, lauksaimniecības pašgājējmašīnas, komunālās mašīnas, universālās pašgājējmašīnas, buldozeri, ekskavatori, iekrāvēji un speciālās pašgājējmašīnas" (sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ESF projekts "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai")	81 stunda/ 96 stundas
Lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības ražojošās saimniecībās (piena lopī)	4 stundas

Avots: Malnavas koledža

2024. gada decembrī studiju virziena "Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība un pārtikas higiēna" īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas "Uzņēmējdarbība lauksaimniecībā" un "Augkopība" tika akreditētas uz sešiem gadiem. 2025. gada 16. aprīlī notika Studiju kvalitātes komisijas sēde, kurā tika pieņemts lēmums LBTU Malnavas koledžas studiju virzienu "Mehānika un metālapstrāde, siltumenerģētika, siltumtehnika un mašīnzinības" akreditēt uz sešiem gadiem.

2024. gada ir saņemti atzinumi no institūcijām un pieņemts LBTU lēmums atbalstīt jauna studiju virziena "Ražošana un pārstrāde" studiju programmas "Kokrūpniecība" licencēšanu. Turpinās darbs arī pie studiju virziena "Viesnīcu un restorānu serviss, tūrisma un atpūtas organizācija" studiju programmas "Viedais tūrisms un uzņēmējdarbība lauku teritorijās" dokumentācijas sagatavošanas licencēšanai, un to plānots uzsākt 2026. gadā.

Sadarbībā ar LBTU Mūžizglītības centru LAP 2014.–2020. gada apakšpasākumā “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi” (LAD līguma Nr. 10.2.1.-2.36/23/P21) tika organizēti vairāki mācību pasākumi, kuru mērķis bija veicināt lauksaimniecības nozares profesionālo izaugsmi un zināšanu pilnveidi. Mācību saturs aptvēra dažādus svarīgus tematus, tostarp par lauksaimniecības produktu ražošanas procesu un tehnoloģiju attīstību, pievienotās vērtības radīšanu produkcijai, ganāmpulka veselības pārvaldību ar uzsvāri uz gaļas liellopu turēšanas un ēdināšanas nosacījumiem, kā arī bioloģiskās augkopības un biškopības produkcijas ražošanas un realizēšanas aspektus. Tāpat tika aplūkoti augsnes ielabošanas un kaitīgo organismu ierobežošanas pasākumi bioloģiskajā lauksaimniecībā, kā arī lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības piena liellopu saimniecībās.

Šajās mācībās kopumā piedalījās aptuveni 150 dalībnieku, apliecinot lielu interesi un nepieciešamību pēc šāda veida profesionālās pilnveides iespējām. Papildus tam turpinās arī LBTU Malnavas koledžas Mūžizglītības un tālākizglītības centra izglītības programmu īstenošana, kas dod iespējas iegūt jaunas zināšanas un prasmes dažādās lauksaimniecības un ar to saistītās jomās (sk. 8.7. tabulu).

8.7. tabula

LBTU Malnavas koledžas mūžizglītības un tālākizglītības centra izglītības programmas 2024. gadā

Programmas nosaukums	Programmas apguves ilgums
Pamatmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	27 stundas
Zināšanu atjaunošanas apmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	6 stundas
Augu aizsardzība (studiju kurss VIAA projekta 9. kārtā “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide”)	160 stundu
Angļu valoda bez priekšzināšanām (sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ESF projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”)	150 stundu
TR2 kategorijas traktortehnikas “Visi traktori, lauksaimniecības pašgājējmašīnas, komunālās mašīnas, universālās pašgājējmašīnas, buldozeri, ekskavatori, iekrāvēji un speciālās pašgājējmašīnas” (sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ESF projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”)	81 stunda/96 stundas
Lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības ražojošās saimniecībās (piena lopī)	4 stundas

Avots: Malnavas koledža

Uz inovācijām balstīta pētniecība

2024. gada LBTU Malnavas koledžā tika nodrošināta augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšana (SĪN) vairākām kultūraugu grupām, ietverot gan ziemāju, gan vasarāju šķirnes. Kopumā tika testētas 46 šķirnes no šādām kultūraugu grupām:

- ziemas kviešiem – 23 šķirnes;
- vasaras kviešiem – piecas šķirnes;
- cietajiem kviešiem (*durum*) – četras šķirnes;
- vasaras miežiem – septiņas šķirnes;
- auzām – trīs šķirnes;
- zirņiem – četras šķirnes.

Ziemas kviešu grupā vairāku šķirņu raža pārsniedza standarta šķirņu līmeni. Visražīgākā šķirne bija ‘Etana’ ar ražu 9,45 t/ha (116 % no standarta). No tās nedaudz atpaliek ‘F-13-94’ (9,37 t/ha; 115 %) un ‘Kask’ (9,15 t/ha; 113 %). Šīm šķirnēm bija ne tikai augsts ražas līmenis, bet arī laba veldres izturība, proteīna saturs un citi kvalitātes rādītāji. Līdzīgi labi rezultāti tika iegūti ar šķirnēm ‘Polarkap’, ‘Brigens’ un ‘KWS Ahoi’ (108 % no standarta). Lai nodrošinātu objektīvu salīdzinājumu un novērtējumu pārējām šķirnēm, izmēģinājumos par standartšķirnēm tika izmantotas ‘Fredis’, ‘Edvīns’ un ‘Skagen’, uz kuru bāzes tika aprēķināti relatīvie rādītāji, piemēram, procentuālā raža no standarta. Tā, piemēram, šķirnes ‘Fredis’ ražu bija 7,85 t/ha, turklāt tai ir laba veldres izturība (10 ballu) un augsts lipekļa saturs – 33,9 %, proteīna saturs bija 15,7 %, bet sedimentācijas rādītājs (“Zeleny” indekss) – 48 cm³, un krišanas skaitlis sasniedza 258 sekundes. ‘Edvīns’ izcēlās ar nedaudz lielāku ražu – 8,94 t/ha, augstu lipekļa saturu (30,2 %), un lielisku krišanas skaitli – 347 sek. Proteīna saturs šai šķirnei bija 14,2 %, TKW (1000 graudu masa) – 53 g. Kopējais novērtējums – 70 ballu – bija viens no augstākajiem visā izmēģinājumā. Savukārt no ‘Skagen’ tika iegūta raža 7,60 t/ha (100 %), bet šai šķirnei bija

zemāks lipekļa saturs (26,3 %) un mazāks krišanas skaitlis – 385 sek., kas bija viens no augstākajiem starp visām šķirnēm. Tās TKW bija 46 g, proteīna saturs – 13,0 %.

Vasaras kviešu šķirņu vidējā raža bija salīdzinoši maza – 2,69 t/ha, un to galvenokārt ietekmēja nelabvēlīgie laikapstākļi veģetācijas laikā. Labāko ražu deva līnija 'F-017-058' (3,12 t/ha; 116 % no standarta), bet arī 'KWS Barolum' sasniedza augstus rādītājus (2,90 t/ha; 108 %). Cieto kviešu grupā ražīgākā bija šķirne 'Duralis' ar 2,17 t/ha, pārējām šķirnēm sasniedzot līdzīgus vai mazākus rezultātus, bet ar labu proteīna saturu. Vasaras miežu grupā labākie rādītāji bija šķirnēm 'Runner' (2,90 t/ha; 110 %) un 'ST-13083' (2,81 t/ha; 122 %), savukārt no auzām visražīgākā bija 'SW181108' (3,99 t/ha; 102 %). Zirņu grupā lielākā raža tika iegūta no 'Ostinato' (1,80 t/ha; 178 %), bet 'KWS Kidam' izcēlās ar augstu proteīna saturu un labu kopējo proteīna rādītāju. Visām zirņu šķirnēm bija laba veldres noturība un vienmērīgs veģetācijas ilgums.

8.7. attēls. Izmēģinājumu sējas process

Avots: LBTU Malnavas koledža

Visi iesāktie praktiski pielietojamie pētījumi tiek turpināti arī 2025. gadā, apgūstot jaunas tehnoloģijas un veidojot pētniecību ar pievienoto vērtību. 2024. gada rudenī sākti plaša spektra izmēģinājumi, kas paredzēti novērtēšanai 2025. gada sezonā, iesējot

- 1) ziemas rapsi. SĪN izmēģinājumos iekļautas 47 šķirnes, katra četros atkārtojumos. Šis ir viens no apjomīgākajiem ziemas rapša šķirņu salīdzinājumiem, nodrošinot plašu datubāzi agronomiskajai un kvalitātes analīzei;
- 2) ziemas miežus:
 - a) sadarbībā ar "Syngenta" – 36 šķirnes trijos atkārtojumos (komerciālais pasūtījums);
 - b) atsevišķā SĪN programmā iekļautas 12 šķirnes, katra ar sešiem atkārtojumiem, kas nodrošina detalizētu datu iegūvi un rezultātu ticamību;
- 3) ziemas kviešus (SĪN) – 29 šķirnes ar sešiem atkārtojumiem katrai. Šie izmēģinājumi veidoti, lai analizētu gan ražību, gan kvalitatīvos rādītājus, piemēram, lipekli, krišanas skaitli, proteīna saturu un citus parametrus;
- 4) ziemas tritikāli (SĪN) – divas šķirnes sešos atkārtojumos. Šie izmēģinājumi sniegs ieskatu tritikāles perspektīvās ražības un pielāgošanās aspektos;
- 5) cietos ziemas kviešus (SĪN). Pēc "Dobeles dzirnavnieka" pasūtījuma iekļautas sešas šķirnes ar sešiem atkārtojumiem katrai. Šajos izmēģinājumos tiek konstatēta graudu kvalitāte, kas ir īpaši svarīga pārstrādes industrijai;
- 6) ziemas auzas (SĪN). Pēc "Dobeles dzirnavnieka" iniciatīvas iesēta viena šķirne ar sešiem atkārtojumiem. Mērķis – novērtēt auzu piemērotību ziemas apstākļiem un to agronomiskās īpašības.

Papildus SĪN izmēģinājumiem sadarbībā ar "Dotnuva Seeds" 18 ha platībā sēklai tika audzēta ziemas tritikāles šķirne 'SU Klaus', lai nodrošinātu ne tikai šķirnes novērtēšanu, bet arī sēklas pieejamību potenciālai plašākai audzēšanai nākamajās sezonās.

Veicinot studentu iesaistīšanos pētniecībā un līdzdalību nozares problēmu risināšanā, LBTU Malnavas koledžā ik semestri notika studentu lietišķo pētījumu semināri. Studenti arī līdzdarbojās koledžas iekšējā granta projektos, kas noris saistībā ar akadēmiskā personāla un studentu pētniecības projektu konkursu.

Jauno profesionāļu meistarība

Izglītības iestādes audzēkņi ir aktīvi piedalījušies vairākos starptautiskos un nacionālos profesionālās meistarības konkursos, kuros demonstrējuši augstu sagatavotības līmeni un sasnieguši labus rezultātus.

Konkursā “Latvijas Arāju sacensības 2024” programmas “Lauksaimniecība” 4. kursa audzēknis Rainers Šulbergs tautas klasē ieguva 3. vietu.

Konkursā “Lauksaimniecības tehnoloģiju jaunais speciālists”, kas norisinājās Lietuvā, divi audzēkņi no programmas “Lauksaimniecība” izcīnīja 3. vietu. Tāpat Lietuvā notikušajā konkursā par labākā traktorvadītāja prasmēm viens izglītojamais no tās pašas programmas ieguva 5. vietu.

Konkursā “Vadītājs – drošs ceļu satiksmes dalībnieks”, kas norisinājās Ukmergē, izglītības iestāde kopvērtējumā ieguva 3. vietu, bet individuāli viens izglītojamais arī sasniedza 3. vietu. Starptautiskajā konkursā “AgroChallenge”, kurā piedalījās viens izglītojamais no programmas “Augkopība” un trīs no “Lauksaimniecības”, komanda ierindojās 4. vietā 16 komandu konkurencē no 15 valstīm.

Nacionālajā konkursā traktoru praktiskajā vadīšanā Tērvetē “Augkopības” programmas izglītojamais izcīnīja 1. vietu, apliecinot augstas profesionālās prasmes praksē.

Daudzveidīga sadarbība

Vietējā un starptautiskā sadarbība ir LBTU Malnavas koledžas stratēģiskās attīstības virzītāji. Daudzveidīgā sadarbība koledžas jauniešiem dod plašākas profesionālās izaugsmes iespējas, viņu mācības norisinās darba vidē, kā arī notiek starptautiskā pieredzes apmaiņa un komunikācija.

LBTU Malnavas koledža aktīvi sadarbojas ar “Europea International” – organizāciju, kas visā Eiropā veicina profesionālās izglītības un apmācības attīstību zaļajā sektorā. “Europea International” apvieno 24 nacionālos tīklus un pārstāv vairākus simtus zaļā sektora profesionālās izglītības iestāžu visā Eiropā. Šī plašā platforma aptver dažādas nozares, tostarp lauksaimniecību, lopkopību, dārzkopību, ainavu arhitektūru, mežsaimniecību, zirgkopību un citas ar zemes apsaimniekošanu saistītas studiju programmas. Sadarbība ar “Europea International” dod iespēju LBTU Malnavas koledžai iekļauties plašā starptautiskā tīklā, kas veicina pieredzes apmaiņu, mācību metodoloģiju attīstību un starptautisku mobilitāti. Koledža aktīvi piedalās “Europea International” organizētajās iniciatīvās un pasākumos, kas ir vērsti uz zaļā sektora izglītības modernizāciju un nozares speciālistu sagatavošanu, īpaši ņemot vērā ilgtspējības un inovācijas prasības.

2024. gadā LBTU Malnavas koledža turpināja attīstīt starptautisko sadarbību augstākās izglītības jomā, noslēdzot divus jaunus sadarbības līgumus ar ārvalstu partneriem. 16. aprīlī tika noslēgts sadarbības līgums ar “Montearagonas” integrēto sabiedriskās profesionālās izglītības centru Spānijā – tas dod iespējas kopīgām mobilitātēm, pieredzes apmaiņai un profesionālajai sadarbībai mācību un prakšu jomā. Savukārt 1. oktobrī tika uzsākta sadarbība ar Gāla Ferenca universitāti (*Gál Ferenc Egyetem*) Ungārijā, noslēdzot jaunu līgumu, kas stiprinās augstākās izglītības programmu starptautisko pusi un sekmēs studentu un docētāju akadēmisko apmaiņu.

Kopumā koledžai ir noslēgti sadarbības līgumi ar dažādiem ārvalstu un Latvijas partneriem – uzņēmumiem, nozares asociācijām un izglītības iestādēm, kas nodrošina kvalitatīvas iespējas praktiskās apmācības, pētniecības un profesionālās pilnveides īstenošanai gan Latvijā, gan ārvalstīs. Sadarbība ar zemnieku saimniecībām (piemēram, “Ozoliņi”, “Āres”, “Kotiņi” u. c.) un uzņēmumiem (“Latgales dārzenų loģistika”, “Gribolva”, “Meža Rasas”) nodrošina prakšu vietas un praktisko iemaņu apguvi. Autotransporta jomas uzņēmumi (piemēram, SIA “Konekesko Latvija”, SIA “VELS”, SIA “EZ1”, SIA “Autocentrs Salenieki” un citi) piedāvā studentiem prakses iespējas, kas ļauj gūt praktisku pieredzi un pielietot iegūtās zināšanas reālā vidē.

2024. gadā LBTU Malnavas koledža ar uzņēmumiem “Yara Latvija” un “Solana GmbH” turpināja 2023. gadā uzsākto sadarbības projektu “Piemērotākās galda kartupeļu šķirnes un mēslošanas tehnoloģijas izvēle Austrumlatvijas reģionā”. To īstenojot, septembrī tika organizēta lielā kartupeļu talka Malnavā.

2024. gada 1. novembrī Kārsavā, zemnieku saimniecības “Debessvītoli” laukā norisinājās LBTU Malnavas koledžas organizētās “Latvijas Arāju sacensības 2024”. Pasākums tika rīkots sadarbībā ar Latvijas Arāju

organizāciju un pulcēja dalībniekus no dažādiem Latvijas reģioniem, kā arī viesus no Igaunijas. Sacensībās dalībnieki piedalījās trīs klasēs – parasto arklu klasē, skolu un sporta klasē, kā arī tautas klasē. Liela nozīme sacensībās bija arī LBTU Malnavas koledžas studentu iesaistei – viņi ne tikai palīdzēja sacensību norisē, bet arī guva praktisku pieredzi lauksaimniecības prasmju novērtēšanā un organizēšanā. Pasākums apliecināja LBTU Malnavas koledžas nozīmīgo lomu lauksaimniecības izglītības, praktisko iemaņu un nozares tradīciju stiprināšanā reģionālā un nacionālā mērogā.

Profesionālajā vidējā izglītībā 2024. gadā tika īstenotas vairākas nozīmīgas *Erasmus+* mobilitātes, kurās izglītojamajiem bija iespēja papildināt savas praktiskās un teorētiskās zināšanas mācību praksē ārvalstīs. Rudenī 21 izglītojamais (trīs no izglītības programmas “Augkopība” un 18 no “Lauksaimniecības”) divas nedēļas piedalījās mācību praksē “Green Academy Aarhus” Dānijā. Mobilitātes laikā jaunieši praktiski darbojās siltumnīcā, iepazīna augu audzēšanas procesus, bioloģiskās daudzveidības nozīmi, kā arī attīstīja sadarbības prasmes multikulturālā vidē. Īpaša uzmanība tika pievērsta arī GPS tehnoloģiju un precīzās lauksaimniecības pielietošanai praksē.

Savukārt pavasarī 18 izglītojamie (trīs no “Augkopības”, 15 no “Lauksaimniecības”) arī pavadīja divas nedēļas “Green Academy Aarhus”. Šoreiz mobilitātes saturs bija fokusēts uz darbību ar lauksaimniecības tehniku – GPS iekārtām, droniem, ražas novākšanas un glabāšanas tehnoloģijām, kā arī teorētisko zināšanu paplašināšanu par lauksaimniecības procesiem kopumā.

Arī īsā cikla profesionālajā augstākajā izglītībā 2024. gadā tika īstenotas gan izejošās, gan ienākošās mobilitātes, sekmējot studentu un docētāju starptautisko sadarbību.

Izejošās mobilitātes:

- rudenī viena docētāja un pieci studenti piedalījās *Erasmus+ BIP* programmā Gāla Ferenca universitātes Ekonomikas fakultātē Bēkēščabā, Ungārijā;
- pavasarī uz Utenas koledžu Lietuvā devās divi docētāji docēšanas mobilitātē;
- pavasarī astoņi studenti piedalījās *BIP* studiju mobilitātē Kauņas tehniskajā koledžā Lietuvā.

Ienākošās mobilitātes:

- studiju kursa “Agricultural activities in the context of the Green Deal” laikā tika uzņemti seši studenti no Utenas koledžas;
- pavasarī notika arī docēšanas mobilitāte, ierodoties diviem Utenas koledžas mācībspēkiem.

Erasmus+ mobilitātes 2024. gadā sniedza būtisku ieguldījumu gan profesionālajā izaugsmei, gan starptautiskās pieredzes veidošanā, stiprinot izglītības kvalitāti un veicinot aktīvu zināšanu apmaiņu starp iestādēm dažādās Eiropas valstīs.

Mūsdienīga izglītības vide

LBTU Malnavas koledža 2024. gadā piedāvā izglītības vidi, kas ir tehnoloģiski attīstīta, funkcionāla un pielāgota mūsdienu izglītības prasībām. Mācību telpas un laboratorijas ir aprīkotas ar modernām iekārtām, kas ļauj studentiem apgūt teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas augstā līmenī.

Koledžas auditorijās pieejamas interaktīvās tāfeles, multimediju projektori un audiotehnika, kas nodrošina dinamisku un vizuāli bagātu mācību procesu. Digitālā vide ir neatņemama studiju procesa sastāvdaļa – tiek izmantota *Moodle* e-studiju platforma, un visās telpās pieejams bezvadu internets. Tas ļauj studentiem elastīgi piekļūt mācību materiāliem un sadarboties ar pasniedzējiem arī attālināti.

Īpaša uzmanība pievērsta praktiskajai apmācībai. Koledžā darbojas vairākas specializētas laboratorijas, kas aprīkotas ar nozarē aktuālām tehnoloģijām. Piemēram, lauksaimniecības tehnikas laboratorijā studenti strādā ar moderniem traktoriem, graudu kombainiem, mīglotājiem un citu tehniku, kas tiek izmantota reālajā lauksaimniecības praksē. Augkopības laboratorijā pieejams plašs analītiskais aprīkojums no graudu analizatoriem un spektrokolorimetriem līdz mitruma, pH un augsnes temperatūras mērītājiem. Savukārt lopkopības laboratorijā studenti apgūst prasmes, izmantojot mūsdienīgas slaukšanas iekārtas, piena kvalitātes analizatorus un dzīvnieku aprūpes aprīkojumu.

Arī mehānikas un autotransporta jomā koledža nodrošina lielisku aprīkojumu: automobiļu elektroiekārtu, remonta un diagnostikas laboratorijās studenti strādā ar reāliem transportlīdzekļiem un to komponentēm, izmantojot profesionālus instrumentus un mēriekārtas.

Mūsdienīga izglītības vide ir devusi iespēju izmēģināt novatoriskus kultūraugu audzēšanas paņēmienus, pētīt, kā dažādas mēslošanas un apūdeņošanas metodes ietekmē kultūraugu attīstību, ražību un kvalitāti, veikt

eksperimentus ar dažādiem bioloģiskiem un ķīmiskiem augu aizsardzības līdzekļiem, lai noteiktu to ietekmi uz kaitēkļiem un slimībām, pētīt augsnes īpašības un to ietekmi uz augu augšanu, veikt augsnes auglības uzlabošanas eksperimentus, kā arī praktizēt darbu ar modernām lauksaimniecības iekārtām un tehnoloģijām, piemēram, automatizētām laistīšanas sistēmām vai sensoru tehnoloģijām.

“Vienā solī ar laiku!” ir LBTU Malnavas koledžas aicinājums ikvienam nepārtraukti attīstīties, pilnveidoties un iet līdzi pārmaiņām, lai iegūtās zināšanas un prasmes izmantotu profesionālai izaugsmei un ilgtspējīgas nākotnes veidošanai.

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

Republikas laukums 2, Rīga, LV-1981

67027010

pasts@zm.gov.lv

www.zm.gov.lv

Zemkopibas_min

Zemkopibasministrija

zemkopibas_ministrija

zemkopibasministrijasvideo7549

zemkopibas_ministrija